

حەدىسەين

ئىمامى نەوھوى

دەگەن تەمەمىيا وان يە ئىبن رەجەبى حەنبەلى

وەرگىران و شروقه کرن

تە حەسەين ئىبراھىم دۇسكى

ناقى كىتابى: چل ھەدىسىن ئىمامى نەۋەھى، ۋەرگىپران و شىرۋقەكرن
نقىسەر: تەھسىن ئىبراھىم دۆسكى
كۆمپىيوتەر ۋدەرھىنانا ناھەرۋكى: تەھسىن دۆسكى
چاپا ئىكى:

پیشگوین

حمد وسویاسی ههمی بو وی خودایی بن یی نیسلام بو مه هلیژارتی دا بته دین وریبازا ژینی، نعمهتا خو ل سهر مه ب تمامکرنا دینی مه پیک ئینا، بو مه تمام کر، وئومهتا مه کره باشرین ئومهت.. وصهلات وسهلام ل پیغهمبهری وی موحه ممدی بن، نهو ب په یقین کۆمکر د ناف مه دا هاتیه هنارتن، وی ریک بو مه ئاشکهره کر، وبهری مه دایی، و ل بنه مال وهه قالین وی ههمیان ژی بن، صهلاتهکا تمام وبهردهوام ههتا رۆژا دویماهیی.

خواندهفانین هیژا: ئیمامی بوخاری وموسلم ههردو ژ پیغهمبهری -سلاف لی بن- فه دگوهیزن، دبیت: ﴿بُعِثْتُ بِجَوَامِعِ الْكَلِمِ﴾ یهعنی: خودی نهزی ب په یقین کۆمکر هنارتیم. ورامانا قی هه دیسی -وهکی زانایی ناقدار ئیمامی زوهری دبیت- نهوه نهو کارین گهلهک یین کو د کیتابین بهری دا هاتین، خودایی مهزن بو وی د کارهکی ودووان دا کۆم کرینه.

مهعنا: ئیک ژ تاییهتمه ندیین کو خودایی مهزن داینه پیغهمبهری خو یی دویماهیی -سلاف لی بن- نهوه وی هندهک گۆتن یین گۆتین ب هژمارا په یقان فه دکیم وکورتن، بهلی د مهعنا ورامانین خو دا نهو دگهلهک وبۆشن. و نهو تشتی د کیتابین بهری دا ب هندهک په یف پرسته یین دریز دهاتنه ئاشکهراکرن ژ نه حکام و حیکمهتان، د کیتابا پیغهمبهری دویماهیی دا و د وان گۆتنان دا یین ل سهر نه زمانی وی گهریان، ب هندهک په یف

ورسته‌ی پین کورت هاتینه راگه‌هاندن.. تشتی بوویه نه‌گه‌را هندئ کو سه‌حابیپن وی بشین ب ساناهی وان گوتنان ژ بهر بکه‌ن، و ب تمامی بو جیلین پشتی خو‌قه‌گیرن.

پشتی چاخئ نقیسینی د ناف ئوممه‌تی دا ده‌ست پی کری، نه‌وی دبیرنی: (عصر التدوین)، گه‌له‌ک زانایان به‌رگه‌ریان کره کو هه‌ر ئیک ل دویت زانین وتیگه‌هشتنا خو‌هنده‌ک ژ فان ه‌دیسان کوم بکه‌ت، نه‌وین وان ب سه‌نه‌دین خو‌ریوایه‌ت کرین، و د هنده‌ک کتیب ونامیلکه‌یین تاییه‌ت دا ل بهر ده‌ستی خوانده‌فانان بدانن، دا مفا ژئ بیته وه‌رگرتن، پشتی وان هنده‌ک زانایین دی هاتینه وئهم ه‌دیس شروقه‌کرینه، وگه‌له‌ک نه‌حکام ژئ ده‌ریخستینه، و ل بهر ده‌ست دانایینه، وئیک ژ ناقدارترین وان کومین ه‌دیسان، نه‌و کومه یا زانایئ ه‌دیسی یئ مه‌زن ئیمام ئبن سه‌لاحئ شه‌هره‌زوری ل بن ناقئ (الأحادیث الکلیة) دانای، کو ژ (۲۶) ه‌دیسان پیک ده‌ت یین وی دیتن کو نه‌ف دینه ل دور دزقرت، پاشی پشتی وی زانایئ مه‌زن ئیمامی نه‌وه‌وی هات وهنده‌ک ه‌دیسیین دی لی زیده‌کرن ه‌تا هژمارا وان بوویه (۴۲) ه‌دیس، و نه‌ف کومه ب ناقئ (الأربعین النوویه) ناقدار بوو، و د ناف ئوممه‌تی دا به‌لاقبوو، ومفایه‌کی مه‌زن ژئ هاته وه‌رگرتن، پشتی وی زانایئ ناقدار ئبن ره‌جه‌ب هات وهه‌شت ه‌دیسیین دی لی زیده‌کرن، وهژمار بوو (۵۰) وپاشی هه‌ر وی نه‌ف ه‌دیس د کتیبه‌کا تاییه‌ت دا شروقه‌کرن ل بن ناقئ (جامع العلوم والحکم فی شرح خمسین حدیثاً من جوامع الکلم)، و نه‌ف کتیبه‌ژی د ناف ئوممه‌تی دا به‌لاف بوو وخه‌لکی مفایه‌کی زیده بو خو‌ژئ وه‌رگرت، وگه‌له‌ک سه‌یدایان خه‌م ژ قئ کتیبی خوار، چ ب چاپکرنا وی بت، یان ب دانانا هنده‌ک حاشیه وته‌علیقان بت ل سه‌ر، یان ب کورترکنا وی بت، دا پتر مفا ژئ بیته وه‌رگرتن، وئیک ژ باشتین کورترکنین وی نه‌وه یا (د. أحمد بن عثمان المزید) پی رابووی، ومه‌ژی ژ لایئ خو‌قه دیت کو نه‌م پال بده‌ینه سه‌ر کورترکنا وی بو دانانا شروقه‌کرنه‌کا زیده کورت ب زمانئ کوردی ل سه‌ر فان ه‌دیسان، هه‌ر وه‌سا

بۆ بهر هه‌شکرنا ئی کتیبی مه‌ مفایه‌کی زبده‌ ژ کتیبیا (قواعد و فوائد من
الأربعین النوویه) ژی وه‌رگرت یا سه‌یدا (ناظم محمد سلطان) نقیسی.
هیشیا مه‌ ژ خودایی مه‌زن ئه‌وه‌ ئه‌و بیته‌ جهی مفای بۆ خوانده‌شانان،
وخیرا هه‌ر ئیکی بنقیست یی ده‌ست د به‌لاشکرنا شان هه‌دیسان دا هه‌ی،
وخودی هاریکاری مه‌ هه‌میان بت.

هه ديسا ئيكي

عن عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ﴿إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصَيِّبُهَا، أَوْ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا، فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ﴾.

رواه البخاري ومسلم

ژ عومهری کوری خه ططابی -خودی ژئی رازی بت- دئیتته فه گوهاستن، دبیتژت: من گوهل پیغه مبهری بوو -سلاش لی بن-، دگوت: هه ما کار ب ئیه تانه، وهه ما هه مرؤقه کی نهو ئیه ت بۆ هه یه یا وی کر به دلئی خو، قئيجا هه چیی مشه ختبونوا وی بو خودی و پیغه مبهری وی بت، نهوی مشه ختبونوا وی بو خودی و پیغه مبهری وییه، وهه چیی مشه ختبونوا وی بو دنیایه کی بت دا بگهتئی، یان ژنکه کی دا ماره بکهت، نهوی مشه ختبونوا وی بو وی تشتیه یی نهو بو مشه ختبونوی.

بوخاری وموسلم قئئ هه دیسی فه دگوهیزن

ئهف هه دیسه ئیک ژ وان هه دیسانه یین دین ل دور دزقیرت، هه تا ژ ئیمامی شافعی دئیتته فه گوهاستن، دبیتژت: ئهف هه دیسه سیئیکا زانیئیه، ونهو هه فتی دهرگه هین فهقی فه دگرت.

هەر وهسا ژ ئیمام ئەحمەدی دئیتە ڤه‌گوه‌استن، دبیرت: بناخه‌یین
ئیسلامی ل سەر سی حەدیسانه.. ئیک ژ وان حەدیسان ئەف حەدیسەیه.

وپیغه‌مبەر سلاڤ لی بن دەمی دبیرت: (ههما کار ب ئنیه‌تانه) مه‌عنا
وی ئەوه هەر کاره‌کی ژ لایین مروّقی ڤه‌ دئیتە‌کرن، هتا کاره‌کی دورست بت،
دقیق ئنیه‌تا خودانی پی یا دورست بت، وی بوّ خودی ئەو کریت، له‌وا
د دویڤ دا گۆت: (وهما هەر مروّقه‌کی ئەو ئنیه‌ت بوّ هه‌یه یا وی کریه‌ دلنی
خۆ) یه‌عنی: کانئ ئنیه‌تا وی کریه‌ دلنی خو ژ کرنا وی کاری چیه، ل دویڤ
وی ئنیه‌تی خودی خیری دئ ده‌تی، ئەگەر ئنیه‌ته‌کا باش وی هه‌بت، خودی
خیری دئ ده‌تی، وئەگەر ئنیه‌ته‌کا خراب وی هه‌بت، خودی چو خیری ناده‌تی،
به‌لکی دئ بوّ وی گونه‌ه بت.

ژ ڤی دئیتە زانین کو حوکم ل سەر هەر کاره‌کی، کانئ یین باشه‌ یان یی
خرابه، ل سەر وی ئنیه‌تی رادوه‌ستت یا خودانی د پشت کرنا وی کاری را
هه‌ی.

وئنیه‌ت ئەو مه‌خسه‌د وئارمانجه یا مروّقی ب کرنا کاری هه‌ی، یا کو
دکفته‌ دلنی وی، ده‌می ئەو پی رادبت، کانئ ئەو دئ وی کاری بوّ خودی
که‌ت، یان وی ژبلی خودی یان د گهل خودی ئارمانجه‌کا دی ژ پی هه‌یه،
و ب ڤی ئنیه‌تییه‌ کار ژیک دئینه‌ جوداکرن، وئیخلاصا مروّقی پی دئیتە
زانین، ژ به‌ر هندئ زاناییین ئوممه‌تی یین پیشیی خه‌مه‌کا خه‌م ژ ئنیه‌تی
دخوار، عه‌بدللاهئ کورئ موباره‌کی دگۆت: به‌لکی کاره‌کی بچویک هه‌بت
ئنیه‌ت وی مه‌زن بکه‌ت، و به‌لکی کاره‌کی مه‌زن هه‌بت ئنیه‌ت وی بچویک
بکه‌ت. ویه‌حیایی کورئ ئەبوو که‌ئیری دبیرت: هوین خو ڤیری ئنیه‌تی بکه‌ن،
چونکی ئنیه‌ت ژ کاری ب زه‌حمه‌تتره.

وپیغه‌مبەر -سلاڤ لی بن- د ڤی گۆتتا خو دا نمونه‌یه‌کی دئینت بوّ مه
ژئ ئاشکه‌را بت کانئ چاوا ئنیه‌ت کارتیکرن ل سەر کاری هه‌یه، ئەو ژئ
(مه‌شختبوونه)، و مشه‌ختبوون د بناخه‌یین خو دا ئەوه مروّڤ وی جهی به‌یلت

یئ کوفر ل سهر زالبووی، وخو قه گوهیژته وی جهی یئ ئیسلامی دهسه لاتی لئ هه ی، وه کی صه حایبان ده می ژ مه که هئ چووینه مه دینی. . پیغه مبه ری -سلاف لئ بن- ناشکهره کر کو ئەف مشه ختیبونه ههر چهنده ل بهر چاڤ ئیک کاره ژئ، به لئ ئەو ل دویش ئارمانج ومه خسه دا خودانی دئیته گوهارتن، هه چیئ جهئ خو هیلابت، وبو خودئ وپیغه مهت رازیبوونا وی، و ژ بهر پیغه مبه ری و قبانا وی مشهخت بت، دا دینی خودئ ب سهر بیخت، وخو فیتری ئیسلامی بکهت، وبشیت وان ئە حکامین ئیسلامی ب کار بینت یین وی نه دشیا ل وه لاتی کوفرئ ب کار بینت، ئەوی مشه ختیبونا وی بو خودئ وپیغه مبه ری ویه، معنا: ئارمانجا وی دئ ب جه ئیت، وخودئ خیرا وی دئ ب تمامی ده تی.

وهه چیئ مشه ختیبونا وی بو دنیا به کئ بت دا بگه هتی، یان ژنکه کئ دا ماره بکهت، ئەوی مشه ختیبونا وی بو وی تشتیه یئ ئەو بو مشه ختیبوو ی، یئ ئیکئ بازرگانه، ویئ دووی داخوازکهرئ ژنییه، وکس ژ وان بو خودئ مشهخت نه بوویه، وچو خیر ناگه هتی.

وهه کاره کئ هه بت د قئ مه عنایئ دا وه کی مشه ختیبوونیه، خودئ ل دویش ئنیه تا خودانی دئ ده تی، بوخاری وموسلم قه دگوهیژن، کو جاره کئ پسبار ژ پیغه مبه ری -سلاف لئ بن- هاته کرن ل دوور وی که سی یئ شه ری بو ریمه تی دکهت، ووی یئ بو زیره کی ومه دحه دکهت، ووی یئ بو توخم په رتسیئ دکهت، کانی کی ژ وان د ریکا خودئ دایه؟ وی گو ت: ﴿مَنْ قَاتَلَ لِتَكُونَ كَلِمَةً اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ هه چیئ شه ری بکهت دا په یفا خودئ یا بلند بت، ئەوی شه ری وی د ریکا خودئ دایه.

وئو که سی کارئ باش دکهت وئنیه تا وی نه بو خودئ بت، کارئ وی دبه ریمه تی، وریمه تی شرکه وشرک کاری پویج دکهت، موسلم ژ پیغه مبه ری -سلاف لئ بن- قه دگوهیژت، دبیزت: ﴿قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: أَنَا أَعْنَى الشُّرَكَاءِ﴾

عَنِ الشُّرْكِ، مَنْ عَمِلَ عَمَلًا أَشْرَكَ فِيهِ مَعِيَ غَيْرِي، تَرَكْتُهُ وَشُرَكَهُ ﴿﴾ خودایی مهزن
دبیژت: ئەز ژ هەمی شریکان بی منەترم ژ شریکاتی، هەچی کارەکی بکەت
ئیکێ دی تیدا بکەتە شریک بو من، ئەزدی وی وشکا وی هیلم.

بەلێ ئەگەر مرۆف کارەکی باش بو خودی ب تنی بکەت، پاشی
ئارمانجەکا دی ژ وی بو وی کارێ چیبوو، ریمەتی تیدا نەت، وەکی وی
بی بو خودی علمی نیشا خەلکی بەت، وحەز بکەت هەندەک پارە بگەهنی،
ئەقە کاری پویج ناکەت، یان کارەکی باش بو خودی بکەت، وخەلک مەدحین
وی سەرا وی کاری بکەن، قیجا کەیفای وی بیت، ئەقە ژ کاری وی پویج
ناکەت، وخیرا وی بەطال ناکەت.

وههژیه ل دویمایی بیژن: جهی ئنیهتی دله، وواجب نینه مرۆف د چو
کار وعیبادهتان دا ئنیهتی ب ئەزمانی بیژت.

مفایین هەدیسی:

۱- ئەف هەدیسە دەلبیلە کو ئنیهت شەرته بو هەر کارەکی، وئەو کاری
عیبادهت بت وی ئنیهت بیته کرن نائیته قەبولکرن.

۲- فەرە ل سەر موسلمانانی بەری کرنا هەر کارەکی ئەو حوکمی وی
بزانت، کانی ئەو بی دورسته یان نه، دا پشتی هنگی بزانت کانی ئەو وی
بکەت یان نه.

۳- ئنیهت ژ باوەریییە؛ چونکی ئەو کاری دلێه، وکاری دلی ژ ل نک
سونیان دکەفته د بن رامانا باوەریی قە.

جهديسا دووي

عن عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ، شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعْرِ، لَا يُرَى عَلَيْهِ أَثَرُ السَّفَرِ، وَلَا يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ، حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ، وَوَضَعَ كَفَّيْهِ عَلَى فَخْذَيْهِ، وَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِسْلَامِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ﴿الْإِسْلَامُ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ، وَتَصُومَ رَمَضَانَ، وَتُحِجَّ الْبَيْتَ، إِنْ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلًا﴾. قَالَ: صَدَقْتَ. قَالَ: فَعَجَبْنَا لَهُ يَسْأَلُهُ وَيُصَدِّقُهُ. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِيمَانِ. قَالَ: ﴿أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ﴾. قَالَ: صَدَقْتَ. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِحْسَانِ. قَالَ: ﴿أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ﴾. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ السَّاعَةِ. قَالَ: ﴿مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ﴾. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ أَمَارَتِهَا. قَالَ: ﴿أَنْ تَلِدَ الْأُمَّةُ رَبَّتَهَا، وَأَنْ تَرَى الْحُقَاةَ الْعُرَاةَ الْعَالَةَ رِعَاءَ الشَّاءِ يَتَطَاوُلُونَ فِي الْبُنْيَانِ﴾. قَالَ: ثُمَّ انْطَلَقَ فَلَبِثْتُ مَلِيًّا، ثُمَّ قَالَ لِي: ﴿يَا عُمَرُ أَتَدْرِي مِنَ السَّائِلِ؟﴾. قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: ﴿فَإِنَّهُ جَبْرِيلُ أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ﴾.

رواه مسلم

عومهری کوری خه ططابی - خودی ژئی رازی بت- دبیزت: رۆژه کی ئەم ل نک پیغه مبهری -سلاف لی بن- دروینشتی بووین، مه هند دیت زه لامه ک هاته نک مه، جلکین وی گه له ک دسپی بوون، وموی سهری وی گه له کی رهش بوو، نیشانیین سه فه ری ل سهر نه دهاتنه دیتن، وکسه سی ژ مه ئەو نه دیاسی، هات هتا ل نک پیغه مبهری -سلاف لی بن- روینشتی، وچۆکین خۆ ب چۆکین وی فه ناین، ودهستین خۆ داناینه سهر رانین خۆ، وگۆت: ئەوی موحه ممه د، به حسی ئیسلامی بۆ من بکه، پیغه مبهری -سلاف لی بن- گۆت: ئیسلام ئەوه تو شاهده یی بدهی کو ژ ئەللاهی پیغه تر چو خودایین ب حه ق نینن وکو موحه ممه د پیغه مبهری خودییه، وتو نقتیژی بکهی، وزه کاتی بدهی، وره مه زانی یی ب رۆژی بی، وپچیه حه جی ئەگه ر پیا ته هه بت. وی گۆت: تو راست دبیزتی، گۆت: ئینا ئەم ژئی عه جیبگرتی بووین، ئەو یی پسپاری دکه ت و دبیزتی: تو راست دبیزتی!

گۆت: پا به حسی باوه ری بۆ من بکه. گۆت: کو تو باوه ری ب خودی بینی، و ب ملیاکه تین وی، وکتیبین وی، وپیغه مبه رین وی، و ب رۆژا دویماهی، و تو باوه ری ب قه ده ری بینی باشی و خرابیا وی. گۆت: تو راست دبیزتی.

گۆت: پا به حسی قه نجیی بۆ من بکه. گۆت: کو تو وه سا په رستنا خودی بکهی هه ر وه کی تو وی دبینی؛ چونکی ئەگه ر تو وی نه بینی ژئی، ئەو ته دبینت.

گۆت: پا به حسی قیامه تی بۆ من بکه. گۆت: ئەوی پسپار ژئی دبینه کرن ژ وی چیتر نرانت یی پسپاری دکه ت، گۆت: پا به حسی نیشانیین وی بۆ من بکه. گۆت: کو ژئی خاتوینا خۆ بیت، وکو تو بینی پیخواس و پرویس وهه ژار، شقانیین بزنان ئاقاهیان بلند بکه ن.

گۆت: پاشی ئەو چوو، و ئەز بینه کا خۆش مام، پاشی وی گۆته من: ئەوی عومه ر، تو دزانی ئەو کی بوو پسپار کری؟ من گۆت: خودی و پیغه مبه ری

وی چیتزر دزانن، گوت: ئەو جبریل بووی هاتی دینی ههوه نیشا ههوه ددهت.

موسلم قی حه دیسی قه دگوهیزت.

وئەقە ژێ حەدیسەکا مەزنە شروۆقەکرنا دینی هەمیێ د ناف خۆ دا دگرت، لەو پیغەمبەری -سلاڤ لی بن- ل دویماهیێ گوت: (ئەو جبریل بووی هاتی دینی ههوه نیشا ههوه ددهت). ویی باش هزرا خۆ د قی حەدیسی دا بکەت دی زانت کو زانینی هەمیێ قەدگرت، وئەو تشتی زانیین ئوممەتی بەحس ژێ دکەن د قی دەرناکەفت یا د قی حەدیسی دا هاتی.

د قی گوتنا خۆ دا پیغەمبەری -سلاڤ لی بن- ئیسلام ب هندهک کاران دا نیاسین کو ب ئەندامین لەشی دئینه کرن، وگوت: (ئیسلام ئەوه تو شاهدهیی بەدی کو ژ ئەللاهی پیغەتر چو خودایین ب حەق نینن وکو موحەممەد پیغەمبەری خودییه، وتو نقیژی بکە، وزەکاتی بەدی، ورەمەزانی یی ب پۆژی بی، وپچیه حەجی ئەگەر ریتیا تە هەبت). وئەقە هندی دگەهینت کو ئەو کارین باش یین ب ئەندامین لەشی دئینه کرن، ورازیبوونا خودی تیدا هەبت، دکەقنە د بن رامانا ناڤی ئیسلامی دا.

ووی باوهری (ئیمان) ب وان عەقیدەیان قە گرتدا یین کو د دلی دا دئینه قەشارتن، وپیغەمبەری -سلاڤ لی بن- ئەو ب شەش بناخەیان قە گرتدان: (ب خودی، و ب ملیاکەتین وی، وکتیبین وی، وپیغەمبەرتین وی، و ب پۆژا دویماهیێ، و ب قەدەری باشی وخرابیا وی). ووهکی ئاشکەرا باوهریا ب قەدەری ژێ ئیک ژ بناخەیین باوهریینه، لەو عەبدللاهی کوری عومەری ئەف حەدیسه بو خۆ کره دەلیل دژی وی دەستەکی یا باوهری ب قەدەری نەئینای، وئاشکەرا کر کو کاری وان ژ وان نائیته قەبویلکرن ئەگەر ئەو باوهری ب قەدەری ژێ نەئینن.

وبه لکی که سهک ههبت هزر بکهت کو ئەف حەدیسە کاری ژ باوەریی
 حسیب ناکەت، و ئەو ب خۆ وەسا نینە، ئیمامی شافعی ژ صحابی و تابعیان
 و جیلی پشتی وان ژێ قەدگوهیزت کو (ئێجماعا) وان ل سەر هندی چیبویە
 کو باوەری گۆتن و کار و ئنیەتە، مەعنا: کار دکەفتە د بن راما نا باوەریی قە،
 و پیغەمبەر ب خۆ ژێ -سلافا لی بن- د هندهک گۆتین خۆ یین دی دا
 ئاشکەرا دکەت کو کار ژ باوەریینە، وەکی د وی حەدیسە دا هاتی یا بوخاری
 و موسلم هەردو قەدگوهیزن، ئەوا دبیتژت: ﴿الإِيمَانُ بِضْعٌ وَسَبْعُونَ، أَوْ بَضْعٌ
 وَسِتُونَ شُعْبَةً، فَأَفْضَلُهَا قَوْلٌ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ،
 وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ﴾ یەعنی: باوەری حەفتی و تشتەک، یان شییست
 و تشتەک پشکە، یا ژ هەمیی باشتر گۆتنا (لا إله إلا الله)، و یا ژ هەمیی
 نزمتر راکرنا نەخۆشیییە ژ ریکتی، و شەرم پشکەکە ژ باوەریی.

و ئیسلام و ئیمان ژ وان پەیفانە یین ئەگەر پیکفە هاتنە گۆتن جودایی دی
 د ناڤهرا وان دا هەبت، و ئەگەر هاتنە ژیکفە کرن چو جودایی د ناڤهرا وان دا
 نابت.

و پشتی دیارکرنا راما نا ئیسلامی و ئیمانی، پیغەمبەری -سلافا لی بن-
 راما نا (ئیحسانی) ژێ ئاشکەرا کر، و ئەو مەرتەبەیهکا بلندترە ژ ئیمانی،
 هندهک مرۆفان باوەری یا هەمی، بەلی دەمی ئیک شکی بو وان د هندهک
 راستیین باوەریی دا چی دکەت، شک بو وان چی دبت، و ئەقە ئەون یین
 نەگەهشتینە دەرەجەیا ئیحسانی، چونکی ئیحسان ئەو (تو وەسا پەرستنا
 خودی بکەمی هەر وەکی تو وی دبینی؛ چونکی ئەگەر تو وی نەبینی ژێ، ئەو
 تە دبینت) وەکی پیغەمبەری -سلافا لی بن- گۆتی، و ئەوی نیاسینا وی بو
 خودی و پەرستنا وی بو وی یا ب فی رەنگی بت، چو جارن ئەو د وی دا
 ناکەفتە شکی؛ چونکی مرۆف د وی تشتی دا ناکەفتە شکی یی ب چاف
 ببینت.

ویځه مبهه - سلاڅ لى بن - د قى گوتنا خو دا (ئحسانى) دکه ته دو

مه رته به:

يا بلندتر نه وه مروف و هسا عياده تى خودى بکته هه وهكى مروف وى
دبينت، يه عنى: د هه حاله ته کى خو دا نه وى وه سا بت د هه زرا وى دا يا
حازر بت کو نه وى يى نيزيکه ژ خودى، ويى د گهل وى، هه وهكى نه وى يى وى
دبينت، و نه گه ر نه ف چه نده ل بهر وى يا ب زه حمت بت، بلا نه و مه رته با دى
يا نزم تر ل بيرا خو بينته فه، بلا ل بيرا خو بينته فه کو خودى وى دبينت،
قيجا شهرم ژى بکته، چونکى نه گه ر ته با وه رى هه بت کو مه زنه ک يى ته
دبينت، تو وى کارى ناکه يى وى پى خو ش نه بت، چ ژ ترسان دا بت،
چ ژ شهرمان دا بت! و ژ بهر قى چه ندى زانايه ک ديبى ژت: کانى چه ندى خودى
دشپته ته، هند تو ژ وى بترسه، و کانى چه ندى نه وى يى نيزيکى ته يه، هند تو
شهرم ژ وى بکه!

وتشتى دى يى جبريلى پسيار ژى کرى روژا قيامه تى بو.. کانى نه و
که نگيه؟ ويځه مبهه رى - سلاڅ لى بن - ئاشکهره کر کو نه وى پسيار ژى
دبته کرن قى مه سه لى باشتر ژ وى نزانت يى پسيارى دکه ت، مه عنا نه و
هه ر دو د نه زانينا قى مه سه لى دا وهكى ئيکن، و نه فه ئيشاره ته که ژ وى کو
زانينا ده مى هاتنا قيامه تى ل نک خودى ب تنى هه يه، وهكى د نايه ته کى دا
هاتى: ﴿ اِنَّ اللّٰهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ ﴾ (لقمان: ۳۴) هدى خودييه زانينا ده مى
قيامه تى ل نک وييه.. به لى هه ر تشته کى نيشان وعه لامه تين خو هه نه،
مروف وى يان هاتنا وى پى دزانت، و قيامه تى ژى مسوگه ر هنده ک نيشانين
خو دى هه بن، له و جبريلى پسيارا نيشانان ژى کر، پشتى بو وى ئاشکهره
بووى کو زانينا ده مى هاتنا قيامه تى ب خو د شيان دا نينه، و د به رسقى دا
ويځه مبهه رى - سلاڅ لى بن - دو نيشان بو وى ئاشکهره کرن:

نیشانا ئيکى: (کو ژنى خاتوينا خو بيت) و د شهرح قى گوتنى دا
زانايان دو بوچوون هه نه: هنده ک ديبى ژن: مه خسه د ب خاتوينا ژنى نه وه کرين

وفرۆتتا جاريان دئ مشه بت، هتا دئ وه لئ ئيت ژنا جاريه دئ شوى
 ب سهبيدي خو كهت، وعهيال ژئ بت، كور و كچ، وهنگى عهيالئ وئ دئ
 بنه سهبيديئ وئ. وهندهك زانا بيئ دئ دبئژن: مهخسه د ب فئ گوتئئ ئه وه
 ل دويماهيا زه مانئ حال وئحوالئ خهلكئ ده رنشيئ دبن، وئخلاق وره حم
 نامينت، هتا دئ وه لئ ئيت عهيالئ ژئئ هند دئ خراب بن حوكمئ دئ
 لئ كهن، ووهسا دئ ته عامولئ د گهل كهن، وهكى خاتوين ته عامولئ د گهل
 خدامئ دكهت، وحه ديسئ ئيشارهت دا كچئ وگوت: ژئئ خاتوينا خو دئ
 بت، وبه حسئ كورئ نه كر؛ چونكى (عقوقا كچئ د گهل دهيكئ) كرئتتره
 ژ يا كورئ، ههر چهنده ههر دو دكرئت وحه رامن ژئ. وزانا بيئ مه زن (ئبن
 حهجر) ل باوره ييه كو ئهف بوچوونا دووئ دورستتره؛ چونكى ئه وه هندئ
 دگه هينت كول دويماهيا زه مانئ كاروبارئ خهلكئ سهرك وبنك دبن، وئو
 وهكى خو نامينن، لهو حال خراب دبت، وتشتئ فئ بوچوونئ ب هيز دئخت
 نيشانا دووئ ژئ يه يا پيغه مبه ر-سلاف لئ بن-به حس ژئ دكهت، ده مئ
 دبئژت: (وكو تو بيئني پئخواس ورويس وهه ژار، شقانئ بزنان ئاهايان بلند
 بكهن) وئغه هندئ دگه هينت كول دويماهيا زه مانئ ده مئ حال دئته
 گوهارتن كه سئن نزم بلند دبن، ويئن بلند نزم دبن، خهلكئ بادئئ ژ هه ژار
 ونه زان وشقانان دئبئه باژئيران، وماله كئ بوش دكهفته ده ستئ وان، هتا ئه و
 مونافه سئ د ئاكارن وبلندكرنا ئاهايان دا دكهن، و د هندهك حه ديسئ دئ
 دا هاتيه كو ئه وه دبنه مه زئين خهلكئ ژئ، وهكى د وئ حه ديسئ دا هاتئ يا
 ئه حمه د فه دگو هئزت وتئدا هاتئئ: ﴿يُوشِكُ أَنْ يَغْلِبَ عَلَى الدُّنْيَا لُكْعُ بِنِ لُكْعٍ﴾
 يه عئئ: نئزبكه دنيا بكهفته ده ستئ بئخبرئ كورئ بئخبران. وچونكى ئه و
 نه ژ هه ژئ وئ مه نصبينه يئ كهفته ده ستئ وان دا ئه و دبينه ئه گه را
 خرابوونا حال وئحوالان، وپيغه مبه ر د گوتنه كا خو يا دئ دا دبئژت: ﴿إِذَا
 وَسَدَ الْأَمْرُ إِلَىٰ غَيْرِ أَهْلِهِ فَانْتَظِرِ السَّاعَةَ﴾ ئه گه ر كار كهفته د ده ستئ مروؤقئن نه
 ژ هه ژئ دا تول هيئيا قيامه تئ به!

مفایین هه‌دیسێ:

- ۱- ژ تۆره‌بیین مرۆڤی زانایه کو ئەگهر پسیارا تشته‌کی ژئ هاته‌کرن ووی به‌رسف نه‌زانی، بیژت: ئەز نزانم، وئەف چەندا هه‌ چوبی ژ بهایی وی کیم ناکه‌ت، به‌لکی ئەو دئ بته‌ نیشانا دینداری و (ته‌واضعا) وی.
- ۲- پسیارکرن پێکه‌که‌ ژ پێکین خو‌فیرکرنی، و ب ده‌ست فه‌ ئینانا زانینی، له‌و پیتقیه‌ ئەف ئسلووبه‌ نه‌ئیته‌ ژ بیرکرن.
- ۳- وحه‌دیس هندی دگه‌هینت کو یا باش ئەوه‌ ده‌می مرۆڤ دچته‌ دیوانا که‌سه‌کی مه‌زن و ب قه‌در خو‌ پاقر بکه‌ت، ویی ب سه‌روبه‌ر بت.
- ۴- علمێ غه‌یبی، وده‌می هاتنا رۆژا قیامه‌تی ژ وی علمیه‌، ژ خودی پیتقه‌تر که‌س نزانن، و خو‌ پیغه‌مبه‌ر -سلاف لی بن- و جبریل ژئ قی علمی نزانن، قیجا چاوا ئیکێ د بن وان دا دئ زانن.
- ۵- یا باش نینه‌ موسلمان بیی هه‌وجه‌یی (مونا‌فه‌سی) د ئا‌اکرن وبلندکرنا ئا‌اهیان دا بکه‌ن، و د هه‌دیسه‌کا دورست دا هاتیه‌: ﴿کل نفقة ینفقها العبد یؤجر فیها إلا البنیان﴾ هه‌ر ماله‌کی به‌نی خه‌رج بکه‌ت ئەو بو‌ وی ب خیر دئیته‌ نفیسین، ئەو نه‌بت یی ئەو د ئا‌اهیان دا خه‌رج دکه‌ت.

هه دیسا سییی

عن عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ﴿بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَحَجِّ الْبَيْتِ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ﴾.

رواه البخاري ومسلم

ژ عهبدللاهئ کورئ عومهري کورئ خهططابي -خودئ ژئ رازی بت- دئتته فه گوهاستن، دبیژت: من گوھ ل پیغه مبهري بوو -سلاف لی بن- دگۆت: ئیسلام ل سهر پینج تشتان هاتیه ئاڤاکن: شاهده دانا کو ژ خودئ پیغه تر چو خودایین ب حهق نینن، وکومو حه ممه د عهبدئ وی و پیغه مبهري وییه، وکرنا نڤیژان، ودانا زه کاتی، وحه ججا بهیتی، وگرنا رۆژیین ره مه زانی.

بوخاری وموسلم ئی هه دیسی فه دگوهیژن

ئهف هه دیسه ژئ هندئ دگه هینت کو ئیسلام ل سهر فان ههر پینج ستوبنان یا هاتیه ئاڤاکن، وئهف ههر پینج کاره بو ئیسلامئ وهکی وان شهنگسته یانه یین ئاڤاهی خۆل سهر رادگرت، وکانئ چاوا ئاڤاهی بیی ستوین وشهنگسته خۆ راناگرت، ودئ کهفت، وهسا ئیسلام ژئ بیی هه بوونا فان کاران نابت.

وکائی چاوا سهرنگهسته ب تنی نه ههمی ئافاهیه، وهسا ئەف کاره ژێ
ب تنی نه ههمی ئیسلامه، وئهو کارتن دی یئین د هندهک ئایهت وحه دیسیین
دی دا هاتین دبنه تمامکرن بو ئافاهیی ئیسلامی، وههر جارهکا تشتهک ژێ
کیم بوو، ئەو هندهک ژ ئافاهی کیم بوو، راسته ئافاهی ناکهفت وئیکجار
خراب نابت و ب سهرتیک دا نائیته خواری، بهلی ئافاهی ئافاهیهکی تمام
نابت، و ل بهر چاقین خه لکی جوان نائیته دیتن.

ستوینا ئیککی ژ ستوینین ئیسلامی - وهکی ژ حه دیسی ئاشکهرا دبت-
باوهری ئینانا ب خودی و پیغه مبهریه، ئەوا ب شاهده دانی دئیته ئاشکهرا کرن،
مهعنا: باوهری ئینانا ب خودی و پیغه مبهری - سلاف لی بن-، ئەوا د حه دیسیا
بووری دا ژ ئیمانی هاتی هژمارتن، دکهفته د بن مهعنا یا ئیسلامی ژێ قه،
به لکی ئەو ستوینه که ژ ستوینین ئیسلامی.

وههر چار ستوینین دی، ئەو ههر چار عیبادهتین مهزنن یئین ئیسلاما
مرۆفی پئ دئیته نیاسین و بهرچاژ کرن، به لکی ئەو وهکی وی په رژانینه یئ
دکهفته ناچهرا خودانی و کوفری دا، وهکی د حه دیسه کی دا یا موسلم
قه دگو هیزت هاتی: ﴿بَيْنَ الرَّجُلِ وَبَيْنَ الشُّرْكِ وَالْكُفْرِ تَرْكُ الصَّلَاةِ﴾ د ناچهرا
زهلامی و شرکی و کوفری دا هیلانا نفیژییه، یهعنی: هیلانا نفیژییه خودانی
ژ لایی ئیسلامی قه دگو هیزته لایی کوفری و شرکی.

ژ بهر قی چهندی ئیسلامی ل وی باوهرینه کو ههر کهسه کی قان ههر
پینج ستوینین ئیسلامی بهیت، ژ قهستا، و باوهری پئ نه ئینت، ئەو دی
ژ کافران ئیته هژمارتن، وئەف ههر پینج ستوینه پیکقه دگریداینه، و نابت
مرۆف باوهری ب هندهکان بینت و ب هندهکان نه ئینت، یئ باوهری
ب ئیککی نه ئینت، وهکی وی لی دئیت یئ باوهری ب وان ههمیان
نه ئینت.

مفایین هه‌دیسی:

- ١- هه‌دیس هندی دگه‌هینت کو مروژ نابته موسلمان هه‌تا ئه‌و وان ستوبین ئیسلامی ب جه نه‌ئینت یین د قی هه‌دیسی دا هاتینه هژمارتن.
- ٢- وئو هه‌ر پینج ستوبین ژی ئه‌قنه: شاهده‌دان، ونقیژ، وزه‌کات، وحه‌ج، وپوژی.

هه ديسا چارى

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: حَدَّثَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَهُوَ الصَّادِقُ الْمَصْدُوقُ: ﴿إِنَّ أَحَدَكُمْ يُجْمَعُ خَلْقُهُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا نُطْفَةً، ثُمَّ يَكُونُ عَلَقَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَكُونُ مُضْغَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يُرْسَلُ الْمَلَكُ فَيَنْفُخُ فِيهِ الرُّوحَ، وَيُؤْمَرُ بِأَرْبَعِ كَلِمَاتٍ: بِكُتْبِ رِزْقِهِ، وَأَجَلِهِ، وَعَمَلِهِ، وَشَقِيٍّ أَوْ سَعِيدٍ، فَوَالَّذِي لَا إِلَهَ غَيْرُهُ إِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ، حَتَّى مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إِلَّا ذِرَاعٌ، فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ، فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ فَيَدْخُلُهَا، وَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ، حَتَّى مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إِلَّا ذِرَاعٌ، فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ، فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَيَدْخُلُهَا﴾.

رواه البخاري ومسلم

ژ عبدالله لاهى كورئى مهسعوودى -خودئ ژئ رازى بت- دئيتته فهگواستن دبيژت: پيغه مبهري خودئ -سلاف لئ بن- وئوه بي راستگو بو مه ناخفت وگوت: هندی ئيك ژ ههويه ئافراندا وى د زكى دهىكا وى دا چل روژان دئيتته كۆمكرن چپك، پاشى هندی وئ ئهو دبتة خوينهكا هشك، پاشى هندی وئ دبتة پارچهگۆشت، پاشى ملياكهت بو دئيتته هنارتن، ورحئ پف دكهتئ، پاشى فهرمان ب چار پهيقان لئ دئيتته كرن: ب نقيسىنا رزقئ وى، وئجه لئ وى، وكارئ وى، وكانئ ئهو بي بهختره شه يان بي دلخۆشه، قيجا ئه ز ب وى

خودایی که مه یی چو خوداییین حهق ژ وی پیئقه تر نههین، هندی ئیک ژ ههوهیه دئ ب کارئ خه لکی بهحهشتی کهت هتا د ناقبهرا وی ووی دا گزهکا ب تنی دمینت، دئ نقیسیین بهری وی راکهت، قیجا ئه و دئ ب کارئ خه لکی ئاگری کهت، ودئ چته تیدا، وئیک ژ ههوه دئ ب کارئ خه لکی ئاگری کهت هتا د ناقبهرا وی وئاگری دا گزهکا ب تنی دمینت، قیجا نقیسیین دئ بهری وی راکهت، وئهو دئ ب کارئ خه لکی بهحهشتی کهت، ودئ چته تیدا.

بوخاری و موسلم قه دگوهریزن

قی حه دیسی ژئ گرنکیا خو ههیه؛ چونکی ئه و ئیک ژ وان حه دیسانه یین بهحس ژ دو مهسهلین مهزن دکهت:

- مهسهلا چاوانیا ئافراندا مروقی، بهری ئه و بیته سه ر دنیا یی، وئهقه ئیک ژ وان مهسهلان بوو یین ل ده می گوتنا قی حه دیسی ژ مهسهلین قهشارتی خو ل بهر زانایان دهاته هژمارتن، له و ئه و حسیب دبت ئیک ژ وان گوتنن موعجزه یین پیغه مبهری -سلاف لی بن- گوتنن.

- و مهسهلا دووی مهسهلا قهزا وقه ده رییه، ئه و دئیته هژمارتن ئیک ژ ستوینن باوهریی، وهکی د حه دیسا دووی ژئ دا هاتی.

وئه گهر بهری خو بدهینه حه دیسی دئ بینین گه لهک فایده ومفایین مهزن تیدا هه نه، ژ وان وهکی مه گوتی مهسهلا ئافراندا مروقیه د وی قوبناغی دا یا ب عه ره بی دبیتنی: (جهنن)، یه عنی: ده می هیشتا ئه و د زکی ده یکی دا. و پیغه مبه ر -سلاف لی بن- ئاشکه را دکهت کو هه ر قوبناغه ک ژ شان هه ر سی قوبناغان یین مروق تئ دبورت، بهری رح بو بیتهدان چل روژان قه دکیشت، و پشتی بو رینا (۱۲۰) روژان ژ دورستبوونا بچوبکی ژ نوی رح بو دئیتهدان، و ب رحی ئه و دبه مروقه کی زیندی، وئهقه مهسهله که زانینا

نوی ژی پشتهفانیی لی دکهت، وهه ل وی دهمی یی ملیاکهت دئیت دا رحی بدته زاروکی، فهلمان ل وی دئیتهکرن، ژ لایی خودی فه، کوئهو چار تشتان یی پهپوهندی ب فی زاروکی فه ههین بنفیسیت: رزقی وی د دنیا یی دا، کانئ دئ چهند بت ویی چاوا بت، وئجهلا وی، کانئ هه کهنگی دئ مرت وئف رحه یا نوکه بو دئیتهدان دئ ژئ ئیته ستاندن، وکاری وی، کانئ هه دئ چ کت، وکانئ هه دئ ژ ژ وان بهخترهشان بت یین بهری وان بو ناگری دئیتهدان، یان دئ ژ وان دلخوشان بت یین بهری وان بو بهحشتی دئیتهدان؟

مهعنا: بهری بوونا وی ههف هه چار تشته ل سهه وی دئینه نفیسین، وکسهک نامرت ههتا رزقی خو وئجهلا خو تمام نهکته، وزانینا خودی ب وی دویماهی یی یا هه دئ گهته هیشتا وی دهست ب ریکتی نهگری، چو کاری ل وی ناکته، وهلبژارتنی ژ مروقی ناستینت؛ چونکی هه ب وی زانینی یی زانا نینه، وگلهک نایهت وحه دیسین دی ههنه هندئ دگههینن کو مروقی ئیراده وحه زکرن ونازادیا هلبژارتنی ههیه، وچو فایدی وی ناکته هه بیژت: مانئ ههفه بو من یا نفیسیبوو، د هه دیسهکا دی دا یا بوخاری وموسلم ژ نیمام هلی فه دگوهینن هاتیه، دبیزت: پیغه مبهری -سلاف لی بن- گوئ: ﴿ هه نه فسهکا هاتیه دان خودی جهی وی د بهحشتی یان جههنه می دا نفیسیه، ونفیسیه کانئ هه دئ یا بهخترهش بت یان دلخوش بت ﴾ ئینا زهلامهکی گوئ: هه پیغه مبهری خودی، قیجا پا هه ما هه خو بهیلینه ب هیقیا نفیسینا خو فه وکاری بهیلین؟ وی گوئ: ﴿ کاری بکهن، چونکی هه بو وی تشتی یی هاتیه چیکرن یی هه ژ بهر هاتیه ئافراندن، هه وی دلخوش بهری وان بو کاری دلخوشان دئ ئیتهدان، وهه وی بهخترهش بهری وان بو کاری بهخترهشان دئ ئیتهدان ﴾ پاشی وی ههف نایهته خواند: ﴿ فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَاتَّقَىٰ ﴿۱۰۰﴾ وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَىٰ ﴿۱۰۱﴾ فَسَنِيْرُهُ لِّلْعُسْرَىٰ ﴿۱۰۲﴾ وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنَىٰ ﴿۱۰۳﴾ وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَىٰ ﴿۱۰۴﴾ فَسَنِيْرُهُ لِّلْعُسْرَىٰ ﴿۱۰۵﴾ ۱۰۰﴾ .

مه‌عنا: ئه‌و كارى مروث دكه‌ت ئه‌وه دبته ئه‌گه‌را (سه‌عاده‌ت وشه‌قائا) خودانى، وه‌هه‌ر ئىك به‌رى وى ژ لايى خودى فه‌ بو وى كارى دئىته‌دان، وئهو رى ل به‌ر وى دئىته‌ خو‌شكرن و ب ساناهىكرن يا ئه‌و بو هاتيه‌دان، وچونكى مروث نزانته‌ كانى ئه‌و بو چ هاتيه‌دان، دئىته‌ ئه‌و قه‌ستا وى كارى بكه‌ت يى فه‌رمان پى لى هاتيه‌كرن، وخو ژ وى كارى بده‌ته‌ پاش يى ئه‌و ژى هاتيه‌ پاشقه‌برن، و د گه‌ل هندى ژى هه‌رده‌م ئه‌و دوعايان بو خو ژ خودايى خو بكه‌ت كو ئه‌و وى ژ (ئه‌هلى سه‌عاده‌تى) هستى بكه‌ت.

وشه‌رتى كارى دويماهيه‌يه‌، وئهوئى دله‌كى پاقر هه‌بت، وه‌هه‌ر ژ ده‌سپىكى دورست بچته‌ رىكى، وخو خه‌له‌ته‌ نه‌كه‌ته‌، وبارى خو ژ گونه‌هان گران نه‌كه‌ته‌، دويماهيا وى دى ل سه‌ر باشى بته‌، وئهوئى دله‌كى پيس وعه‌قيده‌يه‌كا خراب هه‌بت، ئه‌گه‌ر وى كاره‌كى باش -ل به‌ر چافته‌ هه‌بت- ژى دويماهيا وى دى ل سه‌ر خرابى راوه‌ستته‌، د هه‌ديسه‌كا دى دا يا بوخارى ژ سه‌هلى كورى سه‌عدى ساعدى فه‌دگوه‌يته‌ته‌، پىغه‌مه‌به‌ر سلاف لى بن قى مه‌عنايى پتر بو مه‌روه‌ن دكه‌ته‌ ده‌مى دبىته‌ته‌: ﴿إِنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ عَمَلًا أَهْلُ الْجَنَّةِ فِيهَا يَبْدُونَ لِلنَّاسِ، وَهُوَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ، وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ عَمَلًا أَهْلُ النَّارِ فِيهَا يَبْدُونَ لِلنَّاسِ، وَهُوَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ﴾ زه‌لامه‌ك دى كاره‌كى ژ كارىن خه‌لكى به‌حه‌شتى كه‌ته‌، وه‌كى ل پيش چاقتىن خه‌لكى ديار، وئهو ب خو ژ خه‌لكى ناگره‌يه‌، وزه‌لامه‌ك دى كاره‌كى ژ كارىن خه‌لكى ناگرى كه‌ته‌ وه‌كى ل پيش چاقتىن خه‌لكى ديار، وئهو ب خو ژ خه‌لكى به‌حه‌شتىيه‌.

يه‌عنى: به‌لكى مروثه‌ك هه‌بت، ل پيش چاقتىن خه‌لكى كاره‌كى باش ژ كارىن به‌حه‌شتيان دكه‌ته‌، هه‌تا خه‌لك هه‌مى دى هه‌ركه‌ن ئه‌و به‌حه‌شتىيه‌، به‌لى ئنيه‌تا دلى وى -يا خه‌لك پى نه‌حه‌سىين- يا خرابه‌، يان عه‌قيده‌يا وى ب خودى يا دورست نينه‌، له‌و دويماهيه‌يه‌ (به‌رى مرنى) ئه‌و دى كاره‌كى وه‌سا كه‌ته‌ يان گوته‌نه‌كا وه‌سا بىته‌ته‌ ئه‌و كارى وى كرى هه‌مى پويچ بىته‌، وئهو بچته‌ جه‌نه‌مى، وه‌كى وى زه‌لامى (يى ئه‌ف هه‌ديسا بو رى ژ به‌ر وى

هاتیه گۆتن) ده می جیهاده کا مه زن کری، هتا خه لکی گۆتی: که سهک ژ مه
 ئه فرۆ ئه و نه کر به یا فی مرۆقی کری، ئینا پیغه مبه ری -سلاف لی بن-، ژ بهر
 کو خودی ئه و ب وی غه بیی ناگه دار کر یا سه حایبان نه دزانی ژ حالئ فی
 زه لامی، گۆت: ﴿ئو ژ خه لکی ناگریه﴾ سه حایبان ئه ف چه نده ب غه ری بی
 فه وه رگرت، چاوا ئه و دئ خه لکی ناگری بت وئو یئ فی جیهادا هنده یا
 مه زن دکه ت! پشتی ده مه کی سه حایبان دبت ئه و زه لام بریندار بوو، پاشی وی
 ته حه ممو لا برینا خو نه کر، شیرئ خو د سنگئ خو چکلاند و خو کوشت، ئینا
 پیغه مبه ری -سلاف لی بن- ئه ف گۆتنه گۆت یا مه فه گیرای.

ومرۆقه کی دئ بینی، چونکی خه سله ته کا خیرئ د دلئ وی دا هه یه،
 گه له کی ژ عه مرئ خو دئ د خرابیئ دا بو رینت، پاشی ته هند دیت وی
 خه سله تا خیرئ غه له به ت ل وی کر، و بهرئ وی دا دویمه یا باش. وه هر چاوا
 بت دویمه ی پتر جارن به ره مه می به راهی پیه، فیجا بلا هه ر که سهک یئ ل خو
 هشیار بت.

وهندی پیغه مبه ری خودئ -سلاف لی بن- ئه ف دو عایه دکر: ﴿یا مقلب
 القلوب ثبت قلبي علی دینک﴾ ئه ی وه رگیرئ دلان، تو دلئ من ل سه ر دینیئ
 خو مو کم بکه، جار ه کی ده یکا موسلمانان (أم سلمه) یئ گۆتی: ئه ی
 پیغه مبه ری خودئ، تو چه ند فی دو عایئ دکه ی؟! وی گۆت: ﴿یا أم سلمة، إنه
 ليس آدمي إلا وقلبه بين أصبعين من أصابع الله فمن شاء أقام ومن شاء أزاغ﴾
 ئه ی (أم سلمه) مرۆقه ک نینه ئه گه ر دلئ وی د ناقبه را دو تبلان دا نه بت
 ژ تبلین خودئ، یئ وی بقیت ئه و دئ راست که ت، ویئ وی بقیت ئه و دئ
 د سه ر ریکئ دا به ت. وه کی ئیمامئ ترمذی فه دگو هیزت، و د ربوا یه ته کا دی
 هاتیه: سه حایبان گۆته پیغه مبه ری -سلاف لی بن-: ئه ی پیغه مبه ری خودئ،
 مه باوه ری ب ته و ب وی تشتی ژئ ئینایه یئ تو پئ هاتی، فیجا ما تو
 ژ تشته کی ژ مه دترسی، وی گۆت: ﴿نعم، إن القلوب بين إصبعين من أصابع

الله یقلبها كما یشاء ﴿﴾ بهلئى، هندی دَلن ئەو د نایبەرا دو تېلان ژ تېلین خودئ دانه، چاوا وی دقیت ئەو وەسا وان وەردگیت.

یا رهیبی، تو دلین مه ل سەر حەقیی مومک بکەى.

مفایین هەدیسی:

۱- هەدیس هندی دگههینت کو پیتقیه مرۆف شوکرا وی خودایی بکەت یی ئەو ژ لاوازیی دای، و ب قی رهنگی خوشکۆک ئافراندی، ورزقی وی ژى دای.

۲- رزق وئەجەل وکار و دویماهی ژ وئ غەیبینه یا ژ خودئ پیتقیه تر کەس نەزانت، و بهری مرۆف ببت ئەو یین هاتینه نقیسین، لەو دقیت مرۆف خو ژئ نەترسینت، وگەلەک ژئ ب خەم نەکەفت، بهلئى مەعنا یا قئ ئەو نینه مرۆف روینتە خواری وئەگەران ب کار نەئینت.

۳- کار دبنه ئەگەرا چوونا مرۆقی بو بەحەشتی یان جەهنەمی، هەر چەندە ئەو رهحما خودئ ژئ نەگرت ناچتە بەحەشتی.

۴- شەرتی کاری دویماهییه، و مرۆف ل سەر چ تشتی دمەرت، ل سەر وی رادبت، و پیتقیه غورور بو کەسی ب کاری وی چئ نەبت، چونکی ئەو نزانن کانی دویماهییا وی دئ ل سەر چ راوەستت.

۵- حەتا بچوبک نەبتە چار هەیقی رح بو وی نائیته دان، یهەنى: ئەو حسیب نابت مرۆف، لەو هەندەک زانایان روخصەتا دایه دەیکئ ئەو بچوبکی ژ بهر خو ببەت هندی ژیبی وی نەگەهشتبته چار هەیقیی، بهلئى ئەف بوچوونه یا دورست نینه، و بچوبک ئەگەر پشتی چار هەیقیی و دانا رحی ژ بهر دەیکئ بچت، هەندەک زانا وەکی ئیمام ئەحمەدی دبیژن: دورستە نقیژ ل سەر بیتە کرن.

حه ديسا پينجی

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ﴿مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ﴾.

رواه البخاري ومسلم، وفي رواية لمسلم: ﴿مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ﴾.

ژ عايشايي -خودئ ژئ رازئ بت- ديژرت: پيغهمبهرئ -سلاف لئ بن- گوت: ههچيئ تشتهكئ نوئ د قئ دينئ مه دا بينته دهر وئهو نه ژ وئ بت، ئهو دئ ئيئته زقرانئن.

بوخاري وموسلم فه دگوهيژن، و د ريوايه تهكئ دا ل نك موسلمي هاتيئه: ههچيئ كارهكئ بكهت دينئ مه ل سه ر نه بت، ئهو دئ ئيئته زقرانئن.

بهري نوكه و د هه ديسا ئيكي دا د گهل مه بوئ بوو كو ته رازيا فهشارتي يا قه بويلكرنا هه ر كارهكي د ئيسلامئ دا (ئنيه ته)، ئهوئ ئنيه تا دلئ وئ يا دورست نه بت هه ر كارهكئ ئهو بكهت، دا خو پئ ئيزيكي خودئ بكهت ژئ نائيته قه بويلكرن، وئ هف هه ديسه ته رازيه كا دي يا ئاشكه را بو قه بويلكرنا كاري ديار دكهت، ئهو ژئ ئه قه به هه ر كارهكئ مروف بكهت دقپت بيئ ريككهفتي بت د گهل وئ ريئ يا كيتاب وسوننهت پئ هاتين، مه عنا: هه ر كارهكئ مروف بكهت، ئه گهر خو كارهكئ باش ژئ بت، ئه گهر ئارمانج پئ كنارئ خودئ نه بت، وبيئ وه سا نه بت وهكي خودئ وپيغهمبهرئ -سلاف

لی بن- گوتی، ئەو کار ژ خودانی نائیته قهبولکرن، ودی لی ئیته زفراندن، نه بهس هنده.. بهلکی ئەو دئ یی گونههکار ژی بت، وکاری وی کری ژ دینی حسیب نابت، و د تهرازیا دینی دا نائیته هژمارتن ژ کارین باش، ئەگەر خو خه لک هزر بکهن ئەو کارهکی باشه ژی.

وکانی چاوا ئەف هه دیسه هندی دگههینت کو ههر کارهکی خه لک ژ نوی ژ نک خو ده ریخن، و بیژن: ئەفه ژ دینی وکارهکی باشه، ئەو ژ دینی نابت، وکارهکی باش ژی نابت، و هسا ئەو هندی ژی دگههینت کو ههر کارهکی دین پی هات بت، و د کیتابی وسونه تی دا بت، ئەو کارهکی باشه، ودی یی قهبولکری بت.

و ئەف هه دیسه، وهکی زانا دبیژن، دئیته هژمارتن ئیک ژ وان هه دیسین گرنگ، یین کو پیتقیه مروقی موسلمان بزانت و ب دورستی تی بگههت، ئیمامی نه وهوی دبیت: (ئەف هه دیسه پیتقیه بیته ژ بهرکرن، و ب کارئینان د به طاکرنا کارین خراب دا))، وئین هه ههر دبیت: (ئەف هه دیسه دئیته هژمارتن ئیک ژ بناخه یین ئیسلامی، و بیپکین دینی).

وهه دیس یا ئاشکه رایه کو دینی مه یی تمامه، و چو یی ژئی کیم نینه، وهکی خودایی مه زن د نایه ته کی دا دبیت: ﴿ اَلْیَوْمَ اَکْمَلْتُ لَکُمْ دِیْنَکُمْ وَاَتَمَمْتُ عَلَیْکُمْ نِعْمَتِی وَّرَضِیْتُ لَکُمُ الْاِسْلَامَ دِیْنًا ۝ (المائدة: ۳) یه عنی: ئەفرۆ من دینی هه وه بو هه وه پیک ئینا، و نعهه تا خو ل سه هه وه تمامکر، و نه زازی بووم ئیسلام بو هه وه بیته دین. و تشت ئەگەر تمام بوو و پیکهات وی هه وه جیبی ب کهسه کی نابت پشتی هنگی بیت و بیژن: ئەز دئ وی تمام کهم، یان تشته کی لی زیده کهم، ئەو کهسی بیت و ژ نوی تشته کی ژ نک خو ده ریخت، یی نه خودی گوتی و نه پیغه مبهری، و نه سه حابیان کری، و بیژن: ئەفه ژ دینی و تشته کی باشه، ههر وهکی ئەو یی دبیت: هنده ک دین یی مای پیغه مبهری -سلاف لی بن- نه گوتی، و سه حابیان نه زانی، یان زانی و ژ قهستا بو مه نه گوتی، ژ نوی ئەز دئ وی بیژم!!

ویجی عقلی ونه زانین ویجی نه ده بی ژ قی مه زنتر نینه!!

ل سهر قی بناخه یی نه دشیین بیژین:

د مهسه لا عیباده تی دا نهصل د ههر تشته کی دا حهرامیه، یه عنی: ههر عیباده ته کی مروث خو پی نیژیکی خودی بکهت، یی حهرامه، نهو تی نهبت یی قورئان وسوننهت پی هاتی، ونه عیباده تین قورئان وسوننهت پی هاتین ژی دقیت د وی جهی دا بیینه ب کارئینان یی وان گوئی، بیی تشتهک لی بیته زیده کرن، بو نمونه: په رستنا خودی ب رهقاصی، وهکی ل نک هندهک صوفیان هه، نه خودی گوئی ونه پیغه مبهری، لهو نهو بیده عیه ونائیته قه بولکرن، وخواندنا قورئانی خیره کا مهزنه، بهلی خواندنا وی د سوجوودی دا چی نابت، چونکی نهو نه جهی خواندنییه، وکرنا نقیژی فهرزه بهلی زیده کرنا رکاعه ته کی ل نقیژی دبتنه نه گهرا به طالبونا نقیژی.

و د مهسه لا موعامه لاتان دا نهصل د ههر تشته کی دا حلالیه، نهو کار تی نهبت یی قورئان وسوننهت پی هاتین، وهکی وان عهقدین حهرام، وهکی ربیای، یان غششی، یان فروتنا تشتی حهرام.. وههر کهسه کی بیت وعه قدکه شریعتی دورست کری نهو مهنه کهت، یان شریعتی حهرام کری نهو دورست بکهت، کاری وی ژی نائیته قه بولکرن، ودئیته حسیبکرن بیده د دینی دا.

و ل قییری دقیت بیرا طه له بیین علمی بیننه شه کو نهو لهزی ددانا حوکی دا ل سهر کاران نه کهن، ونه ههر تشته کی وان نه دیت بت، یان علمی وان پی نهبت، نهو نیکسهر بیژن: نهفه بیده عیه، وقی حه دیسی بو خو بکه نه دهلیل؛ چونکی دانا حوکی ب بیده عی ل سهر تشتی کاره کی مهزنه ویی ب ساناهی نینه، دقیت نهو ل ئاخفتنین زانایان بزقرن، ونهصل و بناخه بیین مهسه لی بزائن، پاشی حوکی بدهن، نه گه مهسه لی موحجاجی ب حوکی وان ههبت، نه گه نه.. هه ما یا ب سلامه تی بو وان نهوه نهو ههر چو حوکمان نه دهن!

مفایین هه‌دیسێ:

- ١- ئەف هه‌دیسه هندی دگه‌هینت کو دینی مه یی تمامه، وچو کیماسی تیدا نینن، وههوجه ناکهت کهسهک بیت و ژ نوی وی تمام بکهت.
- ٢- هه‌ر کاره‌کی نوی د دینی دا ده‌رکه‌فت، بیدعهیه، ژ خودانی نائیته قه‌بیلکرن، ولی دئیته زفراندن، ئەو کهسێ وی کاری دکهت کی بت.
- ٣- ده‌می هه‌دیس دبیژت: ئەو کار یی زفراندیه.. مه‌عنا: ئەو کار یی فاسده، چو نائیته شوینی، ژبلی گونه‌هی وشه‌رمزاری!

هه دیسا شهشی

عَنِ النَّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ﴿إِنَّ الْحَلَالَ بَيْنَ وَإِنَّ الْحَرَامَ بَيْنَ، وَبَيْنَهُمَا أُمُورٌ مُشْتَبِهَاتٌ، لَا يَعْلَمُهُنَّ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ، فَمَنْ اتَّقَى الشُّبُهَاتِ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعِرْضِهِ، وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ وَقَعَ فِي الْحَرَامِ، كَالرَّاعِي يَرْعَى حَوْلَ الْحِمَى يُوشِكُ أَنْ يَرْتَعَ فِيهِ، أَلَا وَإِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمًى، أَلَا وَإِنَّ حِمَى اللَّهِ مَحَارِمُهُ، أَلَا وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً، إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ﴾.

رواه البخاري ومسلم

ژ نوعمانی کوری بهشیری -خودی ژئی رازی بت- دئیتته فهگوهاستن، دبیژت: من گوهل پیغه مبهری -سلاف لی بن- بوو دگوت: هندی حهلاله یی ئاشکهرایه، وهندی حهرامه یی ئاشکهرایه، و د ناچهرا ههردووان دا هندهک کارین نه ئاشکهره هه نه، گهلهک کهمس وان نزانن، قیجا ههچی خۆ ژ کارین نه ئاشکهره بپاریژت نهو وی دینی خۆ و نامویسا خۆ پاراست، وههچی بکهفته د ناڤ وان دا نهو کهفته حهرامیی، وهکی وی شقانی یی پهزی خۆل دۆر پاوانی دچهرینت، نیزیکه بچته ناڤ و بچهرینت، وهه مهلکهکی پاوانهک ههیه، و پاوانی خودی نهو تشتن یین وی حهرام کرین، و د لهشی دا پارچهیهک ههیه نهگهر نهو چاک بوو لهش ههمی دی چاک بت، و نهگهر نهو خراب بوو لهش ههمی دی خراب بت، و نهو پارچه دله.

بوخاری وموسلم فه دگوهیژن

ئەف حەدىسە ژى ئىك ژ حەدىسەين مەزىنە، يىن دىنە پىپكەكى موكم بۆ
ئاقھىپ شىرىعتى، زانايى حەدىسى يى ناقدار (ئەبوو داوود) دىپىرت:
ئىسلام ل دۆر چار حەدىسان دىپىرت.. ئىك ژ وان حەدىسان ئەف حەدىسە.

وئەف حەدىسە بۆ مە ئاشكەرا دكەت كو تشتى خورى حەلال بت يى
ئاشكەرايە، وشتى خورى حەرام ژى بت يى ئاشكەرايە، يەنى: دەلىلەين
حەلالى و حەرامىا وان دئاشكەرانە، و مروث ب عەقلى خۆ دگەھتى، و دزانت
ئەف تشتە يى حەلالە يان نە.. گەلەك مەسەلە ھەنە ھەر مروثەكى پسىياري
ژ خۆ بکەت وھزرا خۆ تىدا بکەت دى زانت كانى ئەو دحەلالن يان نە، بىي
كەسەك بۆ بىپىرت، ئەف كارين ب قى رەنگى بن، كەسەكى د ناڤ موسلمانان
دا بىپىرت چو عوزر وھىجەت نابن نەزانت، يان كارى پى نەكەت.

بەلى د ناقبەرا ھەردووان دا ھندەك تشت ھەنە مروثين زانا ب دىنى
ب تنى دزانن، چونكى ژ لايەكى قە ئەگەر مروث بەرى خۆ بدەتى دى بىنت
ئەو وەكى حەلالينە، و ژ لايەكى دى قە ھندەك تشت د ناڤ دا ھەنە مروثى
تىدا دئىخنە شكى حەتا دى ھزر كەت ئەو تشتەكى حەرامە، ئەف كارە ئەون
يىن پىغەمبەرى -سلاف لى بن- ناڤى: (مُشْتَبِهَات) دانايە سەر، يەنى: ئەو
كارين حەلالى و حەرامىا وان نە يا ئاشكەرا، و دەمى پىغەمبەر -سلاف لى
بن- دىپىرت: گەلەك مروث وان نزانن، ژى دئىتە زانين كو د ناڤ مروثان دا
ھندەك ھەنە دزانن، وئەو مروث ئەون يىن زانا ب شىرىعتى، مەعنا: ئەو كار
ل بەر زانايان نە ژ (مُشْتَبِهَات)انە، لەو ھەر جارەكا مەسەلە ل بەر مروثى
ئالۆز بوو، ووى نەزانى كانى ئەو ژ حەلالى يان ژ حەرامىە، دقپت بەرى ئەو
وى كارى بکەت، پسىياري مروثەكى زانا بکەت، وئەگەر ھات ووى چو زانا
نەدىتن پسىياري خۆ ژى بکەت، يان ئەو زانايىن ھەين نە ل وى مستەوايى بن
بەرسقا وى ب دورستى بدەن، ھنگى يا باش بۆ وى ئەو ھەو ئەو خۆ ژ وى
تشتى بدەتە پاش ونەكەت. و پىغەمبەر -سلاف لى بن- د گوتنا خۆ دا بۆ مە
ئاشكەرا دكەت كو مروث د قان مەسەلان دا دو رەنگن:

- هندهک ژ تهقوایی و ژ بهر ترسا خودی، خو ژ فان کاران ددهنه پاش، دا تووشی حهرامیی نهبن، ئەڤه دینی خو ونامویسا خو دپاریژن، دینی خو چونکی ئەو ژ حهرامیی دویر دکهفن، ونامویسا خو چونکی خو ژ ئەزمانی خەلکی وئاخفتنن وان دپاریژن.

- وهندهک ههنه خو ژ وی کاری نادهنه پاش یی (موتەشابه) وئەڤه ئیک ژ دووانه: یان چونکی ئەو کار ل نک وی نه ژ (موتەشابهانه)، بهلکی ژ کارین ههاله، لهو ئەو خو ژئ نادهته پاش، وهه چهنده ئەڤه تووشی حهرامی نابت ژی، بهلی یا باشتەر ئەوه ئەو وی کاری نهکەت، دا نامویسا وی پاراستی بمینت، یهعنی: خەلک بهحسی وی نهکەت. یان ژئ ئەو کار ل نک وی ژ (موتەشابهانه) بهلی چونکی ئەو بو وی یی خوڤه، و ل دویش دلئ ویه ئەو خو ژئ نادهته پاش، وئەڤه ئەوه یی تووشی حهرامی دبت.

وپشتی دیارکرنا قی مهسهلی پیغه مبهری -سلاف لی بن- مهتهلهک بو مه ئینای دا قی مهسهلی پتر ل بهر روهن بکەت، وگۆت: هه مهلهکهکی یان مهزنهکی ژ مهزنین دنیایی جههکی هه ی بو خو ب تنی پاوان دکەت، وناهیلت کهسهک ژ بلی وی وین وی بقی بچتی، و خودی ژئ د دنیایی دا پاوانهکی هه وی عهبدین خو بین مهعهکرین نیزیک بین، ئەو پاوان تشتین حهرامن، یهعنی: وی حهرامی یی تهعان کری، وفهرمان یا ل عهبدین خو کری کو کهس ژ وان خو نیزیک نهکەت، قیجا ههچی پەزئ خو ببهت ب رهخ پاوانی مهلهکی ڤه بچهرینت، ئەو نزان بهلکی دهمهکی ژئ غافل بیت وهند ببینت پەزئ وی یی ب ناڤ پاوانی ڤه چووی وزبانا کری، وهنگی ئەو دئ خو تووشی غهزهبا مهلهکی کەت، بهلی ئەگەر وی پەزئ خو بر ژ پاوانی دویر کر، دئ پشت راست کو پەزئ وی زبانهکی بکەت. و ژ قی مهتهلی ئاشکهرا دبت کو پیتقیه مرۆڤ خو ژ کارین حهرام بدهته پاش، وپهژانهکی بیخته د ناڤهرا خو وحهرامی دا؛ دا کو ژ غهزهبا خودی بیته پاراستن، وتهقوال نک پهیدا بیت.

وئەف حەدىسە بۆ وان دبتە دەلىل ئەوین دبیژن: ئەو کارپن مرۆقى بەر ب حەرامى قە دەبن، وسەرى دکیشنه حەرامى، دحەرامن، ئەگەر خۆ د نەفسا خۆ دا دحەلال ژى بن، وهكى مانا زەلامەكى د گەل ژنەكى ل جەهەكى ب تنى، يان (نەظەر) وبەرپخۆدانا تشتى حەرام.

و ل دویماهیا گۆتتا خۆ پتغەمبەر -سلاف لى بن- مە ل گرنگیا دلى بۆ لەشى ئاگەهدار دکەت، ودبیژت: هەر جارەکا دل دورست بوو لەش هەمى دى دورست بت، و ژ قى گۆتنى درەوا وان کەسان دیار دبت ئەوین ب لەشى خۆ کارپن خراب دکەن، ودبیژن: دلى مە یى پاقرە! دل ئەگەر پاقر بوو، لەش ژى دى پاقر بت، وپسیا کارى خودانى نیشانا نەپاقریا دلى ویه. یەحیایى کورپى موعادى دبیژت: ئەو کەس یى راستگۆ نینه ئەوئ بیژت ئەز حەز ژ خودى دکەم، وتوخوبیپن وی ناپارپزت. ودل ئەگەر پیس بوو وخودانى بەرگەرپیان نەکر وی ب تۆبى بشۆت وپاقر بکەت، خودى وی پیسیى -ئەگەر چ یا قەشارتیه ژى- بۆ خەلکى هەر دى بەرچاڤ کەت، وهكى د ئایەتەكى دا هاتى: ﴿ أُمَّ حَسِبَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ أَنْ لَنْ يُخْرِجَ اللَّهُ أَضْغَنَهُمْ ﴾ (محمد: ۲۹) یەنى: ئەرى ما ئەو دورپین کەرب وکین د دلین وان دا هەى هزر کرپه خودى وی دەرنائىخت وبۆ خەلکى بەرچاڤ ناکەت؟ بەلى.. هندی خودییه مرۆقى راستگۆ وی درەوین هەر دى ژیک جودا کەت!

مفایین حەدىسى:

۱- ئەف حەدىسە هندی دگەهینت کو پیتقیه مرۆقى موسلمان خۆ ژ وان کاران بدەتە پاش یین خودى حەرام کرین، و د ناقبەرا خۆ ووان دا پەرژانەكى بدانت.

۲- ژ تەقواپییه مرۆف خۆ ژ وی تشتى بدەتە پاش یى گومان تیدا بت، وحەلالى وحەرامیا وی یا ئاشکەرا نەبت، وپاراستنا دین وناموسی ژى د قى چەندى دا هەیه.

۳- وئەف ھەدیسە دەلیلە کو تاشتى سەرى بکیشته ھەرامى ھەرامە، ئەگەر ئەوب خۆ یى ھەلال ژى بت، ل دوپف قاعیدەیی (سد الذرائع) یى زانایا بنەجھەرى.

۴- ژ ھەدیسى دئیتە وەرگرتن کو ئەگەر شقانەکی پەزى خۆ برە ب پەخ پوانى کەسەکی قە وچەراند، وپەز چو ناف زىانى، ھەر زىانەکا پەزى وى بگەھینتە وى پوانى، خەرامەت ل سەر شقانیە، وفایدى وى ناکەت بیژت: من ھای ژى نەبوو، یان مەخسەدا من ئەو نەبوو! وەکی وى یى ل دۆر گونەھى دزقېت، ئەگەر ئەو ب ناف قە چوو دى خۆ ھىژای عقووبى کەت، وچو ھىجەت ژى نائینە قەبوپلکرن.

۵- گرنگیا دلى وپاقرىا وى ژى ژ قى ھەدیسى دئیتە زانین، وکو پیتقیە ل سەر مرؤقى موسلمان گەلەک خەمى ژ پاقرنا دلى خۆ بخۆت، چونکی ب پاقرىا دلى کارى لەشى ھەمى پاقر دبت، و ب پيسيا دلى کارى لەشى ھەمى پيس دبت.

حهديسا هفتى

عَنْ أَبِي رُقَيْة تَمِيمِ بْنِ أَوْسِ الدَّارِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ: ﴿الدِّينُ النَّصِيحَةُ﴾ قُلْنَا: لِمَنْ؟ قَالَ: ﴿لِلَّهِ، وَلِكِتَابِهِ، وَلِرَسُولِهِ، وَلِأَيِّمَّةِ الْمُسْلِمِينَ، وَعَامَّتِهِمْ﴾.

رواه مسلم

ژ ته ميمى كورې نهوسى دارى -خودى ژى رازى بت- دئيتته فه گوهاستن، دبيت: پيغه مبهري -سلاف لى بن- گوت: دين شيره ته، ئينا مه گوت: بو كى؟ وى گوت: بو خودى، وبو كيتابا وى، وبو پيغه مبهري وى، وبو مه زئين موسلمانان، وعاميين وان.

موسلم فه دگوهيزت

گرنگيا فى هديسى ژ هندی دئيت نهو رادگه هينت كو ستوبنا گرنگا دين خو ل سهر دگرت شيره ته، وهندى نهو مابت دين د ناڅ خه لكى دا دى ههبت، وهه ر جاره كا نهو نه ما كيماسى دى كهفته هه مى لايين ژينا موسلمانان.

پيغه مبهري -سلاف لى بن- د فى گوتنا خو دا ناشكهره دكهت كو هه ما دين شيره ته، و د هندهك ريوايه تان دا هاتيه كو پيغه مبهري -سلاف لى بن- نهڅ گوتنه سى جاران دوباره كر، ودوباره كرنا وى سى جاران پتر گرنگيا وى بو مه ناشكهره دكهت، لهو ژ نه بوو داوودى دئيتته فه گوهاستن كو نهغه ئيك ژ وان هديسانه بين فقه ل دور دزقرت.

وپه یفا (نصیحه) د زمانې عه‌ره‌بان دا ب راما‌نا صه‌فاندنې دئیت، وه‌کی هنگ‌فینې ده‌مې شه‌ما ژ ناف دئیته راکرن، و د زاراقئ شه‌رعې دا نه‌و بو هندئ دئیته ب کارئینان ده‌مې مرؤقی خیر بو وی بقیته یئ مرؤف نصیحه‌تی لئ دکه‌ت، گا‌فا ته خیر بو ئیکې قیا، و ته دیت نه‌و وی کاری ناکه‌ت یئ تو هزر دکه‌ی خیرا وی یا تیدا، قیجا تو به‌ری وی بده‌یه وی خیری، و داخو‌زی ژئ بکه‌ی نه‌و وی بکه‌ت، نه‌و ته نه‌و نصیحه‌ت کر. و ده‌مې نه‌م دبیزن: نصیحه‌ت صه‌فاندنه، یان صافی‌کرنه، بو مه‌ ناشکه‌را دبت کو نصیحه‌ت ژ قی لایی فه راما‌نا راستگو‌یی وئی‌خلاصئ دده‌ت، وئه‌فه هنده‌ک ژ مه‌عنا به‌رسقا پیغه‌مبه‌ریه -سلاف لئ بن- ل سه‌ر پسیرا صه‌حابیان ده‌مې وان گو‌تیئ: نصیحه‌ت بو کی‌یه؟ وی گو‌ت: بو خودئ و بو کیتا‌با وی و بو پیغه‌مبه‌ری وی..

نصیحه‌تا بو خودئ یا چا‌وا‌یه؟

وه‌سایه مرؤف د عیاده‌تی خو‌ دا بو وی یئ راستگو و مو‌خلص بت، با‌وه‌ریئ پی بینت، و گوهداریا وی بکه‌ت، د ته‌فسیرا وی ئایه‌تی دا یا تیدا هاتی: ﴿ اِذَا نَصَحُوا لِلّٰهِ وَرَسُوْلِهِ ﴾ (التوبه: ۹۱) ئیما‌مئ قورطوبی دبیزت: ((زانا دبیزن: نصیحه‌تی بو خودئ نه‌وه مرؤقی ئی‌خلاص د با‌وه‌ری ئینانا ب ته‌وحیدا وی دا هه‌بت، و سالو‌خدانا وی ب سالو‌خه‌تین ئولو‌وه‌ییه‌تی، و وی پاک بکه‌ت ژ کی‌ماسیان، وحه‌ز بکه‌ت خو‌ نیزی‌کی وان تشتان بکه‌ت یین نه‌و هه‌ز ژئ دکه‌ت، و خو‌ ژ وان تشتان بده‌ته پاش یین وی نه‌قین)).

و نصیحه‌تی بو کیتا‌با وی نه‌وه مرؤف با‌وه‌ریئ پی بینت، وحه‌ز ژئ بکه‌ت، و خو‌ تی بگه‌هینت، و کاری پی بکه‌ت، و به‌ری خه‌لکی ژئ بده‌ته وی ری‌کی یئ قورئان پی هاتی.

و نصیحه‌تی بو پیغه‌مبه‌ری وی نه‌وه با‌وه‌ریئ پی بینت، و گوهداریا وی بکه‌ت، و ب چاقئ ری‌ز وئحترامئ به‌ری خو‌ بده‌ته وی، و سوننه‌تا وی، وحه‌ز ژ ب‌نه‌مال و صه‌حابیئین وی بکه‌ت، و کاری ب دینئ وی بکه‌ت.

ونصیحت بۆ مهزنین موسلمانان ئهوه مرۆف هاریکاریا وان ل سهه
قهنجیی بکهت، وبهرفانیی ژئی بکهت، ونهیارهتیا وان نهکهت، ودلین
خهلکی ژ وان سار نهکهت، وخیرا وان بقییت، وئهگهر کیماسیهک ژئی دیت
وان ئاگهدار بکهت.

ونصیحت بۆ عامیین موسلمانان ئهوه مرۆف دینی دورست نیشا وان
بدهت، وبهرفانیی ژئی بکهت، و د خیرا وان دا بت، و ب گۆتن وکریارین خو
حیلی و غشی ل وان نهکهت، وئهگهر خهلهتیهک یان کیماسیهک ژ وان دیت
ب پهنگهکی جوان وان شیرهت بکهت، وبهری وان بدهته رییکا دورست.

وشیرهتکرکاری پیغهمبهه وچاکان بوو، وئهو (فرض کفایه)یه ل سهه
ئوممهتی، ومرۆفی ب کاری شیرهتکرانی رابیت دقیت ئهخلاقی پیغهمبهه
ل نک ههبت، بزانت چاوا دی شیرهتان ل خهلکی کهت، فوضهیلی کوری
عیاضی دبیژت: خودان باوهر تشتی ستاره دکهت وشیرهتان دکهت، ومرۆفی
فاجر ههتکا خهلکی دبهت وطانا ددانته خهلکی.. یهعنی: دقیت مرۆف یی
هشیار بت ب هیجهتا شیرهت ونصیحهتان ههتکا خهلکی نهبهت، وشهوما
وان د ناڤ خهلکی دا ببهت، ئهقه نه ژ ئهخلاقی خودان باوهرانه.

مفایین هه دیسی:

- ۱- دین شیرهته، وکاری شیرهتکرانی ژ باوهرییه، ووی گرنگیا خو ههیه.
- ۲- چونکی شیرهتکران دینه، هندهک ژ دینی ههیه فهرضه، وهندهک
واجبه، وهندهک سوننهته، مهعنا شیرهت هندهک جاران دبهته فهرض وهندهک
جاران دبهته واجب، وهندهک جاران دبهته سوننهت.
- ۳- ئهو کهسی ب کاری شیرهتکرانی رادبت دقیت ئهخلاقهکی باش ل نک
ههبت، و ب هیجهتا نصیحهتی کهسی بهرانبهه نهشکینت، وههتکا وی
د ناڤ خهلکی دا نهبهت.

حه ديسا هه شتى

عَنْ ابْنِ عُمَرَ - رَضِيَ اللهُ عَنْهُ - أَنَّ رَسُولَ اللهِ - صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ: ﴿أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ، وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ، وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ، فإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّ الْإِسْلَامِ، وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللهِ تَعَالَى﴾.

رواه البخاري ومسلم

ژ عبدالله لاهى كورپى عومهرى -خودى ژى رازى بت- ديبترت: پيغه مبهرى -سلاش لى بن- گوت: فرمان ل من هاته کرن نهز شهري خه لکى بکهم هه تا نهو شاهده بدن کو ژ خودى پيغه تر چو خودايين ب حهق نينن وکو موحه ممه د پيغه مبهرى خودييه، ونقيژان بکهن، وزه کاتى بدن، فيجا نه گهر وان وه کر نهو خوينا خو ومالى خو دى ژ من پاريزن، وهسا نه بت ب حهقى ئيسلامى بت، وحسيبا وان ل سهر خودايى بلنده.

بوخارى وموسلم قه دگوهيژن

نهف هه ديسه پيپک و بناخه بين دىنى بو مه ده سنيشان دکهت: ته وحيدا خودى، وکرنا نقيژى، ودانا زه کاتى، وجيهادا د ريکا خودى دا.. ههر وهسا ههراميا خوينا ومالى موسلمانى ديار دکهت، وئاشکهره دکهت کو ئيسلامى هندهک نه حکامين دى ژى هه نه، شهر سهره دئيتته کرن.

ل دهسپيكا هديسي پيغهمبر -سلاف لي بن- رادگههينت كو خودايي
 وي فرمان ل كرنا جيهادي ل وي كريبه، پيخههت بهلاقكرنا ديني، وخودايي
 مهزن ب خو ژي دنياه ته كي دا قبي چهندي دببثت: ﴿ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ
 كُرْهُ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ
 وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴾ (البقرة: ۲۱۶) يه عني: خودي كرنا شهري
 نهياران ل سهر ههوه نقيسيه (فهرزكريه) وئو ب خو كرنا شهري ل بهر ههوه
 تشته كي نه خو شه، وبه لكي تشتهك ههبت ههوه نه قيت، وئو ب خو بو ههوه
 يي باش بت، وبه لكي تشتهك ههبت هوين ههز ژي بكن، وخرابيا ههوه تيدا
 ههبت، وخودي دزانت وهوين نران.

مه عنا قبي نهوه د كرنا جيهادي دا خير ومفايبن مهزن بو نوممه تي ههنه،
 ژ لايه كي شه خرابيان نهيار ودوژمنان ژي دوپر دكهفت، و ژ لايه كي دي شه
 ري بو بهلاقكرنا ديني شهبت؛ دا ههجي بقتيت موسلمان بيت كهس نهبت
 ريكي لي بگرت، وپيغهمبر -سلاف لي بن- ناشكهرا دكهت كو جيهادا
 د گهل كافران ل سهر وي (ونوممه تا وي) واجبه هندي، وهنگي شهري دي نيته
 راوهستاندن نهگهر يي بهرانبهر نهف كاره كرن بين هديس بهحس ژي دكهت،
 هنگي خوينا وان ومالي وان دي يي پاراستي بت، چونكي نهو هنگي دي
 ژ موسلمانان نيته حسيبكرن.. و ژ تشتين ناشكهرايه كو پيغهمبري -سلاف
 لي بن- شهري د گهل كيتابيان ژي نهكريبه، وري يا دايه وان نهو ل سهر ديني
 خو بمين، نهگهر هات وئو رازي بين جزيي بدن.

وئو كاربن خوينا ومالي خوداني يي حهرام دين نهفهنه:

۱- شاهدهدان: وئوه مروفي دئينته د ئيسلامي دا، لهو دهمي نيك
 دهاته نك پيغهمبري -سلاف لي بن- ودقيا بيته د ئيسلامي دا،
 پيغهمبري ژ وي دخواست نهو شاهده بدهت، ورژا نوسامه يي كوري زهيدي
 نهو زهلام كوشي يي شاهده داي، پيغهمبري -سلاف لي بن- گهلهك خو
 ژي عيجز كر وگوتت: چاوا ته نهو كوشت پشتي وي شاهده داي؟!

۲- کرنا نقیڑی: ومهخسه د پی نقیڑا فہرزہ، ایمامی نہوہوی دبیت: ٹہف حدیسہ ہندی دگہینت کو یی ژ قہستا نقیڑی نہکھت دئیتہ کوشتن، و د حدیسہ کی دا یا موسلم قہدگوہیت، دہمی پیغہمبہر -سلاٹ لی بن- بہحسی ہندہک مہزنان دکھت کول دویمایا زہمانی دئ حوکمی موسلمانان کھفتہ د دستان دا، وئہو ہندہک کارین باش وھندہکین خراب دئ کھن، ہندہکان گوت: ئہی پیغہمبہری خودی، ما ہنگی ٹہم شہری وان نہکھین؟ گوت: نہ، ہندی ٹہو نقیڑان بکھن. مہعنا: کرنا نقیڑان ژ لایئ وان قہ دبتہ ٹہگہرا نہدورستیا کرنا شہری د گہل وان..

و د گہل کو حوکمی وی یی ژ قہستا نقیڑی نہکھت کوشتن، بہلی زانایین ئیسلامی ب خیلاف چوونہ کانئ ٹہو دہمی دئیتہ کوشتن حسیب دبت کافر یان نہ؟

وکورتیا مہسہلی ب فی رہنگیہ: ٹہگہر وی باوہری ب نقیڑی ہہبت، بہلی ژ سستی وخہمساری نقیڑی نہکھت، ٹہو دہمی دئیتہ کوشتن دئ حسیب بت موسلمانہ کی گونہکار، وحالی وی بو خودی دئ ئیتہ ہلپسارتن، بہلی ٹہگہر وی باوہری ب نقیڑی نہبت، ٹہو ژ کافران حسیبہ، وچو ٹہحکامین موسلمانان ل سہر نائینہ ب کارئینان، وھکی: شویشتنی وقہشارتنا ل ناف زیارہتین موسلمانان، ومہسہلا میراتی.. وھتد.

۳- دانا زہکاتی: وھہر کھسہ کی باوہری نہبت کو زہکات واجبہ ٹہو ژ کافران دئیتہ حسیبی، وشہری وی حلال دبت، وئہوی ب دیرؤکی شاردزا بت دزانت کو خہلیفی پیغہمبہری یی ٹیکئی ٹہبوو بہکری شہری وان عہرہبان کر یین زہکات نہدای، وئہو ژ (مورتہددان) حسیبکرن، ودہمی عومہری گوتیی: چاوا تو دئ شہری وان کھی وئہو دبیتن: (لا إله إلا الله)؟ ٹہبوو بہکری گوت: ب خودی ٹہز دئ شہری وان کھم یین جوداہی دئیتہ ناقبہرا نقیڑی وزہکاتی. و د نایہتہ کی خودای مہزن بہحسی کافران وشہری د گہل وان دکھت ودبیت: ﴿فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ إِنَّ﴾

اللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥﴾ (التوبة: ٥) يه‌عنى: ئه‌گهر وان تۆبه‌كر ونقيژ كرن، وزه‌كات دا، هوبن رپكا وان به‌ردهن، يه‌عنى: شه‌رئ وان نه‌كهن.. وئه‌قه هندی دگه‌هینت كو دانا زه‌كاتئ ژئ ئیك ژ ئه‌گهرین پاراستنا خوبن ومالی وانه.

٤- وده‌مئ پیغه‌مبهر -سلاف لی بن- دبیت: ئه‌گهر وان ئه‌ف چه‌نده كر، وان خوبن ومالی خو ژ من پاراست، وه‌سا نه‌بت ب حه‌قئ ئیسلامئ بت.. مه‌عنا وئ ئه‌وه هنده‌ك تشتین دی ژئ -د ئیسلامئ دا- هه‌نه ئه‌گهر خه‌لك نه‌كهن، حه‌قئ ده‌سه‌لاتئ هه‌یه شه‌رئ وان سه‌را بكه‌ت، وئو تشت وه‌كى زانا دبیتن ستوینئ دی یئ ئیسلامینه، وه‌كى رۆژئی وحه‌جئ، سه‌عیدئ كورئ جو به‌یری دبیت: عومه‌رئ كورئ خه‌ططابی دگوت: ئه‌گهر خه‌لك حه‌جئ به‌یلن ئه‌م دئ شه‌رئ وان سه‌را كه‌ین، كا چاوا ئه‌م شه‌رئ وان سه‌را نقيژئ وزه‌كاتئ دكه‌ین. وئاشكه‌رايه كو د ئه‌حكامین شه‌رعی یئین ئیسلامئ دا هنده‌ك تاوان ژئ هه‌نه حوكم پی ب كوشتنئ ل سه‌ر خودانی دئیته‌دان، وه‌كى: كوشتنا مرؤقه‌كى بی حه‌ق، وكرنا زنا یئ ب نسه‌بت مرؤقی ب ژن یان ژنا شو بكری، وشه‌قكرنا ریزا موسلمانان وتیكدانا ئیكه‌تیا وان، به‌لی ئه‌قه ده‌مئ حوكم ب كوشتنا وان دئیته‌دان ژ لایئ مه‌حكه‌ما شه‌رعی قه، ئه‌وحسیب نابن كافر.

وئهوئ ئه‌حكامین ئیسلامئ ب جه‌ بینت، ودیندار یئ ئاشكه‌را بكه‌ت، موعامله وسه‌رده‌ریا موسلمانئ دئ د گهل ئیته‌كرن، وخوبنا وی ومالی وی دئ ئینه پاراستن، ئه‌گهر خو د دل دا وی باوه‌ری ب قئ چه‌ندی نه‌بت ژئ، هنگی ئه‌و دئ حسیب بت منافق، ومنافقی حسیبا وی ل سه‌ر خودییه، و ل سه‌ر سیبه‌را ئیسلامئ چئ نابت بو ده‌سه‌لاتئ حسیبئ ل سه‌ر ئییه‌تئ د گهل خه‌لكی بكه‌ت.

مفایین هه‌دیسی:

١- ئه‌ف هه‌دیسه هندی دگه‌هینت كو جیهاد وكرنا شه‌رئ كافران واجبه ل سه‌ر مه‌زئئ موسلمانان؛ دا رئ بو به‌لا قكرنا دینی قه‌بیت

۲- وئەف حەدىسە رەدده ل سەر وان كەسان يېن دېيژن: باوەرىي چو هەوجە ب كرىاران نينه، وئەو كەسى ب دلى باوەرى هەبت بلا چو كاران نەكەت ژى كافران نابت. وئەوين ل سەر قى باوەرى (مەرجئينه) وگوتنا وان يا دورست نينه، باوەرى ب دلى و ب كرىارانه ژى، ئەگەر نه.. جيهاد د گەل وان كەسان دورست نەدبوو يېن وان كاران نەكەن ئەوين د حەدىسى دا هاتى، و ژ بەر قى چەندى ئىمامى بوخارى ئەف حەدىسە دكره دەليل دژى مەرجئيان.

۳- حەدىس گرنگيا شاهدهدانى، وكرنا نقيژى، ودانا زەكاتى، بو مە ئاشكەرا دكەت، وكو ئەو ژ وان تىتانه يېن خوين ومالى خودانى دپاريزن.

۴- وحەدىس دەليله ل سەر هندى كو كارين بەرچاڤ ژ خودانى دئينه قەبويلكرن، وحوكم ب دورستيا وان دئيتەدان، ومەسەلا ئنيه تى ودلى ئەفە تابعى خودئيه، وئەم مايى خو تى ناكەين.

۵- وئەو دەليله ل سەر هندى ژى كو دەستەكين بيدعەچى، ئەوين ئەحكام وستوينين ئىسلامى ب جەم دئينن، ژ موسلمانان حسيب دين، وحوكم ب كوفرا وان نائيتەدان، وجيهاد دژى وان نائيتەكرن.

هه ديسا نههئ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَقُولُ: ﴿ مَا مَهَيَّنُكُمْ عَنْهُ فَاجْتَنِبُوهُ، وَمَا أَمَرْتُكُمْ بِهِ فَافْعَلُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ، فَإِنَّمَا أَهْلَكَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ كَثْرَةُ مَسَائِلِهِمْ، وَاخْتِلَافُهُمْ عَلَى أَنْبِيَائِهِمْ ﴾.

رواه البخاري ومسلم

ژ نه بوو هوره بیره ی عه بدرره حمانئ کورئ صه خری -خودئ ژئ رازی بت- دبیژت: من گوهد ل پیغه مبه ری خودئ بوو -سلاف لی بن- دگوت: تشتئ من نه هیا هوه ژئ کریت خو ژئ بده نه پاش، و تشتئ من فه رمان پی ل هه وه کریت هندی هوبن بشئین بکه ن، چونکی هه ما وئ چهن دئ یئین به ری هه وه بریونه هیلاکئ پس یار کرنا وان یا زئده، وجود ابونا وان ژ پیغه مبه رئین وان.

بوخاری وموسلم فه دگو هیژن

ئهف هه ديسه ژئ ئیک ژ هه ديسئین کومکه ره؛ چونکی ئه وه هندی دگه هینت کو پیتقیه مرؤقی موسلمان دو بکه فتنا ئه مر ونه هیئین پیغه مبه ری -سلاف لی بن- بکه ت، وخو ژ وان کاران بده ته پاش یئین بووینه ئه گه را تیچوونا ئوممه تئین به ری. ژ بر قئ چهن دئ ئیمامئ نه وه وی دبیژت: ئهف هه ديسه ئیک ژ پیچک و بناخه یئین ئیسلا میئنه.

و د دهر حه قا ئه گه را گوئنا قئ هه ديسئ دا د ربوايه ته کئ دا ل نک ئیمامئ موسلم هاتیه کو جار ه کئ پیغه مبه ری -سلاف لی بن- خوتیه ک بو

صهحابیان دخواند، ئینا گۆته وان: گهلی مرۆشان، خودی حهج ل سهر ههوه
فهرزکر، قیجا ههپنه حهجی، ئینا زهلامهکی گۆت: ئهی پیغه مبهری خودی،
ههر سال بچین؟ پیغه مبهری -سلاڤ لی بن- بهرسفا وی نه دا، سی جاران وی
ئاخفتنا خو شه گپرا، ئینا پیغه مبهری -سلاڤ لی بن- گۆت: ئه گهر ئهز بیترم:
بهلی ئهوه دی ل سهر ههوه واجب بت، وهوبن نه شین وه بکهن، پاشی
ئاخفتنه کا وهکی قی گۆت یا مه ل سهری ئینای.

و د ربوایهکی دا ل نک (ئبن ماجه) هاتیه کو ئهوه زهلامی پسیار کری
ئهقره عی کورئ حابسی بوو.

مهعنا: ههر وهکی پیغه مبهری -سلاڤ لی بن- پی نهخۆش بوو وی
زهلامی ئهف پسیاره کری، لهو جارا ئیکتی بهرسفا وی نه دا، بو هندی دا ئهوه
خو بی دهنگ بکهت، وگاڤا دیتی کو ئهوه خو بی دهنگ ناکهت قاعیدهیهکی
شهرعی بو وی وبو خه لکی دی ژی ئاشکه راکر، ئهوه ژی ئهقهیه: ئهوه پسیارین
زیده، و بی مفا نه کهن، و ئه گهر جاره کی پیغه مبهری -سلاڤ لی بن- گۆتنه ک
گۆت، بلا ئهوه کاری پی بکهن، و گه لهک ل دویش نه چن، و پسیارین زیده ژی
نه کهن؛ دا حوکم ل سهر وان نه ئیته شدانن، چونکی هندی پسیارکه ر پتر
ل دویش مه سه لی بچت قهیدین زیده تر دی ل بهر ئینه دانان، و سه رهاتیا
ئسرائیلیان د گهل پیغه مبهری وان موسای و قه کوشتنا چیلی، ئهوا د سووره تا
(البقره) دا بو مه هاتیه شه گپران، ل بهر مه هه میان یا ئاشکه رایه، وان
پسیارین زیده کرن، خودی ل وان شدانن هتا نیزیبک بوو ئهوه چیل ب دهست
وان نه کهفتی یا فه رمان ب قه کوشتنا وی ل وان هاتیه کرن.

وحه دیس شریعه تی ل سهر دو تشتان لی کقه دکهت: ئهوه کارین نه هی ژی
هاتیه کرن، یه عنی: خودی و پیغه مبهری وی ژ مه خواستی ئهوه وان کاران
نه کهین، و حه رام و مه کرووه ههردو دکه ئنه بن قی پشکی، حه رام ئهوه یی
مرۆڤ ب کرنا وی گونه هکار دبت، و ب نه کرنا وی خودان خیر دبت،
و مه کرووه ئهوه یی ب نه کرنا خودان خیر دبت و ب کرنا گونه هکار نابت،

وئەقئى پشكى دقئيت ئەم ئىكجار خۆ ژئى بدهينه پاش وئىزىك نەبىن، هنگى تئى نەبت ئەگەر ئەم نەچار بىن ومه چو رېكئىن دى نەبن، هنگى دورسته بۆ مه ل دويف قەدەر هەوجەبىيا خۆ ئەم وان كاران بکەين زىدەتر نه.

يا ددوئى: ئەو كارىن فەرمان ب کرنا وان ل مه هاتيه کرن، وواجب وسوننهت دکهقنه د بن دا، واجب ئەوه يئى ب کرنا وى مرؤف خودان خيئر دبت، و ب نه کرنا وى گونههکار دبت، وسوننهت ئەوه يئى ب کرنا وى مرؤف خودان خيئر دبت، و ب نه کرنا وى گونههکار نابت، واجبى دقئيت ئەو بکەت، وکارى سوننهت ل دويف شيانا خۆ وهندى ژئى بيت بکەت.

و ژ گۆتنا پيغەمبەرى -سلاف لى بن- دەمى دپيژت: هوبن هندى ژئى بکەن هندى هوبن بشين.. زانايان قاعيدەبەکئى شهرعى دانايه، ئەو ژى ئەقەيه: ئەگەر مرؤف نەشيا واجبهکى هەمىيى بکەت، بلا هندى بکەت هندى بشيت، وهكى بۆ نمونه: ئەگەر نەشيا خرابيهکئى ئىكجار راکەت، بەلى پيئفه هات هندەکئى کيم کەت، دقئيت ئەو وئى هندەکئى نەهيتل، يان: هندەک ئاڤ ل نک وى هەبوو بەلى تيرا شويشتنا دەسئقيژئى نەکر، هندى ئاڤ تيرا بکەت بلا ئەو بشوت، وبۆ ئەندامين مايى تەيه مومى بگرت، يان ئەگەر شيا بۆ کرنا نقيژئى رابت وروينت، بەلى نەشيا بۆ سوووجودئى خۆ بچەمينت، دقئيت ئەو رابت وروينت، وبلا نەچتە سووودئى.. وهؤسا، وئەقەيه مەعنايا گۆتنا زانايان: تشتئى مرؤف بشيت بکەت رانابت ژ بەر تشتئى مرؤف نەشيت (الميسور لا يسقط بالمعسور).

وئەف حەديسه بۆ مه ئاشکەرا دکەت کو ئىک ژ ئەگەرئىن تيچوونا ئوممەتئين بەرى مه (وبەلکى مەخسەد يئى ئسرائيلى بن) ئەو بوو وان گەلەک پسيارىن زىدە وبى مفا ژ پيغەمبەرى خۆ دکرن، وپشتى پيغەمبەرىن وان بەرسقا وان ددا، وان ب گۆتنا وان نەدکر، يەعنى: وان پسيار دکرن وگاڤا بەرسف ب دلئى وان نەبا، وان وهسا دکر وهكى دلئى وان دچتئى.. ومخابن نوکە د ناڤ ئوممەتا مه ژى دا گەلەک کەسئىن ب قى پەنگى هەنه، کار

وڪهسبى وان پسيارن، نه بۆ هندی دا علمهكى ل نك خو پهيدا بڪهن، يان دينى خو بزنان، بهلكى بۆ هندی دا ٺهو تشتهكى بيبينن خو پيڻه موڙيل بڪهن، وجهدهلى ل دؤر بڪهن، پا ٺهه چاوايه؟ بؤچيه؟ بؤچى فلان كهس وه ناييژت؟ پا ٺهگر فلان تشت هو لى هاته هه ٺم دى چ كهين؟ يا دى پسيارا تشتهكى كهت هتا ٺهو دموت ڙى ٺهو ههوجهى وي تشتى نابت.. مرؤقهكى نزانن باش دهسنقيڙى بشوت سهعهتهكى جهدهلى دى كهت كانى خوارنا گوشتى ههسپان چاوايه! ٺيك نزانن ٺهركانين نقيڙى چهندين بۆ خو پسيارا ٺهركانين نقيڙى ناكهت دى مينته ب مهسلا (ئستساخا مرؤقان) ٺه كانى چاوايه!! مهعنا: ٺارمانج ههڻكى وجهدهله نه وهرگرتنا فايدهيه.

وعهدهتى صهحايان بوو تشتى ٺهو ههوجه نهبيانى وان پسيارا وي نهذكر، ٺهنهس ديبىژت: نههيا مه هاتبوو كرن ٺم پسيارين زبنده ڙ پيڻه مبهري -سلاف لى بن- بڪهين، ٺيجا كهيفا مه گلهك دهات دهى زهلامهكى عاقل ڙ باديى هاتبا پسيارهك ڙ پيڻه مبهري كريا ومه گوهى خو دابايى.. وزهيدى كورپى ثابتى دهى مرؤقهكى پسيارهك ڙى كريا دا بيبىڙتى: ٺهقتشته ههيه يان نه؟ ٺهگر گوتبا: نه، دا بيبىڙتى: گاڦا ٺهو تشت چيبوو پاشى وهره پسيارين بكه.

ويا ڙ ڙى ڙى كرتتتر، كو دبتنه ٺهگهرا تيچوونا خودانى، ٺهوه ٺهو پسيارا تشتهكى بكهت، وگاڦا بهرسفا دورست ب دهليل بۆ هاته ٺاشكهراكرن، ٺهو خو دفن بلند بكهت، وحهقى قهبول نهكهت، وكارى ب وي بهرسقى نهكهت، وهكى وان يين بۆ ترانه ويارى پسيارا ٺهكمان دكهن، وگاڦا زانايهكى ٺهو حوكم بۆ وان ٺاشكهرا كر، ل شوينا ٺهو كارى پى بڪهن، دى چن ل عهردان وي بهرسقى بيژن، وڪهنه جهى پيڪهنيى..

و ڙ ڦان رهنگه پسياران دهركهقت، پسياركرن بۆ هندی كو مرؤف دينى خو بزانت، وكارى پى بكهت، تشتهكى فهره وهكى خودى د ٺايهتهكى دا گوتى: ﴿ فَسَلُّواْ أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴾ (النحل: ٤٣).

مفایین حەدیسە:

- ١- ئەف حەدیسە ھندە دگەھینت کویا باش نینە مرۆف گەلەک
پسیاران بکەت، ب تایبەتی وان پسیارین ئەوھەوجە نەبتی.
- ٢- وھەدیس ھندە دگەھینت کویا مرۆف گەلەک بھەتە تەشتی
فەرتر پاش یی فەراتیایا وی کیمتر.
- ٣- ئیک ژ ئەگەرین تیرنا ئوممەتین بەری مە ئەو بوو وان گەلەک
پسیار ژ پینەمبەرین خۆ دکر، وکار ب بەرسقین وان نەدکر.

هه ديسا دهی

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَقُولُ: ﴿ أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا، وَإِنَّ اللَّهَ أَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا أَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ فَقَالَ: (يَتَأَيُّهَا أَلرُّسُلُ كُلُّوْا مِنْ الطَّيِّبَاتِ وَأَعْمَلُوا صَالِحًا) وَقَالَ: (يَتَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُلُّوْا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ) ثُمَّ ذَكَرَ الرَّجُلَ يُطِيلُ السَّفَرَ، أَشْعَثَ، أَغْبَرَ، يَمُدُّ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ: يَا رَبَّ يَا رَبَّ! وَمَطْعَمُهُ حَرَامٌ، وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ، وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ، وَعُذِي بِالْحَرَامِ، فَأَنَّى يُسْتَجَابُ لِذَلِكَ؟! ﴿

رواه مسلم

ژ نه بوو هورهیره ی - خودی ژئی رازی بت - دبیژت: پیغه مبهری - سلاقی لی بن- گوټ: گهلی مروټان، هندی خودییه یی پاکه، وتشتی پاک نهبت نهو قه بویل ناکهت، وهندی خودییه ب وی تشتی فهرمان ل خودان باوه ران کریه یی فهرمان پی ل پیغه مبهران کری، وگوټ: گهلی پیغه مبهران، ژ تشتی پاقر بخون، وکاری چاک بکهن، وگوټ: گهلی نهوین باوه ری ئینای، ژ رزقی پاقری مه دایه هه وه بخون.. پاشی وی بهحسی زهلامی کر: سهفه ری درپژ دکهت، یی سهرقژ وتوزهوی، دهستین خو بهر ب عسمانی فه درپژ دکهت: یا ره بیی یا ره بیی! وخوارنا وی یا حهرامه، وفه خوارنا وی یا حهرامه، وجلکی وی یی حهرامه، وگوشتی خو ب حهرامی یی گرتی، ئه ری چاوا دی بهرسقا وی ئیته دان.

موسلم فه دگوهیزت

گرنگيا ڦيٰ حهديسيٰ ژ هندی دئيت ٺهيو بهحسيٰ شهرتيٰ قهبولڪرنا وان
 کاران دکهت بين مروف ڦو پيٰ نيزيڪي خوديٰ دکهت، کو پاڦڙيه، وٺهيو بهريٰ
 مروفی ددهته گرنگيا هندی کو خوارن وڦهخوارن وجلڪيٰ مروفی ژ مالهڪيٰ
 حلال بت، وڦو ژ ماليٰ حهرام بدهته پاش ييٰ کو دبهته ٺهگهرا نهقهبولڪرنا
 دوعاييٰن وي، ودوعا وهڪيٰ ٺهه دزانين مهزنترين عيبادهته بو خوديٰ دئيته
 پيشڪيشڪرن.

د دهسپيٰڪا گوتنا ڦو دا پيٰغه مبهه -سلاف ليٰ بن- پاک وپيروزيٰ خوديٰ
 ژ ههه عهيب وکيماسيهڪا ههبت بو مه بهرچاڦ دکهت، دهميٰ دبئرت: ﴿ إِنَّ
 اللَّهُ طَيِّبٌ ﴾ وپهيفه (طيب) ل ڦيريٰ ب رامانا پاک وپيروزيٰ دئيت، وچونڪيٰ
 خوديٰ ييٰ پاکه ٺهيو بهس وي تشتيٰ قهبول دکهت ييٰ پاک بت: ﴿ لَا يَقْبَلُ إِلَّا
 طَيِّبًا ﴾ وههه چهنده ل ڦيريٰ پتر هزر بو هندی دچت کو مهخسهه ب تشتيٰ
 دئيته قهبولڪرن وييٰ نهئيته قهبولڪرن، دانا خيرانه، يهعنيٰ: ٺهيو ماليٰ تو
 ب خير ددهيٰ ههتا ژ ته بيته قهبولڪرن دڦيت ييٰ پاڦڙ و حلال بت، بهليٰ
 دبت مهعنا هيشتا بهرفههتر ژيٰ بيته وهرگرتن، يهعنيٰ: ههه کار وگوتنهڪا
 مروف بکهت ههتا بيته قهبولڪرن ويو خوداني ب خير بيته نفيسين، دڦيت
 ييٰ پاک، وپاڪيٰ ٺهيو ٺهيو ييٰ حلال بت، و ل دويڦ شريعهتيٰ بت.. ودهميٰ
 پيٰغه مبهه -سلاف ليٰ بن- دبئرت: خوديٰ قهبول ناکهت، دو مهعنا ژيٰ دئينه
 وهرگرتن: قهبول ناکهت، يهعنيٰ: ٺهيو کار ژ بني ييٰ بهطاله، ههه وهڪيٰ
 خوداني نهڪريٰ، يان ٺهيو خيرا وي کاري ب تاممي بو خوداني نائيتهدان،
 چونڪيٰ هندهڪ کيماسي تيدا هههه. و ژ بهه کو تشتيٰ پاک نهبت خوديٰ
 قهبول ناکهت، وي فهرمان ل پيٰغه مبهه رين ڦو ب تايههتيٰ، وخودان باوهران
 ب گشتيٰ کريه کو ٺهيو ژ رزقيٰ حلال بخون، و ههتا رزقيٰ وان ييٰ حلال بت،
 دڦيت ٺهيو کاريٰ ٺهيو دکهن ژيٰ ييٰ ٺهيو رزق پيشه دئيت، ييٰ حلال بت؛
 چونڪيٰ خوارنا پاربيٰ حلال دبهته ٺهگهرا هندی عيبادهتيٰ مروفی ژيٰ بيته
 قهبولڪرن، وبهريٰ ههميان دوعا.

ويښغه مېبهړ -سلاډ لى بن- د قى گوتنا خو دا ئيشاره تى دده ته هندك
شهر تين دېنه نه گهر كو دوعايين مروقى ژ بهر قه بويل بېن، ژ وان شهرتان:

۱- پاكي وهكى گوتى: ﴿لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا﴾ وپاكي د دوعايى دا نه وه
ئىخلاص تيدا ههبت، يه عنى: ژ خودى بت وبو خودى بت، ويا دوير بت
ژ هه مى پهن گين ريمه تيبى ومه دحه ومه خسه دپن خراب.

۲- سه فهر، چونكى د سه فهرى دا، ب تايبه تى نه گهر دريژ بوو، مروقى
دى نه خو شيا خه ريببى وزه حمه تى بينت، وهنگى دلئى وى دى نازك بت، وئو
ب نه فسه كا شكه ستى دى دوعايى كهت، له و پيښه مبهړى -سلاډ لى بن-
به حسى زه لامى كر سه فهرى دريژ دكهت.. يه عنى: ئيك ژ نه گهرين
قه بويل كرنا دوعايى ل نك وى پهيدا دېن، پاشى چ؟

۳- پاشى گوت: ﴿أَشْعَثَ، أَعْبَرَ﴾ يه عنى: پرچا سه رى وى يا قزاقشه،
وجلک وسه روه رى وى يى توژه ويه، وئشه ئيشاره ته بو گوهورپنا هه يئته
وسه روه رى وهك نيشان بو خوشكاندنى، ومروقى ده مى دوعايى دكهت نه گهر
نيشانين خوشكاندنى بو خودى ل سهر خو ناشكه را بكهت، وهكى گريى يان
نه پويته پيكرنا ب كه شخه بيا جلكى وسه روه رى پتر يا بهرعه قله كو دوعايا
وى بيته وهرگرتن، وهه ژ بهر قى چه ندى بوويه ده مى پيښه مبهړ -سلاډ لى
بن- ده ردكه فته نقيژا بارانئ كراسى خو قاژى دكر، و ب خوشكاندن قه
ده ردكه فته.

۴- د دويش دا پيښه مبهړى -سلاډ لى بن- گوت: ﴿يَمُدُّ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ﴾
ده ستين خو بهر ب عه سماني قه بلند دكهت، وئشه ژى ئيك ژ ئادا بين
دوعايينه، د حه ديسه كى دا يا (نه حمه د وئبوو داوود وترمذى) قه دگو هيزن،
پيښه مبهړ -سلاډ لى بن- دببىژت: ﴿إِنَّ رَبَّكُمْ تَبَارَكَ وَتَعَالَى حَيِّ كَرِيمٌ، يَسْتَحْيِي
مَنْ عَبَدَهُ إِذَا رَفَعَ يَدَيْهِ إِلَيْهِ، أَنْ يَرُدَّهُمَا صِفْرًا﴾ هندى خودايى هه ويه يى شهرمين
ومه رده، شهرم ژ عه بدى خو دكهت ده مى نه وه ده ستين خو ب نك وى قه بلند

دکته، ئەو وان قالا بزقربنت.. هزر بکه مرۆقهکێ گهلهکێ مهرد بت،
و د سهر مهدينيا خوړا يئ شهرمين ژى بت، تو دهستى خوړل بهر قهگرى،
و ب خوړشکاندن قه تشتهکى ژئ بخوازى، تو بيژى ئەو دهستى ته خالى
بزقربنت؟

پا هوبن بو خودى چ دببژن؟

۵- ويئغه مبهه -سلاڤ لى بن- ژ کيس دهقى وى زهلامى قه دگوهيژت،
و دبببژت: ئەو دبببژت: ﴿يَا رَبَّ يَا رَبَّ﴾ يه عنى: زبده ئيلحاحى د دعايى
دکته، دبببژت و دبببژته قه، نه دوه ستييت ونه بى هيقى دبت، ئەقه ژى ئيک
ژ ئەگه رين قه بويلکرنا دوعايينه، لهو پيئغه مبهه رى -سلاڤ لى بن- ده مى
دوعايهک کرنا، وى دو سى جارن ئەو دوباره دکر..

ئەقه ئەو ئەگه رن يين دوعا ژ بهر دئينه قه بويلکرنا، وى زهلامى يئ
پيئغه مبهه رى به حسى وى کرى، ئەو هه مى ل نک خو يئ پهيدا کرين، به لى
تشتهکى دى يئ گهلهکى گرنگ وى ژ بيرکريه و ل نک وى نينه: ﴿وَمَطْعَمُهُ
حَرَامٌ، وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ، وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ، وَعُذْيُ بِالْحَرَامِ﴾ کو خوارن و قه خوارن و جلکى
وى يئ حهلال بت.. سهعدى کورى ئەبوو وه ققاصى داخواز ژ پيئغه مبهه رى کر
کو ئەو دوعايى بو وى ژ خودى بکهت؛ دا ئەو دوعايين وى قه بويل بکهت،
پيئغه مبهه رى -سلاڤ لى بن- گوئى: ﴿أَطْبَاطِطْ مَطْعَمَكَ تَكُنْ مَسْتَجَابَ الدَّعْوَةِ﴾
خوارنا خو حهلال بکه، دوعايين ته دى قه بويل بن، وهكى طه به رانى ژئ
قه دگوهيژت.

و ئەو كهسى خه مى ژ حهلاليا پاربي خو نه خوت، و قه خوارن و جلکى خو
ژى، يئ هه ژى نابت خودى دوعايا وى قه بويل بکهت، لهو پشتى پيئغه مبهه رى
-سلاڤ لى بن- به حسى وى زهلامى کرى يئ ب وى رهنگى ژيگوتى دوعا
کرين، به لى خوارن و قه خوارن و جلکى وى يئ حهرام ب عه جيبي قه پسيار
کر: ئەرى چاوا دوعايا وى دى قه بويل بت؟!

مفایین هه‌دیسێ:

- ١- ئەڤ هه‌دیسه گرنگیا پاڤژیی د قه‌بویلکرنا کار وگۆتنان دا بۆ مه به‌رچاڤ دکه‌ت.
- ٢- هه‌ر وه‌سا به‌ری مه‌ دده‌ته گرنگیا خوارن وڤه‌خوارن وچلکی هه‌لال، وکو ئه‌و ژ ئه‌گه‌رین قه‌بویلکرنا دوعایینه.
- ٣- وحه‌دیس هنده‌ک ئه‌گه‌رین دی ژێ یین قه‌بویلکرنا دوعایین بۆ مه ئاشکه‌را دکه‌ت.

حه دیسا یازدی

عَنْ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ، سبط رسول الله - صلى الله عليه وسلم -
وريجانته - رضي الله عنهما - قَالَ : حَفِظْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ - صلى الله
عليه وسلم - : ﴿ دَعُ مَا يَرْبُوكَ إِلَى مَا لَا يَرْبُوكَ ﴾ .

رواه النسائي والترمذی، وقال: حسن صحيح

ژ حهسه نی کورئ عهلی، نهقیی پیغهمبهری -سلاف لی بن- ورحانا وی
-خودئ ژئ رازی بت- دبیتزت: من ژ پیغهمبهری خودئ -سلاف لی بن- ئەف
گۆتنه ژبه رکبه: ئەو تشتی تو یئ ژئ ب گومان بی بهیله، هەر وی تشتی
یئ تو یئ ژئ ب گومان نه بی.

نه سائی و ترمذی فه دگوهیژن.

ئەف حه دیسه ئیشاره تی دده ته ئیک ژ بناخه یین دینی مه، ئەو ژئ خو
دویرکنا ژ وی تشتیه یئ مروّف ژئ ب گومان بت، هه تا خو ژئ پشت
راست بکهت، وئەفه ئەوه یا دبیتزئ: (تهقوا) یان (وهرع)، ئەوا پیغهمبهری
-سلاف لی بن- پتر جارا د خوتبئ خو دا وهصیهت پی ل موسلمانان دکر.

حهسه نی کورئ عهلیی کورئ ئەبوو طالی، کورئ فاطمایا کچا
پیغهمبهری -سلاف لی بن-، ئەوی دبیتزئ: رحانا پیغهمبهری؛ ژ بهر کو بینا
پیغهمبهری -سلاف لی بن- ب وی دهات، وگاڤا ددیت گهلهک کهیف خووش
دبوو، دئینه هژمارتن ژ وان سهحابیین ب عه مری فه دبچوبک؛ چونکی
دهمی پیغهمبهری -سلاف لی بن- قهستا خودایی خو کری، ژیی حهسه نی
نیزیکی دهه سالان بوو، حهسه ن دبیتزت: تشتی من ژ پیغهمبهری -سلاف لی
بن- ژبه رکری، یه عنی: مایه ل بیرا من ژ گۆتنین وی، ئەف گۆتنه یه، وی

گوټ: ټو تشتی ته ب شک بیخت وتو یی ژئی ب گومان بی، بهیله، وههړه وی تشتی بکه یی تو ژئی ب گومان نه بی. . وتمامیا هه دیسی وهکی ل نک (ترمذی) هاتی، ټهغه یه: ﴿فَإِنَّ الصَّدَقَ طُمَأْنِينَةً، وَإِنَّ الْكَذِبَ رِيْبَةٌ﴾ یه عنی: هندی راستیه دلرحه تیه، وهندی دره وه شکه بو دلی، و ژئی دټیته زانین کو مروټ دقیت وان کاران نه کهت یین شک تیدا هه بت، دا یی پاراستی بت ژ حهرامیی ټه ژ لایه کی ټه، و ژ لایه کی دی ټه دا ټو ژ ټه مانئ خه لکی ژئی پاراستی بمینت. ههر وهسا ټهغه ئیشاره ته که ژئی کو مروټ ل دلی خو بزقړت ټه گهر هات وټو د تشته کی دا که فته گومانئ.

وټه گهر ټم ل دیروکا پیشیین ټئی ئوممه تی بزقړین، ژ جیلی صه حایبان ودویکه فتیین وان یی چاک، دئ بینین وان گه لهک خو ژ وان تشتان ددا پاش یین ټو تیدا دکه فتنه گومانئ، حه تا گه لهک جاران وان خو ژ حه لالی ددا پاش ژ ترسین هندي دا کو ټو بکه فنه د حهرامی دا. .

بو نمونه: جاره کی عه بده کی ټه بوو به کری هاته نک، تشته ک ټئی بوو، هنده ک ژئی دا ټه بوو به کری، ئینا ټه بوو به کری ټو کره د ده ټئی خو دا، وپشتی داعویرای وی گوته ټه بوو به کری: تو دزانی ټو یی چ بوو ته ژئی خواری؟ گوټئ: یی چ بوو؟ وی گوټ: د جاهلیه تی دا من خیتزانکی بو مروټه کی کربوو، و من چو ژ خیتزانکی نه دزانی، من ټو خاپاند، ژ نوی من ټو دیت وی ټه ف ماله دا من. . ئینا ټه بوو به کری تبلا خو بره گه رویا خو ودلی خو پاکر. .

ویه زیدئ کورئ زهریعی گاڤا بابئ وی مری پینج سه د هزار ژ میراتی وی گه هشتئ، وی ټو وهرنه گرت، چونکی بابئ وی بوو بوو والی بو هنده ک مه زنان، ټو دترسیا مالی بابئ وی یی حه لال نه بت! و نمونه ټه گهر ټم ل دویف بجین، گه له کن.

و مهسه لهك ل فئيرئ ههيه دقئت ئهم بيرا خو لئ بينينه فه، ئهو ژئ
ئهفهيه: ئهف رهنگئ وهرهعئ يئ ژ ههژئ وان كهسانه يئ ب تهقوا بن،
وحالئ وان د گهل (ئستقامئ) يئ دورست بت، نه وهكي وان يئ خو
ژ حهرامئ وگنههئ مهن نهدهنه پاش، وخوئ فئ رهنگئ وهرهعئ نيشا
خهلكئ بدهن، يهعئ: واجباتئ شهرعئ ب جه نهئئن، وخوئ ژ شوپوهاتان
بدهنه پاش.. ئهف رهنگئ هوئا يئ مروقان، وهرهعا وان جهئ گومانئيه،
وزوئ ب زوئ دقئت مروئ باوهر ژ وان نهكهت، ژ بهر فئ چهندي دهمئ
هندهك عيراقيان پسيارا خوينا پئشيئ ژ عهبدللاهئ كورئ عهباسئ كرى
كانئ يا حهلاله يان نه؟ وئ بهرسقا وان نهدا وگوئ: حوسهين يئ كوشتئ،
وپسيارا خوينا پئشيئ ژ من دكهن!!

وجارهكئ زهلامهكي پسيار ژ بشرئ حافئ كر، گوئئ: ئهگهر زهلامهكي
دهيكا وئ بيئئئ: ژئا خو بهرده، گوئئ خو بدهئئ يان نه؟ وئ گوئ: ئهگهر
وئ دهههئ تشتان دا گوهداريا دهيكا خو كرئت، بلا د فئ تشئئ ژئ دا
گوهداريا وئ بكهت، ژ خو ئهگهر ب فئ تشئئ ب تنئ گوئئ خو بدهته
دهيكا خو پاشئ رابئ وئ بقوت، بلا وه نهكهت!

وئهفه بيرا مه ل وان زهلامان دئئنه فه ئهوين د چو تشتان دا گوهداريا
شريعتهئ ناكهن، و دو ژئان دئئن ديئئن: مانئ شريعتهئ يئ دورست كرى
لهوا.. ههر وهكي وان شريعته هههئ يئ ب كارئنا هههئا ئهف مهسهله
ب تنئ مابوو!!

مفائئن ههديسئ:

ئهف ههديسه هئدي دگههئنت كو پئئئيه مروئئ خودان باوهر يئ خودان
وهرهع وتهقوا بت، خوئ وانكاران بدهته پاش يئ گومانئ بو وئ چئ دكهن،
وقهستا وان كاران بكهت يئ گومان تئدا نهبت.

هه دیسا دوازدی

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ -، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: ﴿ مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِ الْمَرْءِ تَرْكُهُ مَا لَا يَعْنِيهِ ﴾.

رواه الترمذی

ژ ئەبوو هورەیرە -خودئ ژئ رازی بت- دئیتە فهگواستن، دبیرت: پیغه مبهری -سلاف لی بن- گوت: ژ باشیا موسلمانەتیا مروقیه ئەو وی تشتی بهیلت یئ مایئ وی تی نهچت.

ترمذی فهدگوهیزت

ئەف هه دیسه ئیک ژ بناخه یین تو ره وئادایین جفاکی یین مروقی موسلمان بهرچاڤ دکهت، وئاشکهرا دکهت کو ژ تامایا موسلمانەتیا مروقی ئەوه ئەو مایئ خو د وی تشتی نهکەت یئ په یوهندی ب وی فه نهبت و مایئ وی تی نهچت، و مایئیکرن ئەوا ئیسلام مه ژئ دده ته پاش پتر جاران ب ریکا ئەزمانی دبت، و مروقی خودان باوهر ئەگەر ل بیرا خو بینته فه کو هەر گوتنه کا ئەو بیژت ل سەر وی دئیتە هژمارتن، و پرۆژەک دئ ئیت حسیبا وئ دئ د گهل وی ئیتە کرن، ئەو ل ئەزمانئ خو دئ یئ هشیار بت، و وئ گوتنی نابیزت یا مایئ وی تی نهچت.. و دبت هندهک کەس هه بن هزر بکهن خودئ وئ ئاخفتنی ل وان ناگرت یا ئەو دبیزن، و سه حایی پیغه مبهری موعادئ کوړئ جه بهلی ب خو ژئ ئیک ژ وان بوو، ده مئ ب عه جیبی فه پسار ژ پیغه مبهری -سلاف لی بن- کری: ئەی پیغه مبهری خودئ ما سەرا

وان ئاخفتين ئەم دېيژين دئ ل مه ئيتته گرتن؟ پيغهمبەرى -سلاف لئ بن-
گوتئ: ئەرى ما ئەگەر ژ بەر گوتنا ئەزمانى نەبت تشتەك هەيه مرؤقى سەر
وسەر بەھايئتە د ئاگرى دا؟!!

ئىمامئ نەوہوى دېيژت: ((پيتقيە مرؤف ئەزمانئ خو ژ وئ ئاخفتئ
بگرت يا مەصلحەت تيدا نەبت، وھەر جارەكا ئاخفتن ونەئاختن وەكى ئىك
بت، يا سوننەت ئەوہ مرؤف نەئاختت، چونكى دبت ئاخفتنا حەلال سەرى
بكيشتە كارەكئ حەرام يان مەكرووھ وئەقە گەلەك جاران چئ دبت..)).

وتشتئ بەرچاڤ ويئ خەلك ھەمى دزانت ئەوہ ئاخفتنا تازە وسەرخو،
ويئ دەنگى ھىبەتئ ددەتە خودانى، وئاختنا زىدە وپريئى ومائيتيكرن
كەسبىنا مرؤقى بي بەا وسفك دكەت، وھەيبەتا وي د چاڤين خەلكى دا
دئىنتە خواري.

و ژ قئ حەديسئ دئيتە زانين كو باشى وتاماميا ئيسلاما مرؤقى وي
ژ مائيتيكرنئ ددەتە پاش، وھەر جارەكا ئيسلاما وي تمام بوو خودئ خيرا
كارئ وي ب زىدەيى دئ دەتئ، وەكى د حەديسەكئ دا يا بوخارى وموسلمى
قەگوھاستى ھاتئ: ﴿ إِذَا أَحْسَنَ أَحَدُكُمْ إِسْلَامَهُ، فَكُلُّ حَسَنَةٍ يَعْمَلُهَا تُكْتَبُ لَهُ بِعَشْرِ -
أَمْثَالِهَا إِلَى سَبْعِ مِائَةٍ ضَعْفٍ، وَكُلُّ سَيِّئَةٍ يَعْمَلُهَا تُكْتَبُ لَهُ بِمِثْلِهَا ﴾ يەعنى: ئەگەر ئىك
ژ ھوہ ئيسلاما خو باشكر، ھەر باشيەكا ئەو بكەت دئ بو وي ب دەھان
ئيتە نقيسين ھەتا دگەھتە ھەفت سەدان، وھەر خرابيەكا ئەو بكەت دئ بو
وي ب وەكى وي ئيتە نقيسين.

و ژ لايەكئ دى قە باشيا موسلمانەتيا مرؤقى ھندئ ژئ دخوازت ئەو خو
ژ كارئ نەدورست ژى بدەتە پاش، وەكى د حەديسەكئ دا يا بوخارى وموسلم
قەگوھاستى ھاتئ: ﴿ الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ ﴾ موسلمانئ
دورست ئەوہ يئ موسلمان ژ دەستئ وي وئەزمانئ وي بينە پاراستن،
يەعنى: نە ب ئەزمانئ خو ونە ب دەستئ خو مايئ خو د وان نەكەت.

ژ حهسه نئى بهصرى دئيتته فهگوهاستن، دپيژت: ژ نيشانين پشتدانا خودئى بؤ عهبدى ئهوه ئهوه عهبدى ب وى تشتى فه موژيل بکهت يئى مايئى وى تئى نهچت.

وعهبدللاھى تهستورى دپيژت: ههچيئ د وى تشتى دا باخفت يئى مايئى وى تئى نهچت، دئى ژ راستگويئى يئى بار بت. يهعنى: دئى فيئرى درهوان بت. ومهعرووفئى کهرخى دپيژت: ده مئى ئاخفتنا عهبدى د وى تشتى دا بت يئى مايئى وى تئى نهچت، مهعنا وئى ئهوه خودئى ئهوه يئى شهرمزارکرى.

وتشتئى مروؤقى ژ مائيتيکرنئى ددهته پاش باوهرىا ب خودئى وشريعهته، لهو پيغهمبهريئى خودئى -سلاڤ لئى بن- ئهوه ژ باشيا ئيسلاما مروؤقى هرژمارت، و ل فيئريئى دقيئت بيته ديارکرن کو دو رهنگيئى مروؤقان ههنه ژ بهر نهزانينا وان ب شريعهته دکهڤنه خهلهتئى:

- هندهک کار وگوتننن واجب وسوننهت دهيلن، يا ژ وان فه ئهوه ژ وان تشتانه يئى مايئى وان تئى نهچت.

- وهندهکيئى دى ههنه مايئى خوؤ د گهلهک کاران دکهن، چونکى هزر دکهن ئهوه ژ وان کارانه يئى مايئى وان تئى دچت.

وحهتا ههر ئيک ب دورستى توخوبيئى خوؤ بزانت دقيئت خوؤ د شريعهته دا زانا بکهت.

مفايين ههديسى:

۱- ئهڤ ههديسه هندئى دگههينت کو پيئتيهه ههر ئيک ژ مه ده مئى خوؤ د وان گوتن وکاران دا زهعئى نهکته يئى چو مفايئى وى تيئدا نهبن، ومايئى وى تئى نهچت.

۲- وحهديس هندئى دگههينت کو ئيک ژ سالوخهتئى کهسينيا موسلمانئى يا تمام ئهوه ئهوه يئى مائيتيکهه نهبت، چونکى مائيتيکرن خودانى يئى بها دکته.

۳- وحه دیس بهری مه دده ته پاقر کرنا نهفسی وبلندرنا وی ژ وان
تشتین وی کیم دکهت، و د چاقین خه لکی دا دشکینت.

۴- ماییتیکرن گه لکه جارن دبه ته نه گه را پهیدا بونا نه فیانی د ناچه را
خه لکی دا، و دویر نینه نهو سه ری بکیشته شه ر ولتیکه فتنی زی.

هەدیسە سیزدی

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رضي الله عنه -، عن رَسُولِ اللَّهِ - صلى الله عليه وسلم -
قال: ﴿ لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ ﴾.

رواه البخاري ومسلم

ژ ئەنەسێ کوری مالکی -خودی ژێ رازی بت- دئیتە قەگواستن،
دبیژت: پیتغەمبەری -سلاف لێ بن- گۆت: باوەریا ئیک ژ هەوێ تمام نابت
هەتا ئەو بوو برایی خۆ بقییت یا بوو خۆ دقییت.

بوخاری وموسلم قەدگوهیزن

د هەدیسە بۆری دا، پیتغەمبەری -سلاف لێ بن- بەحسێ ئیک ژ وان
تشتان کر یین ئیسلاما مرۆقی پێ تمام دبت، و د قی هەدیسێ دا بەحسێ
تشتهکی دی دکەت باوەریا مرۆقی پێ تمام دبت، وچونکی ئیسلام ب کار
وکریاران قە یا گرێدایە، وباوەری ب دلی قە، ئەو تشتی ئیسلام پێ تمام
دبت، کو نەماییتیکرن بوو، ب کار وگۆتنان قە هاتە گرێدان، وئەو تشتی
باوەری پێ تمام دبت، کو مرۆقی ئەو تشت بوو برایی خۆ بقییت یێ بوو خۆ
دقییت، ب دلی قە هاتە گرێدان.

وئەف هەدیسە ئیک ژ وان هەدیسانە یین زانایان گرنگیهەکا مەزن دایی؛
چونکی ئەو ئیک ژ وان تۆرەیین مەزن بوو مە بەرچاڤ دکەت یین کو
پیتقیهە ل نک مرۆقی هەبن دەمی ئەو سەرەدەری وتەعامولێ د گەل خەلکی
دکەت.

وددهمی پیغهمبهر -سلاف لی بن- دبیترت: ﴿ لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ .. ﴾ نیک
 ژ ههوه باوهیی نائینت، معنا وی ئهه نینه ئهه دئ کافر بت، وباوهری
 نیکجار ل نک وی نامینت، بهلکی مهخسهه پی ئههه -وهکی زانا دبیترن- ئهه
 باوهریهکا تمام نائینت، چونکی ئهوی ئهف سالتوخهته ل نک نهبت ژئ ئهصلی
 باوهریی دئ ل نک ههبت، وئهف هه دیسه هندئ دگههینت کو نیک ژ چهقین
 باوهیی ئهوه مروقی خیر بو براین خویین موسلمان بقییت، کهیفا وی بیت
 دهمی باشیهک دگههته وان، و ب خهم بکهفت دهمی دینت نهخوشیهک
 دگههته وان، وئیمامی نهوهوی دبیترت: یا باشر ئهوه معنا (برای د قئ
 هه دیسه ب پهنگهکی بهرفرهتر ژ براینیا باوهریی بیته وهگرتن، ومروقی
 خیرا بو برایی خوی کافر ژئ بقییت، کو ههز بکهت ئهه بیته د ئیسلامی
 دا، وبهردهوامیا باوهریی بو برایی خوی موسلمان بقییت، ژ بهر قئ چهندی
 چهندی دوغایا هیدایهتی بو کافری تشتهکی ب خیره.

ویغهمبهر ب خو -سلاف لی بن- بهری هه کهسهکی دی ژ وان بوو یین
 خیر بو براین خو دقیا کانئ چاوا وی ئهه بو خو دقیا، ئیمامی موسلم
 فه دگوهیتت کو جار هکی ئهه بوو ذهری داخواز ژ پیغهمبهری -سلاف لی بن- کر
 کو ئهه وی بکهته مهزنی جههکی، ئینا پیغهمبهری -سلاف لی بن- گوتئ:
 نهز دبیم تو مروقهکی لاوازی، ومن ئهه تشت بو ته دقیت یی من بو خو
 دقیت، مهزنی دو مروقان نهکهی، ونه بیه وهکیل ل سهه مالی ئیتیمهکی.

وصهحابیین پیغهمبهری ژئ -سلاف لی بن- ب قئ پهنگی بوون،
 عهبدللاهئ کورئ عه بیاسی د گوتنهکا خو دا دبیترت: نهز ئایهتهکا قورئانئ
 دخوینم وئهز ههز دکهم خه لک هه می وی تشتی بزائن یی نهز ژئ دزانم.

وههه جار هکا مروقی ئهه خیر بو براین خو قیا یا وی بو خو دقیت،
 معنا وی ئهه دلئ وی د دهر هقا وان دا یی صافیه، وچو کهرب ونه قیانا
 وان ل نک وی نینه، وئهه هه سویدی ب وان نابهت، وئهه کهسی هوسا بت
 دئ باوهریا وی یا تمام بت.

مفایین هه‌دیسى:

- ١- ژ څى هه‌دیسى دئیتته زانین کو ئیک ژ سالوڅه‌تین که‌سینیا مرۆڅى خودان باوهر ئه‌وه ئه‌و یى (ئهنانیى) نه‌بت، و ژ وان نه‌بت یین هه‌ز دکهن هه‌مى تشت بۆ وى ب تنى بن، وڅیر نه‌گه‌هته که‌سه‌کى دى ژ بلى وى.
- ٢- چى نابت مرۆڅى خودان باوهر که‌سه‌کى هه‌سوید بت، وکه‌رب ونه‌څيانا خه‌لکى د دلئ وى دا بت.
- ٣- وئەف هه‌دیسه هندى دگه‌هینت کو باوهرى کیم وزیده دبت، ودبت مرۆڅ کاره‌کى بکه‌ت باوهربا وى پى کیم ببت، وکاره‌کى دى بکه‌ت باوهربا وى پى زیده بت.
- ٤- ب کارئینانا څى یا د هه‌دیسى دا هاتى، کو مرۆڅى څیر بۆ خه‌لکى هه‌مپى بڅیت، و هه‌ز بکه‌ت ئه‌و بگه‌هته وان یا دگه‌هته وى، دبتنه ئه‌گه‌را به‌لاقبوونا څيان و هه‌ژیکرنى د ناڅبه‌را کورپن جڅاکى دا.

حه دیسا چاردی

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ -، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: ﴿لَا يَحِلُّ دَمٌ أَمْرِي مُسْلِمٍ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ إِلَّا بِأَخْدَى ثَلَاثٍ: النَّيِّبُ الزَّانِي، وَالنَّفْسُ بِالنَّفْسِ، وَالتَّارِكُ لِدِينِهِ الْمَفَارِقُ لِلْجَمَاعَةِ﴾.

رواه البخاري ومسلم

عبداللاهي کورئ مهسعوودی -خودئ ژئ رازی بت- ژ پیغه مبهری -سلاٹ لی بن- قه دگوهیزت، دبیتژت: پیغه مبهری -سلاٹ لی بن- گوت: خوینا مروقه کی موسلمان یئ شاهده بدهت کو ژ خودئ پیغه تر چو خودایتن حق نینه وکو نهز پیغه مبهری خودیمه حلال نابت، ب ئیک ژ سی ریکان نهبت: وهو ب ژن بت وزنایئ بکعت، ونهفس ب نهفسئ، وهوئ دینی خو بهیتل و خو ژ جماعه تی قه دهر کت.

بوخاری وموسلم قه دگوهیزن

زانایئ ناقدار (ئبن حجه ری هه شهمی) ل دور مه رته بهیا قئ حه دیسی دئاخفت ودبیتژت: وئ مه رته بهیه کا گرنگ هه یه؛ چونکی وهو ب خه طه رترین تشتی قه یا گریدایه کو خوینا مروقانه، وکانئ چ ژئ حلاله و چ حرامه، وهو ئاشکهره دکعت کو نهصل و بناخه د خوینی دا وهو حرامه وهو بیته ریتن، وعه قل ژئ بو قئ چه ندئ دچت؛ چونکی وهو ل سهر هندئ یئ هاتیه دورستکرن، وهو حه ز دکعت وینه یئ مروقی یئ ب جوانترین رهنگ هاتیه ئافراندن، بمینت.

یہ معنی: ئەف حەدیساً بۆری ب پەنگەکی ئاشکەرا بۆ مە دەتە دیارکرن، کو پیتنا خوینا مرۆقی موسلمان کارەکی حەرامە، وپاراستنا رحی ئیک ژ وان کارانە یین ئیسلامی ل سەر مە فەرکری، وئەگەر ئەم بەری خۆ بدەینە ئایەتین قورئانا پیروز، هەر وەسا گۆتین پیغەمبەری -سلاڤ لی بن- دئ بینین کو خودی و پیغەمبەری وی گەفین دژوار ل وی کەسی کرینە یی ژ قەستا و بی حەق خوینا مرۆقەکی برپیت، وئەو گەف ب گەلەک پەنگان بەرچاڤ دبت، ژ وان:

۱- ئەو کەسی مرۆقەکی بکوژت، تاوانا وی هند یا مەزنە هەر وەکی وی خەلکی عەردی هەمی کوشتین، خودی دبیژت: ﴿مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا﴾ (المائدة: ۳۲).

۲- ژ بەر تاوانا وی یا مەزن خودی د ئایەتەکی دا گەفی ب چوونا جەهنەمی، ومانا تیدا، و غەزەبا خودی ولەعنتا وی، و غەزەبا مەزن، ل وی دکەت دەمی دبیژت: ﴿وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا﴾ (النساء: ۹۳).

۳- پیغەمبەر -سلاڤ لی بن- دگۆتنەکا خۆ دا یا بوخاری و موسلم ژئی قەدگۆهیزن ئاشکەرا دکەت کو کوشتنا وی نەفسی یا خودی کوشتنا وی حەرام کری ئیک ژ حەفت گۆنەهانە یین خودانی دپەنە هیلاکی، ژ بەر مەزنیان.

۴- و دگۆتنەکا خۆ یا دی دا یا ترمذی ژئی قەدگۆهیزت دبیژت: خرابوونا دنیا یی ل بەر خودی سڤکتره ژ کوشتنا زەلامەکی موسلمان.

بەلی ئەف پاراستنا خوینی هنگی رادبت و نامینت دەمی خودان ئیک ژ وان کاران دکەت یین خوین پی حەلال دبت، و مسۆگەر ئەو کار هند دەمەزن و کرینتەتا ئەف کاری مەزن -کو کوشتنە- پی حەلال دبت، و د قی حەدیساً خۆ دا پیغەمبەر -سلاڤ لی بن- بۆ مە بەحسی سی ژ وان کاران دکەت یین (عصمەتا خوینی) رادکەت، و خودانی موسستەحقی کوشتنی دکەت، و بەری ئەم

به‌حسبِ شان هەر سبب حاله‌تان بکه‌ین، پیتقیه ئاشکه‌را بکه‌ین کو ب جهئینانا
حوکمی د شان حاله‌تان دا، کاری ده‌سته‌لاتی ب تنبیه، وپو خه‌لکی نینه‌ ئه‌و
ژ نک خو ب کاری جهئینانا (حدوودین شه‌ری) رابین.. وئهو هەر سبب
حاله‌ت ئه‌فه‌نه:

۱- ﴿التَّيِّبُ الرَّائِي﴾ یه‌عنی: ئه‌و که‌سی ب کرنا فاحشی رابیت، وئه‌گه‌ر
زه‌لام بت یی ب ژن بت، وئه‌گه‌ر ژن بت یا شویکری بت، زانایین ئیسلامی
هه‌می ل وی باوه‌رتنه‌ کو عقووبا شان ره‌نگه‌ که‌سان، پشتی تاوان ل سه‌ر
ئیسبات دبت (ره‌جمه) و د ربوایه‌تین دورست دا هاتیه‌ کو پیغه‌مه‌ری (ماعز
وغامدیه) هه‌ردو ره‌جماندینه.

وهه‌ر چه‌نده‌ ره‌جم عقووبه‌یه‌کا دژواره‌ ژی، به‌لی ده‌می مرؤف هه‌را خو
د تاوانا زناپی دا دکه‌ت، وده‌می ئه‌و د ناڤ جفاکه‌کی دا به‌لاف دبت، ووان
خراپیین جفاکی و ساخله‌می یین ئه‌و دگه‌ل خو دئینت، بو مرؤفی ئاشکه‌را
دبت کو هه‌نده‌ک تاوان هه‌نه‌ کوشتن ل به‌ر سڤک دبت.

۲- ﴿وَالنَّفْسُ بِالنَّفْسِ﴾ یه‌عنی: ئه‌وی مرؤفه‌کی ژ قه‌ستا وبی حه‌ق
بکوژت، جزایی وی ژی ئه‌وه‌ ئه‌و بیته‌ کوشتن، ئه‌گه‌ر هات و مرؤقین کوشتی
کوژه‌کی عه‌فی نه‌که‌ن، خودی د نایه‌ته‌کی دا دبیزت: ﴿وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا أَنْ
النَّفْسُ بِالنَّفْسِ﴾ (المائدة: ۴۵).

۳- ﴿وَالتَّارِكُ لِدِينِهِ الْمُفَارِقُ لِلْجَمَاعَةِ﴾ یه‌عنی: ئه‌و که‌سی دینی خو به‌پیلت
و ل کوفری بزقیرت، و خو ژ جماعه‌تی قه‌ده‌ر که‌ت.

و ژ بلی شان هه‌ر سبب کاران، هه‌نده‌ک کارین دی ژی هه‌نه‌ خودانی
موسه‌ته‌حقی کوشتنی دکه‌ن، د هه‌نده‌ک نایه‌ت و حه‌دیسین دی دا هاتینه‌،
وه‌کی: ب کارئینانا سپه‌به‌ندی، یان که‌سه‌ک بیت عه‌ردی مرؤفی ژی
بستینت، یان مال و نامویسا وی بخوازت و ته‌عدایی ل حه‌قی وی بکه‌ت، یان
به‌لاڤکرنا فه‌ساد و خرابکاری د عه‌ردی دا، یان ئه‌وی ریزا موسلمانان

ژیکه کهت، یان کارئ قهومی لویو طی بکهت، یان ئیک ژ ئه رکائین
ئیسلامی عا طل بکهت وهکی: نقیژئ وحه جئ وزه کاتی.. هتد.

مفایین هه دیسی:

۱- هه دیس هندئ دگه هینت کو خوینا مرو قئ موسلمان یا پاراستیه،
ونابت بی حه ق ئه و بیته ریتن.

۲- هه دیس هندئ دگه هینت کو هندهک تاوان هه نه خودانی هیژای
کوشتنئ دکهن، ژ بهر کارتیکرنا وان یا خراب ل سه ر جفاکی، وهکی: کرنا
فاحسئ ئه و (ئهنسایین خه لکی) پی تیکه ل دبن، وئیشین جفاکی وصحی
یین ب ترس پی به لاف دبن.

۳- وحه دیس هندئ دگه هینت کو نه فس یا ب بهایه، ونابت بو که سی
نه فسه کی بی حه ق و ژ ته عدایی بکوژت، وئهوئ ب قئ تاوانئ رابیت جزایی
وی ئه وه ئه و ژئ بیته کوشتن.

۴- وحه دیس گرنگیا پاراستنا کوما موسلمانان بو مه ئاشکه را دکهت
ژ تاوانا وان که سان یین گومانئ بو خه لکی د دینئ وان دا چئ دکهن،
وئیکرئزیا وان تیک ددهن ودئبخنه ژیر ترسا پارچه بوونئ.

هه‌دیسا پازدی

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ -، قَالَ: قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: ﴿ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمِ جَارَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمِ صَيفَهُ ۖ ﴾.

رواه مسلم

ئەبوو ھورەیرە -خودئ زئی رازی بت- ژ پیغەمبەری -سلاف لی بن- فەدگۆھیتز، دبیژت: پیغەمبەری -سلاف لی بن- گۆت: ھەچیئ باوهری ب خودئ وروژا قیامەتی ھەبت بلا گۆتتا خیری بیژت یان خو بی دەنگ بکەت، ھەچیئ باوهری ب خودئ وروژا قیامەتی ھەبت بلا قەدرئ جیرانی خو بگرت، ھەچیئ باوهری ب خودئ وروژا قیامەتی ھەبت بلا قەدرئ میقانی خو بگرت.

موسلم فەدگۆھیتز

ئەف ھەدیسا پیروژ بەری مە ددەتە سی ئەخلاقین باش بین کو تیکەلیا مە د گەل خەلکی تازە دکەن، ودبته ئەگەرا بە لاقبوونا قیان وھەژبکرنی د ناقبەرا خەلکی دا، وئەو ھەسی ئەخلاق زئی ئەقەنە:

۱- گرتنا ئەزمانی:

پیغەمبەر -سلاف لی بن- دبیژت: ﴿ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمِ جَارَهُ أَوْ لِيَصْمُتْ ۖ ﴾ ئیمامی شافعی -خودئ زئی رازی بت- دبیژت: مەعنا قی

حهديسي ئهوه ئهگه مرؤقهكي ثيا باخفت، بلا هزرا خو بکهت، ئهگه وي ديت چو زيان ل سهر وي نينه بلا باخفت، وئهگه بو وي ئاشکهرا بوو کو زيانهک د گوتنا وي دا ههيه، يان شک بو چيپوو کو بهلکی زيانهک ههبت بلا خو بي دهنگ بکهت.

مهعنا: پيغه مبهري -سلاف لي بن- د قى گوتنا خو دا فهرماني ل مه دکهت، کو ئهم ئيک ژ دووان هليژيرين: يان گوتنا خيري بيژين، يان ژي نهئاخقين، وئهقه هندی دگههينت کو مرؤف بشيته ئهزمانى خو، ووي بهس بو وان گوتنان ب کاريينت يين مفا تيدا هه.

۲- قه درگرتنا جیرانی:

وييغه مبهري -سلاف لي بن- گوت: ﴿ وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ جَارَهُ ﴾ و قه درگرتنا جیرانی هندی دخوازت مرؤف وي تشتي نهکته يي نهخوشي يي بگههته جیرانی، وئهگه ئهم بهري خو بدهينه ئايهتین قورئانی وحهديسين پيغه مبهري -سلاف لي بن- دي بينين وان گهلهک شيرهت ب مهزکرتنا بهايي جیرانی ل مه کرينه، بوخاری ژ عايشايي قه دگوهيزت، دبيژت: پيغه مبهري -سلاف لي بن- گوت: جبريلي هند شيرهت ب جیرانی ل من کر هتا من هزرکری کو ئهو دي بته ميراتگري وي. و د ههديسه کا دی دا يا بوخاری ژ ئه بوو شورده يحي قه دگوهيزت هاتيه پيغه مبهري -سلاف لي بن- سي جاران سویندا خوار وگوت: ئهو کهس باوهريي نائينت. . صه حاييان گوت: کی ئهي پيغه مبهري خودي؟ گوت: ئهوي جیرانی وي ژ خرابيین وي ئه مين نهبت.

۳- قه درگرتنا ميتقانی:

﴿ وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ صَيْفَهُ ﴾ وئهقه ژي هندی دگههينت کو قه درگرتنا ميتقانی ژ باوهريا خودانيه، وئيک ژ وان عيباده تانه يين مرؤف خو پي نيزيکی خودي دکهت، و د ههديسه کي دا يا موسلم ژ پيغه مبهري

-سلاڻ لئ بن- ڦه دگوهيٽ هاتييه ڪو ميٿانداري سي رڙڻ، ويا زيده تر
خيٽه ڪه ٺهه د گهل وي دکهت.

وييغهمبه ر-سلاڻ لئ بن- ده مي ديٽ: هه چي باوهري ب خودي
ورڙا قيامه تي هه بت بلا هو بڪهت. . معنا وي ٺهه نينه يي ڦان ڪاران
نه ڪهت باوهري نابت، بهلڪي ٺهه رهنگه ڪي ته شجيعيه بو مروڻي ڪو وان
ڪاران بڪهت، وهڪي مروڻهڪ بيٽه ڪوري خو: ٺهه گهر تو ڪوري مني فلان
تشي بڪه. . دا ٺهه وه بڪهت.

و ڙ لايه ڪي ڪي ڦه هه ديس هندي دگههينت ڪو ٺهه هه ر سي ڪارين باش
ڙ پشڪين باوهريينه، وباوهري نه بهس ب وان ڪاران ڦه يا گردياهه يين
د ناڻبهه را مروڻي خودي دا ههين، بهلڪي ٺهه ب وان ڪاران ڙي ڦه يا
گردياهه يين د ناڻبهه را مروڻي وهلڪي ڙي دا ههين، ويٽقيه ٺهه ب ڦي
فرهه يي د باوهري بگههين.

مفاهيم هه ديسي:

۱- ٺيسلام وان ٺهه خلاقان ڙ مه دخوازت يين ڪو ڦياني د ناڻبهه را خه لڪي
دا به لاف دکهن، وريٽين وان پتر موڪم دکهت.

۲- و ڙ ڦي هه ديسي گرنگيا په يڻي وهه طه ربا وي بو مه ٺاشڪه را دبت،
دبت په يڻه ڪا ب تني بيته ٺهه گهه را هندي خودي ڙ مروڻي عيجز بيت، ودلي
خه لڪي ڙي ڙ مروڻي بمينت.

۳- وهه ديس هندي دگههينت ڪو خودان باوهري دورست ٺهه وه يي ڦه دري
جيرانن خو بگرت، هه وهه سا ڦه دري ميٿانن خو ڙي، وٺهه ڙ وان ٺهه خلاقين
باشه يين ٺيسلامي بهري مه دايي.

حه دیسا شازدی

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ -، أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِلنَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -:
أَوْصِنِي، قَالَ: ﴿ لَا تَغْضَبْ ﴾، فَرَدَّدَ مَرَارًا، قَالَ: ﴿ لَا تَغْضَبْ ﴾.

رواه البخاري

ئەبوو ھورەیرە -خودئ ژئ رازی بت- دبیتژت: زەلامەکی گۆتە پیغەمبەری
-سلاڤ لی بن-: شیرەتەکی ل من بکە، وی گۆتی: کەربین خۆ قەنەکە، ووی
چەند جارەکان گۆتتا خۆ دوبارە کر، وپیغەمبەری -سلاڤ لی بن- ھەر گۆتی:
کەربین خۆ قەنەکە.

بوخاری قەدگۆھیتژت

ئەف ھەدیسە ئیک ژ ھەدیسین مەزنە، یین کو بەری مە ددەتە ئیک
ژ وان ئەخلاقان یین خیرا دنیا یی وئاخرەتی ب دەست مرۆقی قە دئینن،
چونکی ئەو فەرمانی ل مە دکەت کو ئەم خۆ ژ وان ئەگەران بدەینە پاش یین
کەری ل نک مە پەیدا دکەن، ومە ل ھندی ئاگەھدار دکەت کو خیر ھەمی
ئەو مرۆڤ کەربین خۆ قەنەکەن.

د قئ ھەدیسە دا ھەقالی پیغەمبەری یی نیزیک ئەبوو ھورەیرە -خودئ
ژئ رازی بت- بو مە ئاشکەرا دکەت کو مرۆقەکی (و د ھندەک ریوایەتان دا
ھاتیە کو ئەو ئەبوو دەرداء بوو) داخواز ژ پیغەمبەری -سلاڤ لی بن- کر کو
ئەو شیرەتەکا کۆمکەر وکورت ل وی بکەت، دا بشیت ژ بەر بکەت وکاری
پی بکەت، ئینا پیغەمبەری -سلاڤ لی بن- گۆتی: کەربین خۆ قەنەکە. وسی

جاران فی مروقی داخوآا خو دوآاره کر، وهر سی جاران پیغهمبهری -سلاف لی بن- هر نهو شیرت گوتی.. تشتی هندی دگههینت کو خودویرکرنا مروقی ژ کهری وئگهرین پهیداکرنا وی سهری هر باشیهکییه.

وکهرب قهبون حالتهکه دکفته بهرانبر رازیوونی، وهندهک کهسین بسپور کهرب قهبون ددهنه نیاسین ودیژن: کهرب قهبون کهلینهکه دلی دا پهیدا دبت خودانی پال ددهت کو تولی ژ وی کهسی بستینت یی نهخوشیهک گهانیدی، وئف حالته گلهک جارن بهری خودانی ددهته هندی کو نهو کارهکی یان گوتنهکا نه دورست بکهت، وهر ب هر امیی قه بچت، ژ بهر هندی پیغهمبهری -سلاف لی بن- شیرت ل فی صهابیی خو کر، و د ریکا وی رال مه همیان ژی کر کو نهو خو نهگهرین کهری بدینه پاش، وئگهر هات جارک کهرین ئیک ژ مه قهبون ژی، نهو بشینه خو وکهربا خو داکهین، دا تووشی خرابیی نهبین.

وهژیه بیژین: دو رهنگین کهرب قهبون ههنه، ئیک یا باشه، وئیک یا خرابه، ومهخسه د کهرب قهبونا باش نهوه یا بو خودی بت، دهمی مروف ببینت کارهکی خودی پی نهخوش یی دئیتهکرن، وکس نینه وی مهعه کهت یان خهلکی ژی بدته پاش، و د هدیسین دورست دا هاتیه کو نهو کهسی کهرین وی قهبین دهمی دبینت بی نهمریا خودی یا دئیتهکرن، رۆژا قیامهتی نهو دی ژ وان بت یین خودی ددهته بهر سیبهرا خو، بهلی د قان دهمان ژی دا بو وی چی نابت نهو تشتهکی بکهت یی خودی فرمان پی نهکری.

ورهنکی دووی یی کهرب قهبون نهو رهنگه یی نه دورست، کوسهرا تشتین دنیا یی بت، وچارهسهریا فی رهنگی کهری ب گلهک ریکان دبت، وهکی:

۱- دوعاکرن ژ خودی کو نهو مروقی بیاریژت، وبکهته ژ وان یین خو ژ بیر نهکن نه ل دهمی رازیوونی ونه ل دهمی کهرب قهبون.

۲- مرۆف خو ژ زکری خودی دویر نهکەت، هەردەم قورئانی بخوینت،
وئستغفار بکیشت.

۳- بێرا خو ل وان ئایەت و حەدیسەکان بینتە ئەوە یێن بەری وی ژ کەری
دەنە پاش، و خێرەکا مەزن بو وی کەسی دەسنیشان دکن یێ ل دەمی کەرب
فەبوونی بشیتە خو.

۴- گۆتەنا (ئستعاذی) ب تاییەتی ل وان دەمی هەست بکەت کو
کەری وی دی فەبوون، وئستعاذە ئەو بیژت: (أعوذ بالله من الشيطان
الرجيم).

۵- حالێ خو بگووژت، ئەگەر یێ ژ پێان فە بت، پروینت، یان خو درێژ
بکەت، وەکی د حەدیسەکی دا هاتی.

۶- مرۆف خو ژ وان ئەگەر بەدەتە پاش یێن کەری مرۆفی فەدکەت،
وەکی کیم نفسنتی، یان کیم خواری، و گەلەک وەستیانی.. وەنتد.

و د شەریەتی دا هاتیە ئاشکەراکرن کو گەلەک ژ وان تەصەرروف
و کارین ئەو مرۆف دکەت یێن کەری وی فەبوون، ل سەر وی حسیب دبن،
و د دنیا یێ وئاخەتی ژی دا ئەو سەرا وان دی ئیتە جزادان، وەکی وی یێ
ل دەمی کەرب فەبوونی مالی کەسەکی بتەلیفت، یان ئیکی بکوژت، ئەوی
چو عوزر نابت، وەندەک کارین دی هەنە ل سەر وی حسیب نابن، وەکی وی
یێ دەمی کەربەکا مەزن بو چی دبت و طەلاقین خو بەفاقیت، ئەفە ل سەر
گۆتەنا هەندەک فەقرانان.

مفایین هەدیسی:

۱- ئەف حەدیسه قەدر و بەیایی صەحابیان بو مە بەرچا ف دکەت، و کو
وان هەردەم پسپارا وان تشتان بو خو ژ پیغەمبەری دکر یێن مفایین وان
و خیرا دین و دنیا یا وان تیدا هەی.

۲- وئەف حەدىسە ھىندى دگەھىنت كو ئەگەر تىشتەكى گىرنگ ھەبت،
دقئىت مرؤف پتر ژ جارەكى دوبارە بگەت، دا ئەو كەسى گوھ لى دبت مفايى
بو خو ژى ببىنت.

۳- كەرب قەبوون ئىك ژ وان حالەتتىن خرابە يىن پىتقىيە مرؤف ژ خو
بدەتە پاش وخو ژى دوپىر بگەت، ژ بەر وان ئەنجامىن نەباش يىن د دويف دا
دئىن.

هه ديسا هه ئدي

عَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ -رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ-، عَنِ رَسُولِ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ-
قَالَ: ﴿إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ، فَإِذَا قَاتَلْتُمْ فَأَحْسِنُوا الْقِتْلَةَ، وَإِذَا دَبَحْتُمْ
فَأَحْسِنُوا الدَّبْحَ، وَلِئِجْدَ أَحَدِكُمْ شَفْرَتَهُ فَلْيُرِحْ ذَبِيحَتَهُ﴾.

رواه مسلم

شه ددادئ كورئ ئهوسئ -خودئ ژئ رازئ بت- دبیژت: پیغه مبهری
-سلاف لی بن- گوت: خودئ قهنجئ ل سهر ههر تشتهکی واجب کره، قئیجا
ئه گهر ههوه کوشتن کر، وئ ب قهنجئ بکهن، وئه گهر ههوه قه کوشتن کر، وئ
ب قهنجئ بکهن، وئیک ژ ههوه بلا کیرا خو سهقا کهت، و قه کوشتیئ خو
رحهت بکهت.

موسلم قه دگوهیژت

ئهف هه ديسه ژئ وهکی یئین بهری خو ئیک ژ قاعیده وپیکیئ
ئیسلامئ یئین سه رهکی بو مه بهرچاڤ دکهت، کو ب کارئینانا قهنجیئیه
د هه می تشتان دا، و ژ هه ديسئ ئاشکهرا دبت کو قهنجئ و ب کارئینانا
وئ د هه می گوتن وکریاران دا تشتهکی واجب ل سهر هه می چیکریان.

وپیغه مبهر -سلاف لی بن- ده می دبیژت: ﴿إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَى كُلِّ
شَيْءٍ﴾ خودئ (ئیحسان) ل سهر هه می تشتان (نقیسیه). ژئ دئیه زانین
کو حوکمئ (ئیحسانئ) ووجوبه، چونکی د قورئان و هه ديسان دا په یفا
(نقیسین) بو کارئ واجب دئیه گوتن، وهکی د ئایه تهکی دا هاتی: ﴿يَتَأْتِيهَا

الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٨٧﴾
ووهكى ناشكهرا حوكمى رۇژىيى ووجووبه.

و د قورئاننى ژى دا خودى (ئىحسان) ل سهر مه واجب كرىه، وهكى
گوتى: ﴿ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴾ (البقرة: ١٩٥) و د نايه ته كا دى
دا دىيژت: ﴿ إِنَّ اللَّهَ بِأَمْرٍ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَنِ ﴾ (النحل: ٩٠).

و(ئىحسان) د زمانى عه ره بان دا ژىدرى (أحسن، يحسن) يييه،
ومه بهست پى گه هاندنا قه نجى ومفايه بو خه لكى، دىيژن: (فلان أحسن إلى
فلان) يه عنى: فلانى ئه و تشت گه هانده فلانى يى قه نجى وباشيا وى تيدا
هه، و (ئىحسانا د كارى دا) ئه وه ده مى مرؤف كاره كى دكهت، وى كارى
ب رهنه كى تمام وپي كهاتى بكهت، ونه هيلت چو كيماسى بكه قنى.

پيغه مبهر -سلاف لى بن- د قى گوتنا خو دا رادگه هينت، كو خودى
قه نجى د هه مى تشتان دا نفيسييه، ومه خسه د ب هه مى تشتان ل قيرى
ئه وگوتن وكر بارن يى مرؤفى (موكه لله ف) پى رادبت، ده مى مرؤف گوتنه كى
يان كرىاره كا باش دكهت دقيت ئحسانى تيدا ب كار بينت، يه عنى: ئه وى
ب تمامى بكهت، وهكى مه گوتى، وده مى ئه و خو ژ گوتن وكر باره كا حه رام
ددهت باش، دقيت ئحسانى تيدا بكهت، يه عنى: ب تمامى خو ژى بده ته
پاش، وده مى رابه رى قه ده را خودى دبت دقيت ئحسانى بكهت، كو صه برى
ل سهر بكهت، وده مى تيكه لىيى د گه ل خه لكى دكهت، دقيت ئحسانى د گه ل
وان ب كار بينت، يه عنى: حه قى وان يى خودى دا يى، ژ سهر خو ركهت، و
ب دورستى ب واجبى خو راببت.. وهؤسا، پيتقيه ل سهر وى ئه و د هه مى
گوتن وكر باران دا قه نجى وئىحسانى ب كار بينت.

ويشتى بنه جه كرنا قى قاعيده يى گشتى، پيغه مبه رى -سلاف لى بن-
دو نمونه ل سهر قه نجى بو مه ئينان، ب دو كارين وه سا يىن چو هزرا
قه نجى تيدا نايته كرن، چونكى ئه و هه ردو كاران كلؤقانكا بى رهمى
ودلره قىييه، كو (كوشتن) و (قه كوشتنه).

پیغهمبهری -سلاف لی بن- گوټ: ﴿ فَإِذَا قَتَلْتُمْ فَأَحْسِنُوا الْقِتْلَةَ ﴾ ومهخسه د ب کوشتنی ل قیڑی، کوشتنا وی نه فسییه یا خودی کوشتنا وی حلال کری، وهکی وی کهسی بی مروټهکی بی حهق بکوټ، فیجا حوکم ب کوشتنا وی ژی بیته دان.. دهمی ټهو قاتل دئیته کوشتن، پیغهمهر -سلاف لی بن- دبیټ: قهنجی د کوشتنا وی دا بکهن!

یهعنی: چ؟

یهعنی: وی ب عهزاب نه کوژن، وپشتی هوین وی دکوژن یاریان بو خو ب کهلهخی وی نه کهن، وی ریکی د کوشتنا وی دا ب کارینن یا رحا وی زوی پی دهرکهفت، ویی ټهو بیته عهزابدان، وهکی سوټنی، یان خندقاندنی، یان ژیفه کرنا ټه ندامین لهشی وی ب ساخی.. وهتد.

نمونه بی دووی: قه کوشتنا حه یوانه تی ﴿ وَإِذَا ذَبَحْتُمْ فَأَحْسِنُوا الذَّبْحَ، وَلْيُحِدَّ أَحَدُكُمْ شَفْرَتَهُ فَلْيُرِحْ ذَبِيحَتَهُ ﴾ یهعنی: دهمی ټیک ژ هوه حه یوانه کی قه کوټ، بلا د کریارا قه کوشتنی دا قهنجی ب کار بینت، وقهنجیا د قه کوشتنی دا ټهو ټهو وان شهرتان ب کار بینت یین شریعت پی هاتی، وهکی:

۱- دقیت ټهو ټامیره تی ټهو ب قه کوشتنی ب کار دئیت یی خو ش و سه قاری بت؛ دا حه یوان نه خوشیه کا زیده تر نه بینت، وهکی پیغهمبهری -سلاف لی بن- گوټی: ﴿ وَلْيُحِدَّ أَحَدُكُمْ شَفْرَتَهُ فَلْيُرِحْ ذَبِيحَتَهُ ﴾.

۲- وبلا ټهو ل پیش چاقین حه یوانی کیرا خو نه هوسیت، ټیمامی ټه بهرانی ژ عه بدللاهی کوړی عه عباسی قه دگوټیټ، دبیټ: جاره کی پیغهمبهر -سلاف لی بن- د بهر مروټهکی را بوړی، وی په زهک ل عهردی رازاندبوو، وکیرا خو دهوسی؛ دا سه رژیکهت، ټینا پیغهمبهری -سلاف لی بن- گوټی: بوچی بهری هنگی ته وه نه دکر، ما ته دقیت چند جاران وی قه کوژی؟

۳- بلا وان رههین کو دقیت بینه برین، ئەو ب ئیک جار بپرت، نه کو ئیک ئیکه.

۴- چئ نابت ئەوتشته کی ژ لهشئ حیوانی بپرت، بهری فهکوشتنئ؛ چونکی فئ تهعزبیا وی د فئ چهنئ دا ههیه.

و ژ فئ چهنئ دئته زانین کو هتا حیوانی دقیت مرؤف رهحمئ پی بهت، د هه دیسه کی دا یا ئیمام ئەحمه د فه دگوهیزت، هاتیه: ﴿ وَالشَّاءُ إِنْ رَحِمْتَهَا رَحِمَكَ اللَّهُ ﴾ یه عنی: ئەگه ر تو رهحمئ ب بزنی بیهی، خودئ ژئ دئ رهحمئ ب ته بهت.

مفایین هه دیسی:

۱- ئەف هه دیسه هندی دگههینت کو فهنجی د هه می گوتن وکریان دا کاره کی واجبه.

۲- هه وهسا ئەو هندی دگههینت کو کوشتنا مرؤقان ب عهزاب، وباریکرنا ب که له خئ کوشتی کاره کی هه رامه.

۳- و هه دیس هندی ژئ دگههینت کو رهحم برنا ب حیوانی، خو د ده می فه کوشتنا وی ژئ دا کاره کی واجبه، وئیسلامئ بهری مه یئ دایی.

هه ديسا هه ژدی

عَنْ أَبِي ذَرٍّ جُنْدُبِ بْنِ جُنَادَةَ، وَأَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا -، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ: ﴿ اتَّقِ اللَّهَ حَيْثُمَا كُنْتَ، وَاتَّبِعِ السَّيِّئَةَ الْحَسَنَةَ تَمَحُّهَا، وَخَالِقِ النَّاسَ بِخُلُقٍ حَسَنٍ ﴾.

رواه الترمذي

ژ نه بوو زهرری و موعاذی کورپی جه به لی - خودی ژئی رازی بت - دئیته
فه گوهاستن، دبیژن: پیغه مبهری - سلاف لی بن - گوت: هه ره جهه کی تو لی
بی ته قوایا خودی بکه، و د دویف گونه هی دا خیری بکه نهو دی وی ژئی
بهت، و ب ره وشته کی باش تیکه لیا خه لکی بکه.

ترمذی فه دگوهیزت

گرنگیا فی هه دیسی ژ هندی دئیته نهو شیره تی ب سی تشتین گرنگ
ل مه دکهت:

بی ئیکی: ته قوایا خودی به، کو بناخه بی هه ره نه جی و باشیه کی به، و نهو
شیره ته یا خودی ل مه و بین بهری مه ژئی کری، وه کی د نایه ته کا پیروژ دا
هاتی: ﴿ وَلَقَدْ وَصَّيْنَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَإِيَّاكُمْ أَنْ اتَّقُوا اللَّهَ ﴾ (النساء: ۱۳۱)
یه معنی: مه شیرهت ل وان بین بهری هه وه کیتاب بو هاتی کری به،
وهه وه ژئی کو ته قوایا خودی بکه ن. و پیغه مبهری ژئی - سلاف لی بن - هه ره جار
ل ده سپیکا خوتبین خو بیرا سه حایبین خو ل ته قوایی دئینا فه، و شیرهت پی
ل وان دکر.

یئ دووی: مرۆڤ وی تشتی بکهت یئ گونده پئ دئینه ژئیرن، کو کرنا
باشیپیه پستی ههر گوندههکی.

یئ سیئ: کو ئەم رهوش وئەخلاقهکی باش ل نک خو پەیدا بکهین،
وتیکهلیا مه د گهل خهلیکی یا تازه بت.

وتهقوا، کو شیرهتا پیغمبهی -سلاف لی بن- یا ئیکتیبه، مهعنا وئ
د زمانی دا پەرژانه، یهعنی: مرۆڤ پهردهیهکی بیخته د ناچهرا خو ووی
تشتی دا یئ ئەو ژئ دترست، ووی پئ نهخوش بت، وتهقوا د زاراقئ شهرعی
دا ئەوه: عهد پەرژانهکی بیخته ناچهرا خو ووی تشتی یئ ئەو ژئ دترست
ژ غهزهب وعهزایا خودایئ خو، کو وی کاری بکهت یئ خودئ فهرمان ب کرنا
وی لی کری، وخو ژ وی کاری ژئ بدهته پاش یئ خودئ ئەو ژئ دایه پاش.
و ژ ئەقا بۆری دئیته زانین کو کرنا کارین واجب، وخودویرکرنا ژ کارین
حرام ژ تهقواییه، وتامیا تهقوایی ب هندیه مرۆڤ کارین سوننهت ژئ
بکهت، وخو ژ کارین مهکرووه بدهته پاش.

وتهقوایی گهلهک بهرهمین باش پیته دئین، ژ وان: تهقوا فیانا خودئ
ب دهست خودانی فه دئینت ﴿فَإِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ﴾ (آل عمران: ۷۶)، ئەو
کەس ب تهقوا بت خودئ کاری وی ب ساناهی دئخت ﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ
مِنْ أَمْْرِهِ يُسْرًا﴾ (الطلاق: ۷۶)، وئەوی ب تهقوا بت ل ناخرهتی ژئ جهئ
وی بهحهشته ﴿تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَنْ كَانَ تَقِيًّا﴾ (مریم: ۶۳).
ودهمی پیغمبهه -سلاف لی بن- دبیرت: ههچی جهئ تولئ بی تهقوایا
خودئ بکه، مهخسهد پتر پئ ئەوه دهمی تو یئ ب تنئ بی وکەس ته نهبینت
ژئ، تو بیرا خو ل هندئ بینهفه کو خودئ یئ ته دبینت، وئەو یئ نیزیکی
تهیه، ودئ حسیبئ د گهل ته کهت، وکەس ژ وی مرۆڤی بی عهقلتر نینه یئ
کاری خوئیچاک نیشا خهلیکی ددهت، وئەو چو مفایی وچو زیانئ ناگههیننه
وی، وکاری خو یئ خراب نیشا خودئ ددهت، وئەوه یئ کو دئ حسیبهکا
هوبر د گهل وی کهت.

ئەبوو دەرداء دېيژت: ئىك ژ ھەوھ بلا خو ژ ھندى پيارىزت كو دلىن خودان باوهران لەعنه تان ل وى بكن بىي ئەو پى بحەسييت، گاڤا دمىنتە ب تنى بى ئەمرىا خودى بكت، قىجا خودى نەڤيانا وى بەاڤىتە دلىن خودان باوهران.

وئىمامى شافعى -خودى ژى رازى- بت دېيژت: سى تشت ھەنە گەلەك دكىمن: مەردىنى دەمى مرۆڤى كىم ھەبت، وتەقوا دەمى مرۆڤى بى ب تنى بت، وگوتنا ھەقىي ل نك وى مرۆڤ ژى بترست وىي ژى ب ھىقى بت.

وچونكى مرۆڤى بى (مەعصوم) نىنە، ودبت ھندەك جاران سست ببت، وبەر ب گونەھى قە بچت، پىغەمبەرى -سلاف لى بن- بەرى وى دا ئىك ژ وان كاران يىن بنە ئەگەرا ژىيرنا گونەھان، وگوت: ئەگەر جارەكى تە گونەھەك كر، ئىكسەر د دويف دا خىرەكى بكت؛ دا ئەو وى گونەھى ژى ببەت.. وخودايى مەزن ژى د نايەتەكى ئاشكەرا دكت كو خىر گونەھان ژى دبەن، ۋەكى گوتى: ﴿إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ أَلْسِفَاتِ﴾ (ھود: ۱۱۴)، ودڤىت ژ بىر نەكەين كو (تەوبە) ب خو ژى ئىك ژ مەزنترىن خىرانە، لەو ھندەك زانا دېيژن: مەخسەد ب خىرى ل قىرى تۆبە ب رەنگەكى تايبەت، چونكى تۆبە باشتىن كارە گونەھى ژى دبەت. ۋەندەك زانا -ۋەكى عەطائى- دېيژن: كارىن باش ب تنى گونەھىن بچويك ژى دبەن، بەلى گونەھىن مەزن ھەوجەبى ب تۆبەكە تايبەت ھەبە.

و د شىرەتا خو يا سىي دا پىغەمبەر -سلاف لى بن- بەرى مە ددەتە ئەخلاقى باش ب تايبەتى دەمى ئەم سەرەدەرىي د گەل خەلكى دكەين، وپىغەمبەر سلاف لى بن د ھندەك ھەدىسەن خو يىن دى دا رادگەھىنت كو مرۆڤى ژ ھەمىان پتر باوهرىكا تمام ھەي، ئەو ھەي ئەخلاقەكى باشتىر ل نك ھەبت، ھەر ۋەسا ئاشكەرا دكت كو تشتى ژ ھەمىان پتر خودانى دبەتە بەھشتى تەقوا ۋەخلاقى باشە.

و ژ ئيمام ئهمه‌دی دئیتته قه‌گوه‌استن کو ئه‌خلاقى باش نه‌وه: ده‌مى مرؤف تیکه‌لیی د گهل خه‌لکی دکه‌ت که‌ریتن خو قه‌نه‌که‌ت، وکینا وان نه‌که‌ته دلئ خو. یه‌عنى: ب دله‌کئ صافی، و‌رویه‌کئ قه‌کری، سه‌رده‌ده‌ریی د گهل وان بکه‌ت، هاریکاریا وان د باشیی دا بکه‌ت، ونه‌خوشیی نه‌گه‌هینته وان.

وتشتی به‌رچا‌ف د حه‌دیسی دا نه‌وه پیغه‌مبه‌ر -سلاف لی بن- ده‌مى به‌حسی ئه‌خلاقى باش دکه‌ت دبیتت: ﴿ وَخَالِقِ النَّاسِ بِخُلُقٍ حَسَنٍ ﴾ ووه‌کی هوبن دبینن نه‌وه دبیتت: ﴿ النَّاسِ ﴾ ونا بیتت: ﴿ الْمُؤْمِنِينَ ﴾ یان ﴿ المسلمین ﴾ تشتی هندئ دگه‌هینت کو پیتقیه مرؤف خودان ئه‌خلاقه‌کئ باش بت د گهل ههمی مرؤقان.

وحه‌تا مرؤف بته خودان ئه‌خلاقه‌کئ باش دقیت چا‌ف ل پیغه‌مبه‌ری بکه‌ت د ئه‌خلاقى وی دا؛ چونکی ئه‌خلاقى وی مه‌زنترین وباشترین ئه‌خلاق بوو، وه‌کی خودئ دبیتتی: ﴿ وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ ﴾ (القلم: ۴)، ههر وه‌سا دقیت نه‌وه هه‌قالینیا وان مرؤقان ژئ بکه‌ت یینن ئه‌خلاقه‌کئ باش هه‌ی؛ چونکی هه‌قال چا‌ف ل هه‌قالی دکه‌ت.

مفایین هه‌دیسی:

پیغه‌مبه‌ر -سلاف لی بن- د قئ حه‌دیسی دا شیره‌تی ب سی تشتان ل مه‌ دکه‌ت:

۱- کو ئهم ته‌قوایا خودئ بکه‌ین، ل ههمی جهان، چ خه‌لک مه‌ ببینن یان نه.

۲- کو ئهم د دویش ههر گونه‌هه‌کئ دا تزیه بکه‌ین، وقه‌ستا کارین چاک بکه‌ین.

۳- کو ئه‌خلاقى مه‌ د گهل خه‌لکی ههمیئ ئه‌خلاقه‌کئ باش بت.

هه ديسا نوژدی

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ -، قَالَ: كُنْتُ خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَوْمًا فَقَالَ: ﴿ يَا غُلَامُ، إِنِّي أُعَلِّمُكَ كَلِمَاتٍ: أَحْفَظِ اللَّهَ يَحْفَظَكَ، أَحْفَظِ اللَّهَ تَجِدْهُ تُجَاهَكَ، إِذَا سَأَلْتَ فَاسْأَلِ اللَّهَ، وَإِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ، وَاعْلَمْ أَنَّ الْأُمَّةَ لَوِ اجْتَمَعَتْ عَلَى أَنْ يَنْفَعُوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَنْفَعُوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ لَكَ، وَلَوْ اجْتَمَعُوا عَلَى أَنْ يَضُرُّوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَضُرُّوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَيْكَ، رُفِعَتِ الْأَقْلَامُ وَجَفَّتِ الصُّحُفُ ﴾. رواه الترمذي، وقال: هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ.

وفي رواية غير الترمذي: ﴿ أَحْفَظِ اللَّهَ تَجِدْهُ أَمَامَكَ، تَعَرَّفْ إِلَيْهِ فِي الرَّحَاءِ، يَعْرِفَكَ فِي الشَّدَّةِ، وَاعْلَمْ أَنَّ مَا أَخْطَأَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبِكَ، وَأَنَّ مَا أَصَابَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُحِطِّتَكَ، وَاعْلَمْ أَنَّ النَّصْرَ مَعَ الصَّبْرِ، وَأَنَّ الْفَرْجَ مَعَ الْكَرْبِ، وَأَنَّ مَعَ الْعُسْرِ - يُسْرًا ﴾.

ژ عبدالله لاهی کوری عه بیاسی - خودی ژئی رازی بت - دئیتته فه گوهاستن، دبیتت: رۆژه کئی نه ز ل پشت پیغه مبهری - سلاف لی بن - بووم، وی گوت: خوژتو! نه ز دئ هندهک گوتنان نیشا ته دهم، تو خودی بیاریزه نهو ژئی دئ ته پاریزت، خودی بیاریزه دئ وی ل بهرا خو بیینی، نه گهر ته پسپارهک ههبت پسپارا خو ژ خودی بکه، ونه گهر ته داخووا هاریکاری کر وی ژ خودی بخوازه، وتو بزانه نه گهر نوممهت کوم بیت دا ب تشته کی مفایی بگه هینته ته نهو ب تشته کی مفایی ناگه هینته ته ب وی تشتی نهبت یی خودی بو ته نقیسی، ونه گهر نهو کوم بیت دا زیانه کئی بگه هینته ته نهو نهشین زبانی ب تشته کی بگه هینته ته ب وی تشتی نهبت یی خودی ل سهر ته نقیسی،

قہلم ہاتنہ راکرن وکاغہز ہشک بوون. ترمذی قہدگوہیت، ودیثرت: حدیسہکا دورستہ، و د ریوایہتہکا دی دا نہ ل نک ترمذی ہاتیہ: خودی بپاریزہ دی وی ل بہرا خو بینی، ل بہرفرہہیبی خودی بنیاسہ ل تہنگافیی ئہو دی تہ نیاست، وتو بزانیہ کوئہو تشتی نہگہشتیہ تہ نہدبوو بگہتہ تہ، وئہوی گہشتیہ تہ نہدبوو نہگہتہ تہ، وتو بزانیہ کو سہرکہفتن د گہل بیئرفرہہیبیہ، وفرہی د گہل تہنگافییہ، و د گہل نہخوشیی خوشی ہہیہ.

ئہقہ ئیک ژ وان حدیسین مہزنہ یین پیپکین سہرہکی یین دینی، وشیرہتین مہزن د ناف خو دا هل دگرت، وئہگہر مروث ہزارا خو تیدا بکہت دی بینت ہژمارہکا دہرسین گرنگ تیدا ہہنہ، ژ وان:

خودی بپاریزہ، ئہو دی تہ پاریزت:

وپاراستنا مروقی بو خودی ب ہندی دبت کو مروث دینی وی بپاریزت، ئہمر ونہہیتن وی ب جہ بینت، وپی ل توخوبیتن وی نہدانت، ئہو کہسی قی چندی بکہت، خودی دی وی پاریزت، وہکی د ئایہتہکی دا خودایی مہزن دیثرت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَنصُرُوا اللَّهَ يَنصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ﴾ (محمد: ۷) گہلی خودان باوہران، ئہگہر ہوبن خودی ب سہریتخن، ئہو زی دی ہہوہ ب سہریتخت، ودی پیتن ہہوہ موکم کہت.

خودی بپاریزہ، ئہو دی د گہل تہ بت:

وئہو کہسی دینی خودی بپاریزت، وپی ل توخوبیتن وی نہدانت، خودی قہنجیہکا دی زی د گہل وی دکہت، ئہو زی ئہقیہ: خودی ہہر دہم دی د گہل وی بت، وئہوی خودی د گہل وی بت، تہوفیق وسہرکہفتن وپاراستن دی بارا وی بت، وئہوی خودی د گہل وی بت چو جارن خہم وخہریبی وبی خودانی بارا وی نابت. ہہر وہسا ئہو کہسی شعور بکہت کو خودی ہہردہم یی د گہل وی شہرما وی ژ خودی دی وی ژ ہندی دہتہ پاش کوئہو بی ئہمریا خودی بکہت.

دوعا وپسپار ژ خودی ب تنییه:

وئغه ئیک ژ بنگههین سهرهکییه د عهقیدا ئیسلامی دا، دوعا کاکلکا عیبادهتییه، وعیبادهت بۆ خودی ب تنی ب ئیتهکرن، وههر پیغهمبهرهکی هاتی بهری ههر تشتهکی داخواز ژ مللهتی خو کریمه ئهو عیبادهتی خودی ب تنی بکن، خودایی مهزن د ئایهتهکی دا دبیرت: ﴿ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَهُمْ عَنِ دُعَائِهِمْ غَفْلُونَ ﴾ (الأحقاف: ۵) کس ژ وی سهرداچووی وریبهرزتر نینه یی ژ بلی خودی دوعایی ژ ئیکی دی بکته، ئهو ئیکی قهت وقهت د بهرسقا وی نهئیت هتا رۆژا قیامهتی، وئهو ژ گازی وی یی غافل وبی ناگهه.. ئهغه د وان تشتان دا یین مروّف نهشین بکن، وخواستنا وان تشتان ژ مروّفان یین ئهو دشین بکن، گهلهک زانا ل وی باوهرینه کو ئهو ژ یی مهکرووهه، و ژ هندهک صهحابیان هاتیه فهگوهاستن کو وان بهیعه دابوو پیغهمبهری -سلاف لی بن- کو ئهو خواستنا چو تشتان ژ کسهی نهکن، لهو ئیک ژ وان دهمی شفکا وی، یان ههقساری دهوارا وی دکته، وی داخواز ژ کسهی نهذکر بیت وی بدهتهقی!

وخواستنا هاریکاریی ژی:

ژ خودی ب تنی دبیرهکرن، و تشتهکی ناشکهرایه کو ئهم د ههمی نقییرین خو دا، د سوورهتا (الفاتحة) دا دبیرین: ﴿ اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ﴾ (الفاتحة: ۵) وئغه ئعترافهکه ژ مه کو ئهم عیبادهتی خودی ب تنی دکهین، وداخوازا هاریکاریی ژ وی ب تنی دکهین.

باوهریا ب قهدهرا خودی:

و د قی گوئنا خو دا پیغهمبهر سلاف لی بن بهری مه ددهته باوهری ئینانا ب قهدهرا خودی ژی، دهمی مه ل هندی هشیار دکته کو نهگهه خهلهک ههمی بین نهشین وی تشتی بگوهورن یی قهلهمی قودرهتی پی هاتیه گیران، وپیئتقیه مروّفی باوهریهکا باوهری ههبت کو ههر تشتهکی بیته سهری یی

خوش بت یان یی نهخوش بت، علمی خودی پی ههبوویه بهری چی بت، وقدههرا وی ژ پی گهریایه بهری بت، بهلی دقیت کهسهک ب رهنهگهکی سلبی د قهدهری نهگهت، ودهستان بهرنهدهت، وهه واقعک ههبت پی رازی بت ب هیجهتا هند پی کو مانی قهدهرا خودی ب فی تشتی ههیه، فیجا ههما دقیت نه وی رازی بت.. نه! دهمی صهحابهکی گوتیه پیغهمبهری -سلاف لی بن-: ما دهم کار پی نهم دکهین بهری هنگی هاتیبه نقیسین، ما کار بوچییه؟ وی گوت: نه.. کاری بکهن، چونکی بهری هه ریکی دی بو وی کاری نیتهدان یی نه وه هاتیبه چیکرن.

نهگه ته بقیت خودی د ههوارا ته بیت:

و ژ وان دهرس وحکمهتین مهزن یین ژ فی حهدیسی دئینه وهرگرتن، نهقهیه: نهگه ته بقیت خودی د تنگاقی دا د ههوارا ته بیت، وهه ته ژ نهخوشی رزگار بکهت، ل بهرفرههی وی بنیاسه، دهمی تو یی ساخلم، یی دهولهمهند، د بهرفرههی وتنهاهی دا دژی، هیز وشیان ته هه، تو خو ژ وی بی منهت نهکه، ههوجهییا خو بو وی ناشکرا بکه، و د نهمری وی دا به، وی بنیاسه، دا ل وی دهمی تو ههوجهی وی دی، نهه ته ژ بیر نهکته، و د ههوارا ته بیت.

نهبوو هورهیره دبیت: پیغهمبهری -سلاف لی بن- گوت: ﴿مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَسْتَجِيبَ اللَّهُ لَهُ عِنْدَ الشَّدَائِدِ وَالْكَرْبِ، فَلْيُكْثِرِ الدُّعَاءَ فِي الرَّخَاءِ﴾ یهعنی: ههچی پی خوش بت ل دهمی تنگاقی خودی د بهرسقا وی بیت، بلا ل بهرفرههی گهلهک دوعایان بکهت. وهکی ترمذی ژ فی قهدهگوهیت.

د گهل نهخوشی خوشیه:

دهمی تنگاقی ونهخوشی ب سه مرؤفی دا دئین، دقیت نهه قهت بی هیقی نهبت، وصههرا خو ژ دهست نهدهت، د دهنیایی دا مرؤف د ههمی حالهتان را دبورت، ودبت گهلهک رهنهگین نهخوشی ب سه وی دا یین،

فېجا دەمى نەخۆشپەك دگەھتى، يان تەنگاڧپەك ب سەر دا دئيت، دقئيت وى باوهرى ھەبت كو ژ بەر حكەمەتەكئى خودئى ئەف چەندە يا ئىنايە پړكا وى، لەو دقئيت ئەو صەبرئى بکئشت، وھمدا خودئى بکەت، و ل بېرا خو بېنت، كو پشتى ھەر نەخۆشپەكئى خۆشپەك ھەپە، وپئغەمبەر -سلاڧ لئى بن- ئاشكەرا دكەت كو نەخۆشى ھەر يا بەردەوام بت، ھەر دەمەك دئى ئيت ئەو نامېنت، فېجا ئەگەر تە بقئيت دەست ڧالا ژ وئى نەخۆشپەك دەرنەكەڧى، صەبرئى بکئشه، و بو خو ب خېر حسيب بکە، وھوارئى خو بگەھپنە خودئى كو ئەو وئى نەخۆشپەك ژ سەر تە لابدەت، وکارى بو پاكړنا وئى نەخۆشپەك بکە ئەگەر ئەو چەندە د شيانا تە دا بت.

مفایین ھەدیسئى:

ھژمارەکا دەرسپن گرنگ ژ ڧى ھەدیسئى دئپنە وەرگرتن، وەكئى:

۱- دقئيت ھەر ژ بچوبکاتى ئەم عەقېدە وېر و باوهرئى دورست نېشا زارۆکان بدەپن، ووان فېرى وى تئشى بکەپن يئى ئەو مفایى بو خو ژئى بېپن د ژيانا خو دا.

۲- سەيدا دقئيت ھەمى دەمان ئستغلال بکەت و تئشى ب مفا بو شاگرەدپئى خو بېژت، ئەڧە ھندەك شېرەت بوون پئغەمبەرى -سلاڧ لئى بن- ل زارۆكەكئى كړپن دەمئى ئەو دسوپار و ژ جەھكئى دچوونە جەھكئى دئى.

۳- ئەگەر ئەم ژ زارۆكېنى بچوبكئى تئى بگەھپنپن كو مفا وزپان، خۆشى ونەخۆشى د دەستئى خودئى ب تئى دانە، و دقئيت مرؤڧ ھەوارئى خو بەس بگەھپننە وى، و ژ وى ب تئى يئى ب ھېڧى بت، دەمئى ئەو مەزن دبت، ئەو دئى بته مرؤڧەكئى زېرەك، يئى ژ خودئى ب تئى دترست.

۴- پاراستنا دپنئى خودئى، و ب جەپئانانا شرىعەتئى وى، باشتړپن پړكە كو خودئى مرؤڧى ب سەربېخت، وسەرفەرازپئى بېنتە پړكا وى ل دنپاپئى وئاخرەتئى.

هه دیسا بیستی

عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْبَدْرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: ﴿ إِنَّ مِمَّا أَدْرَكَ النَّاسُ مِنْ كَلَامِ النَّبِيِّ الْأُولَى: إِذَا لَمْ تَسْتَحْيِ فَاصْنَعْ مَا شِئْتَ ﴾.

رواه البخاري

ژ نه بو مهسعوودئ بهدری، عوقبه یئ کورئ عه مرئ نه نصاری - خودئ ژئ رازی بت - دئته فه گوهاستن، دبئت: پیغه مبهری - سلاف لی بن - گوت: تشئ مرؤف گه هشتینئ ژ گوتنا پیغه مبهرینیا ئیکئ: نه گهر تو شهرم نه که ی هه چیا ته دفتت بکه.

بوخاری فه دگوهیزت

شهرم چه فه که ژ چه قین باوهریئ - وه کی د هه دیسین دورست دا هاتی -، و ژ بلی خیرئ وباشیئ تشته کی دی ب شهرمی فه نائیت، وئیک ژ وان سالوخه تان یین پیغه مبهری مه - سلاف لی بن - پی دهاته نیاسین - وه کی صهحابیین وی دبئتن - شهرم بوو، وشهرمه مرؤف ژ گه لهک خرابی وکیماسیان دده ته پاش، وگرنگیا شهرمی ژ فی چه ندئ دئیت.. وئه فه یه نه گهر د پشت هندئ را کو پیغه مبهر هه می شیره تی ب شهرمی ل ئوممه تین خو بکه ن، هه تا وی دهره جئ کو ئهف ئاخفتنه مرؤف ژ وان وه ربگرن، وهک میراته کی پیروز و د ناهه را خو دا فه گپرن، جیلهک ل دویف جیله کی، هه تا وه لی بیت نهو بته نهو گوتن یا ل سهر هه می نه زمانان دگه ریبت، هه تا نهو گه هشتیه ئوممه تا دویمه هیئ ژئ کو ئوممه تا ئیسلامییه.

و د قى گوتنا خو دا پيغمبهر -سلاڤ لى بن- بو مه ئاشكهر دكەت كو شهرمه خودانى خو ژ كارين كيتم وبيخير دپاريزت، لهو گوت: نهگەر مروڤ نهو بت يى پهردهبيى شهرمى لاداي، هەر تشتهكى ههبت نهو دئ كهت، بيى هزرهكى بو ئيكي بكهت، نه وهكى وى كهسى يى ژ خودى يان بهنيان شهرم دكەت، دهمى نهو كارهكى بكهت، بهرى هنگى دئ هزرا خو تيدا كهت، نهگەر نهو كار يى ب شهرم بت، نهو دئ خو ژئ دهته پاش ووى ناكهت.

ودو رهنگين شهرمى ههنه: شهرمەك نهو يا ب رهنگهكى فطرى خودى دايه مروڤى، وئهقه ل نك هه مى مروڤان ههيه، و ب تنى خير پيڤه دئيت، ورهنگهكى (موكتهسەب) ههيه، وئهقه نهو يا مروڤ ب دهست خو دئخت، وئهقيه يا دبته پشكهك ژ باوهريى، و مروڤ پى خودان خير دبت، چونكى نهو مروڤى ژ كارين خراب ددهته پاش.

ورهنگهكى شهرمى ههيه يى دورست نينه، چونكى نهو وهكى ئيشييه، يان ههما ئيش ب خويه، وهكى كو مروڤهكى شهرمهكا زيدهى هددى ل نك ههبت، كو وى ژ هندى بدهته پاش نهو ب حهقى خودى رابيت، يان واجبيى خو د دهر حهقا مروڤان دا ب جه بينت، يان پسيارا دينى خو نهكهت، يان تهخسيريى د ژينا خو دا بكهت.. ئەف شهرمه يا باش نينه، چونكى نهو لاوازي وسستيه.

مفایین هەديسی:

۱- شهرم چهقهكه ژ چهقين باوهريى، لهو پيڤتقيه نهو ل نك مروڤى خودان باوهر ههبت.

۲- شهرمى خير وباشى پيڤه دئيت، وهچيى باوهريا وى پتر بت شهرما وى دئ يا مهزنتر بت.

۳- نهو شهرما دبته ئاستهنگ د ناڤهرا مروڤى و ب جهئنانا واجباتين خو بين شهرعى شهرمهكا باش نينه، ونه يا دورسته.

۴- پیتقیه همر ئیک ژ مه ژ لایئ خوڤه شهرمی د ناڤ خه لکی دا به لاف بکته، و بهرئ خه لکی بده ته شهرمینیئ.

۵- ژ مفایین شهرمی ئه و مرؤقی ژ کارین بیخیر دده ته پاش.

۶- یئ شهرم ل نک نه بت، دئ یئ روی قائیم بت، و ئه وی روی قائیم بت دئ شانازیئ ب گونه هی کته، و که سی هؤسا بت خودئ گونه هی بؤ وی ژئ نابهت.

هه دیسا بیست وئیکی

عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الثَّقَفِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ قُلْ لِي فِي الْإِسْلَامِ قَوْلًا لَا أَسْأَلُ عَنْهُ أَحَدًا غَيْرَكَ، قَالَ: ﴿ قُلْ آمَنْتُ بِاللَّهِ ثُمَّ اسْتَقِيمَ ﴾.

رواه مسلم

ژ سوفیانی کوری عبداللهی تهقه فی - خودی ژئی رازی بت - دئیته فهگواستن، دبیرت: من گۆته پیغه مبهری خودی - سلاف لی بن - : گۆتنه کی د ئیسلامی دا بیژه من، ژ بلی ته ئەز پسارای وی ژ کهسی دی نه کهم، وی گۆت: بیژه من باوهری ب خودی ئینا، پاشی خو راست بکه.

موسلم فه دگوهیزت

ئهقه ئیک ژ وان هه دیسین مهز نه یین پیغه مبهری - سلاف لی بن - پیپک وقاعیده یین دینی تیدا کۆمکرین، و ژ پسارای صهحابی ناشکهرا دبت کو بهرسقا پیغه مبهری - سلاف لی بن - گه له ک دی یا گرنگ بت: ئەهی پیغه مبهری خودی، گۆتنه کا وهسا بو من بیژه، پشتی ته ئەز ههوجهی کهسی دی نهیم فی پساری ژئی بکه! فیجا هوبن هزر دکهن بهرسق دی یا چاوا بت؟!

د بهرسقی دا پیغه مبهری - سلاف لی بن - باوهری د گهل ئستیقامی کۆمکر، گۆتی: بلا ته باوهری ب خودی ههبت، و فی باوهریا خو ب دهقی ژئی راگههینه، و بیژه، پاشی د گهل فی ئعترافا ب باوهریی تو خو ل سهر باوهریی راگره، ویی راست به.. وئهف بهرسقه یا وهرگریه ژ گۆتنا خودی: ﴿ اِنَّ

الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ ﴿٣٠﴾ نَحْنُ أَوْلِيَاؤُكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِي أَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدْعُونَ ﴿٣١﴾ نَزَّلْنَا مِنْ غَمُورٍ رَجِيمٍ ﴿٣٢﴾ (فصلت: ٣٠-٣٢) و ژ نيمامی عومهر دئیته فهگوهاستن کو وی ئەف ئایهته ل سهر مینبهری خواند: ﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا﴾ گۆت: یهعنی وان وهکی رویقی نهکر! مهعنا: ل سهر گۆتنا خو راست مان، ودهست نهدا فهند وفیلان.

قیجا ئستیقامه چیه؟

ئستیقامه ئەوه پشتی بهری مرۆفی بو ریگا راست دئیتهدان، مرۆف وی ریکی بگرت و بهرنهدهت، نه خو ب فی لایی دا خواری بکته نه ب لایی دی دا، و خو راست کرن ل سهر ریگا خودی ئەوه مرۆف بهردهوامیی ل سهر طاعهتی وی یی ئاشکهرا و قهشارتی بکته، و خو ژ وان کاران بدهته پاش یین خودی ئەو ژئی دایه پاش.. و ئەفه ههر ئەو شیرهته یا خودی ب خو ژئی ل پیغه مبهری -سلاف لی بن- و دویکهفتیین وی کری دهمی گۆتی: ﴿فَأَسْتَقِمْ كَمَا أَمَرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ﴾ (هود: ١١٢) ئەی موحه ممهه، تو وهه چیی د گهل ته تویه کریت و هسا خو راست بکهن وهکی فهرمان پی ل ههوه هاتیه کرن.

ومفایین ئستیقامی گهلهکن، هندهک ژ وان ئەون یین د ئایهتا بوژی دا هاتین، دهمی خودایی مهزن گۆتی: ئەوین باوهری ب خودایی خو ئینای وئستیقامه ل سهر باوهریی کری، ل دهمی مرنی ملیاکهت ب سهر وان دا ئینه خواری، و مزگینیی ددهنه وان کو هوبن نهترست ژ وی تشتی ل بهرا ههوه ههی، و ب خهم نهکهفن ل سهر وی تشتی ههوه ل پاش خو هیتلای، خودییه خهلیفی ههوه ل سهر عهیالی ههوه، و ئەوه یی کو دی بهری ههوه دهته وان بهحهشتین خوش یین ههمی نعمهت تیدا ههین.

ئەفه ل ئاخرهتی، و ل دنیا یی.. خودی دبیترت: ﴿وَأَلْوَأَسْتَقَمُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لِأَسْقَيْنَهُمْ مَاءً غَدَقًا﴾ (الجن: ١٦) ئەگهر وان ئستیقامه ل سهر ریگا

راست کربا، ئەم بارانەکا ب مفا دا بۆ وان بارینین، ورزقەکی بۆش و بەرفرەه دا دینی. مەعنا: ل دنیا بۆ و ل ناخرەتی ئستیقامە مفا یی دگەهینتە خودانی خو.

و ئەگەر چ پیتیگیا تمام ب ئستیقامی وەکی فرمان پی ل مە هاتیە کرن کارەکی ب ساناھی نینه، و دبت گەلەک یا ب زەحمەت بت مرۆشەک بشیت و ئ ب تمامی ب جە بینت، بەلی خودی ریکەکا دی بۆ مە دانا کو وئ تەخسیری قەگرت، وئ کیماسیی تژی بکەت، ئەو ژ ی ریکا (ئستغفاری) یە، کو مرۆش هەردەم ئعترافی بۆ خودایی خو ب کیماسیا خو بکەت، و داخووا لیبۆرینی ژئ بکەت، خودایی مەزن دئایەتەکی دا دبیژت: ﴿فَاسْتَغِيْمُوا إِلَيْهِ وَاسْتَغْفِرُوهُ﴾ (فصلت: ٦) و هەر وەکی ئەقە ئیشارەتەکە بۆ هندی کو تەخسیریا هەو د ئستیقامی دا هەر دئ هەبت، لەو هوبن ئستغفاری بکیشن و داخووا لیبۆرینی ژ وی بکەن، دا ئەو ل هەو نەگرت.

و ئستیقامە بەری هەر تشتەکی ب دلی دبت، چونکی دل مەلکی لەشییە، چی گاڤا دلی مرۆقی ئستیقامە ل سەر نیاسینا خودی و ترسا ژ وی کر، تژی بوو ژ قیانا وی و خو هیتا ب هیثیا وی ب تنی قە، و بەری خو ژ هەر ئیکی دی وەرگیا، هنگی لەش هەمی دئ راست و دورست بت، و پستی دلی ئەزمان دئیت، چونکی ئەزمان دەرپرینی ژ وی تشتی دکەت یی د دلی دا هەمی، لەو پیغەمبەری -سلاڤ لی بن- گەلەک جارن شیرەت ب گرتنا ئەزمانی ل صەحابیین خو دکر، و ئەگەر تە بقیت بزانی کانی ئستیقامە ل نک کەسەکی هەیه یان نە، بەری خو بدە ئەزمانی وی.

مفایین هەدیسی:

١- ژ قی حەدیسی بۆ مە ئاشکەرا دبت کو صەحابیین پیغەمبەری گەلەک دحەریص بوون وی تشتی بزانی یی مفایین وان تیدا هەمی، لەو گەلەک جارن وان داخووا شیرەتان بۆ خو ژ پیغەمبەری -سلاڤ لی بن- دکر.

۲- باوهری ب ئستیقامی دئیتته راگرتن، وئهو کھسی باوهریی بینت، بهلی خوّل سهر رانهگرت، ئهو باوهری چو مفایی ناگههینتی، چونکی دبت ل دهمهکی نیزیک ئهو لیثه بیت و بهر ب کوفری فه بچت.

۳- ئستیقامه خیرا دنیاایی وئاخرهتی ب دهست خودانی فه دئینت.

۴- ئستیقامه ب دلی وئهمانی وئندامین دی یین لهشی دبت.

هه ديسا بيبست و دووی

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فَقَالَ: أَرَأَيْتَ إِذَا صَلَّيْتُ الصَّلَوَاتِ الْمَكْتُوباتِ، وَصُمْتُ رَمَضَانَ، وَأَحَلَلْتُ الْحَلَالَ، وَحَرَّمْتُ الْحَرَامَ، وَلَمْ أَزِدْ عَلَى ذَلِكَ شَيْئًا، أَدْخُلُ الْجَنَّةَ؟ قَالَ: ﴿نَعَمْ﴾.

رواه مسلم

ژ جابری کوری عهبدللاهی نه نصاری - خودی ژئی رازی بت- دئیته فه گوهاستن، دبیتت: زهلامهکی پسپار ژ پیغه مبهری خودی -سلاف لی بن- کر، وگوتی: ئهری نه گهر من نفیژین فهرز کرن، وئهر ره مهزانی یی ب پوژی بووم، و من تشتی حلال حلال کر، و بی حرام حرام کر، و تشته کی زبده تر من نه کر، ئهری نه ز دئ چمه به حهشتی؟ گوت: به لی.

موسلم فه دگوهیتت

ئهف هه دیسه ژئ به رسقا پیغه مبهریه -سلاف لی بن- ل سهر پسپاره کا سه حاییه کی وی، ل دور تشته کی گرنه، ئه و ژئ ریکا به حهشتیه، ل دور وی کاری یی بهری خودانی خو دده ته به حهشتی، و د ربوایه ته کا فنی هه دیسی دا یا کو ههر موسلم فه دگوهیتت، هاتیه کو ئه و زهلامی پسپار کری نوعمانی کوری فه و قه لی خوزاعی بوو، و دبیتته زانین کو ئه و ئیک ژ وان سه حاییان بوو یین ل شه ری به دری ئاماده بووی، و ل شه ری ئو خودی شه هید بوو بوو، و ژ هه ژیکرنا وی بو به حهشتی وی قیا پسپاره کا وه سا ژ پیغه مبهری بکه ت

بزانت کانې چ ړې هه يه بهرې وې بده ته به حه شتې، ووي د قې پسيارا خو دا
حلال و حرام، وکاري دلي ويې له شي هه مي کومکر، وناشکه رايه کو ئيسلام
ژ قې چندي دهرناکه فت.

د پسيارا خو دا قې صه جابي دو نمونه ژ کاري ن فه رز گوتن، کرنا هه ر
پينج نقيرتين فه رز، د شه هک وروژه کان دا، کو ستوينا ئيسلامييه، وئو
په رديه يې دکه فته ناچه را مروقي وکوفري دا، وئیکه مين کاره روژا قيامه تي
حسيبا وي د گهل مروقي دئيه کرن، وگرنا روژي ن هه يفا ره مه زاني، کو ئو
ژي ئيک ژ پينج ستوينا ديني مه يه، وئو هه ر دووه فه رزن، و ژ بلي وان
نقيرتين وروژي ن سونه ت ژي هه نه، به لي پسيارا قې صه جابي نه قه يه: نه ري
نه گه ر مروقه ک هه بت، کاري فه رز ب تني بکه ت، نه قه چنده دي بته نه گه ر
ئو بچه به حه شتې؟ وده مي پيغه مبه ري -سلا ف لي بن- گوتي: به لي،
مه عنا وي ئووه دورسته مروق کاري سونه ت نه که ت، و هه ر چنده ئم دي نين
دورسته ژي، به لي کرنا سونه تان خيره کا مه زن دگه هينته خوداني، و هه ما
به سه بي نين: د هه ديسه کا قودسي دا هاتيه: ﴿ ولا يزال عبي يتقرب إلي بالانوافل
حتى أحبه ﴾ يه عني: عه دي من دي مينت خو ب کرنا سونه تا ني زيکي من
که ت، حه تا نه ز هه ز ژ وي بکه م.. وئو مروقي پشت دده ته کرنا سونه تان
ئو خيره کا مه زن ژ ده ست خو دکه ت.

ويشتي ئينانا دو نمونه يان (يې نقيرتين وروژي) ل سه ر کرنا کاري
فه رز، قې صه جابي کو قاعیده يين گشتي ژي ئينان، وگوت: نه گه ر من تشتي
حلال حلال کر، ويې حه رام حه رام کر.. يه عني: نه گه ر من باوه ري پي ئينا،
وتشتي حلال (نه يې فه رز) تي را مروقي هه يه باوه ري ب حه لاليا وي
بينت، نه گه ر خو نه که ت ژي، به لي تشتي حه رام دقيت مروق باوه ري بينت
کو ئو يې حه رامه، وخو ني زيک ژي نه که ت.

وتشتين ئاشکه رايه د شريعه تي ئيسلامي دا کو حه لالکر و حه رامکر
حقه که ژ حه قين خودي، و ژ بلي خودي که سي حه ق نينه تشتي که حلال

بکھت یان حہرام بکھت، وھہر کہسہکئی قی حہقی بدہتہ خو، یان باوہری
نہئینت کوئو حہقی خودیہ، دئی کافر بت.

مفایین ہدیس:

۱- ژ قی ہدیسے ژی وھکی یا بوری ناشکھرا دبت کو صہحابین
پیغہمبہری گہلہک دھریص بوون وی تشتی بزائن یی مفایئ وان تیدا
ھہی، لہو گہلہک جارن وان پسپارا تشتی خیرا دینئ وان تیدا ھہی وان بو
خو ژ پیغہمبہری -سلاٹ لی بن- دکر.

۲- وھدیس ہندی دگہہینت کو کرنا کارین واجب، وباوہری ئینان
ویپیگیریا ب حہلالی وھرامی ریکا چوننا بہحہشتیہ.

۳- وژی دئیتہ زانین کو دورستہ بو مروقی کارین فہرز ب تنی ب جہ-
بینت، وسونہتان نہکھت، ھہر چہندہ کرنا سونہتان خیرہکا مہزن تیدا ھہیہ
ژی.

حه دیسا بیست و سینی

عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْأَشْعَرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: ﴿ الطُّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمْلَأُ الْمِيزَانَ، وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمْلَأُنِ - أَوْ تَمْلَأُ - مَا بَيْنَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، وَالصَّلَاةُ نُورٌ، وَالصَّدَقَةُ بُرْهَانٌ، وَالصَّبْرُ ضِيَاءٌ، وَالْقُرْآنُ حُجَّةٌ لَكَ أَوْ عَلَيْكَ، كُلُّ النَّاسِ يَغْدُو فَبَائِعٌ نَفْسَهُ فَمُعْتِقُهَا أَوْ مُؤَبِّقُهَا ۖ ﴾ .

رواه مسلم

ژ بابی مالکی ئەشعەری -خودی ژێ رازی بت- دئیتە فەگۆهاستن، دبیژت: پینغەمبەری -سلاف لی بن- گۆت: خۆپاقرژکرن نیفا باوەریبێه، و (الحمد لله) تەرازیی تژی دکەت، و (سبحان الله والحمد لله) د ناڤهرا عەسمانان و عەردی دا تژی دکەن، و نڤیژ رۆناهیە، وانا خیری دەلیلە، و صەبر رۆناهیە، و قورئان هیجەتە بو تە یان ل سەر تە، هەمی مرۆف سپیدی دەردکەفن، ڤیجا هەندەک ژ وان خۆ رزگار دکەن، و هەندەک خۆ تی دبن.

موسلم فەدگۆهیتز

د قی حەدیسێ دا پینغەمبەر -سلاف لی بن- بەحسی گەلەک خیرین مەزن دکەت، و بەری مە ددەتی، ژ وان خیران:

خۆپاقرژکرن: وەر چەندە د فەقە ئیسلامی دا دەمی بەحسی خۆپاقرژکرنی دئیت، مەخسەد پی پا کرنا بی نڤیژی و بی دەسنڤیژیبیە ب ریکا خۆشویشتن و دەسنڤیژ گرتنی، بەلی خۆپاقرژکرن د پامانا خۆ دا بەرفرەهترە، چونکی خۆ

دويرکړنا مروقي ژ هەر پيساتيه کا حسی يان مەعنه ويا هەبت رەنگه کي
 خوږاقرکړنييه، وزانايين هەديسي ب خيلاف چووينه د شەرحکړنا گوتنا
 پيغه مبهري دا -سلاڅ لي بن- دەمي ديترت: خوږاقرکړن نيڅا باوهرينييه،
 هندەک ديترن: مەخسەد ب باوهرين ل قيرئ نقيژە، ونقيژ بيتي خوږاقرکړن
 نابت، يه عني: هەر وهکي خوښويشتن وده سنقيژگرتن نيڅه کا نقيژنييه. وهندەک
 ديترن: خەسلەتبن باوهرين دو پشکن: پشکهک دلي پاقر دکەن، وئەڤه گوتن
 وکربارن، وپشکهک لەشي پاقر دکەن، وئەڤه خوږاقرکړن وده سنقيژگرتنه..
 و ب قئ چەندئ (طوهوور) دبتە نيڅا باوهرين.. و خودئ چيتر دزانت.

زکري خودئ: و ب تايبه تي گوتنا (الحمد لله) و (سبحان الله والحمد
 لله)، يه عني: مروث ب ئەزمانی ئعترافئ ب قەنجيا خودئ ل سەر خو
 بکەت، و حەمدا وي بکەت، ووي پاک و پاقر بکەت ژ هەر کي ماسيه کا نەزان
 د دەر حەقئ وي دا ديترن، وگوتنا قئ زکري ب دەقي، د گەل باوهری ئينانا
 ب دلي، تەرازي خودانئ خو تزي خير دکەن، و خيرا وان ئەگەر ببتە لەشەکي
 خودان حەجم دئ وئ مەسافا د ناڅبهرا عەرد و عەسمانان دا هەي تزي کەت،
 ژ قئ پارچەيا هەديسي دئيتە زانين کو ئەو گوتنين مروث د دنيايي دا
 ديترت، چ باشي بن چ خرابي، رۆژا قيامه تي دئ د تەرازي مروقي دا ئينه
 دانان وکيشان، لەو دقبت مروث گەلەک ل ئەزمانی خو يئ هشير بت.

کرنا نقيژئ: نقيژ بو خودانی دبتە رۆناهي، ل دنيايي بو وي دبتە رۆناهي
 ئەو رپکا حەقيي پئ دنياست، و پئ ب هيدايهت دکەفت، ئەگەر هات ووي
 ئەو ب دورستي کر، و د پامانين وئ گەهشت، و ل رۆژا قيامه تي ژي بو
 وي دبتە رۆناهي بهرئ وي ددەته رپکا بههشتئ، د دنيايي دا ئەو نەفسا
 خودانئ خو پاقر دکەت، ووي بهرههف دکەت بو چوونا بههشتئ ل ناخره تي.

دانا خيران: وئەو دەليله کي ناشکەرايه ل سەر هندئ کو مروقي خيرکەر
 شيايه خو ژ بهخيليا نەفسئ پپاريزت، وفەرمانا خودئ ب درپژکړنا دەستي
 هاريکاريي بو ههوجهيان ب پيش فەرمانا نەفسا خو بيخت.. ودانا خيران

باشترین هیجته ودهلیله ل هندئ کورمؤقی خیرکهر باوهریهکا دورست ونهفسهکا پاقر ژ چربکی وحهسوبدی ونهقیانئ ههیه.

صهبرال سهر نهخوشیان: وباش بهری خو بدنه گوتنا پیغه مبهری -سلاف لی بن- دهمی دبیرت: (والصبر ضیاء) بوچی نهگوت: (الصبر نور) وهکی گوتی: (الصلاة نور)، چ فرقد ناقبهرا (ضیاء) و(نور) دا ههیه؟ (ضیاء) وهکی زمانزان دبیرن ئهو روناهییه یان تین وسوتنی د گهل دا ههیه، وهکی روناهییا روتی، و(نور) ئهو روناهییه یا بی تین وسوتنی، وهکی روناهییا ههیی، خودی د نایهتهکی دا دبیرت: ﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَ الشَّمْسَ ضِيَاءً وَالْقَمَرَ نُورًا﴾ (یونس: ۵) وصهبر ههر چهنده گهشاتی وروناهییه ددهته خودانی، بهلی ژ لایهکی دی فه ژ بهر نهخوشی وگرانیای وئ سوتنی ژی تیدا ههیه، لهو خیرا وئ ژی یا بی حسیه وهکی خودی ب خو دبیرت: ﴿إِنَّمَا يُوقَى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ (الزمر: ۱۰).

قورئان هیجته: هیجته بو وی کسی بی ئهو خواندی وکار پی کری، هنگی رادوستت هتا بهری وی ددهته بهحشتی، وهیجته ل سهر وی کسی بی باوهری پی نهئینای، خواندی وکار پی نهکری، شاهده بی ل سهر وی ددهت، وهنگی رادوستت هتا بهری وی ددهته ناگری.

وکاری ههر مرؤقهکی بی جودایه ژ کاری ئیکی دی، هندهک کاری بو رزگارکرنا نهفسا خو ژ عهزایا ئاخهتیی دکهن، وهندهکین دی بی ئهمریا خودایی خو دکهن، و ب قئ چهندی خو تی دهن!

مفایین هه دیسی:

۱- باوهری گوتن وکریاره، ب طاعهتی زیده دبت، و ب گونههی کیم دبت.

۲- پیتقیه ئهم وان کارین باش بکهین بین د قئ هه دیسی دا هاتین، دا خیرین مه زیده بین.

هه ديسا بيست و چارى

عَنْ أَبِي ذَرٍّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فِيمَا رَوَى عَنْ
اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَنَّهُ قَالَ: ﴿ يَا عِبَادِي، إِنِّي حَرَّمْتُ الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِي، وَجَعَلْتُهُ بَيْنَكُمْ
مُحَرَّمَ، فَلَا تَظَالَمُوا. يَا عِبَادِي، كُلُّكُمْ ضَالٌّ إِلَّا مَنْ هَدَيْتُهُ، فَاسْتَهْدُونِي أَهْدِكُمْ. يَا
عِبَادِي، كُلُّكُمْ جَائِعٌ إِلَّا مَنْ أَطْعَمْتُهُ، فَاسْتَطْعِمُونِي أُطْعِمَكُم. يَا عِبَادِي، كُلُّكُمْ عَارٍ
إِلَّا مَنْ كَسَوْتُهُ، فَاسْتَكْسُونِي أَكْسِكُمْ. يَا عِبَادِي، إِنَّكُمْ تُحْطِئُونَ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ، وَأَنَا
أَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا، فَاسْتَغْفِرُونِي أَغْفِرْ لَكُمْ. يَا عِبَادِي، إِنَّكُمْ لَنْ تَبْلُغُوا صِرِّي
فَتَضُرُّونِي، وَلَنْ تَبْلُغُوا نَفْعِي فَتَنْفَعُونِي. يَا عِبَادِي، لَوْ أَنَّ أَوْلَكُمْ وَأَخْرَكُمْ، وَإِنْسَكُمْ
وَجَنَّتُمْ، كَانُوا عَلَى أَتَقَى قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ مِنْكُمْ، مَا زَادَ ذَلِكَ فِي مُلْكِي شَيْئًا. يَا
عِبَادِي، لَوْ أَنَّ أَوْلَكُمْ وَأَخْرَكُمْ، وَإِنْسَكُمْ وَجَنَّتُمْ، كَانُوا عَلَى أَفَجَرَ قَلْبِ رَجُلٍ
وَاحِدٍ، مَا نَقَصَ ذَلِكَ مِنْ مُلْكِي شَيْئًا. يَا عِبَادِي، لَوْ أَنَّ أَوْلَكُمْ وَأَخْرَكُمْ، وَإِنْسَكُمْ
وَجَنَّتُمْ، قَامُوا فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ، فَسَأَلُونِي، فَأَعْطَيْتُ كُلَّ إِنْسَانٍ مَسْأَلَتَهُ، مَا نَقَصَ
ذَلِكَ مِمَّا عِنْدِي إِلَّا كَمَا يَنْقُصُ الْمَخِيطُ إِذَا أُدْخِلَ الْبَحْرَ. يَا عِبَادِي، إِنَّمَا هِيَ أَعْمَالُكُمْ
أُحْصِيهَا لَكُمْ، ثُمَّ أَوْفِيكُمْ بِهَا، فَمَنْ وَجَدَ خَيْرًا فَلْيَحْمَدِ اللَّهَ، وَمَنْ وَجَدَ غَيْرَ ذَلِكَ
فَلَا يَلُومَنَّ إِلَّا نَفْسَهُ. ﴿

رواه مسلم

ئهف هه ديسه - وهكى ناشكهرا- ئيىك ژ هه ديسين (قودسيه)، و هه ديسا
قودسى ئه وه يا پيغه مبهه - سلافا لى بن- ل دهسپيىكى دبيترت: خودى
دبيترت.. به عنى: پيغه مبهه - سلافا لى بن- گوتهى بو خودى پال ددهت،

وجوداییا ناشکهره د ناقبهرا قورئانی و هه دیسا قودسی دا ئەوه قورئان له فز و مه عنایا وی ژ نک خودییه، به لئ هه دیسا قودسی مه عنا ژ خودییه، به لئ له فز ژ پیغه مبهریه -سلاڤ لی بن-.

و پتیریا هه دیستین قودسی ناقه روکا وان ل دور ناف و سالوخته تین خودی دزقیرت، هه وه سا ئەو تشتین په یوه ندی ب ذاتی خودی شه هه ی.. وه کی ژ قی هه دیسا بۆری بۆ مه ناشکهره دبت، ئەوا خودایی مه زن تیدا -وه کی پیغه مبهر ژئ شه دگوهیژت- به حسی هه ده ک سالوخته تین خو بۆ مه دکه ت، و دبیتژت: ﴿ يَا عِبَادِي، اِنِّي حَرَمْتُ الظُّلْمَ عَلٰی نَفْسِي، وَجَعَلْتُهُ بَيْنَكُمْ مُحَرَّمًا، فَلَا تَظَالُمُوْا ﴾ ئەه ی عه بدین من، هه دی ئەزم من زولم ل سه ر خو هه رامکریه، و من ئەو د ناقهرا هه وه ژئ دا هه رامکریه، قیجا هه ی زولمی نه که ن.. و زولم د مه عنا خو یا ئەصلی دا ده ربازکرنا توخویانه، هه وه سا ئەو بۆ لادانا ژ ریکا راست ژئ دتیت، و زولم دو رهنگن: کو مرۆڤ زولمی ل خو بکه ت، شریکان بۆ خودی بدانت، یان بهر ب گونه هین دی یین بچوبک یان یین مه زن شه بچت، و کو مرۆڤ زولمی ل که سه کی دی بکه ت، پی ل توخویین وی بدانت، یان هه قی وی بخوت.. و ئەه هه ردو رهنگین زولمی دحه رامن. و زولم نیشانا کیماسیا خودانیه، لهو خودی ذاتی خو یی پیروژ ژئ پاککریه، و گوتیه: من ئەو ل سه ر خو هه رامکریه!

و پستی پاککرنا ذاتی خودی ژ زولمی، هه دیسی هه ژاری وه هه وجه ییا مرۆڤان هه میان بۆ خودی راگه هاند، و ناشکهره کر کو خودی یی ده وله مه نده، و وی منه ت ب که سی نینه، و گوت: ﴿ يَا عِبَادِي، كُلُّكُمْ ضَالٌّ اِلَّا مَنْ هَدَيْتُهُ، فَاسْتَهْدُونِيْ اِهْدِكُمْ. يَا عِبَادِي، كُلُّكُمْ جَائِعٌ اِلَّا مَنْ اَطْعَمْتُهُ، فَاسْتَطْعَمُونِيْ اَطْعَمَكُمْ. يَا عِبَادِي، كُلُّكُمْ عَارٍ اِلَّا مَنْ كَسَوْتُهُ، فَاسْتَكْسُونِيْ اَكْسِكُمْ ﴾ ئەه ی عه بدین من، هه ی هه می دبه رزه نه ئەو تی نه بت یی من بهرئ وی دایه هیدایه تی، قیجا هه ی داخوازا هیدایه تی ژ من بکه ن، ئەز دئ بهرئ هه وه ده مه هیدایه تی، ئەه ی عه بدین من، هه ی هه می دبه رسینه ئەو تی نه بت یی من تیر کریت، قیجا

هوین داخوازا خوارنی ژ من بکهن، ئەز دئ خوارنی دەمه ههوه، ئەی عەبدین من، هوین هەمی دبرویسن ئەو تی نەبت یی من جلک کره بهر، قیجا هوین داخوازا جلکی ژ من بکهن، ئەز دئ جلکی کهمه بهر ههوه، ئەی عەبدین من، ب شەف وروژ هوین گونەهان دکهن، وئەزم یی هەمی گونەهان ژئ دبهم، قیجا هوین داخوازا ژبیرنا گونەهان ژ من بکهن، ئەز دئ گونەهین ههوه بو ههوه ژئ بهم.

و ژ قی چەندئ چەندئ دیار دبت کو ئەم هەمی دههوجهی هیدایهت ورزق ورهما خودیینه، وکو ئەو ل مه ببورت وگونەهین مه ژئ ببهت، چونکی ئەوه یی هەر تشتهکی هەمی ب دەستی وی.. ومادهم هەر تشتهکی هەمی ب وییه، و د دەستی وی دایه، دقتی هیفی ورجایا مه ژ وی ب تنی بت، وههوارا مه ل بهر دهرگههی وی ب تنی بت، نه کهسی دی.

ودهمی خودی فهرومانی ل مه دکهت کو ئەم هیدایهتی ورزقی ورهمی ژ وی بخوازین، دقتی نهئینه هزرکرن کو وی منهت ب داخواز وخواستنا مه ههیه، نهخیر.. ﴿يَا عِبَادِي، إِنَّكُمْ لَنْ تَبْلُغُوا ضُرِّي فَتَضُرُّوَنِي، وَلَنْ تَبْلُغُوا نَفْعِي فَتَنْفَعُوَنِي. يَا عِبَادِي، لَوْ أَنَّ أَوْلَكُمْ وَأَخْرَكُمْ، وَإِنْسَكُمْ وَجِنَّكُمْ، كَانُوا عَلَى اتَّقَى قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ مِنْكُمْ، مَا زَادَ ذَلِكَ فِي مُلْكِي شَيْئًا. يَا عِبَادِي، لَوْ أَنَّ أَوْلَكُمْ وَأَخْرَكُمْ، وَإِنْسَكُمْ وَجِنَّكُمْ، كَانُوا عَلَى أَفْجَرِ قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ، مَا نَقَصَ ذَلِكَ مِنْ مُلْكِي شَيْئًا﴾ ئەی عەبدین من، کهس ژ ههوه نهشیت زیانهکی بگههینته من، یان مفایهکی، وئەگەر هوین هەمی، یین پیشیی ویین پاشیی، مروث وئەجنه، وهکی باشتترین زهلامی بن ژ ههوه، ئەو تشتهکی ل ملکئ من زیده ناکهت، وئەگەر هوین هەمی وهکی خرابترین زهلامی بن، ئەو تشتهکی ژ ملکئ من کیم ناکهت..

مهعنا مفایئ باشیین ههوه هەر بو ههوهیه، وزیانا خرابیین ههوه ژئ هەر بو ههوهیه، و خودئ هه ما کارین ههوه دهژمیترت، وبو ههوه حسیب دکهت، وئەو دئ ههوه سهرا جزا دهت، وهوین نهشین چویی ژ ملکئ وی کیم بکهن:

﴿ يَا عِبَادِي، لَوْ أَنَّ أَوْلَكُمْ وَأَخْرَكُمْ، وَإِنْسَكُمْ وَجَنَّتُمْ، فَأَمُوا فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ، فَسَأَلُونِي، فَأَعْطَيْتُ كُلَّ إِنْسَانٍ مَسْأَلَتَهُ، مَا نَقَصَ ذَلِكَ مِمَّا عِنْدِي إِلَّا كَمَا يَنْقُصُ الْمِخْيَطُ إِذَا أُدْخِلَ الْبَحْرَ. يَا عِبَادِي، إِنَّمَا هِيَ أَعْمَالُكُمْ أُحْصِيهَا لَكُمْ، ثُمَّ أُوَفِّيكُمْ بِآثَارِهَا، فَمَنْ وَجَدَ خَيْرًا فَلْيَحْمَدِ اللَّهَ، وَمَنْ وَجَدَ غَيْرَ ذَلِكَ فَلَا يَلُومَنَّ إِلَّا نَفْسَهُ ﴾

ئەى عەبەدەىن مەن، ئەگەر هەبەن هەمى، يەين پەيشەى و يەين پاشەى، مەرۆف و ئەجەنە، ل عەردەكى راورەستن، و داخووزى ژ مەن بکەن، و ئەز هەر تەىكى داخووزا وى بدەمى، ئەو تەشتەكى ژ مەلکەى مەن کەت ناکەت، وەسا نەبەت وەكى دەرزەبەک تەشتەكى ژ ئاڤا دەربەبەى کەت دەمى دچتە تەيدا.. خەزەنەيا رەحما خودەى گەلەک ژ هەندەى فرەهترە کوب دانەى کەت بەت، يان خەلاس بەت.. يا رەبەبى، رەحما تە ژ هەندەى مەزەنتەرە کوب گەنەهەين مە ب سەردا بگەرن، ئەم عەبەدەين وەكى خەينە، دگەنەهەکارەين، و تورەبەبى وەكى خەبەى بى غەفەرى، ئەگەر مە وەكى خەو کر، تو وەكى خەو بکە.. تو بەرەى مە بدە وى رەبەبى يا تە ڤەبەى، بەرى ئەو دەم بەت کوب ئەم ل وى رەبەبى پەشەيمان بەبى يا مە ڤەبەى و تە نەڤەبەى!

مەفەيەن هەدەيسە:

- ١- ئەف هەدەيسە هەندەى دگەهەينت کوب رەحما خودەى گەلەک يا مەزەنە، و خەزەنەبەين وى دەبەى دويمەهەينە، و هەر تەشتەکەى هەبەى ب دەستەى و بېبە، و دڤەبەت ئەم ژ وى بخوازەين.
- ٢- و هەدەيسە هەندەى دگەهەينت کوب دڤەبەت ئەم لۆمەى خەو بکەين سەرا خرابەبەين خەو، و حەسەبەى د گەل نەفسا خەو بکەين، دا بەرەى وى ژ رەبەبەى راست نەئەبەتە لادان.

هه ديسا بيست ويينجى

عَنْ أَبِي ذَرٍّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ نَاسًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالُوا لِلنَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: يَا رَسُولَ اللَّهِ، ذَهَبَ أَهْلُ الدُّثُورِ بِالْأُجُورِ، يُصَلُّونَ كَمَا نُصَلِّي، وَيَصُومُونَ كَمَا نَصُومُ، وَيَتَصَدَّقُونَ بِفُضُولِ أَمْوَالِهِمْ. قَالَ: ﴿أَوْلَيْسَ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ مَا تَصَدَّقُونَ، إِنَّ بِكُلِّ تَسْبِيحَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ تَكْبِيرَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ تَحْمِيدَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ تَهْلِيلَةٍ صَدَقَةٌ، وَأَمْرٌ بِالْمَعْرُوفِ صَدَقَةٌ، وَنَهْيٌ عَنِ الْمُنْكَرِ صَدَقَةٌ، وَفِي بَضْعِ أَحَدِكُمْ صَدَقَةٌ﴾. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّنَا أَحَدُنَا شَهَوْتُهُ وَيَكُونُ لَهُ فِيهَا أَجْرٌ؟ قَالَ: ﴿أَرَأَيْتُمْ لَوْ وَضَعَهَا فِي حَرَامٍ، أَكَانَ عَلَيْهِ فِيهَا وَرْزٌ؟ فَكَذَلِكَ إِذَا وَضَعَهَا فِي الْحَلَالِ كَانَ لَهُ أَجْرٌ﴾.

رواه مسلم

ئەبوو ذەر -خودئ ژئى رازى بت- دبیترت: هندەک مرؤف ژ صەحابیئین پیغەمبەرى -سلافا لى بن- گوئنه پیغەمبەرى -سلافا لى بن-: مرؤفین مالدار خیرەمى بوؤ خوؤ برن، ئەو وهكى مه نقیژان دکهن، ووهكى مه رۆژیان دگرن، و ب مالى خوؤ یى زیده خیران دکهن. پیغەمبەرى -سلافا لى بن- گوؤت: ما خودئ تشته کبۆ ههوه ژى نه دانایه هوبن خیران پی بکهن؟ ب هەر تهسبیحهكى خیرهک ههیه، و ب هەر ته کبیرهكى خیرهک ههیه، و ب هەر ته حمیدهكى ههیه، و ب هەر ته هلیلهكى خیرهک ههیه، و فهرمانا ب باشیى خیره، و پاشقه برنا ژ خرابیى خیره، و د چوونا نقینى دا بوؤ ئیک ژ ههوه خیر ههیه. گوئن: ئەى پیغەمبەرى خودئ، ئیک ژ مه شهوه تا خوؤ ب جه بیینت، و خیر بوؤ بیته نقیسین؟! گوؤت: ئەرى ما ئەگەر وى د حەرامى دا ب جهئینابا

بۆ وی گونهه نه دبوو؟ وهسايه نه گهر وی د حه لالی ژی دا ب جهینا دی بۆ
وی خیر بت.

موسلم فه دگو هیتت

ژ قی حه دیسی بۆ مه ئاشکه را دبت کانی صه حابیین پیغه مبهری -سلاف
لی بن- چهند دمجد بوون د کو مکرنا خیران دان، و د نافه سا د کاری باش
دا، ژ بهر قی چهندی هنده ک صه حابیین فه قیر هاتنه نک پیغه مبهری -سلاف
لی بن- وگازنده بیین خو گه هاندنی، کو ههر خیره کا نهو دکهن، براییین وان بیین
دهوله مه ند ژی دکهن، وزیده ی قی چهندی نهو خیران ب مالی خو ژی دکهن،
مه عنا: خیرین مالداران ژ بیین وان پترن، وچونکی بهردهستی وان یی تهنگه
نهو قهت نهشین بگه هنه وان.. ههر وهکی وان ب قی چندی دقییا پیغه مبهر
-سلاف لی بن- تشته کی نیشا وان بدهت، نهو وی بکهن، وخیرین خو پی
زیده بکهن، دا دهره جا وان د بهحه شتی دا ژ یا براییین وان کیمتر نه بت..

گاغا پیغه مبهری -سلاف لی بن- نهف چهنده ژ وان دیتی، بۆ وان
ئاشکه را کر کو مهیدانا مونافه سا د خیری دا، یا بهرفره هه، ب رهنگه کی
وهسا کو نه گهر مرۆقه ک ژ بهر مانعه کی نه شیا مونافه سی د خیره کی دا
بکهت ژی، گه له ک کارین دی هه نه نهو دشین قهست بکه تی، وخیرین مه زن
بۆ وان پیقه بین، وپیغه مبهری -سلاف لی بن- د قی گوتنا خو دا بهحسی
سی ژ وان کاران کرن، نهو ژی نهقه نه:

۱- کرنا زکری خودی ب نه زمانی: ب تاییه تی گوتنا: (سبحان الله، الله
اکبر، الحمد لله، لا اله الا الله) نهف گوتنن ب ساناهی ل سه ر نه زمانی،
خیرین مه زن پیقه دئین، نه گهر مرۆف ب ئنیه ته کا باش بیژت، و باوه ری پی
بینت.. و نه گهر نهف خیره نهو بن بیین فایده یی وان دگه هته مرۆقی ب تنی
هنده ک خیرین دی بین گشتی ژی هه نه مفایی وان دگه هته خه لکی دی ژی،
ژ وان نهف کاری دووییه.

۲- فرمانا ب باشی، وپاشقه برنا ژ خرابیی: مرۆف ده می باشییه کی بزانت، نیشا خه لکی ژی بدهت، وگافا دیت که سهک یی خرابیه کی دکهت، وی ناگه هدار بکهت، و ژ وی کارئ خراب بدهته پاش، یه عنی: مرۆفه کی خیرخواز بت، وپی خوش نه بت خرابی به لاقببت، نه فه ژی بو وی خیره، وده ره جین وی پی بلند دبن.

۳- عه دهت وکارین حه لال ب ئیه تا باش دبنه خیر و عیبادهت: هه ر کاره کی حه لال، یان عه ده ته کی جفاکی یی باش یی هه بت، مرۆف نه گه ر بکهت وئیه تا وی یا باش بت، بو وی ب خیر حسیب دبت، و پیغه مبه ری -سلاف لی بن- به حسئ ئیک ژ کارین زیده تاییه ت ب مرۆقی فه کر، کو ب جه ئینانا شه هوه تیه ب ریکا حه لال، نه گه ر ئیه تا وی نه و بت نه و ب قی کاری خو ژ حه رامی بی پارتزت، و حه قئ ژنکا خو ژ سه ر خو راکه ت، مه عنا: عه ده ت ب ئیه تا باش دبه عیباده ت.

وده می صه حایان عه جیبا خو ژ قئ گوئنی دیارگری، وگوئی: چاوا ئیک ژ مه شه هوه تا خو، یه عنی: ئیک ژ تاییه تین خو ب کار بینت، و خیر بو بیته نفیسین؟! پیغه مبه ری -سلاف لی بن- به ری وان دا قیاسی، وگوئی: نه ری ده می ئیک ژ هه وه شه هوه تا خو ب ریکا حه رامی ب کار بینت ما گونه ه بو وی نائیته نفیسین؟ به لی.. هه ر وه سا نه گه ر نه و د حه لالیی ژی دا ب کار بینت، هنگی خیر دی بو ئیه تیه نفیسین.

مفایین هه دیسی:

- ۱- نه ف حه دیسه هندئ دگه هینت کو صه حایان مونا فه سه د کارین باش دا دکر، و به ری وان لی بوو هه ر ئیک ژ وان باشیین خو پتر لی بکه ت.
- ۲- کارین حه لال و عه ده ت نه گه ر مرۆف ب ئیه ته کا باش بکه ت، دبنه عیباده ت، و خیرین مرۆقی پی زیده دبن.
- ۴- ریکین خیری گه له کن، و مرۆف هه ر دی شین ئیک ژ وان که ت.

۵- مروّقی زانا ده می تشته کی دبیزت، وپسیارا ده لیلی ژئی دئیته کرن،
دا ئەو ئاخفتنا خو پئی په سەند بکەت، بلا بینتەنگ نەبت، و دە لیلی خو بیژت
دا ئاخفتنا وی پتر جەیی خو د دلین خەلکی دا بکەت.

۶- سەرەدەریا میتری یا باش د گەل ژنی، ویا ژنی د گەل میتری، ئیک
ژوان کارین باشه بین ئەو پئی نیزیکی خودی دبن.

هه دیسا بیست وشه شی

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: ﴿كُلُّ سُلَامَى مِنَ النَّاسِ عَلَيْهِ صَدَقَةٌ، كُلُّ يَوْمٍ تَطْلُعُ فِيهِ الشَّمْسُ - قَالَ - تَعْدِلُ بَيْنَ الْإِثْنَيْنِ صَدَقَةٌ، وَتُعِينُ الرَّجُلَ فِي دَابَّتِهِ فَتَحْمِلُهُ عَلَيْهَا أَوْ تَرْفَعُ لَهُ عَلَيْهَا مَتَاعَهُ صَدَقَةٌ، - قَالَ - وَالْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ خَطْوَةٍ تَمْشِيهَا إِلَى الصَّلَاةِ صَدَقَةٌ، وَتُمِيطُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ صَدَقَةٌ﴾.

رواه البخاري مسلم

ئەبوو ھورەیرە -خودئ ژئ رازی بت- دبیتزت: پیغەمبەری -سلاف لی بن- گۆت: ھەر ھەستیگەکی ژ مرۆقی خێرە ک ل سەر ھەییە، ھەر رۆژەکا رۆژ تیدا دەھلێت تو دووان پێک بینی خێرە، وتو ھاریکاریا زەلامی بکە ی د دوارا وی دا وی لئ سوپار بکە ی، یان بارئ وی ھلدەییە سەر خێرە، وگۆتتا باش خێرە، وھەر گاقەکا تو بو نھیژئ بەھاقیژئ خێرە، وتو نەخۆشیی ژ ریکئ لادە ی خێرە.

بوخاری و موسلم ئەدگۆھیتزن

گاقا لەشی مرۆقی ل قویناغین دەسپیکئ دورست دبت، و بەری گۆشتی بگرت ھەستی وی چئ دبت، وپشتی قەرقدەیی ھەستی دورست دبت، گۆشت ب سەر دا دئیت، ولەشی مرۆقی تمام دبت، و بەرھەف دبت بو دانا رحئ .. ولەش ئەوی پتربا وی گۆشتئ نەرم، قالبەکی ھەستی یئ موکم ھەییە، ودا ھەرەگە ولفینا مرۆقی یا خۆش و ب ساناهی بت خودایی ئافرەندەر

ئەف قەرقدەيى ھەستى وەسا چىكربە كو ژ ھژمارەكا ھەستىكىن جودا جودا
 د حەجمى خۆ دا پىك بىت، وفان ھەستىكان ب ھندەك گەھىن نەرم بو
 ھەرەكە ولفغاندىن، ويىن موكم وقايىم بو قەتاندىن بگەھنە ئىك وپىكفە
 بىنەگىردان، وئەف گەھنە يىن كو ب ەھرى بىت: (مەفاصل). وھەتا
 بەرى بىست سىم سالان ژى، زانايىن لەشى -ب ھەمى پىشكەفتنا خۆ قە-
 نەزانى كانى ھژمارا فان گەھان د لەشى مرۆقى دا چەندن، ھەتا
 ئىسكلوئىديا بىرتانى -بو نمونە- دەمى دئىنە سەر بەھسى گەھىن لەشى
 ھژمارا دورست يا فان گەھان دەسنىشان ناكەت، وناپىرت كانى ئەو چەندن،
 وئىسكلوئىديا (ھچنسوون) ئەوال سالان (۱۹۹۵ ز) ھاتىبە بەلا فكرن ديار
 دكەت كو ھژمارا ھەستىكان د قەرقدەيى لەشى مرۆقان دا (۲۰۶)
 ھەستىنە، مەعنا ب تى دوسەد وشەش گەھ دئىت د لەشى مرۆقى دا
 ھەبن.. بەلى پىشتى ھنگى ب دەمەكى كىم، يەنى: د فان ھەر دەھ سالين
 بۆرىن دا بو زانايىن بسپۆر ديار بوو كو ئەف ھژمارە يا دورست نىنە، ويا
 دورست ئەو (۳۶۰) گەھ د لەشى مرۆقى دا ھەنە. وئەف ھژمارە عىنى وئى
 ھژمارىبە يا پىغەمبەرى مە -سلاف لى بن- بەرى پتر ژ ھزار وچارسەد سالان
 دەسنىشانكرى، دەمى د ھەدىسەكا خۆ دا -يا ئىمامى موسلم ژ عائىشايى
 فەدگۆھىت: ﴿ إِنَّهُ خُلِقَ كُلُّ إِنْسَانٍ مِنْ بَنِي آدَمَ عَلَى سِتِّينَ وَثَلَاثِائَةِ مَفْصِلٍ،
 فَمَنْ كَبَّرَ اللَّهَ وَحَمَدَ اللَّهَ وَهَلَّلَ اللَّهَ وَسَبَّحَ اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ اللَّهَ، وَعَزَلَ حَجْرًا عَنْ طَرِيقِ النَّاسِ،
 أَوْ شَوْكَةً أَوْ عَظْمًا عَنْ طَرِيقِ النَّاسِ، وَأَمَرَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ نَهَى عَنْ مُنْكَرٍ عَدَدَ تِلْكَ السِّتِّينَ
 وَالثَّلَاثِائَةِ السَّلَامَى، فَإِنَّهُ يَمْشِي يَوْمَئِذٍ وَقَدْ زَحَرَ نَفْسَهُ عَنِ النَّارِ ﴾ يەنى: ھەر
 مرۆقەك ژ ئادەمىيان ل سەر سى سەد وشىست گەھان يى ھاتىبە ئافراندىن،
 فېبجا ھەچىي بىت: اللہ أكبر، والحمد لله، ولا إله إلا الله، وسبحان الله،
 وأستغفر الله، يان بەرەكى ژ رىكا خەلكى راکەت، يان سترىبەكى يان
 ھەستىبەكى ژ رىكا وان راکەت، يان فەرمانى ب باشىبەكى بکەت، يان بەرى
 خەلكى ژ خرابىبەكى بدەتە پاش، ھندى ھژمارا وان سى سەد وشىست
 گەھان، ھنگى ئەو دى ب رىقەچت ووى نەفسا خۆ ژ ناگرى راخراىدە.

ئەف حەدىسە پتر مەعنایا حەدىسا دەسپىكى بۆ مە ئاشكەرا دكەت، چونكى ئەو ھژمارا ھەستىكان، يان وان گەھىن لەشى مەرۆقى ژى پىك دئىت دەسنیشان دكەت، وئەفە وەك (ئەجازەكا علمى) د سوننەتە دا دئىتە ھژمارتن، وھەدىس تىكدا ھندى دگەھىنت كو دىنى ئىسلامى دخوازت دلپن مەرۆقان بگەھىنتە ئىك، وئاخفتنا وان بکەتە ئىك، وڤيانى وھارىكارىي د ناڤەرا وان دا بەلاڤ بکەت. . حەدىس ئىشارەتە ددەتە ئىك ژ نەمەتپن مەزن پىن خودى د گەل مەرۆقان كرىن، كو ئافراندا وانە ب پەنگەكى وەسا ژيانا وان ب ساناهى ب رېشە بچت، وبەرى وان ددەتە شوکرا خودى، وپىغەمبەر -سلاڤ لى بن- ديار دكەت كو ھەر رۆژ ھندى ھەستى د لەشى مەرۆقى دا ھەنە (كو ۳۶۰، وەكى ژ ھندەك رىوايەتپن دى دئىتە وەرگرتن) ھند خىرپن واجب ل سەر ھەر مەرۆقەكى ھەنە.

وېشتى دياركنا قى چەندى، پىغەمبەرى -سلاڤ لى بن- ئىشارەت دا ھندەك ژ وان خىران پىن كو باشە مەرۆڤ بکەت؛ دا حەقى نەمەتا دانا ھەستيان ژ سەر خۆ پاكەت، ژ وان خىران:

۱- پىكئىنانا د ناڤەرا مەرۆقپن لىككەفتى دا، و ژ بەر گزنگيا قى كارى، شرىعەتى بۆ مەرۆقى دورست كر خۆ ئەو درەوى ژى بکەت دا دو كەسپن ژىك سل يان لىككەفتى پىك بىنت.

۲- ھارىكاريا خەلكى، وپىغەمبەرى -سلاڤ لى بن- بەحس پەنگەكى ھارىكارىي كر ئەو ژى ئەو مەرۆڤ ھارى كەسەكى بکەت دا سويار بىت، يان بارى خۆل دەوارى خۆ بکەت.

۳- ئاخفتنا باش، چ زكرى خودى بت، يان گوتنا خىرپى بت، يان فەرمانا ب باشىي بت، وپاشقەبرنا ژ خرابىي بت.

۴- چوونا مزگەفتى بۆ كرنا نڤىرپى، و د حەدىسپن دورست دا ھاتپە كو ب ھەر پىگاڤەكى خىرەك بۆ مەرۆقى دئىتە نڤىسپن.

۵- خوشکرنا رٲکٲٲ، ب ٲاکرنا وان تشتان یین نهخوٲشیٲی دگههیننه رٲباران، و د هندهک ههدیسٲین دورست دا هاتیه کو لادانا نهخوٲشیٲی ژ رٲکٲٲ چهقهکه ژ چهقٲین ئیمانئ.

و د هندهک ربوایهتٲین دورست ژ ٲیغهمبهری -سلاٲ لی بن- هاتیه فهگوهاستن کو کرنا دو رکاعهتٲین نقٲیژا تیشتهگههئ چهئ وان (۳۶۰) خٲران دگرت.

مفایٲن ههدیسئ:

۱- ههدیس هندی دگههینت کو مهفهوومی خٲرئ گلهک یئ بهرفرههه، وههرفهنجیهکا ههبت گوتن بت یان کریار بت، دکهفته د بن دا.

۲- ههدیس بهرئ مه ددهته کرنا کارٲن خٲرئ، ئهگهر خو سوننهت ژئ بن؛ چونکی ئه و مرؤقی ٲتر نٲزبکی خودئ دکهن.

۳- ههه وهسا ههدیس بهرئ مه ددهته ههههخوارنا ژ ٲاقرکرنا جهٲین گشتئ، وهکی رٲکان، بو هندی دا ژینگهها مه ٲاقر وٲژوین بمینت.

۴- ههدیس خٲرا هندهک کاران بو مه بهرچاٲ دکهت، وهکی: ٲٲکٲینانا د ناقبههرا هههکی دا، وگوتنا باشٲئ، وهاریکاری، وچوونا مزگهفتئ بو کرنا نقٲیژا ب جماعهت.

حه دیسا بیست وچهفتی

عَنِ النَّوَّاسِ بْنِ سَمْعَانَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ -، عَنِ النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -
قَالَ: ﴿الْبِرُّ حُسْنُ الْخُلُقِ، وَالْإِيْمُ مَا حَاكَ فِي صَدْرِكَ، وَكَرِهْتَ أَنْ يَطَّلِعَ عَلَيْهِ
النَّاسُ﴾ .

رواه مسلم

وَعَنْ وَابِصَةَ بْنِ مَعْبُدٍ قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فَقَالَ:
﴿جِئْتَ تَسْأَلُ عَنِ الْبِرِّ وَالْإِيْمِ؟﴾ قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: ﴿اسْتَفْتِ قَلْبَكَ، الْبِرُّ مَا
اطْمَأْنَنْتَ إِلَيْهِ النَّفْسُ، وَاطْمَأْنَانَ إِلَيْهِ الْقَلْبُ، وَالْإِيْمُ مَا حَاكَ فِي النَّفْسِ، وَتَرَدَّدَ فِي
الصَّدْرِ، وَإِنْ أَفْتَاكَ النَّاسُ وَأَفْتَوْكَ﴾ .

رواه أحمد

نهوواسی کورئ سہمعانی -خودئ ژئ رازی بت- دبئزت: پیغہمبہری
-سلاف لی بن- گوٹ: ہہما قہنجی ئەخلاقئ باشہ، وخرابی ئەو تشتہ یئ
د سنگئ تہ دا بیٹ و بچت وتہ پیئ خوئ نہبت خہلک پیئ ناگہدا بن.
موسلم قہدگوہئزت، ووابصہ یئ کورئ مہعبہدی -خودئ ژئ رازی بت-
دبئزت: ئەز ہاتمہ نک پیغہمبہری -سلاف لی بن- وی گوٹہ من: تو یئ
ہاتی پسبارا قہنجیی دکہی؟ من گوٹ: بہلیئ، وی گوٹ: پسبارا دلئ خو
بکہ، قہنجی ئەو تشتہ یئ نہفسا تہ ودلئ تہ پیئ رحہت بیت، وخرابی ئەو
تشتہ یئ د نہفسا تہ دا بیٹ و بچت، و د سنگئ تہ دا بگہریئت، ئەگہر خو
خہلک فہتوایی بو تہ بدہن ژئ.

ئحمہد فہدگوہئزت

ئەفە ژى ئىك ژ وان ھەدىسانە يىن ب پەيئىن خۆ ڧە گەلەكا كورت،
 و ب مەعنا ورامانا خۆ ڧە يا درېژ، چونكى ئەو ب رەنگەكى كورت قەنجى
 و خرابىيى بۆ مە ددەتە نياسين، پىغەمبەر -سلاڧ لى بن- قەنجىيى وەك
 پەيشەكا گشتى نىشا مە ددەت، كو ھەمى رەنگىن باشىيى و كرىارېن خىرئى
 د ناڧ خۆ دا ڧەدگرت، و خرابى ژى -كو رويى بەرانبەرە- پەيشەكا گشتى ھەر
 نەباشىەكا ھەبەت ژ گۆتن و كرىاران ڧەدگرت، و ژ بەر ڧى چەندى پىغەمبەرى
 ئەو دانانە بەرانبەر ئىك.

قەنجى ئەو ھەر مەرۆڧ طاعەتئى خودئى بکەت، و د ئەمر و ڧەرمانىن وى دا
 بت، و سەرەدەرىەكا باش د گەل بەنيان ژى بکەت، خودايى مەزن د قورنائى
 دا بەحسئى قەنجىيى دكەت و دىبىژت: ﴿ وَلٰكِنَّ الْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
 وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتٰبِ وَالنَّبِيِّنَ وَءَاتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبٰى وَالْيَتٰمٰى وَالْمَسْكِيْنَ
 وَابْنَ السَّبِيْلِ وَالسَّآلِيْنَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلٰوةَ وَءَاتَى الزَّكٰوةَ وَالْمُوفُوْنَ بِعَهْدِهِمْ اِذَا
 عٰهَدُوْا وَالصَّبْرِيْنَ فِى الْبِآسَاءِ وَالصَّرَّاءِ وَحِيْنَ الْبِآسِ اُوْلٰئِكَ الَّذِيْنَ صَدَقُوْا وَاُوْلٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُوْنَ
 ﴿البقرة: ۱۷۷﴾ يەعنى: باشى ھەما كاری وى كەسىە يى باوهرى
 ب خودئى ئىناى و پەرستنا وى ب تنئى كرى، و باوهرى ب رۆژا دویماهیيى
 ئىناى، و ب فرىشته و كىتابىن ھاتىنە خواری، و ب پىغەمبەران، و مال
 -د سەر ھەژاكرنا خۆ را بۆ وى- داىە مەرۆڧىن خۆ يىن نىزىك، و ئىتىمان،
 و وان ھەژارېن ڧەقىرىيى ئىخستىن، و وان رېڧنگىن ژ مال و مەرۆڧىن خۆ
 دویركەفتىن و موحتاج بووین، و وان خازۆكىن ژ بى رې نەچار بووین خواستنى
 بکەن، و مال د ئازاكرنا بەنى و ئىخسىران دا خەرچ كرى، و ب كرنا نڧىژئى
 رابووى، و زەكات داى، و ئەوین پەيمانىن خۆ ب جە دئىنن، و ئەو ل دەمى
 ھەژارى و نەخۆشىيى و ل دەمى دژوارىا شەرى يى بىڧرەھ. ئەوین ب ڧى
 رەنگى ئەون يىن د باوهرىا خۆ دا دراستگۆ، و ئەو ئەون يىن خۆ ژ غەزەبا
 خودئى پاراستى كو خۆ ژ بى ئەمرىا وى داىە پاش.

و نىشانا قەنجىيى ئەو ھەر دلئى مەرۆڧى ل سەر كرنا وى بى رحەتە.

وخرابی یا کو ب شریعت خودانی خو هیژای عقووبی دکهت، هه ر کار وگوتنه که یا خودی حه رام کری، وپیغه مبهری -سلاف لی بن- د قتی گوتنا خو دا دو نیشانین خرابیی بو مه ده سنیشان کرن:

یا ئیکتی: ده می گوتی: ﴿مَا حَاكَ فِي صَدْرِكَ﴾ وئه قه نیشانه کا ناخوئییه، کو مروث د ناخوئییا خو دا هه ست ب دودلی ونه خو شیی بکهت ده می وی کاری دکهت.

یا دووی: ﴿وَكْرَهْتَ أَنْ يُطَّلَعَ عَلَيْه النَّاسُ﴾ وئه قه نیشانه کا ده رقه ییه، کو وی پی خوش نه بت خه لک پی بحه سیپن کو وی ئه و کاری کری، وشه رم ژ خو بکهت.

وئه گهر ئه ف هه ردو نیشانه د کاره کی دا کومبوون، دقیت مروث خو ژی بده ته پاش، خو ئه گهر خه لک هه می فه توایی ب وی تشتی بو بدن.

وپیغه مبهر -سلاف لی بن- د قتی گوتنا خو دا بهایی ئه خلاقتی باش ژی نیشا مه ددهت، ده می دپیژت: هه ما قه نجی هه می ئه وه ئه خلاقتی مروقی یی باش بت.

مفایین هه دیسی:

- ۱- ئه ف هه دیسه قه نجی وخرابی ب مه دده ته نیاسین.
- ۲- وئو بهایی فه توایا دلی ژی د زانینا قه نجی وخرابیا تشتی ژی بو مه بهرچا ف دکهت.
- ۳- تشتی شریعه تی خودی وشریعه تین به نیان ژیک جودا دکهت ئه وه ده می مروث پی ل شریعه تی خودی ددانت نه فسا مروقی یا رحهت نابت.
- ۴- فه توایا موفتیان تشتی بو مروقی حه لال ناکهت ئه گهر مروث د دل دا بزانت ئه و تشتی یی دورست نینه.

هه ديسا بيست وهه شتي

عَنْ الْعَرَبِاضِ بْنِ سَارِيَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: وَعَظَنَا رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - مَوْعِظَةً بَلِيغَةً، وَجَلَّتْ مِنْهَا الْقُلُوبُ، وَذَرَفَتْ مِنْهَا الْعُيُونُ، فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، كَأَنَّهُا مَوْعِظَةٌ مُودَّعٌ، فَأَوْصِنَا، قَالَ: ﴿أَوْصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ، وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ وَإِنْ عَبْدًا حَبَشِيًّا، فَإِنَّهُ مَنْ يَعِشْ مِنْكُمْ بَعْدِي فَسِيرِي اخْتِلَافًا كَثِيرًا، فَعَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الْمَهْدِيِّينَ الرَّاشِدِينَ، تَمَسَّكُوا بِهَا، وَعَضُّوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِدِ، وَإِيَّاكُمْ وَمُحَدَّثَاتِ الْأُمُورِ، فَإِنَّ كُلَّ مُحَدَّثَةٍ بَدْعَةٌ، وَكُلُّ بَدْعَةٍ ضَلَالَةٌ﴾.

رواه أبو داود والترمذي

عرباضی کوری ساریه دی بیترت: پیغه مبهری خودی -سلاف لی بن- وهه دهک ل مه کر، دل ژ بهر ترسیان، وچاقان رۆندک باراندن، ئینا مه گۆت: ئهی پیغه مبهری خودی، ههر وهکی ئهو شیرهتا ویه یی خاترا خو دخوازت، قیجا شیرهته کی ل مه بکه، وی گۆت: ئهز شیرهتی ب تهقوایا خودی ل هه وه دکهم، و ب گوهداری ئه گهر خو عه بده کی حه بهشی بیه مه زنی هه وه، وهه چیی ژ هه وه بمینت دی جودابوونه کا مه زن بینت، قیجا هه وه ئیمانته سوننه تا من وسوننه تا جیگرین من یین سه رپاست، وی بگرن، ویدیین خو ل سه ر بشدینن، وهشیاری وان کاران بن یین د دینی دا نوی دهردکه شن، چونکی ههر تشته کی د دهینی دا نوی ده رکه فت بیدعه یه، وههر بیدعه یه کا هه بت بهرزه بوونه.

ئهبوو داوود و ترمذی فه دگو هیزن

قی حه‌دیسسی شیرته‌کا مه‌زن و‌کۆمکه‌ر تیدا هه‌یه، ژ به‌ر کو وان هه‌می تشتان شه‌دگرت یین دین و‌دنیا یا موسلمانان چی دکه‌ت، و‌ناشکه‌راهه کو پیغه‌مبه‌ر -سلاڤ لی بن- گه‌له‌ک جارن د ناڤ سه‌حابیین خو دا رادبووڤه ووه‌عزل وان دکر، و‌ریکا دورست نیشا وان ددا، ئیک ژ وان جارن شه‌ف جاره بوو، یا کو وی وه‌عه‌کچی وه‌سا تیدا ل وان کری، دلین وان ژ ترسان دا شه‌له‌رزین، و‌چاقیت وان رۆندک باراندن، و‌وان وه‌هه‌ست پی کر کو شه‌ف شیرته ووه‌عه‌زه یین وی که‌سینه یی خاترا خو ژ هه‌قالین خو دخوازت، له‌و وان قیا پیغه‌مبه‌ر -سلاڤ لی بن- ریکی بو وان ناشکه‌راهه بکه‌ت، کانی پشتی وی شه‌و چ بکه‌ن؟ و‌پیغه‌مبه‌ری ژی -سلاڤ لی بن- ژ لایین خو شه‌ شیرته‌ک ل وان کر، مه‌سه‌له‌یین گرنه‌گ یین شه‌و هه‌وجه دینن د ناڤ دا کۆمکر، و‌ئه‌م دشیین وان مه‌سه‌له‌یان د قان خالان دا کۆم بکه‌ین:

ته‌قوایا خودی:

﴿أَوْصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ﴾ و‌ته‌قوا شه‌وه مروڤ په‌رژانه‌کی بیخته ناڤه‌راهه خو و‌وان تشتان یین غه‌زه‌با خودی ب سه‌ر وی دا دینت، و‌مه‌به‌ست ب په‌رژانی شه‌وه شه‌و وی کاری بکه‌ت یی خودی فه‌رمان پی کری، و‌خو ژ وی کاری بده‌ته پاش یی خودی شه‌و ژئ دایه پاش.. و‌ته‌قوا شه‌و شیرته‌ه یا خودی ل مروڤان کری، و‌شه‌وه دبه‌ته شه‌گه‌راهه خیرا دنیا یی و‌ئاخه‌ته‌ی، و‌به‌ری نوکه د حه‌دیسسا (۱۸) دا، مه‌به‌حسی ته‌قوایی کره‌ه، له‌و پیته‌قی ب دوباره‌کرنی ناکه‌ت.

گوهداریا مه‌زن و‌کاریده‌ستان:

﴿وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ وَإِنْ عَبْدًا حَبِشِيًّا﴾ یه‌عنی: و‌ئه‌ز شیرته‌تی ب گوهداریا مه‌زنان ل هه‌وه دکه‌م، شه‌گه‌ر خو مه‌زنی هه‌وه عه‌بده‌کی حه‌به‌شی بت، و‌خودایی مه‌زن د نایه‌ته‌کی دا دبیرت: ﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ﴾ (النساء: ۵۹) و‌ئه‌قه شه‌مه‌ره‌که خودی ل هه‌می خودان باوهران دکه‌ت کو شه‌و گوهداریا خودی و‌پیغه‌مبه‌ری بکه‌ن، هه‌ر وه‌سا گوهداریا

مهزنین خو ژى بکهن یین کارى ههوه دکهښنه د دهستان دا، ومهخسه د ب کاربدهستان د نایهت وحه دیسین ب قى رهنگى دا نهون یین کار شریعه تی خودی دکهن، وئوین ب قى رهنگى نهبن مهسلا گوهداریا وان د کفته د بن مهسلا (مهصلحهت ومهفسهده تی) شه، وگوهداری ب رهنگه کى گشتى دقیت د وی کارى دا بت یی خودی پی رازی بت، نهگهر نه.. پیغه مبهری -سلاف لی بن- دبیت: ﴿لَا طَاعَةَ لِمَخْلُوقٍ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ﴾ د بی نهمریا خودی دا گوهداریا چو مهخلوقان نایته کرن.

پینگیریا ب سوننه تی:

پاشی پیغه مبهری -سلاف لی بن- گوټ: ﴿فَإِنَّهُ مَن يَعِشْ مِنْكُمْ بَعْدِي فَسِرِّي اخْتِلاَفًا كَثِيرًا، فَعَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الْمُهَدِّدِينَ الرَّاشِدِينَ، تَمَسَّكُوا بِهَا، وَعَضُّوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِدِ﴾ وئهغه ئیشاره ته کا ناشکه رایه ژ پیغه مبهری -سلاف لی بن- کو نوممهت پشتی وی دى ژتیک جودا بت، وگه لهک کوم ودهسته کین ری بهرزه وسهرداچووی دى پهیدا بن، وبهری صهحابی پسپار بکهن: کانى ریکا رزگار بوونى ل ده می پهیدا بوونا ئختلافی چیه؟ پیغه مبهری ب خو -سلاف لی بن- بهر سف دا وان وگوټ: ههوه ئیمانته سوننه تا من، نهو ری وریبازا نهز ل سهر چوویم، ومن نیشا ههوه دای، ههر وهسا خهلیفین من یین سهر راست ژى ل سهر چووین.

وده می پیغه مبهری سلاف لی بن دبیت: سوننه تا من ویا خهلیفین من یین سهر راست ب پدیان بگرن، و بشدینن، نهغه (کینایه ته) مهعنا وئ نهوه مروټ چو جاران سوننه تی بهرنه دهت، وهه ردهم خو پیغه بگرت، خو چهند زهحه تی ب قى چندی شه ببینت، وئهگهر هات ووی دهست نه مان خو پیغه بگرت ژى بلا نهو ب پدیان خو پیغه بگرت. و ژ قى چندی بو مه دیار دبت کو پینگیریا ب سوننه تییه مروټی دپاریزت، و ژ جودا بوون وئختلافی ددهته پاش.

خۆدویر کرنا ژ بیدعیان:

ویپگیبیا ب سوننه تی مهعنا وی ئهوه مرۆف خو ژ بیدعیان بدهته پاش، لهو پیغه مبهری -سلاڤ لی بن- پشتی فهرمان ل مه کری ئەم کاری ب سوننه تی بکهین، گۆت: ﴿وَإِيَّاكُمْ وَمُحَدَّثَاتِ الْأُمُورِ، فَإِنَّ كُلَّ مُحَدَّثَةٍ بَدْعَةٌ، وَكُلَّ بَدْعَةٍ ضَلَالَةٌ﴾ یهعنی: هشیاری وان کاران بن یین نوی دهر دکهفن، چونکی هر تشته کی -د دینی دا- نوی دهر کهفت بیدعیه، وبیدعه ئهوه گۆتن وکریارهک، وری وریبازن یین پشتی پیغه مبهری -سلاڤ لی بن- د دینی دا دهر دکهفن، وچو ئهصل و بناخه بۆ نههین نه د کیتابی دا ونه د سوننه تی دا، وهه تشته کی بیدعه بت سهرداچوون وضه لالهته، بهری خودانی ددهته ئاگری، و بهری نوکه د هدیسا (۵) دا مه بهحسی بیدعی کریوو، لهو ههوجهی دوباره کرنی ناکهت.

مفایین هه دیسی:

۱- ژ گۆتنا عریاضی بۆ مه دیار دبت کو وهعز وشیره تین پیغه مبهری -سلاڤ لی بن- هند کار ل سهحابیان دکر هتا دلین وان شهله رزن وچاقین وان رۆندکان بیارینن، وئهفه نیشانا باشیا وان، خودی ژ وان هه میان رازی بت.

۲- هه دیس هندی دگه هینت کو ژ تشین باش ئهوه مرۆف شیره تی ب وی تشتی پیشکیشی خه لکی بکهت یی مفایین دنیا وئاخره تا وان تیدا هه ی، ب تاییه تی ل ده می خاترخواستن نیبیک دبت.

۳- وئهو ده لیله ل سه ر راستگۆبیا پیغه مبهری -سلاڤ لی بن- د وان گۆتنان دا یین وی بهحس ژنی کری وهیشتا چی نه بووین، وکو ئهوه ژ نک خو نه دئاخفت، به لکی ب وهحیا خودی دئاخفت، ده می گۆتیه سهحابیین خو هه چیی هه وه بژیت، یهعنی: عه مرئ وی دریژ بت، ئهوه دی نختلافه کا مهزن بینت، وئاشکه رایه کو ل دویمهیا زه مانئ سهحابیان، هژماره کا بیدعی یین

عقائدي د ناث خه لکي دا به لاقبوون، وهکي: بیدعه يا خه وارج وقه ده ريان..
وگلهک صه حاييان ب دهف ودهستي خو بهرگريا وان بیدعه چيان کر.

۴- وحه ديس هندي دگه هينت کو گوهداريا کاربده ستين موسلمان کاره کي
واجبه ل سهر نوممه تي، ودهرکه فتنا ژ بن ئه مر وفه رمانين وان ژ گونه هين
مهزنه، چونکي نهو فه کرنه بو ده رگه هي فتني.

۵- وئف حه ديسه ته ئکيدئ ل سهر پيگيريا ب سونه تي و خودوير کرنا
ژ بیدعان دکه ت، وئو هندي دگه هينت کو بیدعه هه مي ضه لاله تن، ووه سا
نينه وهکي هندهک نه زان دبیتزن: بیدعه يتن خراب ژي هه نه وپين باش ژي،
پيغه مبهري سلاف لي بن دبیتزت: هه مي بیدعه ضه لاله تن.

هه ديسا بيست ونه هي

عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ، أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ يُدْخِلُنِي الْجَنَّةَ؟ قَالَ: ﴿لَقَدْ سَأَلْتَ عَنْ عَظِيمٍ، وَإِنَّهُ لَيْسِيرٌ عَلَى مَنْ يَسَّرَهُ اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ: تَعْبُدُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ، وَلَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا، وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِي الزَّكَاةَ، وَتَصُومُ رَمَضَانَ، وَتَحُجُّ الْبَيْتَ﴾ ثم قال: ﴿أَلَا أُدُلُّكَ عَلَى أَبْوَابِ الْخَيْرِ؟ الصَّوْمُ جَنَّةٌ، وَالصَّدَقَةُ تُطْفِئُ الْخَطِيئَةَ كَمَا يُطْفِئُ الْمَاءُ النَّارَ، وَصَلَاةُ الرَّجُلِ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ﴾ ثم تلا: ﴿تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ﴾ حتى بلغ: ﴿يَعْمَلُونَ﴾ ثم قال: ﴿أَلَا أُخْبِرُكَ بِرَأْسِ الْأَمْرِ وَعَمُودِهِ وَذُرْوَةِ سَنَامِهِ؟﴾ قلت: بلى يا رسول الله! قال: ﴿رَأْسُ الْأَمْرِ الْإِسْلَامُ، وَعَمُودُهُ الصَّلَاةُ، وَذُرْوَةُ سَنَامِهِ الْجِهَادُ﴾ ثم قال: ﴿أَلَا أُخْبِرُكَ بِمَلَكَ ذَلِكَ كُلُّهُ؟﴾ قلت: بلى يا رسول الله! فأخذ بلسانه ثم قال: ﴿كُفَّ عَلَيْكَ هَذَا﴾ قلت: يا رسول الله! وإنما لمؤاخذون بما نتكلم به؟ فقال: ﴿تَكَلَّمْتَ أُمَّكَ، وَهَلْ يَكُفُّ النَّاسَ فِي النَّارِ عَلَى وُجُوهِهِمْ إِلَّا حَصَائِدُ أَلْسِنَتِهِمْ؟﴾

رواه الترمذي

موعاذي كورئ جهبهلى دبيثرت: من گوت: نهى بيغه مبهري خودئ، كارهكى بو من بيثه، من بيهته بهحهشتئ، ومن ژ تاگرئ دوير بكهت، وى گوت: ته پسيارا تشتهكى مهزن كر، وئهو بيى ب ساناهيه ل سهر وى بيى خودئ ل سهر ب ساناهى كرى: كو تو په رستنا خودئ بكهى وچو شريكان بو وى نه دانئ، و ب كرنا نقيثري راببي، وزه كاتئ بدهى، وروژيا رهمه زانئ بگرئ، وبجييه هه جيئ، پاشئ گوت: نهري نهز ده رگه هين خيئري نيشا ته

نهدهم؟ رۆژی په‌رژانه، ودانا خیران گوندهی قه‌دمرینت کا چاوا ئاث ئاگری قه‌دمرینت، ونقیژا زه‌لامی ل نیقا شه‌قی، پاشی ئەف ئایه‌ته خواند: ﴿تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ﴾ هه‌تا گه‌هشتیه: ﴿يَعْمَلُونَ﴾، پاشی گۆت: ئه‌ری ئەز بۆ نه‌بیژم سه‌ری کاری وستوینا وی وکلۆفانکا وی چیه؟ من گۆتی: به‌لی ئەی پیغه‌مبه‌ری خودی، وی گۆت: سه‌ری کاری ئیسلامه، وستوینا وی نقیژه، وکلۆفانکا وی جیهاده، پاشی گۆت: ئه‌ری بۆ ته‌ نه‌بیژم: چیه وی هه‌می دگرت؟ من گۆتی: به‌لی ئەی پیغه‌مبه‌ری خودی، ئینا وی ئەزمانی خو گۆت، وگۆت: بشی فی، من گۆت: ئەی پیغه‌مبه‌ری خودی، ما حسیبا وی تشتی دئ د گهل مه‌ ئیته‌کرن یی ئەم پی دئاخچین؟ وی گۆت: تو نه‌مینی! ما تشتک هه‌یه مروّقان سه‌روسهر به‌افیتته د ئاگری دا ئەگهر به‌ره‌مه‌ی ئەزمانی وان نه‌بت!

ترمذی قه‌دگوهرت

گرنگیا قی هه‌دیسێ ژ هندی دئیت ئەو وان ئەگهران بۆ مه‌ ئاشکه‌را دکه‌ت یین مروّقی دبه‌نه به‌حه‌شتی، ووی ژ ئاگری جه‌نه‌می دپاریژن، وئه‌فه ئەو مه‌زنترین ئارمانجه‌ مروّف د ژینا خو یا دنیا یی دا کاری بۆ دکه‌ت.

ئه‌گهرین چوونا به‌حه‌شتی:

سه‌حابیی پیغه‌مبه‌ری موعادئ کورئ جه‌به‌لی، و ژ به‌ر خه‌مه‌خوارنا وی ژ زانینا کارین چاک، پسپار ژ پیغه‌مبه‌ری -سلاف لی بن- کر کو ئەو وی تشتی بۆ بیژت یی بیه‌ته ئەگهر کو خودی ره‌حمی پی بیه‌ت، و ل ئاخه‌تی وی بیه‌ته به‌حه‌شتی؛ چونکی تشتک ئاشکه‌رایه که‌سه‌ک ب کاری خو ناچته به‌حه‌شتی، وه‌کی د هه‌دیسه‌کا دی یا پیغه‌مبه‌ری دا -سلاف لی بن- هاتی: ﴿لَنْ يُدْخِلَ أَحَدَكُمْ عَمَلُهُ الْجَنَّةَ﴾ یه‌عنی: کاری ئیک ژ هه‌وه وی نابه‌ته به‌حه‌شتی.. بۆچی؟ چونکی هندی تو کاری بکه‌ی، بلا چهند یی باش بت، تو نه‌شیی هه‌قی قه‌نجیی خودی ژ سه‌ر خو راکه‌ی، قیجا چاوا دئ شیی هندی

کاری که ی تو پین بچی بهحهشتی؟ بهلی ژ کهرما خودی د گهل بهنیان نهوه وی ئەف کاره کره سهبهب کو خودی رحمی پی ب خودانی بهت. وهکی د نایهتەکی دا هاتی: ﴿وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ (الزخرف: ۷۲) یهعنی: ئەفه نهوه بهحهشته یا خودی ب رحما خو هوبن لی داناین ژ بهر وی کاری باش یی ههوه کری.

وئەف کاره یی موعادی پسپار ژنی کری، وهکی پیغهمبهری -سلاڤ لی بن- گۆتی، کارهکی مهزنه، و ما چ تشت ژ وی مهزتره مرۆف وی ئەگهری بزانت یا نهوه سهرکهفتنا مهزن پی ب دهست خو فه دئینت، کو چونا بهحهشتی ودویرکهفتنا ژ ناگریه؟ بهلی نهوه کار، د گهل مهزنا خو، کارهکی ب ساناهیه بو وی یی خودی کهرم د گهل کری، بهری وی دایه هیدایهتی، چونکی هیدایهت وتوفیق د دهستی خودی دایه، نهوه وی ددهته وی یی خو ژ ههژی کری.

و د بهرسقی دا پیغهمبهر -سلاڤ لی بن- بهری موعادی دا ههر پینج ستوبین سهرهکی یین ئیسلامی، کو دبنه ئەگهرا مهزن یا چونا بهحهشتی، وگۆتی کو تو پهراستنا خودی بکهی وچو شریکان بو وی نهانی، وئەفه ب کارئینانهکا عهملهیه بو پهیقا تهوحیدی: (لا إله إلا الله، محمد رسول الله)، و ب کرنا نقیژی رابی، وزهکاتی بدهی، ورۆژیا رههزانی بگری، وبچی ههجن.. مهعنا: ب جهئینانا ستوبین ئیسلامی، وواجبین دینی، دبهتهگهرا چونا بهحهشتی، وهکی بهری نوکه ژی د هندهک هههساندا بووری.

پاشی بو پتر فایدهی پیغهمبهری سلاڤ لی بن دههگههین خیری ژی نیشا سهحابی خو دان، ههر چهنده وی نهوه پسپار نهکربوو ژی، تشتی هندی دگههینت کو یا باش نهوه نهوی پسپار ژنی دئیتهکرن، دهمی دبینت پسپارکهه یی نامادهیه بو وهگرنا زانینی، نهوه زیدهتر ژ پسپارا وی بو بیژت، پشتی پیغهمبهری -سلاڤ لی بن- بهرسقا موعادی دای، گۆتی: نهوی نهوه دههگههین خیری نیشا ته نهدهم؟

یہ معنی: ئەوا مە گوۆتی، ئەو تشتتین واجبن، یین بیی وان خودان نهچته بهحهشتی، بهلی پشتی چونا بهحهشتی، هندهک کارین دی ههنه خیرن، ده رهجین وی د بهحهشتی دا بلندتر لی دکهن، وجهی وی خوشتر لی دکهن، وئهقه ئەوکارن یین ئەم دپیزینی: سوننهت.

ئەو کار چنه؟

پیغه مبهری -سلاف لی بن- نیشارهت دا سی کارین گرنگ، وگوۆت: رۆژی په رزانه، ودانا خیران گونههی قه دمربنت کا چاوا ئاٹ ئاگری قه دمربنت، ونقیژا زهلامی ل نیفا شهقی.. پاشی وی ئەف ئایهته خواند ئەوا خودایی مهزن تیدا مه دحین وان دکهت یین ب شهف گهلهک نهفن ژ بهر کرنا نقیژین شهقی: ﴿تَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ﴾ هتا گههشتیه: ﴿يَعْمَلُونَ﴾. وئیشارهت بو رۆژی ودانا صهدهقی ونقیژ ل قییری، پتر بو یین سوننهته، وپیغه مبهری -سلاف لی بن- بو ههر کارهک ژ ئان خیرهک ئاشکه راکر کو پی دگههته مروقی، رۆژی دبهته په رزان وهکی مهتالی مروقی ژ ئاگری جههنه می دپاریژت، ودانا خیران وهسا گونههان قه دمربنت وهکی ئافی ده می ئاگری قه دمربنت، ومه خسه د ب گونههان ل قییری گونههین بچویکه؛ چونکی گونههین مهزن ههوجهی توبینه، ونقیژین شهقی ژ وهکی دانا خیران گونههان قه دمربنت.

ویشی ئان ههر سی کارین خیر، پیغه مبهری -سلاف لی بن- سی کارین دی یین گرنگ نیشا ههفالی خو دان، پشتی مهسه ب کرنا پسپارهکی ل بهر وی شرینگری، وگوۆتی: ئه ری ئەز بو نه بیژم سه ری کاری وستوبنا وی وکلۆفانکا وی چیه؟

موعادی گوۆتی: بهلی ئەی پیغه مبهری خودی!

وی گوۆت: سه ری کاری ئیسلامه، ومه بهست ب کاری ل قییری دینه.. یه معنی: هه ما دین ئەوه تو خو ب دهست خودی قه بهردهی، ته سلیمی وی

ببی، ونیشانا ژ ههمیان ئاشکه راتر یا تهسلیمبوونی ئهوه مرۆف ب دهقی ودلی شاهده بدهت.

وستوینا دینی نقیژه، وکانی چاوا بان بی ستوینائیته راگرتن، وهسا دین ژی بی نقیژ خو ناگرت.

وکلۆفانکا دینی جیهاده، مهعنا: تو نابینی کارهک د دینی دا -پشتی فهزان- ب خیرتر بت ژ کرنا جیهادا د ریکا خودی دا.

ل دویمایی پیغه مبهری -سلاف لی بن- گوته: ئهري ئهز بو ته نه بیترم ئهو چ تشته وی ههمیی دگرت؟ یهعنی: ئهز بو ته دیار نه که مکانی ئهصل و بناخهیی هه تشته کی، یی کو مرۆقی سه رراست دکهت، و ژ کهفتنی دپارێزت، چیه؟

موعادی گوته: بهلی ئه ی پیغه مبهری خودی.

هنگی پیغه مبهری -سلاف لی بن- ئهزمانی خو گوته، وگوته: بشی فی، یهعنی: هشیار بی ئهزمانی خو بی حسیب بهرنه ده، و بزانه تو چ دبیتری، دا ئهصلی خیری ههمیی ب دهست خو بیخی.. موعاد ژ فی چهندی عه جیگرتی بوو، وگوته: ئه ی پیغه مبهری خودی، ما حسیبیا وی تشتی دی د گهل مه ئیته کرن یی ئه م پی دئاخقیین؟ ما ئاخفتننن مه ژی ل سه ر مه حسیب دبن؟

پیغه مبهری -سلاف لی بن- گوته: تو نه مینی! یان دهیکا تهل سه ر ته بکه ته گری! وهه ر چهنده ئه ف گوته نفرینه ژی، بهلی مه خسه دا پیغه مبهری -سلاف لی بن- نفرین نه بوو، وهه ما وی ئه و ئاخفتن گوته، وهکی وان ئاخفتنننن بی قه صد دئینه سه ر ئه زمانی مرۆقی، گوته: ئه ری ما تشته ک هه یه مرۆقان سه ر و سه ر بها فئیه د ئاگری دا ئه گه ر به ره مه ی ئه زمانی وان نه بت! یهعنی: هه ما بهس ئه زمان و به ره مه ی ویه، مرۆقی دها فئیه د ئاگری دا، ئه زمانه مرۆقی ب سه ر دئیه خت ووی سه رفه راز دکهت، وئه وه وی دئیه خت وشه رمزار دکهت.

مفایین هه دیسی:

- ١- ژ پسیارا موعاڌی ئاشکهرا دبت، کو د ناڤ سه حایبانا هندهک هه بوون، خه م ژ زانیی دخوا، و هه ز دکر پسیارا کارین چاک بکهن. هه ر وهسا شیوهیی فیکرنا پیغه مبهری -سلاف لی بن- بو سه حایبان ئاشکهرا دبت، وکانی چاوا وی ژ تشتی گرنگتر دهست پی دکر.
- ٢- خیرا ستوینین دینی وواجبین شهری بو مه ئاشکهرا دبت، وکو نه ونمرۆقی دبه نه بهه شتی و ژ ئاگری دده نه پاش.
- ٣- هه ر وهسا گرنگیا کارین خیری ژ یین سونهت، بو مه ئاشکهرا دبت.
- ٤- وحه دیس ئیشاره تی دده ته گرنگیا نه زمانی، و خه طه را وی ل سه ر مرۆقی، وکو نه زمانه ژ هه ر تشته کی دی پتر خودانی دبه ته جه هه می.

هه ديسا سيهي

عَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ الْحُسَيْنِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: ﴿إِنَّ اللَّهَ - عَزَّ وَجَلَّ - فَرَضَ فَرَائِضَ فَلَا تُضَيِّعُوهَا، وَحَرَّمَ حُرْمَاتٍ فَلَا تَنْتَهِكُوهَا، وَحَدَّ حُدُودًا فَلَا تَعْتَدُوهَا، وَسَكَتَ عَنْ أَشْيَاءٍ مِنْ غَيْرِ نَسْيَانٍ فَلَا تَبْحَثُوا عَنْهَا﴾.

حديث حسن رواه الدارقطني وغيره

ئهبوو شهعله بهي خوشهني -خودي ژي رازي بت- دييژت: پيغه مبهري -سلاف لي بن- گوټ: هندي خودايي مهزنه هندهک کارين فهريز دانايينه هوين وان بهريزه نهکهن، وهندهک تشت حهرام کرينه هوين پي لي نه دانن، وهندهک توخويب دانايينه هوين وان نه به زينن، وبه حسي هندهک تشستان نه کرينه، نه کو ژ بيير کرينه، هوين ل وان نه گهريين.

داره قوطني وهنده کين دي فه دگوهيژن

دهره جا ئي هه ديسي:

زانايين هه ديسي حوکم ل سهري ئي هه ديسي دايه کو ئهو يا ضه عيفه، ژ بهر دو نه گهران، يا ئيکي: مه کحوول ئهوي ئهف هه ديسه ژ ئهبوو شهعله بهي فه گوهاستي، گوه ل وي نه بوويه، د گهل هندي ژي گوټيه: (ژ ئهبوو شهعله بهي)، وئفه (ته دليسه) وحه ديس پي ضه عيف دبت. يا دووي: وخیلاف د ناقبهرا ريوايه تان دا ههيه، کاني ئهفه ژ گوټنا ئهبوو شهعله بهيه،

يان ژى وى ئەو بۆ پېغەمبەرى -سلاڤ لى بن- پالدايه. وھەر چاوا بت
ھەدىس يا (صەحيح) نېنە.

ئەھكامىن خودى:

وئەف ھەدىسە ئەھكامىن خودى ل سەر چار پشكان دئېنە لېكشەكرن، و
ب ڤى رەنگى:

۱- فەرز: وئەفە ئەو كارن يېن خودى ل سەر بەنېيىن خۆ لازم كرى ئەو
بكەن، وھەر گاڤەكا وان ئەو نەكر، ئەو دى ھېژاى لۆمەكرنى بن ل نيايى، و
ل ئاخەتتى ژى دى موسستەھقى عەزابى بن، وەكى: نڤيژ و رۆژى وزەكاتى..
وھندەك زانا ناڤى: (واجب) ژى ل سەر ڤى كارى ددانن.

ئەفە ئەو پشكە يا كو دڤيىت ئەم سستىيى د كرنا واندا نەكەين، وزەعى
نەكەين؛ دا عەزابا خودى ب سەر مە دا نەئيت.

۲- توخوب: ومەخسەد پى ھەر كارەكى يى خودى دەستوبىرى ب كرنا
وى دابت، چ كرنا وى لازم كرىت، وەكى پشكا بۆرى، كو فەرز، يان ژى
كرنا وى ل بەر مە شرىن كرىت، وەكى كارى سوننەت، يان ژى كرن ونەكرنا
وى وەكى ئىك حسىب كرىت، وەكى ھەلالى.

ئەڤى دڤيىت ئەم نەبەزىنېن و دەرباس نەكەين، يەئنى: ئەم پى لى نەدانېن
وبەر ب وى كارى ڤە بچىن يى خودى دەستوبىرى ب كرنا وى نەداى.

۳- ھەرام: وئەفە ئەو كارن يېن خودى نەكرنا وان ل سەر مە لازم كرى،
وئاشكەرا كرى كو ھەچىيى وان بكەت، دى ھېژاى لۆمەيا دنيايى وعەزابا
ئاخەتتى بت، وەكى: كوشتنى و دزىيى.. ھتد.

وئەفان كاران دڤيىت ب چ رەنگان ئەم خۆ نېزىك نەكەين.

۴- ئەو تىشتى بەھس ژى نەھاتىيەكرن: ودڤيىت نەئيتە ھزركرن كو خودى
ئەو ژ بېركرىنە، حاشا! خودى تىشتەكى ژبېر ناكەت، بەلى ھندەك تىشت ھەنە

وی به حس زئی نه کربه، نه ب حلالی ونه ب حرامی، ئەف کاری هۆسا بت، مرۆف یی عه فیکریه، ئەگەر بکهت یی گونیهکار نابت، ونه گەر نه کهت ژی چو ل سهر نینه، ونه فه دلۆفانییه که خودی ب به نیین خو بری، فئيجا بلا ئەو گه له ک ل دویش نه چن.

ونهف رهنگی هه، دقیت مرۆف ل دویش نه چت، وپسیار نه کهت، دا شک بو وی د کاری دا چی نه بت، و د هه دیسه کی دا یا موسلم فه دگوهیزت، هاتییه: ﴿هَلْكَ الْمُتَنَطِّعُونَ﴾، ومه خسه د ب (موتنه طعان) ئەو که سن یین گه له ک ل دویش وان کاران دچن یین مایی وان تی نه چت، پیغه مبهه - سلاف لی بن- دبیزت: ئەفه چوونه هیلاکی.

مفایین هه دیسی:

۱- ئە حکامین خودی بو به نیان دانایان چار پشکن: فه رز، و حه رام، وتو خوب، و یین به حس زئی نه هاتییه کرن.

۲- فه رزان دقیت مرۆف سستی تییدا نه کهت، و حه رامی خو نیزیک نه کهت، وتو خوبی پی لی نه دانت، ویی به حس زئی نه هاتییه کرن گه له ک ل دویش نه چت.

حه ديسا سيه و نيكي

عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدِ السَّاعِدِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، دَلَّنِي عَلَى عَمَلٍ إِذَا أَنَا عَمَلْتَهُ أَحْبَبَنِي اللَّهُ وَأَحْبَبَنِي النَّاسُ، فَقَالَ: ﴿ اذْهَبْ فِي الدُّنْيَا يُحِبِّكَ اللَّهُ وَازْهَدْ فِيهَا فِي أَيْدِي النَّاسِ يُحِبِّكَ النَّاسُ ﴾.

حديث حسن رواه ابن ماجه

سههلی کوری سہعدی ساعدی - خودی ژئی رازی بت - دبیرت: زهلامهک هاته نک پیغهمبهری - سلاف لی بن - گووت: نهی پیغهمبهری خودی، کارهکی نیشا منبده نهگهر من نهو کر، خودی ههز ژ من بکهت، مروث ژئی ههز ژ من بکهن، گووت: دلئی خو نهبه دنیا یی، خودی دی ههز ژ ته کهت، ودلی خو نهبه وی تشتی د دهستی خه لکی دا ههی، مروث دی ههز ژ ته کهن.

ئبن ماجه فه دگوهیت

مهزترین تشت مروث ب دهست خو دئیخت نهوه خودی ههز ژ مروقی بکهت، هنگی ئاخره تی وی دی یا ب سلامهت بت، ونهگهر خودی تهوفیقا وی دا وقیانا وی کره د دلین خه لکی ژئی دا، نهو خیرا ل سهر خیرییه، چونکی نهو د دنیا یا خو ژئی دا دی یی دلخوش ورحهت بت، قیجا نهو تشت چیه یی فان ههردو باشیان ب دهست مروقی فه دئینت؟ د قی هه دیسی دا سهحابیهک پسپارا قی چهندی ژ پیغهمبهری - سلاف لی بن - دکهت، وگرنکیا قی هه دیسی د قی چهندی دایه.

وپیغهمبهر -سلاش لی بن- د بهرسقی دا دو شیرهتین مهزن ل قی
ههقالی خو دکهت، نهو ژئی نهفهنه:

۱- زوهدا د دنیا یی دا، نهوا دبتنه نهگهرا هندئ کو خودئ حهز ژ مرؤقی
بکته.

۲- زوهدا د وی تشتی دا یی د ناف دهستی خه لکی دا هه ی، نهوا دبتنه
نهگهرا هندئ کو خه لک حهز ژ مرؤقی بکهن.

قیجا زوهد چیه؟ وچاوا نهو قی خیرا مهزن ب دهست خودانی قه
دئینت؟

دهمی نه دبیژین: فلان کس د فلان تشتی دا یی زاهده، یهعنی: نهو
دلی خو نابهته وی تشتی، چونکی نهو تشت ل نک وی یی بی بهایه،
وتشتهک ل نک مرؤقی یی بی بها نابت، هتا مرؤف تشتهکی دی یی
ژ وی ب بهاتر نه بینت، معنا: دهمی کسهک د دنیا یی دا یی زاهد بت،
دلی خو نابهته دنیا یی، چونکی دنیا د چاقین وی دا یا کیمه، وکنگی دنیا
دی د چاقین وی دا یا کیم بت؟ نهگه بهرئ وی ما ل تشتهکی مهزنتر
وچپتر ژ دنیا یی کو ئاخره ته، وئوئ ئاخرهت وی ژ دنیا یی موریل بکته، نهو
کسهکه خودئ حهز ژئی دکته.

وئو کسهی زوهدی د وی تشتی دا بکته یی د دهستی خه لکی دا
هه ی، کو پهرتالی دنیا یی، دقیت بهرئ وی ل تشتهکی دی یی گرنکتر بت،
کو پهرتالی ئاخره تییه، و مرؤف ب تبعه تی خو حهز ژ وی کسهی دکهن، یی
ململانی د گهل وان نهکته د وی تشتی دا یی نهو حهز ژئی دکهن.

زانایی مهزن (شیخ الإسلام ابن تیمیه) زوهدی ب قی پهنگی
دده ته نیاسین، دبیژت: زوهد نهوه مرؤف وی تشتی بهیلت یی ل ئاخره تی چو
مفایی نهگه هینته مرؤقی، و وهرهع نهوه مرؤف وی تشتی بهیلت یی مرؤف
بترستکول ئاخره تی زیانی بگه هینته مرؤقی.

مفایین هه دیسی:

- ١- ئەش هه دیسه وئ ریککی بۆ مه ئاشکههرا دکهت یا ئەگهر ئەم لئ بچین خودئ هه ز ژ مه بکهت، وخه لکی ژئ هه ز ژ مه بکهن.
- ٢- مروۆقئ دلئ خو نه به ته دنیا یئ، خودئ هه ز ژئ دکهت، و بی دلئ خو نه به وی تشتئ ل نک خه لکی هه ی، خه لک هه ز ژئ دکهن.. و ئەقه ئەو هه ردو تشتن یئن خیرا دنیا یئ وئاخره تی دگه هیننه مروۆقی.

حه دیسا سیه و دووی

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخَدْرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -
قَالَ: ﴿ لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ ﴾.

حدیث حسن رواه ابن ماجه وغيره

ژ نه بوو سه عیدئ خودری - خودئ ژئ رازی بت - دبئزت: پیغه مبهری
- سلاف لی بن - گوټ: بلا کهس زیانئ نه کهت، و کهس به رسقا زیانئ ژئ
ب زیانئ نه دهت.

ئبن ماجه فه دگو هئزت

ئهف هه دیسه ئیک ژ مهزنتربن بناخه و (قاعیده) یئین ئو صوولی
ده سنیشان دکهت، لهو نهو ژئ دئیتته هژمارتن ئیک ژ هه دیسین گرنه
و کو مکه ر. . پیغه مبه ر - سلاف لی بن - تئیدا ئاشکه را دکهت کو ب چو رهنگان
نابت زهره و زیان ژ مرؤقی موسلمان پهیدا بیت، ووه کی ئاشکه را پیغه مبه ر
- سلاف لی بن - د سیاقئ هه رامکرنا زیانئ دا دو په یقان ب کار دئینت:
(ضرر) و (ضرار)، وزانا و شرؤقه که رین هه دیسئ هژماره کا جوداهیان د ناڅبه را
قان هه ردو په یقان دا ده سنیشان دکهن، ئیک ژ وان ئه فه یه: (ضرر) نهو زیانه
یا ل ده سپئکی ژ کهسه کی پهیدا دبت، یه عنئ: نابت بو مرؤقی موسلمان نهو
کاره کی و هسا بکهت، زیان پی بگه هته کهسه کی دی، و (ضرار) نهو کاره یئ
پشکداری تئیدا هه بت، یه عنئ: نهو زیانه یا ژ دو کهسان پهیدا دبت،
ومه خسه د پی نهو ده می کهسه ک کاره کی دکهت زیان پی دگه هته ئیکئ دی،
بو یئ دی نابت نهو ژئ کاره کی ب زیان بکهت؛ دا به رسقا زیانا یئ دی پی

بدهت، مه‌عنا: زبان ب زیانئ نائیته زقراندن، وزره‌ر په‌نگه‌کی زوردارییه،
وئاشکه‌رایه کو خودی زبان حه‌رام کریه.

وزیان -کو د ئه‌صل دا دژی مفایه- دو په‌نگین وی هه‌نه:

ئیک: دبت کهسه‌ک کاره‌کی بکه‌ت وئارمانجا وی پیئ ئه‌و بت ئه‌و زیانئ
پیئ بگه‌هینته خه‌لکی، وگومان تیدا نینه کو ئه‌فه کاره‌کی حه‌رامه.

دو: دبت ئه‌و کاره‌کی بکه‌ت وئارمانجا وی ئه‌و نه‌بت زبان پیئ بگه‌هته
که‌سی، به‌لی و‌هسا چیئ بیت ژ به‌ر کاری وی زبان پیئ بگه‌هته کهسه‌کی دی،
وئو کاره ژی چیئ نابت ویئ دورست نینه.

بناخه‌یه‌کی ئوصوولی:

زاناییئ ئوصوولی بناخه‌یه‌کی گشتی یئ گرنگ ژ فی حه‌دیسئ وه‌ردگرن،
کورتیا وی ئه‌فه‌یه: نابت بو کهسه‌کی کاره‌کی و‌هسا بکه‌ت زبان پیئ بگه‌هته
ئیکئ دی، وئه‌گه‌ر ئیکئ کاره‌ک کر زبان پیئ گه‌هشته ئیکئ دی، دقیت ئه‌و
بیته خه‌رامه‌تکرن، ونابت بو وی یئ زبان گه‌هشتیئ، رابت به‌رانبه‌ر وی
چه‌ندی ئه‌و ژی زیانئ بگه‌هینته یئ دی، بو نمونه: ئه‌گه‌ر مرؤقه‌کی کاره‌ک
کر بو ئه‌گه‌را هندی بیستانئ ئیکئ خراب بیت، دی ژئ ئیته خواستن کو ئه‌و
خه‌رامه‌تا یئ دی بدهت، نه کو یئ دی رابت ئه‌وژی بیستانئ یئ ئیکئ خراب
بکه‌ت؛ چونکی زبان ب زیانئ چاره‌سه‌ر نابت.

وقی بناخه‌یی گشتی گه‌له‌ک چه‌ق ژئ دچن، ژ وانبو نمونه: (زبان
دقیت نه‌ئیته‌کرن)، و(زبان ب زیانئ رانابت)، و(زبان مه‌زنتر ب زبان
بچویکتر دئیته لادان)، و(ته‌حه‌مولا زیانا تاییه‌ت دئیته‌کرن، دا زیانا گشتی
په‌یدا نه‌بت)، و(پالدا نا زیانئ به‌ری ب ده‌ستقه ئینانا مفایی دئیت)،
و(که‌فنا تیا زیانئ وی دورست ناکه‌ت)..

و ژ فی حه‌دیسئ ئاشکه‌را دبت کو خودی وی تشتی ژ مرؤقی ناخوازت
یئ زیانا وی تیدا هه‌بت، یه‌عنی: ئه‌گه‌ر هات وکاره‌ک ژ وان کاران یئین

خودئ ل سهر مروّقى فهركرين بوو ئهگهرا هندئ زبانهك پئ بگههته وى، ئهو كار ژ وى نائئته داخوازكرن، وهكى: مروّقهكى ئهگهر ئيشهك لئ ههبت، وخراب بت بو وى ئافئ ب كار بينت، سهرشويشتنا واجب ودهسنقئئر ل سهر وى نابت، بهلكى ئهو دئ (تهيه مومئ) كهت.

مفائين ههديسى:

۱- ئهف ههديسه بناخهيهكى گرنكى فقهى بو مه دهسنيشان دكهت، ئهوژئ ئهقهيه: زيان ژ كهسهكى نائئته قهبولكرن.

۲- چئ نابت بو مروّقى كارهكى بكهت زيان پئ بگههته كهسئ، ههر وهسا چئ نابت ئهو بهرسقا زيائئ ب زبانهكا دئ بدهت.

۳- زبانهكا ههئ يا حهقه، وهكى: ب جهئنانا (حدوودئن شهرعئ)، بو نمونه: مروّقهك ئيكى بكوژت، قئيجا دهسههلات وى پئش يئ دئ قه بكوژت، ئهقه ناكهفته دبن وئ زيائئ دا يا حهرام.

حهديسا سيه و سيني

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا - أَنَّ رَسُولَ اللهِ - صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ:
﴿لَوْ يُعْطَى النَّاسُ بِدَعْوَاهُمْ، لَادَّعَى رِجَالُ أَمْوَالِ قَوْمٍ وَدِمَاءَهُمْ، وَلَكِنَّ الْبَيْتَةَ عَلَى
الْمُدَّعِي وَالْيَمِينَ عَلَى مَنْ أَنْكَرَ﴾.

حديث حسن رواه البيهقي

ژ عبدالله لاهي کورې عهباسي -خودې ژي رازي بت- دبيتړت: پيغه مبهري
-سلاف لي بن- گوت: نه گهر ب گوتنا مروفتان بيته کرن، هندهک زهلام دي
داخوازا مال و خوينا هندهکان کهن، بهلي دهعهداري دقيت نيشانهک ههبت،
ويي حاشاتي بکته دقيت سويند بخوت.

بهيهقي فه دگوهيژت

ئهف هديسه بناخه يه کي گرنگ ژ بناخه يين حوکم کرنا د ناخه را خه لکي
دا ددانت، دا ماف بيته پاراستن، و دادی جهې خو بگرت، وکس ب هيجه تا
وهرگرتنا مافي خو پي ل مافي کهسه کي دي نه دانت.. ژ بهر قي چهندي
زانايي مهزن (ابن دقيق العيد) دگوت: ئهف هديسه ئيک ژ بناخه يين
ئه حکامانه، ومهزنترين دهقه بو ليژرپيني ده مي هه فرکي پهيدا دبت.

وئه گهر حاکم ب گوتنا خه لکي بکته، يتي داخوازا ده ليلي ژي بکته،
هر کهسهک دي وي بيژت يا بو وي باش بت، ومفایي وي تيدا بت، بهلي
ئهف چهنده نابت، پيتقيه ل سهر وي کهسي حوکمي د ناخه را خه لکي دا
دکته، گوهداريا گوتنا دهعهداري ويا وي کهسي دهعه لي دئيته کرن بکته،

پاشی وی تهرازی ب کار بینت یا د قی حدیسی دا هاتی، کو ژ دو پیگافان پیک دئیت:

یا ئیکی: ژ بهر کو دهعهودار دهعویا تشتهکی قهشارتی دکهت، ودخوازت نهو بو وی بکهفت، دقیت نهو نیشانهکا ئاشکهرا ل سهر گوتنا خو بینت، دا نهو بو وی بته دهلیل وهیجهتا موکم، هندئ بگههینت کو نهو د قی دهعویا خو دا یی راستگویه، ونهگهر نهو چو دهلیلان نهئینت، ئاخفتنا وی ب چو ناچت، ودئ حسیب بت مرؤقهکی درهوین! نهقه دئ هنگی بت نهگهر نهو کهسی دهعوا لی دئتهکرن حاشاتی ل گوتنا دهعهوداری بکهت، ژ خو نهگهر حاشاتی نهکر، هنگی ژ دهعهوداری نائیته خواستن نهو چو دهلیلان بینت؛ چونکی ئعترافا ههقرکی باشترین دهلیل ل سهر راستیا گوتنا وی.

یا دووی: نهگهر دهعهودار چو دهلیل نهئینان، ووی کهسی دهعوا لی دئتهکرن حاشاتی ل گوتنا وی کر، هنگی حاکم دئ داخوازی ژ وی کهسی کهت یی دهعوا لی هاتیهکرن کو سویند بخوت، قیجا نهگهر وی سویند خوار، مهسه لا وان دئ ب دویماهی ئیت.

و ژ قی چهندئ دیار دبت کو دهلیلی دهعهوداری بهری یی ههقرکی وی دئیت، و ل دۆر دهسنیشانکرنا دهلیلی وکانئ نهو چیه؟ بهلگهنامهیه، یانشاهده، یان سوینده د گهل شاهدی؟ نهقه مهسهلهکه جهی وی کتیبین فقهپیه، ومه نهقیت ل قیرئ ب بهرفرههی ل سهر باخقین.

مفایین هه دیسی:

۱- نابت بو حاکمی ب گوتنا دهعهوداری بکهت، هتا نهو دهلیلهکی موکم ونیشانهکا ئاشکهرا ل سهر گوتنا خو بینت.

۲- نهگهر دهعهوداری چو دهلیل نهبن، لایئ بهرانبهر کو نهو یی دهعهو لی دئتهکرن، دقیت سویند بخوت.

۳- هەردو لا (دەعوەدار ویی دەعوە لی دئیتە کرن) دقیت ژ خودی بترسن، و بزانی کو حوکمی حاکمی تشتی حەرام بو وان حەلال ناکەت، و حوکمی خودی د سەر هەر تشتەکی رایە.

۴- حاکم ژی دقیت ژ خودی بترست، و حوکمی نەدەت حەتا حەقی بو ئاشکەرا نەبت، و دقیت ئەو بزانت کو نەدادیا د حوکمی دا ئیک ژ گونەهین مەزنە، بین خودانی خو هیژای ئاگری جەهنەمی دکەن.

حه دیسا سیه و چاری

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخَدْرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَقُولُ: ﴿مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ، وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ﴾.

رواه مسلم

ژ نه بوو سه عیدئ خودری - خودئ ژئ رازی بت- دبئژت: من گوھ ل پیغه مبهری بوو - سلاف لی بن- دگوت: ههچی ژ ههوه خرابیهک دیت بلا نهو وی ب دهستی خو بگوهورت، ونه گهر نهشیا بلا نهو وی ب نهزمانئ خو بگوهورت، ونه گهر نهشیا بلا نهو وی ب دلئ خو بگوهورت، ونه لاوازترین باوهریه.

موسلم فه دگوهرت

نه گهرا فه گوهاستنا هه دیسن:

دهمی مهروانئ کورئ هه که می نه مهوی والی ل مه دینئ، جاره کی ده رکه فته نقیژا جه ژئئ، وبه ری نهو دهست ب نقیژا جه ژئئ بکهت، نهو رابوو دا ب سهر مینه ری بکهفت، وخوتبئ بخوینت، نه بوو سه عیدئ خودری هنگی یئ ناماده بوو، وگافا نه بوو سه عیدئ نهف کاره ژئ دیتی، کراسئ وی گرت وکیشا دا ب سهر مینه ری نه کهفت، به لی وی خو ژ ناف دهستان ئینادهر و ب سهر مینه ری کهفت، ودهست دا خوتبئ.. نه بوو سه عیدئ گوتئ: ب خودئ ههوه مهسه له گوهارت! وی گوت: بابئ سه عیدئ، نهوا ته دزانی چوو! نه بوو

سه‌عیدی گوتی: ب خودی ئەوا ئەز دزانم چیتره ژ وئ یا ئەز نه‌زانم، مه‌روانی گوت: ئەگەر ئەم پشستی نقتیژی خوتی بخوینین کەس ناروینت گوھی خو بدەتە مه، لەو مه ئەو ئینا بەری نقتیژی.. هنگی ئەبوو سه‌عیدی ئەو حەدیسە د ناڤ خەلکی دا گوت.

حوکم وریکتین گوهارتننا خرابیی:

ژ نایه‌تین قورئانی و حەدیسین پیغەمبەری -سلاڤ لی بن- دئیتە زانین کوفەرمانا ب باشیی وپاشقەبرنا ژ خرابیی، تشتەکی فەر وواجبە ل سەر موسلمانان، وەر جارەکا موسلمانان خو ژ قی کاری دا پاش، خودی عەزابەکا دژوار دئ ب سەر وان دا ئینت، وەکی د وئ حەدیسە دا هاتی یا ئیمامی ترمذی ژ حوڤەبفەهی قەدگوهیت، دبیت: پیغەمبەری -سلاڤ لی بن- گوت: ﴿لَتَأْمُرَنَّ بِالْمَعْرُوفِ، وَلَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ، أُولَئِكَ سَيَرْضَىٰ اللَّهُ عَنْهُمْ﴾ یه‌عنی: ئەز ب خودی کەمه یان هوبن دئ فەرمانا ب باشیی وپاشقەبرنا ژ خرابیی کەن، یان نیتیکە خودی عەزابەکی ژنک خو ب سەر هه‌وه دا به‌نیرت، پاشی هوبن دئ دو‌عیان ژوی کەن وئەو د بەرسقا دو‌عیایا هه‌وه ناییت.

بەلی ئەڤ واجبیی هه‌ هەندەک جاران ل سەر هەمی کەسان واجب دبت، وەندەک جاران ل سەر هەندەکان واجب دبت، ئەگەر هەندەک پێ رابوون گونەه ژ سەر هەمیان رادبت.. و د مەسەلا راکرن ونه‌هیتلانا خرابیی دا هەمی کەس وەکی ئیک نینن، هەر ئیکی خودی ل دویت شیانا وی دئ لی گرت، بو نمونە: مرۆقی حوکم د دەستی دا بت، باری وی گرانتره ژ یی خەلکی دی یی چو حوکم د دەستی دا نەبت، و مرۆقی زانا بت، باری وی گرانتره ژ مرۆقی عامی ونه‌زان.. و هوسا. وریک و مەرته‌به‌یین گوهارتننا خرابیی ژی هەمی وەکی ئیک نینن، و حالیی مرۆقان ژی د دەر حەقی دا وەکی ئیک نابت، ژ وان ریک و مەرته‌به‌یان یین کو د حەدیسە دا هاتین:

۱- گوهارتنا ب دهستی:

وئەقە پتر دکەفتە سەر ملی کاربدهستان؛ چونکی دەسپهلات یا وانە، وچی کاری وانبھیت ئەو دشین بکەن، بەلی مەعنا قی ئەو نینەکەسەک ژ بلی وان نەشیت قی چەندئ بکەت.. نەخیر! هەر کەسەکی بشیت خرابیی ب دەستی خۆ بگووژت، بیی کو خرابیه کا مەزنتەر بیته شوینی، دقیت ئەو قی چەندئ بکەت.

۲- گوهارتنا ب دهقی:

وئەقە پتر دکەفتە سەر ملی زانایان؛ چونکی ئەو دینی دزانن، ودشین حەقیی ونەحەقیی ل بەر خەلکی ناشکەرا بکەن.

۳- گوهارتنا ب دلی:

وکەس ژ قی نائیته عەفیکن؛ چونکی ئەو ب هەمی کەسان قە دئیت، وەر چەندە بەرەمی قی ریککی گەلەک یی کیمە ژی، بەلی ئەو ژ هەر کەسەکی دئیتە خواستن، وئەوی ب قی رەنگی ژی خرابیی نەگووژت، یەعنی: ب دلی ژی کەرب ژ خرابیی قەنەبت، ئەوی چو باوهری ل نک نەمایە، لەو عەبدللاهی کورئ مەسعوودی دگۆت: ((ئەوی چوو یە هیلاکی یی ب دلی باشی و خرابیی نەزانیبت)).

وفەرە ئەو کەسی فەرمانا ب باشیی و پاشقەبرنا ژ خرابیی دکەت، بەری هەر تشتەکی ب کاری خۆ، نە ب گۆتنی ب تنی، بو خەلکی بیته جەیی چاقلینکرنی، چونکی خودئ حەز ژ وی کەسی ناکەت یی وی تشتی بیتر یی ئەو ب خۆ نەکەت، بەلی مەعنا قی چەندئ ئەو نینە ئەو کەسی باشیهکی نەکەت دقیت بەری خەلکی نەدەتە وی باشیی، یان ئەو کەسی خرابیهکی دکەت خەلکی ژ وی خرابیی نەدەتە پاش.. نەخیر! کانئ چاوا کرنا باشیی کارەکی فەرە، وەسا فەرمانا ب باشیی ژی کارەکی فەرە، هەر وەسا نەکرنا خرابیی ژی.

مفایین حدیسی:

۱- ئەف حدیسه هندی دگههینت کو فهرمانا ب باشیی وپاشقهبرنا ژ خرابیی ژ باورتییه.

۲- پاشقهبرنا ژ خرابیی، ونههیلانا وی کاری یی شریعهتی حهرامکری، کارهکی واجیه، بهلی وی چهند مهتهبه بو ههنه، ههر ئیک ل دویف مهرتیهبهیا خو دقیت پی رابیت، ئەگه نه خرابیهکا مهزنتر دی پهیدا بت.

۳- ژ کاری ئەبوو سهعیدی دیار دبت کو گوهورینا خهلهتیین کاریدهستان ب دهستی بو وی یی پیقه بیت، کارهکی دورسته، بهلی دهرکهفتنا ژ بن حوکمی وان ژ بهر خهلهتیی، وراکرنا چهکی دژی وان، خرابیی مهزنتر پیقه دئیت، لهو د هندهک حدیسیین دی دا هاتییه کو ئەو کار چی نابت، هندی ئەو کوفرا ناشکهرا بهلاف نهکهن.

حه دیسا سیه و پینجی

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: ﴿لَا تَحَاسِدُوا، وَلَا تَنَاجَشُوا، وَلَا تَبَاغَضُوا، وَلَا تَدَابَرُوا، وَلَا يَبِعْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ، وَكُونُوا عِبَادَ اللهِ إِخْوَانًا. الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ، لَا يَظْلِمُهُ، وَلَا يَحْذُلُهُ، وَلَا يَحْقِرُهُ، التَّقْوَى هَاهُنَا﴾ وَيُشِيرُ إِلَى صَدْرِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ﴿بِحَسْبِ امْرِئٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ، كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ: دَمُهُ، وَمَالُهُ، وَعَرَضُهُ﴾.

رواه مسلم

ژ نه بوو هورهیره ی - خودی ژئی رازی بت - دبیژت: پیغه مبهری - سلاف لی بن - گوژت: حه سویدی بی ب ئیک دو نه بن، وئیک ودو نه خاپینن، وکهریی نه ها قینه ئیک ودو، وپشت نه دهنه ئیک ودو، وهندهک ژ هه وه فرۆتنی د سهر فرۆتنه هنده کان پا نه کهن، و به نیین خودی بن و براینن ئیک بن، موسلمان برایی موسلمانیه، نه زۆرداری لی دکهت، ونه وی شه رمزار دکهت، ووی ناشکینت، ته قوا ئه ها د قیری دایه - و سی جارن ئیشارهت دا سنگی خو - تیرا مرۆقی خرابی هه یه ئه و برایی خو یی موسلمان کیم بکهت، موسلمان هه می ل سهر موسلمانی حه رامه: خوینا وی، و مالی وی، و ناموبسا وی.

موسلم فه دگوهیژت

قی حه دیسی گه لهک مفا یین مه زن تیدا هه نه، چونکی ئه و بهری موسلمانان دده ته وی ریکتی یا باشیا وان تیدا هه ی، ریکا براینیی، و بهری وان ژ گه لهک ریکین خراب دده ته پاش یین دنه ئه گه را پهیدا بوونا نه قیان

ودلمانی دناقبهرا وان دا، ههر وهسا ئهوا ناشکهره دکهت کو خوین ومال
ونامویسا موسلمانن ژن ل سهر موسلمانن حهرامه..

دلرهشی وحسویدی:

حسویدی ئهوه دلن مرؤقی د دهر حهقا براین وی دا هند یی رهش بت،
کو حهز بکهت ئهوه قهنجی ونعمهتا خودی د دهل وی کری نهمینت، وئهقه
کارهکی حهرامه ونه ژ ئهخلاقن مرؤقن موسلمانن، بهلکی ئهوه ئهخلاقن
ئبلیسیه ئهوی حسویدی ب ئادهمی بری، وبؤ نهچوویه سوجوودی. ئهقه
وئهگهر مرؤف قهنجیهکی ل نک ئیکی ببینت، قیجا حهز بکهت ئهوه ژن
وهکی وی بت، وئهوه قهنجی د گهل وی ژن بیتهکرن، ئهقه دورسته ونابته
حسویدی.

خاپاندن:

قیجا چ د رهنهگهکی کرین وفرؤتنن دا بت، یی کو دبیتزنن: (نهجهش)
وهکی هندهک زانا قن هدیسی پی شهرح دکهن، یانههر رهنهگهکی حيله
وخاباندنن بت، ئهقه حهرامه ونابت مرؤقن موسلمان بکهت.

ونهجهش د کرین وفرؤتنن دا ئهوه کسهک پهرتالن خو بو فرؤتنن
پیشکیش بکهت، ئیک بچت ژ قهستا بهایهکی مهزن پی بدهت، بیی ئیهتا
کرینن ههبت، بهلکی ب تنن ئارمانجا وی ئهوه بت بهایی ل سهر خهلکی
بلند بکهت.. وئهقه رهنهگهکی فیلبازی وخاباندنییه، لهو یی حهرامه.

کهرب ونهقیان:

ئیسلام گهلهک بهری مه ددهته قیانن، ودخوازت وان نهگهران ل نک مه
پهیدا بکهت یین قیانن د ناقبهرا مه دا زیده دکهن، ومهعنا قن ئهوه کهرب
ونهقیان تشتهکی دورست نینه، وههر تشتهکی دبهته نهگهرا بهلاقبونا کهرب
ونهقیانن د ناقبهرا مه دا، یی حهرامه، ودقییت ئهم خو ژن بدهینه پاش، دا
قیانا مه بو ئیک ودو بمینت.

پشتدان و سلبوون:

نهگهر نهښيان پهيدا بوو، پشتدان وژنيك سلبوون ژي دي پهيدا بت، وئهو ژي كاره كي حرامه، وئاشكهرايه كو سلبوون نهگهر ژ سي روظان زيده تر بوو، دي كهفته د حراميين دا، ولسا نهبت نهوسهرا تشته كي شهرعي بت.

فروتنال سهر فروتنی:

ومه خسه د پي دو كهسه كرين و فروتنه كي بكن، وهيشتا وان معاملا خو ب دويماهي نهيناي، ئيكي دي بچت خو بكهته د ناڅ را، دا معاملا وان خراب بكهت، وئهو تشته كي خو بفروشته وي بكري، يان ژي نهو وي تشتي ژ باعي بكرت.. نهغه حرامه؛ چونكي دبنه نهگهرا پهيدا بوونا كه رب ونهښيان.

وبه رانه ر قان كارين نه دورست پيغه مبه ر -سلاڅ لي بن- بهري مه دده ته كاره كي خيري هميي د ناڅ خو دا دگرت، كو براينيه، نهو براينيا هنده ك حه قان ل سهر خوداني فهر دكهت، وهكي كو نهو زورداري ل برايي خو نهكهت، و د گهل وي يي راستگو بت، بهايي وي كييم نهكهت، و ب چاهه كي نرم بهري خو نهده تي، و پي ل وان مافين وي نه دانت يين خودي دايني وهكي كو خوين ومال ونامويسا وي پاراستي بمينت.

مفایین هه دیسی:

۱- هه دیس ئيشاره تي دده ته هندك ژ وان كارين حرام يين كو نابت موسلمان د گهل موسلماني بكهت.

۲- ته قوا د دلي دايه، وكهس ب دلي يي زانا نينه ژ بلي خودايي مهزن، قيجا بلا كهس مه دچينخو ب ته قوايي نهكهت.

۳- ئيسلام باوهری وموعامه له يه، عيبادهت وئه خلاقه، گوتن وكرياره.

هه ديسا سيه و شه شي

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: ﴿مَنْ نَفَسَ عَنْ مُؤْمِنٍ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ الدُّنْيَا، نَفَسَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ يَسَّرَ عَلَى مُعْسِرٍ، يَسَّرَ اللَّهُ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، وَاللَّهُ فِي عَوْنِ الْعَبْدِ مَا كَانَ الْعَبْدُ فِي عَوْنِ أَخِيهِ، وَمَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسُ فِيهِ عِلْمًا سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ بِهِ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ، وَمَا اجْتَمَعَ قَوْمٌ فِي بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللَّهِ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَيَتَدَارَسُونَ بَيْنَهُمْ إِلَّا نَزَلَتْ عَلَيْهِمُ السَّكِينَةُ، وَعَشِيَتْهُمْ الرَّحْمَةُ، وَحَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ، وَذَكَرَهُمُ اللَّهُ فِيمَنْ عِنْدَهُ، وَمَنْ بَطَأَ بِهِ عَمَلُهُ لَمْ يُسْرِعْ بِهِ نَسَبُهُ﴾.

رواه مسلم

ژ نه بوو هورهیره دی -خودی ژئی رازی بت- دبیژت: پیغه مبهری -سلاف لی بن- گوټ: ههچی دی دژواریه کی ژ دژواریین دنیا یی ژ سهر خودان باوهره کی راکهت، خودی دژواریه کی ژ دژواریین قیامه تی دی ژ سهر وی راکهت، وههچی ل سهر مروفه کی تهنگا فبکه ته بهرفره هی، خودی ل دنیا یی وئاخره تی دی ل سهر وی که ته بهرفره هی، وههچی موسلمانه کی ستاره بکهت، خودی ل دنیا یی وئاخره تی دی وی ستاره کهت، وخودی هاریکاری عه بدیه هندی عه بد هاریکاری برایی خوټ، وههچی ریکه کی بگرت دا زانینه کی بخوازت، خودی ب وی چهندی ریکه کی بوټه حه شتی دی ل بهر وی ب ساناهی ئیخت، وهه کومه کا ل ماله ک ژ مالین خودی رویننه خواری، کیتابا خودی بخوینن ونیسا ئیک ودو بدهن، رحه تی دی ب سهر وان دا ئیت، ودلوقانی دی وان فهگرت، وملیاکهت دی ل دؤرا وان بن، وخودی دی بهحسی وان ل نک وان

ملياکه تان کهت ئه وین ل نک وی، وههچی کارئ وی وی شههیتل، نهسه با وی وی پیش نائیخت.

موسلم فه دگوهیتت

ئهف هه دیسه کومه کا زانین وقاعیده وتوره یین گرنگ نیشا مه ددهت، دا ئه م کاری پی بکهین، ژ وان:

به رفره هکرنا ل سهر خه لکی:

قیجا چ مرؤف ب دهستی خو د ههوارا کهسه کی بچت، ووی ژ نه خوشی ودژواریه کی بینته دهر، یان ل سهر سئک بکهت، یان ژ ب مالتی خو هاری وی بکهت ووی ژ تهنگا قیه کی بینته دهر. ئه وئی قی چهندی بکهت خودی ژی ل دنیا پی وئاخره تی دئ ل سهر وی کهته فرهی، ووی ژ تهنگا قیان ئینته دهر.

ستاره کرنا موسلمانان:

گومان تیدا نینه کو چو مرؤف نینن دبی کیماسی بن، وکهسه ک نینه یی بی گونه ژی بت، وهه ر ئیک ژ مه هند عهیب هه نه کو ئه گهر خودی وان ئاشکه را بکهت شه رما وی پی د نا ف خه لکی دا بچت، وچونکی ئه صل د مرؤقی موسلمان دا ئه وه وی ئه و بو برایی خو بقیت یی بو خو دقیت، ده می ئه و عهیب وکیماسیه کی ل نک برایه کی خو بینت، وی ستاره بکهت، وشه رما وی پی د نا ف خه لکی دا نه بهت، وهنده ک کهس هه نه هزر دکه ن ب هیجه تا ره خه گرتنی یان شیره تکرنی وان مافی هه ی عه بیین خه لکی ئاشکه را بکهن، وئه و ب خو وه سا نینه، هه تکبرن تشته که وره خه گرتن وشیره تکرن تشته کی دیه!

وکانی چاوا پیته قیه مرؤف برایی خو ستاره بکهت، وعه بیین وی د نا ف خه لکی دا به لاف نه کهت، یا پیته قیتر ئه وه -وه کی ئاشکه را- کو مرؤف گونه ه وعه بیین خو ب خو ژی قه شیرت وژی تویه بکهت وئاشکه را نه کهت.

هاریکاریا خه لکی:

وهه چهنده بهری نوکه هه دیسی بهحسی رهنگه کی هاریکاری کرپوو، کو مرؤف برابه کی خو ژ تنگایی بینته دهر، بهلی هه دیس ل قیری بهحسی هاریکاری ب رهنگه گشتی دکهت، کو مرؤف د خیرا برایی خو دا بت، ووی کاری بو وی بکهت یی مفایی وی تیدا بت.. نهوی ب فی رهنگی بت، خودی ژی دی هاریکاریا وی کهت، ونهوی خودی ل هاری بت نهو تیرا وی هه یه.

خواستنا علمی:

ب تاییه تی وی علمی یی ل ناخره تی مفایی دگه هینی، وناشکه رایه کو علم ل مرؤفی ناگه رییت دقیت مرؤف ل علمی بگه رییت، ونهو کهسی فی زهحمه تی بده ته بهر خو، و ل علمی بگه رییت، خودی کاری وی دی ب سناهی نیخت، و دی وی علمی ده تی یی بهری وی دده ته ریکا بهحشتی، یان ژ بهر داخوزا وی بو علمی، خودی بهری وی دی ده ته هیدایه تی، نهوا دبه نهگه را چوونا وی بو بهحشتی.

خیرا خواندن ونیشادانا قورئانی:

وعلمی ژ هه میان مهزتر، علمی قورئانییه، لهو هه دیسی د دوپف دا نیشارهت دا وان مرؤقان یین ل مزگه فتی کوم دبن، وقورئانی دخوین ونیشا نییک و دو دهن، چار خیرین مهزن وهکی پیغه مبهردی -سلافت لی بن- ناشکه را دکهت، خودی دده ته فان کهسان:

۱- خودی تهناهی و دلرحه تی دده ته وان، لهو نهو ههست ب خوشیا دلی دکهن.

۲- رحم و دلوقانی ژ نک خودی ب سهر وان دا دئیتته خواری.

۳- ملیاکهت ل دؤرا وان کوم دبن، ودوعایین خیری بو وان دکهن.

۴- خودی، ب ههمی مهزنییا خوځه، بهحسی وان ب باشی ل نک وان ملیاکهتان دکهت، نهوتین ل نک وی.. وبهسه بو مرؤقی سهرفهرازی کو خودی بهحسی وی بکهت.

جزا ب کاریه نه ب نهسهبی:

وئغه ئیک ژ گرنگترین تهرازیین ئیسلامییه بو کیشانا مرؤقان، بهایی مرؤقی د وی کاری دایه یی نهو دکهت، وههر ئیک جزایی خو ل دویف کاری خو وهردگرت، نه کول دویف بنه مال ونهسهبا خو، وئهوئ کاری وی یی باش وی پیشقه نه بهت، نهسهبا وی قهت وی پیشقه نابهت، وههر ژ بهر قی چهندی پیغه مبهری -سلاف لی بن- دگوتسه مرؤقین خو یین نیزیکی: هوین ب کاری خو یی باش خو ژ خودی بکرن، نهز چو مفایی ناگه هینمه ههوه!

مفایین هه دیسی:

- ۱- خیرا هاریکاریا مرؤقین تنگاف و بی ری گهلهکه.
- ۲- ههر وهسا خیرا ستاره کرنا مرؤقی موسلمان.
- ۳- دقیت نه م ل وان ریکا بچین یین علم پی ب دهست مه دکهت، ب تاییه تی علمی قورئانی.
- ۴- هه دیس خیرا کومبوونا ل مزگهفتی بو خواندن وخوفیرکرنا قورئانی بو مه ئاشکهرا دکهت.
- ۵- جزایی ههر ئیکی ل دویف کاری وی دئیتهدان، وئگهر کاری وی یی باش نهبت، فایدی وی ناکهت نهو ژ بنه مال هکا باش بت.

حه ديسا سيه و هفتى

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا - عَنْ رَسُولِ اللهِ - صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فِيمَا يَرَوِي عَنْ رَبِّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى، قَالَ: ﴿إِنَّ اللهَ كَتَبَ الْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ، ثُمَّ بَيَّنَّ ذَلِكَ: فَمَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً، وَإِنْ هَمَّ بِهَا فَعَمَلَهَا كَتَبَهَا اللهُ عَزَّ وَجَلَّ عِنْدَهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ إِلَى سَبْعِمِائَةٍ ضِعْفٍ إِلَى أَضْعَافٍ كَثِيرَةٍ، وَإِنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً، وَإِنْ هَمَّ بِهَا فَعَمَلَهَا كَتَبَهَا اللهُ سَيِّئَةً وَاحِدَةً﴾.

رواه البخاري ومسلم

ژ عبدالله لاهى كورئى عه عباسى - خودئى ژئى رازى بت - دبيتزت: پيغه مبهرى - سلاف لئى بن - ژ خودايئى خو قه گوهاست، گوت: هندئى خودييه باشى و خرابى نقيسينه، پاشى ئەو ئاشكهرا كرن: قئيجا هه چيئى دلئى خو بيه ته باشيه كئى و وئى نه كهت، خودئى دئى وئى ل نك خو نقيست باشيه كا تمام، وئه گهر وئى دلئى خو برئى وكر، خودئى وئى ل نك خو دئى نقيست دهه خيئر، هه تا هفت سه دان، وگه لهك پتر، وئه گهر وئى دلئى خو بره خرابيه كئى و نه كره، خودئى دئى وئى وئى ل نك خو نقيست خييره كا تمام، وئه گهر دلئى خو برئى وكر، دئى بو وئى نقيست گونه هه كا ب تنئى.

بوخارى و موسلم قه دگوهييزن

ئهف هه ديسه قه نجيا خودئى يا مه زن و دلوقانيا وئى يا به رفرهه بو مه بهرچاڤ دكهت، و كانئى ئەو چهند د خييرا به نيئين خو دا يه، بهرئى خو بده نئى

کانیٰ حەدیس دبیژت: خودی دئی بۆ وی ل نک خوٰ نقیست.. ل نک خوٰ، ئەقە ئیشارەتەکە بۆ گرنگیدانا خودی ب کارئ عەبدی، وقەدرئ عەبدی یئ بلند ل نک خودی، ئەگەر ئەو بزانت!

وحەدیس ئیشارەتی ددەتە چار رەنگین کاران:

ئیک: کرنا باشیی:

ئەو مروقی باشیەکی بۆ خودی دکەت، وئارمانجا وی پی خیر بت، خودی وی باشیی بۆ وی کیم کیم ب دەهان دنقیست، وبۆ وی یئ وی بقیئت زیدەتر لی دکەت، حەتا دگەهتە حەفت سەدان، وپتر ژئ.. وئایەتین قورئانی ژئ ب قئ مەعنا یئ هەنە.

دو: کرنا خرابیان:

وئەوی خرابیەکی بکەت، خودی خرابیەکا وەکی وی بۆ دنقیست، یەعنی: ئیکا ب تنئ.. بەلی هەدەک جاران ژ بەر پیروژیا جەمی و دەمی گونەھ مەزنتەر لی دئیت، وەکی وی یئ ل حەرەمی بی ئەمریا خودی بکەت. ژ بەر هندی هەدەک صەحابیان - وەکی عەبدللاهی کورئ عەبیاسی - حەز نەدکر ل حەرەما مەکەھی ئاکنجی بین، دگۆتن: گونەھ ل وئیرئ مەزنتەر.

سی: دلبرنا باشیی:

کو مروق دلی خوٰ بیەتە کرنا باشیەکی، پاشی تشتەکی نە ب دەستی وی چی بیت، نەهیلت ئەو وی کاری بکەت، وەکی وی یئ دەمی دنقت ئیەتا خوٰ بینت کو ب شەقی رابت نفیژین سوننەت بکەت، پاشی د خەو بچت وەشیار نەبت، خودی خیرەکا تمام دئی بۆ وی نقیست.

چار: دلبرنا خرابیی:

کو دلی وی بچتە کرنا خرابیی، وپیئە سەر هزرئ کو بکەت، پاشی لیئە بیت و نەکەت، خودی خیرەکا تمام دئی بۆ وی نقیست، بەلی ئەگەر وی دلی

خۆ بره کرنا خرابیهکی وکاری خۆ ژی کر دا ئەو وی خرابیی بکەت، پاشی -بپی وی- تشتهکی وەسا چیبوو ئەو نەشیا وی خرابیی بکەت، هەر چەندە وی هەز دکر بکەت، هەندەک زانا دبیژن: ئەقی گونەهەک دئ بۆ ئیتە نقیسین، چونکی هەر وەکی وی ئەو کری، مادەم کاری خۆ کر دا بکەت.

و د روایەتا (موسلمی) دا دەمی بەحسئ نقیسینا گونەهەکی دئیتەکرن یئ خرابیی دکەت، ئەقزیدەیی هەیه: ﴿وَمَحَاَهَا اللهُ، وَلَا يَهْلِكُ عَلَى اللهِ إِلَّا هَالِكٌ﴾ یەعنی: ئەگەر وی دلئ خۆ بره خرابیی وئەو کر، خودئ خرابیهکا ب تنئ دئ بۆ وی نقیست، وئەگەر قیانا دئ بۆ وی ژئ بەت! وپشتی قئ رحما بەرفرەه وقی هەمی دەلیقهیا بۆ مرۆقان هاتیەدان، هەما ئەو کەس دئ چتە هیلاکی یئ هیلاک بۆ خۆ هلیژارتی، ومفا ژ قئ هەمی دلۆقانیئ نەدیتی.

مفایین هەدیسی:

۱- رحما خودئ یا بەرفرەه وقەنجیا وی یا مەزن ژ قئ هەدیسی ئاشکەرا دبت.

۲- ژ کەرەما خودئ د گەل بەنیان ئەو خیرین وان زیدە دکەت، بەلئ گونەهین وان زیدە ناکەت.

۳- مرۆف دلئ خۆ ببەتە باشیی، پاشی وەسا چئ نەبت ئەو بکەت، خیرەک دئ بۆ وی ئیتە نقیسین، بەلئ ئەگەر وی دلئ خۆ بره خرابیهکی پاشی بەری کرنئ لیقهبوو، خیرەک دئ بۆ ئیتە نقیسین.

۴- ژ قئ هەدیسی دئیتە زانین کو ئەو ملیاکەتین کاری مرۆقی دنقیسن، خودئ ئاگەهداریا وان ب وی هزری دکەت یا د دلئ مرۆقی دا دگەریت، دەربارە کرنا باشیی وخرابیئ.

هه‌دیسای سیه و هه‌شتی

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: ﴿إِنَّ اللَّهَ قَالَ: مَنْ عَادَى لِي وَلِيًّا فَقَدْ آذَنْتُهُ بِالْحَرْبِ، وَمَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُ عَلَيْهِ، وَمَا يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى أُحِبَّهُ، فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ كُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ، وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ، وَيَدَهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا، وَرِجْلَهُ الَّتِي يَمْشِي بِهَا، وَإِنْ سَأَلَنِي لِأَعْطِيَنَّه، وَلَئِنْ اسْتَعَاذَنِي لِأُعِيدَنَّه﴾.

رواه البخاري

ژ نه‌بوو هورهیره‌ی -خودئ ژئ رازی بت- دبیتژت: پیغه‌مبه‌ری -سلاف لی بن- گۆت: هندی خودییه دبیتژت: هه‌چی نه‌یاره‌تیا وه‌لیه‌کی من بکه‌ت، من شه‌ر د‌گهل وی راگه‌هاند، وه‌نیی من ب تشته‌کی خو‌نیزیکی من نه‌کریه خو‌شتقیتر بت ل نک من ژ وی تشتی یی من ل سه‌ر وی فه‌رزکری، وه‌نیی من هه‌ر دئ مینت خو‌نیزیکی من که‌ت ب کرنا سوننه‌تان، هه‌تا ئەز هه‌ز ژ وی دکه‌م، قیجا ئەگه‌ر من هه‌ز ژ وی کر، ئەز دئ بمه‌گوه‌ی وی یی وی یی گوه‌ لی دبت، وچاقی وی یی ئەو پی دینت، وده‌ستی وی یی ئەو پی دگرت، وپی وی یی ئەو پی ب ریشه‌ دچت، وئه‌گه‌ر ئەو پسپاری ژ من بکه‌ت ئەز دئ ده‌می، وئه‌گه‌ر خو‌ب من بپاریژت، ئەز دئ وی پارێزم.

بوخاری فه‌دگوه‌یژت

ئه‌ف هه‌دیسه به‌ای مروه‌قین قه‌نج ل نک خودئ بو مه‌ ئاشکه‌را دکه‌ت، وکو هه‌رامه نه‌یاره‌تیا وان بیته‌کرن، هه‌ر وه‌سا به‌ای عیباده‌تی چ یی فه‌رز

بت چ سوننهت بۆ مه ئاشکهرا دکهت، پیغه مبهه -سلاڤ لی بن- ژ خودایی خو څه دگوهیت، کو هه کهسه کی نه یاره تیا وه لیهک ژ وه لیپن خودی بکهت، خودی دی شه ری د گهل وی کهت، وئوی خودی شه ری وی بکهت، مسوگهه نهو دی چته هیلاکی.

ووه لیپن خودی، وه کی خودی ب خو د نایه ته کی دا دده ته زانین، دو سالو خه تین سه ره کی ل نک هه نه، دبیژت: ﴿ اَلَا اِنَّ اَوْلِيَآءَ اللّٰهِ لَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ﴿۱۲﴾ اَلَّذِيْنَ ءَامَنُوْا وَكَانُوْا يَتَّقُوْنَ ﴿۱۳﴾ (یونس: ۶۲-۶۳) مه عنا: سالو خه تی وان یی ئیکی باوه ریبه، ویی دووی ته قوایه، وان چو نیشانین تایهت نینن وان ژ خه لکی جودا بکهن، وه کی جلکان یان سه ره و به ری، ودقیته نه ئیته هزر کرن کو وه لیپن خودی د مه عصوومن وچو گونه هان ناکه ن، یان مه رته با وان د سه ره یا پیغه مبهه ران رایه، وه کی هندهک نه زان هزر دکهن!

دوژمناتیا وه لیپن خودی کاره کی حه رامه، نه گه ر هات وئف دوژمناتیه سه را هندی بت چونکی نهو فه رمانا خودی ب جه دئینت، به لی نه گه ر سه را تشته کی دی یی دنیا یی بت، ژ وان تشتین هه قپکی سه را چی دبت، نهو ناکه فته د بن قی حو کمی شه، وده می خودی دبیژت: (فقد آذنته بالحرب) مه عنا وی نهوه: من ب وی دا زانین کو نهز دوژمنی ویمه ودی شه ری وی کهم.. وشه ری خودی د گهل ئیکی مه عنا وی تیبرنا ویه.

وباشترین کاری مرۆف خو پی نیزیکی خودی بکهت، نهو کارن یین وی ل مرۆقی فه رز کرین، وه کی: نقیژین فه رز، وپوژیا ره مه زانی.. و به لکی خو نه کرنا کارین حه رام زی د قی چه ندی دا وه کی کرنا کارین فه رز بت.

پشتی فه رزان سوننهت دئین، وده رگه هی سوننه تان یی به رفه هه، بۆ وی یی بقیته قهست بکه تی، وکرنا سوننه تان وه کی ژ قی حه دیسی دئیه زانین دبه ته نه گه ر کو خودی حه ز ژ خودانی بکهت، وئه گه ر خودی حه ز ژ ئیکی کر، به ره که تا قی حه ژیکرنی ل سه ره ژیا نا وی ئاشکه را دبت، و خودی بۆ وی دبه ته هاریکار وپشته فان، وئیکا هند ژ وی چی دکهت نهو ب گوهی خو گوهداریا

تشته کی نهکته، نهو تشت تی نهبت یی خودی هز ژئی دکته، و ب چاچی خو بهری خو نهدهته تشته کی، نهو تشت تی نهبت یی خودی هز ژئی بکته، ودهست ناکهته تشته کی خودی پی خوش نهبت، و ب پیی خو ژئی نهو ب نک تشته کی شه ناچت، نهو تشت تی نهبت یی خودی هز ژئی بکته. ودهمی خودی دبیژت: نهز دی بمه گوهی وی، وچاچی وی. وهدتد، نهفه کنایهته ژ هندی کو خودی دی قان نهندامین وی پاریزت، دا نهو کاره کی ودهسا پی نهکته خودی پی خوش نهبت.

وتشتی دی یی خودی ددهته وهلیی خو نهفهیه: ههر پسیار ودوعایه کا نهو ژ خودی بکته، خودی د بهرسفا وی دئیت، وچی گاغا وی خو ب خودی پاراست خودی دی وی پاریزت.

مفاین هدیسی:

- ۱- وهلی حورمه تا خو ههیه، ودقیت نهیارهتیا وی نهئیتته کرن.
- ۲- نهوی کهرب ونهقیانی بو وهلیینخودی هل دگرت، نهوی ل سهر خهطره کا مهزن؛ چونکی خودی نهیاری ویه.
- ۳- کاری سوننهت بهری یی فهرز نائیتته کرن.
- ۴- نهوی فهرزان ب جه بینت، وسوننهتان ژئی بکته، قیانا خودی ب دهست خو دئیخت، و نهوی خودی هز ژئی بکته ژیانه کا ب بهرهکته دبهته سهری.

حەدیسە سیف و نەهەئ

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: ﴿إِنَّ اللَّهَ تَجَاوَزَ لِي عَنْ أُمَّتِي الْخَطَأَ، وَالنَّسْيَانَ، وَمَا اسْتُكْرِهُوا عَلَيْهِ﴾.

رواه ابن ماجه والبيهقي

ژ عەبدوللاهی کوری عەبباسی -خودی ژێ رازی بت- دبیتژت: پیغەمبەری -سلاف لی بن- گۆت: هندی خودییه خەلەتی، وژیبرکرن، وکوتهکی لی کرن، بو من ژ سەر ئوممەتا من راکریه.

ابن ماجه و بهیهقی قەدگوهیژن

وئەف حەدیسە ژێ زێدە یا گرنگە؛ چونکی ئەو قاعیدەیهکی فقهی یی مەزن بنەجە دکەت.. زانایی ناقدار ئین حەجەرئ هەیتەمی دبیتژت: مفايي قئ حەدیسە یی گشتیه، چونکی ئەو بەحسە سئ تشتان دکەت، هەر سئ دکەقنە د هەمی (ئەبوابین فقهی) دا، وگەلەک جارن چئ دبن، لەو ب کیر دئیت بو بیتە گۆتن: نیفا شریعەتی، چونکی کار وکریارین مرۆقی، یان ب قەصد ژێ دەر دکەقن، و بیرا وی لی دئیتەقە، وئەقە ئەو یە (عەمد) بت د گەل هلبژارتنی، یان ژێ وی چو قەصد پی نینه وی نەهلبژارتیه، وئەقە یان خەلەتیه یان ژیبیرکرنە یان کوتهکی یا لی هاتیه کرن، و ژ پەیقین قئ حەدیسە دئیتە زانین کو سەرا قئ پشکا دووی ل مرۆقی ناییتەگرتن، و ژ مەفهومی وی دئیتە زانین کو پشکا ئیکێ ل مرۆقی دئیتەگرتن، مەعنا: (مەنطووقی) حەدیسە نیفەکا شریعەتی قەدگرت، و (مەفهومی) وی نیفەکی.

وبەر فرەهکرنا قئ گۆتنی ب قئ رەنگیه:

ئەو كار وگۆتتېن ژ مرۆڧى موكللهف پەيدا دبن، ئىك ژ دووانه:

يا ئىككى: ئەو دزانت چ دكەت و چ دبېژت، و ب دلئى خو ئەو وئى گۆتتى دبېژت ووى كارى دكەت، يەئنى: ئەو كار وگۆتتە يى (قەصد) و (ئختيار) تىدا هەى ژ لايى مرۆڧى ڧە، وئەڧى رەنگى د دنيايى دا مرۆڧ دئ پى ئىتەگرتن، و ل ئاخرهتئ ژى حسيبا وى دئ د گەل ئىتەگرن..

يا دووئ: ئەو كار يان گۆتن يا ژ بى (قەصد) و (ئختيار) ژ مرۆڧى پەيدا دبت، ئەوه يا ئەم دبېژىنى: بى دەستى.. وئەڧە ئىك ژ سىيانه:

۱- خەلەتى: وئەڧە ئەو كار وگۆتتە يى (ئختيار) تىدا هەى، بەلئى مرۆڧى (قەصد) پى نىنه، وەكى: مرۆڧ ستيپرکا خو ل حەيوانەكى بگرت، وئى گاڧى مرۆڧەك بىت و خو بەاڧىتە، و بىتە كوشتن.. ئەڧ كارە وى ب دلئى خو بى كرى وەلبژارتى، بەلئى مەخسەدا وى پى كوشتنا وى مرۆڧى نەبوو.

ئەڧى كارى گونەھ تىدا نىنه، بەلئى ئەو يى بەرپسپارە ژ كارى خو، لەو ھندەك شوينواريىن كارى وى دكەڧنە ستويى وى دا، وەكى دانا خوئى بۆ نمونە.. وئەڧە ژ بەر ھندييەدا مرۆڧ يى ل خو ھشيار بت، ودا مافىن خەلكى ژى زەئى نەبن.

۲- ژبىركرن: وئەڧە ژى ئەو كار وگۆتتە يى مرۆڧى نە ب (قەصد) دكەت، وەكى: مرۆڧى ب رۆژى، دەمى ژبىرا وى دچت كو يى ب رۆژى، ڧىجا رابت تىتەكى بخوت.

ئەڧى چول سەر نىنه، نە گونەھ، و نە شوينواريىن كارى وى، لەو ئەم دبېژىنە ڧى: رۆژيا تە يا دورستە، وچو گونەھ ژى ل سەر تە نىنه.

۳- كوتەكى: يەئنى: كەسەك ئىكى مەجبور بەكەت كو ئەو كارەكى يان گۆتتەكى بەكەت، و بىژتى: ئەگەر تو ڧى كارى نەكەى دئ تە كوژم، يان ئەندامەكى لەشئى وى ژىڧەكەت.. وەكى: مرۆڧەك گەڧىن كوشتنى ل ئىككى بەكەت، ئەگەر ئەو ئاخفتنا كوڧرى نەبېژت.

و د مهسه لا کوته کیې دا دو پشک هه نه:

پشکا ئیکې: کوته کیا د گوتنی دا، یه عنی: ئیک کوته کیې ل ئیکې بکته کو ئه و گوتنه کا نه یا دورست بیژت، گوتنا کوفری بت یان کیمتر.. جمهوری زانایان دبیتن: ئه فه چو گونه ه ل سهر نینه.

پشکا دووی: کوته کیا د کریاران دا (کوشتن تی نه بت)، وئهی ژی گونه ه ل سهر نینه، به لی کاری هندک شوینوارین کریارا وی دکه فنه ستوی وی یان نه، ئه فه به رفه هی بو ه هیه، د کتیبین فقهی دا به حس ژی دبیته کرن..

مفایین هه دیسی:

۱- ئه ف هه دیسه هندی دگه هینت کو ئه و کار یان گوتنا مروث ب دلئ خو نه کته، و (قهصد وئختیار) تپدا نه بت، چو گونه ه ل سهر نینه.

۲- ئه و کار وگوتننن مروث بی قهصد دکته سپنه: خله تی، ژبیرکرن، کوته کی.

هه دیسا چلی

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ: أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - بِمَنْكِبِي، فَقَالَ: ﴿كُنْ فِي الدُّنْيَا كَأَنَّكَ غَرِيبٌ، أَوْ عَابِرُ سَبِيلٍ﴾ وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يَقُولُ: إِذَا أَمْسَيْتَ فَلَا تَنْتَظِرُ الصَّبَاحَ، وَإِذَا أَصْبَحْتَ فَلَا تَنْتَظِرُ الْمَسَاءَ، وَخُذْ مِنْ صِحَّتِكَ لِمَرْضِكَ، وَمِنْ حَيَاتِكَ لِمَوْتِكَ.

رواه البخاري

ژ عبدالله لاهي کورئ عومهری -خودئ ژئ رازی بت- دبیتژت: پیغه مبهری -سلاف لی بن- ملی من گرت، وگوت: تود دنیا یی دا وهکی مرؤقی غه ریب یان یی ریفتنگ به. وعه بدللاهی کورئ عومهری دگوت: نه گهر ل ته بوو نیقار تول هیقیا سپیدی نه به، و نه گهر ل ته بوو سپیده تول هیقیا نیقاری نه به، وتو ده می ساخله میا خو بهری نساخیی ژ ده ست نه که، وده می ژبی خو بهری مرنا خو.

بوخاری فه دگو هیتژت

ئهف هه دیسه بناخیه د مهسه لا زوهدا د دنیا یی دا، کو مرؤق دلی خو نه به ته دنیا یی، وخو پی پشتراست نه کهت، چونکی گه له ک کهس هه نه قیانا دنیا یی دلین وان دئیخته دا قین خو، ووان ژ چوونا بهر ب خودئ شه گیرؤ دکهت، یان لیقه دکهت!

پیغه مبهر -سلاف لی بن- د قی گوتنا خو دا ریکی بو مه ناشکهره دکهت، ریکا ده ریاسوونا ژ قی دنیا یی ب سلامه تی، گوت: نه گهر ته بقیت

ب سلامه تی ژ قئی دنیا یی دهرکه فی تو وه کی مرؤقی غه ریب به، یان ژ ی وه کی مرؤقی ریتنگ.. و په یقا (یان) ل قیری نه بو گومانیه، به لکی نهو بو هلیژارتن و ب سه رکه فتنیه.. دبیژت: د دنیا یی دا وه کی مرؤقی غه ریب به، وئهم دزانیین مرؤقی غه ریب نه گهر چهند ل جهه کی خوش ژ ی بت، نهو یی رحه ت نابت، چونکی نهو یی ل جهه کی وی که سی خو لی نینه، لهو د نه فسا خو دا یی شکه ستیه، وره نگه کی ترسی ل نک هیه.. به لی چونکی مرؤقی غه ریب ژ ی دبت هنده ک جاران ل وه لاتی غوربه تی ئاکنجی بیت، وهزر بکه ت نهو بو خودان جه، پیغه مبه ری -سلا ف لی بن- مه سه له پتر بهر ب پیشقه بر، وگوت: یان ژ ی ژ قئی ژ ی چیتر تو وه کی مرؤقی ریتنگ به، ریتنگ نهو یی د جهه کی را دپورت، دا قه ستا وه لاتی خو بکه ت، نه گهر نهو جه چهند یی خوش ژ ی بت، خوشیه کا دورست و تمام پی نابه ت، چونکی نهو دزانت نهف خوشیه یا بهروه خته.

و پستی عه بد ل لاه ی کور ی عومه ری نهف حه دیسه بو مه فه گپرای، وی ژ ی شیر ه ته ک ل مه کر وگوت: هزر نه که دنیا مالا ته یه، تو ریتنگی، ههر ده مه کی چاقه ری به تو بو وه غه ری بییه گازی کرن، لهو گا فا تو گه هش تیه سپیدی ل هی قیا ئیقاری نه به، و گا فا ل ته بو ئیقار ژ ی تول هی قیا سپیدی نه به.

وحه تا تو په شی مان نه بی ده می تو بو وه غه ری بییه گازی کرن، تو ده می خو باش ئستغلال بکه.. ونه هیله تشته ک ژ ی بی فایده ژ ده ست ته دهرکه فت، ده می تو یی ساخ له م، کاری بکه، چونکی تو زانی به لکی ده مه ک ب سهر ته دا بیت، دل ی ته بچته کاری، به لی تو یی نساخ بی، قیجا تو نه شی چیو بکه ی، وهندی تو د ژ یانی دا بی، ده می خو زه عی نه که، چونکی گا فا مرن گه هشته ته ئیکی ته چو ده لیقه نابن تو کاره کی بکه ی.

قیجا نهو عه بد ی خود ی خیرا وی قیا بت، نهو یی ژ غه فله تی هشیار دبت، و دنیا یی بو خو دکه ته جهی چاندا تو قی ناخره تی.

مفایین هه‌دیسێ:

- ١- ئەف هه‌دیسه به‌رئ مه‌ دده‌ته زوه‌دا د دنیا‌یێ دا، و‌کو ئه‌وه پێ‌کا رزگار بوونا ب سلامت.
- ٢- ئه‌وئ بقیت ژ دنیا‌یێ بێته‌پاراستن، دقیت خۆ د دنیا‌یێ دا وه‌سا حسیب بکه‌ت کو که‌سه‌کێ غه‌ریبه یان پێ‌ئنگه.
- ٣- دقیت مرۆف هشیاری ده‌می خۆ بت، ووی ژ قه‌ستا زه‌عی نه‌که‌ت، چونکی ده‌م د ده‌ستی مرۆقی دا وه‌کی قالبی به‌فریبه، هیدی هیدی دحه‌لیت بێی مرۆف پێ بحه‌سیت، هه‌ما هند دبیت ئه‌و خلاس و‌چو ژئ نه‌ما.

هه ديسا چل و نيكى

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: ﴿ لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يَكُونَ هَوَاهُ تَبَعًا لِمَا جِئْتُ بِهِ ﴾.

حديث حسن صحيح رويناہ في كتاب الحجۃ

ژ عهبدللاهي کورئ عهمرئ - خودئ ژئ رازئ بت - دبيژت: پيغه مبهري - سلاف لئ بن - گوٹ: نيك ژ هه وه باوه ريئ نائنت هه تا ثيان ودلچوونين وي ل دويش وي بن يا نهز پئ هاتيم.

هه ديسه کا باش ودورسته مه د کتتبا (الحجة) دا فه گوهاسديه

نهف هه ديسه:

ب قئ رهنگئ نيمامئ نه وه وي قئ هه ديسئ فه دگوهيژت، وحوكمئ ب دورستئ ل سهر ددهت، ووي نهو ژ کتتبا (الحجة على تاركي سلوک طريق المحجة) فه گوهاسديه، وه کئ نهو ب خو دبيژت، ونهو کتتبا ژ دانانا (أبو الفتح نصر بن إبراهيم المقدسي) يه، بهلئ زانايين هه ديسئ د گهل وي نينن د قئ حوكمئ دا، بهلکئ وان حوكم ب (ضه عيفئ) يئ ل سهر قئ هه ديسئ دايه، ونه گهرين لاوازيا هه ديسئ زانايئ ناقدار (ابن رجب) د کتتبا خو (جامع العلوم والحکم) دا فه دگيژت.

شهرتئ باوه ريا تمام:

نهف هه ديسه هندئ دگه هينت کو مرؤف نابته خودانئ باوه ريه کا تمام هه تا ثيان ودلچوونين وي ل دويش وي شريعه تي بن يئ پيغه مبهري خودئ

-سلاڤ لی بن- پی هاتی، ژ حلالی و حرامی، وئهر ونه هیان، یه عنی:
حه تا ئه و دلّی خو ل دویف شریعتی دبهت.. نه وه کی هنده ک که سان ئه وین
دقین شریعتی ل دویف هه وایب نه فسا خو و دلچوونین خو ببهن!

و د گه له ک جهان دا مه عنایه کا وه کی قی د قورئانی دا هاتیه، وه کی
قی ئایه تی: ﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي
أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ (النساء: ۶۵) مه عنا: ئه ی
موحه ممه د، باوهریا وان تمام نابت هه تا ئه و ب حوکمی ته رازی نه بن د وی
تشتی دا یی د ناقبه را وان دا چی دبت، ونه بهس ئه و رازی ببین، به لکی وان
ب دلی ژمی پی خو ش بت، وئهر خو بو ته سلیم بکه ن.

وئه فه نیشانا قیانا دورسته، ئه و ی حه ز ژ خودی و پیغه مبه ری بکه ت،
و د قیانا خو دا یی راستگو بت، دقیت دویکه فتننا وان بکه ت، و ب حوکمی
وان یی رازی بت.. و به رانبه ر قی چهندی: ئه و ی ل دویف شریعتی نه چت،
وهنده ک بیدعه یان ل دینی زیده که ت، مه عنا ئه و د قیانا خو دا بو خودی
و پیغه مبه ری -سلاڤ لی بن- یی راستگو نینه.

پیغه مبه ر -سلاڤ لی بن- د گو تنه کا خو یا دی دا، یا ئه بوو داوود ی ژمی
شه دگو هیزت، دبیترت: ﴿مَنْ أَحَبَّ لِلَّهِ وَأَبْغَضَ لِلَّهِ وَأَعْطَىٰ لِلَّهِ وَمَنَعَ لِلَّهِ فَقَدْ اسْتَكْمَلَ
الْإِيمَانَ﴾ هه چیی قیان ونه قیان ودان ونه دانا وی بو خودی بت، ئه و وی
باوهری تمام کر.

مفایین هه دیسی:

- ۱- ئه ف هه دیسه شهرتی باوهریا تمام بو مه بهرچا ف دکه ت.
- ۲- دقیت مرو ف د هه می حالین خو دا، قیان و دلچوونین خو ل دویف
شریعتی خودی ببهت.

هه ديسا چل و دووی

عَنْ أَنَسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَقُولُ: ﴿ قَالَ اللَّهُ: يَا ابْنَ آدَمَ، إِنَّكَ مَا دَعَوْتَنِي وَرَجَوْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ عَلَى مَا كَانَ فَيْكَ وَلَا أْبَالِي، يَا ابْنَ آدَمَ، لَوْ بَلَغَتْ ذُنُوبُكَ عَنَانَ السَّمَاءِ، ثُمَّ اسْتَغْفَرْتَنِي، غَفَرْتُ لَكَ، يَا ابْنَ آدَمَ، إِنَّكَ لَوْ أَتَيْتَنِي بِقُرَابِ الْأَرْضِ خَطَايَا، ثُمَّ لَقَيْتَنِي لَا تَشْرُكَ بِي شَيْئًا لَأُتِيكَ بِقُرَابِهَا مَغْفِرَةً ﴾.

رواه الترمذي

ژ نه نه سی - خودی ژئی رازی بت- دبیرت: پیغه مبهری - سلاف لی بن- گوت: خودی گوت: کورپی ئاده می! هندی تو داخوایی ژ من بکه ی، وهیقیی ژ من بکه ی، د سهر وی یا یا ته کری، ئەز دئ گونه هیتن ته ژئی بهم، و ئەز ب چو شه وه رناگرم، کورپی ئاده می! ئەگەر گونه هیتن ته بگه هنه عه ورین عه سمانی، پاشی تو داخوایا ژ ئیبرنی ژ من بکه ی، ئەز دئ وان بو ته ژئی بهم، کورپی ئاده می! ئەگەر تو بییه نک من ب تژی عه ردی گونه هه فه، پاشی پابه ری من بی و ته چو شریک بو من چی نه کرین، ئەز ب تژی عه ردی لیبورین فه دئ ئیمه نک ته.

ترمذی فه دگوهییزت

مه زنیایا فی هه دیسی ژ هندی دئیت، ئەو مه زنیایا ته وحیدا خودی بو مه بهرچا ش دکه ت، و گرنگیایا خو دوبرکنا ژ شرکی، ههر وه سا ئەو دوعا و تویه و ئستغفاران ل بهر مه شرین دکه ت، و بهر فرهییا رحم و دلوقانیایا خودی بو مه

ئاشكەرا دكەت، دا ئەم بى ھىقى نەبىن، وگۈنەھ مە ژ ھندى سست نەكەن كو ئەم ل خودى بزقېرىن، ودوعاىان بۆ خو ژ وى بكەين.

وچەند ئەگەر ھەنە گۈنەھىن مەرۆقى بى دئىنە ژبىرن، ژ وان بىن كو ژ قى حەدىسى دئىنە وەرگرتن:

۱- كرنا دوعاىى:

ودوعا كاكلكا عىبادەتییە، چونكى ئەو نىشانا خوشكاندن وھەوجەبىا مەرۆقىە بۆ خودى، ھەر وەسا ئەو ئعترافەكا ئاشكەراىە ژ مەرۆقى ب خوداىنىا خودى، وكوب تنى ئەو د شىت د ھەوارا مەرۆقى بىت، ومەرۆقى ژ ھەمى رەنگىن تەنگاىان بپارتىت.

۲- ھىقى:

بەلكى گۈنەھىن مەرۆقى گەلەك بن، بەلى ئەو چەند بن ئەو ژ رەحما خودى پتر نابن، و ژ مەغفرەتا وى بەرفرەھتر نابن، لەو دقیت ھەمى گاغان مەرۆق بى ب ھىقى بت، وىا دورست ئەو د گەل قى ھىقى ترس ژى ھەبت، دا مەرۆق بى منەت نەبت.

۳- ئستغفار:

ومەعنا قى ئەو مەرۆق داخوازا ژبىرنا گۈنەھان بۆ خو ژ خودى بكەت، وژى بخوازت كو ئەو وى ستارە بكەت، ولى نەگرت ئەگەر جارەكى ئەو بەر ب گۈنەھى قە چوو.

۴- تەوھىد وخۆ دوپىركرنا ژ شركى:

وتەوھىد ئەو مەرۆق ھەمى رەنگىن عىبادەتى بۆ خودى ب تنى پىشكىش بكەت، وكەسى نەكەتە شرىكى وى د قى چەندى دا، نە چو مىلكەت وپىغەمبەران، ونە چو چاك وولیان.. ھندى عىبادەتە بەس بۆ خودى دئىتەكرن.

وکائی چاوا تهو حید دبتہ ئه گهرا ژئیرنا گونہهان، وهسا شرک دبتہ ئه گهر پویچیوونا باشیان، وهکی دئایه ته کی دا هاتی: ﴿وَلَقَدْ أَوْحَىٰ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٦٥﴾﴾ (الزمر: ٦٥) مهعنا: شرک ئیکا هند ژ خودانی چی دکهت کو ئه و چو مفایی ژ کاری خو یی چاک نه بینت، و ژ مروفتین خوسارهت بیته هژمارتن.

مفایین هه دیسی:

- ١- ئهف هه دیسه گرنکیا تهو حیدا خودی د په رستنی دا ئاشکهرا دکهت.
- ٢- گونہهیی، ئه گهر چهند یا مهزن ژ بی بت، ئه گهرین ژئیرنی هه نه، ودقیقت چو جارن مروفت ژ رهحما خودی بی هیقی نه بت.
- ٣- گرنکیا دو عایی وئستغفاری ژی ژ فی هه دیسی ئاشکهرا دبت.

و ب فی هه دیسی ئه و هه دیس ب دویماهی دئین یین ئیمامی نه وهوی -خودی ژئی رازی بت- کوم کرین.. وپشتی وان ههشت هه دیسین دی هه نه، ئیمامی ناقدار (ئبن رهجه بی حنه لئلی) لئ زیده کرینه، د کتیبیا خو (جامع العلوم والحکم) دا، ل قبری بو پتر مفایی ئهم دی وان ههشت هه دیسان ژی شروقه کهین.

هه دیسا چل و سیئی

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا -، عَنِ النَّبِيِّ - صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ:
﴿أَلْحِقُوا الْفَرَائِضَ بِأَهْلِهَا، فَمَا بَقِيَ فَهُوَ لِأَوْلَى رَجُلٍ ذَكَرَ﴾.

رواه البخاري ومسلم

ژ عهبدللاهئ کورئ عهباسئ -خودئ ژئ رازی بت- دبئزت: پیغه مبهری
-سلاف لی بن- گۆت: پشکا هه ر ئیکئ (ژ میراتی) بدهئئ، وههوا دمینت
بو نیزیکتترین زهلامیه بهحسئ وی هاتیبه کرن.

بوخاری وموسلم فه دگوهیژن

ئهف هه دیسه بهحسئ پشک وبارئین میراتی دکهت، ده مئ ل سه ر
میراتگران دئینه لیگه کرن.. وتشته کئ ئاشکه رایه کو میراتی مرؤقئ دمرت،
خودئ د قورئانی دا لیگه کریه، ونه هیلایه ب هیقیا مه وئجته ادا مه فه،
تشته گرنگیا قئ مهسه لی رادگه هینت.

پیغه مبه ر -سلاف لی بن- دبئزت: نهو پشک ونه صیبئین خودئ د کیتابا
خو دا ئاشکه را کرین، کو نیقه، ونیقا نیقییه (چارئیک)، ونیقا وئ
(هه شتئیک)، ودوسئئیک، ونیقا وان سیئئیک، ونیقا وئ (شه شئیک)، وههوا
دمینت ژ میراتی، هوبن بدهنه نیزیکتترین زهلامئ بو مری کو دبهته (عه صه به)
وهکی زانایئین فقهئ میراتی دبئژئئ.. وهه فه کو نهو میراتی زیده دبت بو
عه صه به یه، تشته که د ئایه تان دا نه هاتیبه، قئججا ده مئ نه م قئ هه دیسئ
ددانینه بهر ئایه تئین میراتی نهوئین د سوورده تا (النساء) دا هاتئین، مهسه لا
لیگه کرنا میراتی ئاشکه را دبت.

مفایین هه دیسی:

- ۱- ئەف هه دیسه ته ئکیدئ ل سهر هندئ دکهت کو دقیت پشکا ههر ئیکی ژ میراتی - وهکی د قورئانی دا هاتی - بو بیتهدان، ونابت ب چو هیجه تا ههبت، بارا کهسی ژ میراتی - بیی وی - بیته خوارن.
- ۲- ئەوا زیده دبت ژ میراتی، پشتی لیکه کرنا وی ل دویف نه صیبان، بو عهسه بهی دئیتهدان، کو نیزیکترین زهلامه بو مری.

هه ديسا چل و چارى

عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -:
﴿الرَّضَاعَةُ مُحَرَّمٌ مِمَّا مُحَرَّمُ الْوَلَادَةِ﴾.

رواه البخاري ومسلم

ژ عائيشايي -خودى ژى رازى بت- دبيتژت: پيغه مبهري -سلاف لى بن-
گوت: شيردان وى حهرام دکهت يا بوون حهرام دکهت.

بوخارى وموسلم فه دگوهيزن

مهعنا: نهو تشتى ب ريكا بوون ونهسه بي ل سهر مروقى حهرام دبت،
ههر نهو ب ريكا دانا شيرى ژى ل سهر وى حهرام دبت، ونهفه ئيشاره ته بو
مهسه لا شوپكرن وژئينانى.

وناشكهرايه كو د شريعتى دا هندهك ژن هه نه، ل سهر مروقى حهرامه
وان ماره بكهت، ژ بهر وى پهيوه نديا نهسه بي يا ب ريكا بوون ومروقاينى
د ناقبهرا مروقى ووان دا هه، ونهو ژن دو پهنگن:

ئيك: نهو ژنين بو مروقى حهرام حهرامبوونه كا ههر وههر، نهگهر ب تنى
ژى بن، ونهفه دو پشكن:

أ- نهوين ژ بهر نهسه بي ب تنى حهرام دبن، وهكى: دهيك وهندى بلند
بيت، وكچ وهندى نزم بيت، وخويشك وهندى نزم بيت، ومهت وخالهت بين
وى وپين دهيك وبابين وى.

ب- ئەوئین ژ بەر نەسەبێ د گەل خزمایینی حەرام دبن، وەکی: ژنباینی وھندی بلند بیت، و بویک، و خەسوی وھندی بلند بیت، و نەقسیا وی ژ وی ژنی یا ھاتیە فەگواستن وھندی نزم بیت، و ژنئین نەقسیئین وی.

وقی رەنگی ب ھەرد پشکان قە ژن و زەلام تئیدا دپشکدارن.

دو: ئەو ژنئین بۆ مرۆقی حەرام حەرامبوونەکا ھەر و ھەر، ئەگەر پێکقە بن، و ئەقە ب نەسەت زەلامی ب تئییە، چونکی ژنی دو مێر پێکقە نابن! و ژ قی رەنگیە: کۆمکرنا د ناقبەرا وان ھەردو ژنان دا بیئین کو ئەگەر ئیک ژ وان زەلام با چێ نەدبوو یا دی شوی پێ بکەت، وەکی دو خویشکان، و ژنی و خالەتا وی یان مەتا وی.

ئەقە ئەو ژن بیئین مارەکرنا وان ب رێکا نەسەبێ بۆ مرۆقی حەرام دبن، و ئەگەر مە ئەقە زانی، دئ بۆ مە ئاشکەرا بت کو ھەر ئیک وەکی قان ب رێکا شیرێ ژێ بگەھتە مرۆقی بۆ مرۆقی یا حەرامە، یەعنی -بۆ نمونە- ئەگەر ژنەکی شیر داہتە کورەکی ئەو ل سەر وی حەرام دبت؛ چونکی دبتە دەیکا وی، و کچئین وی دبتە خویشکئین وی، و خویشکئین وی دبتە خالەتئین وی.. و ھۆسا.

بەلێ جوداییەک ل قئیرئ ھەییە، ئەو ژێ ئەقەییە: حەرامبوونا ب رێکا شیرێ ژ وی مرۆقی یئ شیر قەخواری بۆ عەیالی وی دچت، بەلێ بۆ خویشک و برا، و دەیک و باب، و خالەت و خال، و مەت و مامئین وی ناچت، یەعنی: ئەگەر کورەکی شیرئ ژنەکی خوار ئەو دبتە کورئ وی، و کورئ وی دبتە نەقیئ وی، بەلێ برایی وی ناہتە کورئ وی، و خویشکا وی ناہتە کچا وی.. و ھۆسا.

مفایئ حەدیسئ:

ئەف حەدیسە ھندی دگەھبنت کو ئەو حەرامیا نەسەب پەیدا دکەت، دانا شیرێ ژێ پەیدا دکەت.

هه ديسا چل و پينجی

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَقُولُ عَامَ الْفَتْحِ وَهُوَ بِمَكَّةَ: ﴿إِنَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ حَرَّمَ بَيْعَ الْخَمْرِ وَالْمَيْتَةِ وَالْخِنْزِيرِ وَالْأَصْنَامِ﴾ فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ شُحُومَ الْمَيْتَةِ فَإِنَّهَا يُطْلَى بِهَا الشُّفْنُ، وَيُدْهَنُ بِهَا الْجُلُودُ، وَيَسْتَصْبِحُ بِهَا النَّاسُ؟ فَقَالَ: ﴿لَا، هُوَ حَرَامٌ﴾ ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - عِنْدَ ذَلِكَ: ﴿قَاتَلَ اللَّهُ الْيَهُودَ، إِنَّ اللَّهَ لَمَّا حَرَّمَ شُحُومَهَا جَمَلُوهَا، ثُمَّ بَاعُوهَا، فَأَكَلُوا ثَمَنَهَا﴾.

رواه البخاري ومسلم

ژ جابری کوری عهبدللاهی -خودی ژئی رازی بت- دبیتت: ل سالا مهکهه هاتیه فه کرن من گوھ ل پیغه مبهری -سلاف لی بن- بوو ل مهکههی گوت: هندی خودی و پیغه مبهری ویه فروتنا مهبی و مراری و به رازی و صه نه مان حه رام کریه. ئیکی گوت: ئهی پیغه مبهری خودی، بهزی مراری مفا ژئی دئیتته وهرگرتن، د گه میان ددهن، وچه رمی پی دۆن ددهن، و مرۆف وی بو رۆناهیی ب کارئینان دئینن؟ وی گوت: نه، ئه وی حه رامه. پاشی پیغه مبهری -سلاف لی بن- گوت: خودی جو هیان بکوژت! خودی بهز ل سه ر وانه رام کر، ئینا وان ئه و حه لاند، پاشی فروت، و بهایی وی خوار.

بوخاری و موسلم فه دگو هیژن

پیغه مبهر -سلاف لی بن- د قی گوتنا خو دا دو مه سه لپین گرنگ بو مه بهرچاٹ دکهت:

يا ئىككى: حەرامىيا فرۆتتا مەيى (وئەو ھەر قەخوارنەكە يا ھشى مەرۆقى
ژ سەرى دېەت) وھەيوانى بىي قەكوشتن مرار دېت، وپەرازى، وھەنەمان..
ئەف تشتە د شرىعەتى دا دھەرامن، وھەر تشتەكى ب كارئىنانا وى يا حەرام
بت فرۆتتا وى ژى يا حەرامە.

يا دووى: تاوانا وان كەسان ئەويىن فەند وڧىلان دكەن، ولى دگەرىيىن
وھەربادانى بىخەند مەسەلان دا، و تشتى حەرام بو خو حەلال بكەن، وئەقە
حالى جوهيان بوو د گەل دىنى وان، دەمى خودى تشتەك ل سەر وان حەرام
كربا، ئەو لى دگەريان ب ھندەك رىكتىن چەپ وچوېر فايدەى ژ وى تشتى
حەرام وھەرىگرن! وەكى بەزى حەيوانى، ژ بەر زىدەگاڧيا وان خودى ئەو ل سەر
وان حەرام كر، ئىنا دا رابن بەزى حەلىنن وپەن فرۆشن ووى پارەى خون.

ومخابن ئەف سالۆخەتى كرىتى جوهيان نوكة د ناڧ ئوممەتا مە ژىدا
پەيدا بوويە، ودى بىنى ھندەك كەس لى دگەرىيىن ب ھەر شوپەيەكا ھەبت،
يان ھەتا ب فەتوايا نەزانان، تشتى حەرام بو خو حەلال بكەن، وئەقە كارەكى
نەدورستە، وپىلیدانا ئەمرى خودىيە، لەو پىغەمبەرى -سلاڧ لى بن-
صەحابىين خو ژ قى چەندى دانە پاش، وبو وان ئاشكەرا كر كو تشتى خودى
ب كارئىنانا وى حەرام كرىت، فرۆتن ومفاوەرگرتتا ژ وى ژى حەرامە.

ونە ب گۆتن ب تنى، بەلكى ب كرىار ژى پىغەمبەرى -سلاڧ لى بن-
ئەف قاعىدەيى شەرى بو صەحابىين خو بنەجھ كرېوو، ئەحمەد ژ عەبدللاھى
كورى عەبباسى قەدگوهىزت، كول رۆژا شەرى خەندەقى موسلمانان كافرەك
كوشت وكەلەخى وى كەفتە دەستى موسلمانان، ئىنا كافران داخوازا كرىنا
كەلەخى زەلامى خو كر، پىغەمبەرى -سلاڧ لى بن- چو پارە وھەنەگرتن،
وگۆتە صەحابىيان: كەلەخى وى بدەنەقى، كەلەخى وى يى پىسە، وئەو پارەيى
پى دئىتە وھەرىگرتن ژى يى پىسە!

و ل سەر قى بناخەيى فمەزان قاعىدەيەكى ددانن ئەو ژى ئەقەيە: تشتى
ب كارئىنانا وى حەرام بت، فرۆتتا وى ژى حەرامە.

وههڙيه بيڙين: هندهڪ تشت ههنه، خوارنا وان حهرامه، بهلي چونڪي
مفا ڙي دئيته ديتن، فروتنا وان يا حهرام نينه، وهڪي -بو نمونه-: صهي بو
نيچيري يان زيرهقاني، وطهيري نيجيري.

مفائين ههديسي:

- ۱- نهو تشتي خودي حهرام ڪريت، فروتنا وي ڙي حهرامه.
- ۲- پيغهمبيري -سلاڻ لي بن- نفرين ل وان ڪهسان ڪريه بيتن وهرباداني
دئخنه شريعتي خودي، ولي دگهريين تشتي حهرام بو خو هولال بڪهن.
- ۳- نهو ڪهسين قي چهندي دڪهن، وهڪي جوهيانه نهوين لهعنهت ل سهر
نهزماني پيغهمبهران لي هاتيهرن.

هه‌دیسا چل و شه‌شی

عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ النَّبِيَّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -
بَعَثَهُ إِلَى الْيَمَنِ، فَسَأَلَهُ عَنْ أَشْرَبَةِ تُصْنَعُ بِهَا، فَقَالَ: ﴿وَمَا هِيَ؟﴾ قَالَ: الْبِتُّعُ وَالْمِزْرُ،
فَقُلْتُ لِأَبِي بُرْدَةَ: مَا الْبِتُّعُ؟ قَالَ: نَبِيدُ الْعَسَلِ، وَالْمِزْرُ نَبِيدُ الشَّعِيرِ. فَقَالَ: ﴿كُلُّ
مُسْكِرٍ حَرَامٌ﴾.

رواه البخاري

ژ نه‌بوو موسایئ نه‌شعهری - خودئ ژئ رازی بت - دبیتژت کو پیغه‌مبه‌ری
-سلاف لی بن- نه‌و هنارته یه‌مه‌نئ، ئینا وی پسیارا هنده‌ک فه‌خوارنان ژئ
کرل ویرئ دهاتنه چی‌کرن، وی گوت: نه‌و چ فه‌خوارنن؟ نه‌بوو موسای
گوتئ: نه‌و (بتع و مزرن).. وپسیار ژ نه‌بوو بورده‌یی^(۱) هاته‌کرن: نه‌و
چ فه‌خوارن بوون؟ وی گوت: (بتع) ئا‌فا هنگفینئ بوو، و مزرن ئا‌فا جه‌هی
بوو، ئینا پیغه‌مبه‌ری -سلاف لی بن- گوت: هه‌ر تشته‌کئ هشین خودانی
بیه‌ت (وی سه‌رخوش بکه‌ت) یئ حه‌رامه.

بوخاری فه‌دگوه‌یتژت

به‌ری جه‌جا خاترخواستئ ل سالادده‌هی مشه‌ختئ پیغه‌مبه‌ری -سلاف لی
بن- هه‌ردو سه‌حابیئین خو: نه‌بوو موسایئ نه‌شعهری، وناقئ وی یئ دورست
عه‌بدللاهئ کورئ قه‌یسیئ نه‌شعهری یئ ته‌میمیه، و موعاذئ کورئ جه‌به‌لی

(۱) نه‌بوو بورده، وناقئ وی یئ دورست (حارث) بیان (عامر) بوو، کورئ نه‌بوو موسایئ
نه‌شعهریه، ووی نه‌ف هه‌دیسه ژ بابئ خو فه‌گوه‌استیه.

هنارتنه وهلاتی یه مهنی؛ دا دینی نیشا وان بدهن، وحوکمی د ناقبه ری دا بکهن، و تشتی ل بهر وان ناسی بیا، یان نهو د حوکمی وی دا کهفتبانه گومانای دچوون پسیار ژ پیغهمبهری -سلاڤ لی بن- دکر، وئیک ژ وان تشتان نهغه بوو: ل یه مهنی خه لکی دو قه خواری چتی دکر، ئیک ژ جهی، ویا دی ژ هنگفینی، و نه بوو موسا د حوکمی وان دا کهفته شکی، لهو وی پسیار ژ پیغهمبهری -سلاڤ لی بن- کر کانی نهغه قه خواری ددورستن یان نه؟ وپشتی پیغهمبهری -سلاڤ لی بن- پسیارا وان قه خواریان کری وکانی نهو چنه؟ بهر سقه کا گشتی دایی کو نهو مفایی ژئی وهر بگرن بو شان قه خواریان، وهر قه خواریان کا دی یا ههبت، وگوتی: ههر تشته کی خودانی مهست وسه رخوش (سه کران) بکهت، و مهستی نهوه عهقل بیته برن، نهو یی حهرامه ..

مه عنا نه گهر و (عللهت) د حهرامی دا چوونا عهقلیه، وناقی قه خواریان یان تشتی ژئی دئیتته چیکرن یا گرنگ نینه، وقورئان ده می بهحسی حهرامیا قی رهنگی قه خواری دکهت، د سوورده تا (المائدة) دا نایه تین (۹۰-۹۱) یی ناشکهر دکهت کو نهو تشته کی پیسه، و ژ کاری شهیطانی، وشهیطانی دقیت ب ریکا وی ویا قوماری ژئی، دوژمنی ونهقیانی د ناقبه را خه لکی دا پهیدا بکهت .. و قه خواریان عهقل پی بچت ماکا هه می خرابی وپیساتیانه؛ چونکی ههر خرابیه کا ههبت دبت د دویف دا بیت.

ودیاره تشتی نه بوو موسا ب گومان ئیخستی د شان ههر دو قه خواریان دا نهو بوو، نهو د وهسا بوون نه گهر مرؤقه کی کیم ژئی قه خواریا سه رخوش نه دبوو، به لی نه گهر گه لک ژئی قه خواریا ژ نوی سه رخوش دبوو، ئینا پیغهمبهری -سلاڤ لی بن-، وهکی د روایه ته کا دی دا هاتی، ناشکهر کر کو ههر تشته کی گه لک ژئی خودانی سه کران بکهت، قه خواریان کیمیا وی ژئی حهرامه.

نهو تشتی عهقل پی دچت دو رهنگن:

ئېك: ئەوئ عهقل پئ دچت، وخوشيهك پئ دگههته خودانى، وهكى مهپئ، ب كارئينانا وئ ئيكجار ههرامه.

دو: ئەو تشتئ عهقل پئ دچت، وچو خوشئ پئ ناگههته مرؤقى، وهكى بهنجئ، ئەفه ئەگەر بؤ چارهسهرى ودهرمانئ بت، زانائينفقهئ دپئژن: دورسته ئەو بئته ب كارئينان.

و د مهسهلا ههرامئا وئ تشتئ دا يئ عهقل پئ دچت فهرق نينه ئەو تشت يئ رؤن بت يان يئ هشك بت، خوارن بت يان فهخوارن بت.. ئەو ههمنئ دحهرامن.

مفائين ههديسئ:

١- ههر تشتهكئ عهقلئ مرؤقى پئ بچت، خوارن وفهخوارنا وئ ههرامه.

٢- تشتئ مرؤف د حوكمئ وئ دا بكهفته گومانئ دقئت پسئارا وئ بؤ خو ژ ئيكئ زانا بكهت، بهرى فهتوايئ بدهت.

٣- ودهمنئ پسئارهك ژ مرؤقى زانا دئتهكرن يا باش ئەوه بهرسقا وئ يا گشتئ بت، دا پسئاركهه مفايهكئ زئدهتر بؤ خو ژئ وهربگرت.

هه دیسا چل و ههفتی

عَنْ الْمُقْدَامِ بْنِ مَعْدِي كَرِبَ الْكِنْدِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَقُولُ: ﴿ مَا مَلَأَ ابْنُ آدَمَ وَعَاءً شَرًّا مِنْ بَطْنٍ، بِحَسْبُ ابْنِ آدَمَ أُكْلَاتٍ يُقْمَنَ صَلْبَهُ، فَإِنْ كَانَ لَا مَحَالَهَ، فُتِلْتُ لَطْعَامِهِ، وَتِلْتُ لِشَرَابِهِ، وَتِلْتُ لِنَفْسِهِ ﴾.

رواه الترمذي

ژ مقدامی کورئ مهعديه کربی - خودئ ژئ رازی بت - دبیژت: من گوھ ل پیغه مبهری - سلاف لی بن - بوو دگوت: کورئ ئاده می ئامانه کی خرابتر ژ زکی تژی نه کریه، وتیرا کورئ ئاده می ههیه هندهک پاریین کو پشتا وی بگرن، وئه گهر وی ههر خوار، بلا سیئیک بو خوارنا وی بت، و سیئیک بو قه خوارنا وی، و سیئیک بو بیهنا وی.

ترمذی قه دگوهیژت

ئهف هه دیسه بناخهیه کی ساخله می ودختورئ د ناڤ خو دا هل دگرت، ومروئین زانا ب ساخله می ودهرد ودهرمانان دبیژن: ئه گهر مروئ قئ هه دیسی ل سهر خو ب کار بینن، دئ ژ نه خویشیان پاراستی مینن؛ چونکی مهعیده مالا دهردانه، وپاریز سهرئ هه می دهرمانانه، دختورئ عه ره بان حارثئ کورئ کلده ی دبیژت: تشتی مروئ کوشتین، ودهه به تیبیرن، خوارنا ل سهر خوارنییه، بهری ئه و حهل بیت. وباشترین رهنگ سهرده ری د گهل خوارنی ئه وه - وه کی د هه دیسی دا هاتی - مروئ مهعیده ی خو بکه ته سی پشک: پشکهک بو خوارنی، وپشکهک بو قه خوارنی، وپشکهک بو بیهنی.

ئەقە بۆ وى يى نەشىت نەخوت، ژ خو ئەگەر ئەو بشىتە خو يا باشتەر ئەو ئەو هېشتا كېمترى بخوت؛ چونكى كېم خوارن ساخلەميا لەشى و دليە ژى، وسەلەمەيى كورئ سەعيدى بەحسى صەحابيان دكەت، دپېژت: قەلەوى ل نك وان جەئ لۆمى بوو وەكى گونەهئ! يەئنى: دەمى ئىك ژ وان مروقهكى قەلەو ديتبا، ئەو ژ بەر قەلەويى د چاقتىنوان دا دشكەست، كا چاوا ئەو مروف د چاقتىن واندا دشكەست يى گونەه دكرن.

وزانايىن خودايى ب دورستى ئەف شىرەتە ب كاردئينا، ژ ئىمامى شافعى دئىتە قەگواستن، دپېژت: ئەقە شازدە سالە من هند نەخوارىە كو تير بىم، جارهكى تى نەبەت ئەو ژى من هلاقىت، چونكى تيرى لەشى گران دكەت، وتىگەهشتنى ناهيىلت، وخەوى دئىنت، ومروقى سست دكەت ژ كرنا عىبادەتى.

ويىغەمبەرى -سلاڤ لى بن-، وبنەمالا وى ژى -وەكى د حەدىسىن دورست دا هاتى- هند خوارن نەدخوار كو تير بىن، عائىشا دپېژت: ئەقە پىغەمبەرى خودى -سلاڤ لى بن- هاتىە مەدىنى سى رۆژا ل دويش ئىك وى هند نانئ جەهى نەخواربوو كو تير بىت.

وئەگەر ئىك بېژت: بەلكى وى خوارن نەبوو بخوت لەوا.. دى بېژىن: ئەگەر خو وەسا ژى بت، خودى وى تشتى بو پىغەمبەرى خو هل دېژىرت يى باشتەر و ب خىترتر بو وى.

مفائىن حەدىسى:

۱- ئەف حەدىسە بەرى مە ددەتە زوهدى د دنيايى دا، وكېم خوارن ژ زوهدىيە.

۲- وئەگەر مروقى هەر خوار، يا دورست ئەو ئەو مەعئىدەيى خو بكةتە سى پشك: ئىك بو خوارنى، وئىك بو قەخوارنى، وئىك بو بېهئى.

ههشتی چل و ههشتی

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: ﴿ أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ مُنَافِقًا خَالِصًا، وَمَنْ كَانَتْ فِيهِ خَصْلَةٌ مِنْهُنَّ كَانَتْ فِيهِ خَصْلَةٌ مِنَ النِّفَاقِ، حَتَّى يَدْعَهَا: إِذَا أُوْمِنَ خَانَ، وَإِذَا حَدَّثَ كَذَبَ، وَإِذَا عَاهَدَ غَدَرَ، وَإِذَا خَاصَمَ فَجَرَ ﴾.

رواه البخاري ومسلم

ژ عبداللاهی کوری عهمری -خودی ژئی رازی بت- دبیتژت: پیغه مبهری -سلاف لی بن- گۆت: چار سالۆخته هه نه ههچیی ئەو ل نک بن ئەو خویری منافقه، وههچیی ئیک ژ وان ل نک ههبت ئەوی سالۆخته کی نفاق لی نک ههیه ههتا ئەو وی دهیلت: ده می که سهک باوه ریا خو پی دئینت ئەو خیانه تی لی بکهت، وده می دئاخفت دره وی دکهت، وده می په یمانه کی ددهت غه درئ دکهت، وده می هه فرکیی دکهت زنده گاقیی دکهت.

بوخاری وموسلم فه دگو هیژن

نفاق سالۆخته که ل سهر فیلبازی و خاپاندنی رادوه ستت، و ئەو د ئەصل دا ئەوه مروفت ب سهرقه خو ب رهنگه کی نیشا خه لکی بدهت، وراستیا وی د دل دا ب رهنگه کی دیه، لهو ئەم ب کوردی دبیتژینی: دورویاتی.. ومروقی دوروی که سه که نه خودی ونه خه لک ههز ژئی دکهن، ودو رهنگین نفاق هه نه:

ئیک: نفاقا مهزن:

وئەقە ئەوە یا خودان پە کافر دبت، وەکی کو د دل دا باوەریی ب خودی
وپیغەمبەری وئیسلامی نەئینت، بەلی ب سەرڤه وەسا خو نیشا خەلکی
بدەت کو وی باوەری هەیه؛ دا ب ئی باوەریا ژ درەو ئەو مفایه کی بگەهینتە
خو، یان زیانەکی ژ خو بدەتە پاش. وقورئان رادگەهینت کو ئەف رەنگی
دورویان دی چنە جەپ ژ هەمیان نزمتر ونەخوشتەر ل جەهەنمی.

دو: نفاقا بچویکتر:

وئەقە نفاقا عەمەلیه، یا کو مرۆقی گونەهکار دکەت، بەلی ئەصلی
ئیمانی ژ نک وی نابەت، وچار بناخە بو ئی رەنگی نفاقی هەنە، ئەو بو
دزڤرت، ئەو ژی ئەقەنە:

۱- خیانەتا د ئیمانەتی دا:

هەر رەنگەکی ئیمانەتی پە هەبت.. دەمی کەسەک باوەریا خو ب ئیکی
بینت، تشتەکی خو بدانتە نک، یان حەتا گۆتتەکی بو بیژت، ئەو رابت
خیانەتی لی بکەت، تشتی وی بو نەزڤرینت، یان نەینیا وی ئاشکەرا
بکەت.

۲- درەوا د ئاخفتنی دا:

دەمی کەسەکی باوەری ب ئیکی دی هەبت، ئەو بچت ئاخفتنەکا ژ درەو
بو بیژت، دا بخاپینت، ئەقە بناخەیی هەر نفاقەکییه، لەو دئیتە گۆتن: درەو
ئەو بناخەیه پە نفاق ل سەر دئیتە ئافاکرن.

۳- غەدرەیا د پەیمانی دا:

وەکی کو مرۆقەک سۆز و پەیمانەکی بدەتە کەسەکی، وئەو ل دەمی دانا
ئی سۆزی د دل دا دزانت کو ئەو ئی سۆزا خو ب جە نائینت، یان پەیمانەکی
دەتە کەسەکی و غەدری لی دکەت ووی پەیمانی ب جە نائینت.. خودی
د قورئانی دا فەرمانی ل مە دکەت کو ئەم سۆزین خو ب جە بینین، ووان
عەقدان پیک بینین پە ئەم دەینە ئیکودو.

۴- زیدہ گاقیا د ہہڻرکیئی دا:

ومہخسہد ب قئی ئہوہ دہمی ئہو ہہڻرکیئی د گہل ئیکی دکہت، ژ قہستا
ژ حہقیئی لاددہت، ونہحہقیئی دببیزت ودکہت دا ہہڻرکیئی خو بشکینت وخو
ب سہر بیخت، وتشتی نہ حہقیئی وی بت بگہہینتہ خو. ئہف زیدہ گاقیہ ژئی
بناخہیہ کی نفاقییہ.

مفایین حہدیسئی:

۱- ئہف حہدیسہ مہ ژ نفاقا عمہلی ددہتہ پاش.

۲- نفاقا عمہلی چار سالوخت ہنہ، د قئی حہدیسئی دا بو مہ
ئاشکہرا دین، ئہو ژئی ئہقہنہ: خیانت، درہو، غہدر، وزیدہ گاقی.

هه دیسا چل و نه هی

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: ﴿لَوْ أَنَّكُمْ تَتَوَكَّلُونَ عَلَى اللَّهِ حَقَّ تَوَكُّلِهِ، لَرَزَقَكُمْ كَمَا يَرْزُقُ الطَّيْرَ، تَغْدُو حِمَاصًا، وَتَرُوحُ بِطَانًا﴾.

رواه الترمذي

ژ عومهری کوری خهططابی - خودی ژئی رازی بت - دبیتژت: پیغه مبهری - سلاف لی بن - گوت: نه گهر هوبن ب دورستی خو بهیلنه ب هیقیا خودی فه، نهو دی رزقی ههوه دهت کانئ چاوا رزقی طهیری ددهت، سپیدی برسی دهر دکهفت، وئیقاری تیر دزقرت.

ترمذی فه دگوهیژت

نهف هه دیسه بناخهیه د مهسه لا خو هیلانا ب هیقیا خودی فه دا، نهوا ب عهره بی دبیتژتی: (تهوه ککول)، و نهو ئاشکهره دکهت کو تهوه ککول ئیک ژ مهزترین نه گهرین ب دهستقه هاتنا رزقیه، وراستیا تهوه ککولی نهوه دل یی راستگۆ بت دهمی خو دهیلته ب هیقیا خودی فه، ویزانت کو خودییه دشیت وی تشتی بگه هینتی یی مفایی وی تیدا هه ی، و نهوه دشیت وی تشتی ژئی بدهته پاش یی زیانا وی تیدا هه ی، قیجا مادهم هویه بلا نهو کاری خو هلپسیرته وی ب تنی، و خو ب هیلته ب هیقیا وی ب تنی فه.

ودهمی نه دبیتژین: دقیت مروف خو بهیلته ب هیقیا خودی ب تنی فه، مهعنا قی گوتنی نهو نینه هه ما نهو روینته خواری، ووان نه گهرین ماددی

ب کار نهئینت یی خودی داناین وفهرمان ب جهئینانا وان کری، وئگهر مروث هزرا خو د وی نمونهیی دا بکعت ژی یا پیغهمبهری -سلاف لی بن- ئینای ئەف چهنده بو مه باش ئاشکهر دبت، طهیر دهمی لی دبتته سپیده ویی برسی، ئەو د هیلینا خو دا ناروینت، بهلکی دهردکعت و دچت بو خو ل رزقی دگهرییت، لهو ئیقاری دزقرته هیلینا خو تیر.. مهعنا: هوین ژی گهلی مروقان، وان ئەگهران ب کار بینن یین خودی ئینانا رزقی ههوه پیغه گریدای، بهلی گهلهک خهمی ژ رزقی پاشهپوژی نهخون، چونکی ئەو ل نک خودی یی نفیسیه.

و ژ قی حه دیسی دیار دبت کو گهلهک مروث ههنه ب دورستی خو ناهیلنه ب هیثیا خودی قه، و د تهوهککولی ناگههن، وهزر دکهن ههما ئەگهرین ماددی ب تنینه رزقی ب دهست خودانی دئیحن، وقهدهرا خودی یا د پشت ئەگهران را ههی ژ بیر دکهن، لهو دی بینن ئەو خو ب ئەگهران قه زیده دوهستینن، بهلی د گهل هندئ ژی ئەو رزق ب تنی دگههته وان یی خودی بو نفیسی، و د حه دیسهکی دا یا ترمزی ژ ئەنهی قه دگوهیزت هاتیه کوزلامهکی پسیار ژ پیغهمبهری -سلاف لی بن- کر: ئەز حیشترا خو گریدهم وبهیلمه ب هیثیا خودی قه، یان بهردهم وبهیلمه ب هیثیا خودی قه؟ گۆت: گریده وبهیلمه ب هیثیا خودی قه.

مفایین حه دیسی:

- ۱- ئەگهر مروث د ههمی کارین خو دا خو بهیلته ب هیثیا خودی قه، ئەو رزقی وی دی دت.
- ۲- تهوهککول مهعنا وی ئەو نینه مروث ئەگهرین ماددی ب کار نهئینت وههما روینته خواری و بیژت: خودی رزقی دی دت.
- ۳- ئەوی خو ب ئەگهرین ماددی ب تنی ژی قه گریدهت، مهعنا وی باوهری ب قهدهرا خودی نینه.

هەدیسە پینجی

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُسْرِ -رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ- قَالَ: قَالَ أَتَى النَّبِيَّ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ شَرَائِعَ الْإِسْلَامِ قَدْ كَثُرَتْ عَلَيَّ، فَبَابُ نَتَمَسُّكَ بِهِ جَامِعٌ، قَالَ: ﴿لَا يَزَالُ لِسَانُكَ رَطْبًا مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ﴾.

رواه أحمد

ژ عەبدوللاهی کوری بوسری -خودی ژئی رازی بت- گۆت: زەلامەک هاتە نە پینجەمبەری -سلاف لی بن- وگۆتی: ئەهی پینجەمبەری خودی، شریعتین ئیسلامی ل من زیدە بوون، دەرگەهەکی کۆمکەر بو من بیژە ئەز خو پینجە بگرم، وی گۆت: بلا ئەزمانی تە هەری تەر بت ژ زکری خودی.

ئەحمەد فەدگۆهیزت

بەری نوکە و د پتر ژ هەدیسەکی دا بەحسی زکری خودی، و بەی مەزنی هەندەک زکری هاتیە، و د قی هەدیسە دویمایی دا بەحسی قەنجی و بەی بەردەوامیا ل سەر زکری دئیتە کرن.

د گەلەک هەدیسەکان دا هاتیە کو ژ سالۆختین پینجەمبەری -سلاف لی بن- ئەو بو وی د هەمی حالین خو دا زکری خودی دکر، و د هەدیسەکی دا یا موسلم ژ ئەبوو هورەیرە فەدگۆهیزت هاتیە کو جارەکی پینجەمبەر -سلاف لی بن- د گەل صەحابیین خۆ ل وەغەرەکی بوون، ئەو د چیاپەکی را دەرباس بوون، دگۆتنی: چیاپی (جومدان)، ئینا پینجەمبەری -سلاف لی بن- گۆت: بەدەنە ری ئەقە جومدانە، ویتین (موفەررد) بەری پاریبە.. گۆتن: ئەهی

پیغمبه‌ری خودی موفه‌ردد کینه؟ وی گوت: نهون یین گه‌لهک زکری خودی دکهن.

وهلکه‌فتنا شی گوتنی د ریوایه‌ته‌کا دی دا پتر بو مه ناشکه‌را دبت، موعاذ دبیژت: ده‌می نم گه‌شتینه چیا یی جومدان، پیغمبه‌ری -سلاف لی بن- گوته من: کانئ نهوین بهری مه راگری؟ من گوت: یین چووین وخه‌لکی ل پشت خو هیلاین.. گوت: وی گوت: نهی موعاذ، یین بهری راگری نهون یین گه‌لهک زکری خودی دکهن.

یه‌عی: سباقا دورست نهو نینه مروث بهری خه‌لکی راکه‌ت، ووان ل پشت خو به‌پیلت، به‌لکی سباقا دورست نهوه مروث به‌رده‌وام زکری خودی بکه‌ت، هنگی نهو دی بهری خه‌لکی راکه‌ت وقه‌ستا جه‌پین خوش ل به‌حه‌شتی کت.. وعومه‌ری کورئ عه‌بدلعزیزی ژی -خودی ژی رازی بت- ئیشاره‌ت بو شی چهندی دابوو ده‌می دا حه‌جی ژ عه‌ره‌فی قه‌ره‌فن پشتی روژ ئا‌فا بووی، وی دیت هه‌ر ئیک یی له‌زی دکه‌ت دا بهری هه‌قالی خو راکه‌ت، وی گوت: نهوی بهری رادکه‌ت نه نهوه یی حیشترا وی زویتر بچت، به‌لکی نهوه یی دچت وگونه‌هین وی بو هاتینه غه‌فراندن.

ودا مروث د هه‌می ده‌مین خو دا خودی ل بی‌را خو بینته‌فه، پیغمبه‌ری -سلاف لی بن- بو هه‌ر حال وکاره‌کی زکری تاییه‌ت ده‌سنیشان کریه، ده‌می مروث ژ خه‌و رادبت، ده‌می دنفت، ده‌می خوارنی دخوت، خو ده‌می دچته ده‌ستاقی، وژی دهرده‌کفت ژی! دا چو ده‌مان نهو دویر ژ خودی نه‌ژیت.

وهه‌ما به‌سه بیژین: خودایی مه‌زن د قورئانی دا ده‌می به‌حسی منافقان دکه‌ت، دبیژت: ﴿ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا ﴾ (النساء: ۱۴۲) یه‌عی: کیمه‌کن تی نه‌بت نهو خودی ل بی‌را خو نائینه‌فه، وهه‌ر ژ به‌ر شی چهندی هنده‌ک پیشیین شی نوممه‌تی دگوت: هه‌چی گه‌لهک زکری خودی بکه‌ت دی یی بهری بت ژ نفاق.

وئبن حېبان ژ موعاذئ كورئ جه به لئ شه دگوهيژت، دبيژت: تشتي دويماهيي يئ منژ پيغه مبهري گوه لئ بووي، وپشتي هنگي من ئه و نه ديتنه شه، ئه و بوو من گوتئ: كاري ژ هه ميان باستر و مرؤقي پتر نيزيكي خودئ دكهت چيه؟ وي گوت: كو تو بمرئ وئه زمانئ ته يئ تهر ژ زكري خودئ.

مفائين هه ديسي:

۱- ئهف هه ديسه هندئ دگه هينت كو ده رگه هي كؤمكه ر بو خيرئ ئه وه مرؤف به رده و ام زكري خودئ بكهت.

۲- كو ئه زمانئ مرؤقي هه رده م يئ تهر بت ب زكري خودئ ئه و باسترين كار ه مرؤف دكهت.

هيشيا مه ژ خودئ ئه وه ئه و به رده و اميا زكري ب رزقي مه بكهت،

وده مي ئه و مه دمرينت ئه م بمرين وئه زمانئ مه يئ تهر

بت ب زكري وي.. وحه مد بو وي خودايي بن

يئ ته و فيقا مه داي بو تمام كرنا

قي كاري.

نافه روك

بابهت	به رپهړ
	پيشگوتن
	هه ديسا ئيكي: إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ..
	هه ديسا دووي: يَا مُحَمَّدُ أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِسْلَامِ..
	هه ديسا سيبي: بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ..
	هه ديسا چاري: إِنَّ أَحَدَكُمْ يُجْمَعُ خَلْفَهُ فِي بَطْنِ أُمَّه..
	هه ديسا پينجي: مَنْ أَحَدَّثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا..
	هه ديسا شهشي: إِنَّ الْحَلَالَ بَيْنَ بَيْنٍ وَإِنَّ الْحَرَامَ بَيْنَ بَيْنٍ ز.
	هه ديسا هفتي: الدِّينُ النَّصِيحَةُ..
	هه ديسا هشتي: أُمِرْتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا..
	هه ديسا نههي: مَا نَهَيْتُكُمْ عَنْهُ فَاجْتَنِبُوهُ..
	هه ديسا دههي: أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا..
	هه ديسا يازدي: دَعْ مَا يَرِيْبُكَ إِلَى مَا لَا يَرِيْبُكَ.
	هه ديسا دوازي: مَنْ حَسَنَ إِسْلَامِ الْمَرْءِ تَرَكَهُ مَا لَا يَعْنِيهِ.
	هه ديسا سيزدي: لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ.
	هه ديسا چاردي: لَا يَحِلُّ دَمُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ يَشْهَدُ..
	هه ديسا پازدي: مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ..

هَدِيسَا شَارِدِي: لَا تَغْضَبْ.

هَدِيسَا هَهْ قَدِي: إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ..

هَدِيسَا هَهْ زَدِي: أَتَقِي اللَّهَ حَيْثُمَا كُنْتَ ..

هَدِيسَا نَوَزَدِي: يَا غُلَامَ، إِنِّي أُعَلِّمُكَ كَلِمَاتٍ..

هَدِيسَا بِيَسْتِي: إِنَّ مِمَّا أَدْرَكَ النَّاسُ مِنْ كَلَامِ النَّبِيِّ الْأُولَى..

هَدِيسَا بِيَسْتِي وَتِي كِي: قُلْ آمَنْتُ بِاللَّهِ ثُمَّ اسْتَقِمَّ..

هَدِيسَا بِيَسْتِي وَدَوِي: أَرَأَيْتَ إِذَا صَلَّيْتَ الصَّلَوَاتِ الْمَكْتُوبَاتِ..

هَدِيسَا بِيَسْتِي وَسِي يِي: الطُّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ..

هَدِيسَا بِيَسْتِي وَچَارِي: يَا عِبَادِي، إِنِّي حَرَّمْتُ الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِي..

هَدِيسَا بِيَسْتِي وَبِيَنجِي: أَوْلَيْسَ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ مَا تَصَدَّقُونَ..

هَدِيسَا بِيَسْتِي وَشَهْ شِي: كُلُّ سُلَامَى مِنَ النَّاسِ عَلَيْهِ صَدَقَةٌ..

هَدِيسَا بِيَسْتِي وَحَهْ فَتِي: الذُّرُّ حُسْنُ الْخَلْقِ..

هَدِيسَا بِيَسْتِي وَهَهْ شَتِي: أَوْصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ، وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ..

هَدِيسَا بِيَسْتِي وَنَهْ هِي: لَقَدْ سَأَلْتَ عَنْ عَظِيمٍ..

هَدِيسَا سِي هِي: إِنَّ اللَّهَ -عَزَّ وَجَلَّ- فَرَضَ فَرَائِضَ فَلَا تُضَيِّعُوهَا..

هَدِيسَا سِي هِي وَ تِي كِي: اذْهَبْ فِي الدُّنْيَا يَجِبُكَ اللَّهُ..

هَدِيسَا سِي هِي وَ دَوِي: لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ.

هَدِيسَا سِي هِي وَ سِي يِي: لَوْ يُعْطَى النَّاسُ بِدَعْوَاهُمْ..

هَدِيسَا سِي هِي وَ چَارِي: مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيَعْبَرْهُ بِبِدْهِ..

<p>هَدِيسَا سِيِه- و پيِنجِي: لَا تَحَاسِدُوا، وَلَا تَنَاجَشُوا..</p> <p>هَدِيسَا سِيِه- و شَهَشِي: مَنْ نَفَسَ عَن مُؤْمِنٍ كُرْبَةً مِّنْ كُرْبِ الدُّنْيَا..</p> <p>هَدِيسَا سِيِه- و حَهْفَتِي: إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ..</p> <p>هَدِيسَا سِيِه- و هَهَشْتِي: إِنَّ اللَّهَ قَالَ: مَنْ عَادَى لِي وَلِيًّا..</p> <p>هَدِيسَا سِيِه- و نَهْهِي: إِنَّ اللَّهَ تَجَاوَزَ لِي عَن أُمَّتِي الْخَطَأَ..</p> <p>هَدِيسَا چَلِي: كُنْ فِي الدُّنْيَا كَأَنَّكَ غَرِيبٌ، أَوْ عَابِرُ سَبِيلٍ..</p> <p>هَدِيسَا چَل و تِيَكِي: لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ يَكُونَ هَوَاهُ تَبَعًا لِمَا جِئْتُ بِهِ.</p> <p>هَدِيسَا چَل و دَوَوِي: قَالَ اللَّهُ: يَا ابْنَ آدَمَ، إِنَّكَ مَا دَعَوْتَنِي وَرَجَوْتَنِي..</p> <p>هَدِيسَا چَل و سِيِيِي: أَلْحِقُوا الْفَرَائِضَ بِأَهْلِهَا..</p> <p>هَدِيسَا چَل و چَارِي: الرِّضَاعَةُ مُحَرَّمٌ مَا مُحَرَّمُ الْوِلَادَةِ.</p> <p>هَدِيسَا چَل و پيِنجِي: إِنَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ حَرَّمَ بَيْعَ الْحَمْرِ..</p> <p>هَدِيسَا چَل و شَهَشِي: فَسَأَلَهُ عَن أَشْرِيَةٍ تُصْنَعُ بِهَا، فَقَالَ: وَمَا هِيَ؟</p> <p>هَدِيسَا چَل و حَهْفَتِي: مَا مَلَأَ ابْنُ آدَمَ وَعَاءً شَرًّا مِنْ بَطْنٍ..</p> <p>هَدِيسَا چَل و هَهَشْتِي: أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ مُتَأَفِّفًا خَالِصًا..</p> <p>هَدِيسَا چَل و نَهْهِي: لَوْ أَنَّكُمْ تَتَوَكَّلُونَ عَلَى اللَّهِ حَقَّ تَوَكُّلِهِ..</p> <p>هَدِيسَا پيِنجِيِي: لَا يَزَالُ لِسَانُكَ رَطْبًا مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ.</p>	
--	--

